

יהי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

כי בא מועד

נושאים נבחרים במהותו של חג מתורתו של משיח

ימי הסליחות

יוצא לאור על-ידי:
אש"ל - הכנסת אורחים
מחלקת הוצאה לאור

נערך ע"י:
איגוד תלמידי הישיבות העולמי
770 Eastern Parkway, NY U.S.A

פתח דבר

הקהל את העם, האנשים הנשים והטף, למען ישמעו ולמען ילמדו, ויראו את ה' אלוקיכם

בימים אלו, מתמלא בית חיינו במאות ואלפי תלמידי התמימים אשר הגיעו מכל קצוות תבל להסתופף בצילו של אבינו מלכנו, כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, בחודש החגים דשנת 'הקהל' הבעל"ט. באהבה פורצת גבולות של בן לאביו, מתענגים התמימים על כל רגע נוסף במחיצת כ"ק אד"ש, חשים בכל נימי נשמתם כי זהו ביתנו האמיתי עלי אדמות.

אולם יחד עם זאת, מקבלת משנה תוקף קריאתו החוזרת ונשנית של כ"ק אד"ש - אשר השהות במחיצת קדשו, צריכה להיות מנוצלת כדבעי ללימוד התורה של תורת הנגלה והחסידות, עניני דיומא ותורתו של הרבי. פעמים רבות מדגיש הרבי באזני האורחים מארץ הקודש - כי ההיתר היחיד ליציאתם לחו"ל, הוא ההוספה בלימוד התורה. לא אחת ולא שתיים, התעניין הרבי במצב הסדרים והשיעורים לאורחים, ועודד את המארגנים להוסיף בהם, ואף לשלוח לו דו"חות מלאים מהמשתתפים.

ארגון 'אש"ל' הכנסת אורחים' מעמיד בראש מעייניו את הדאגה לניצול מלא של ימי החודש השביעי על ידי אלפי אורחי המלך - הן בסדרי הלימוד והן בהוספה שבין הסדרים, כך שכל רגע בחודש זה יוקדש להוספה בלימוד, לנחת רוח כ"ק אד"ש.

לפנינו חוברת מושקעת וערוכה היטב, הנסובה כולה סביב עניינם של המועדים, הפרשיות והיומא-דפגרא דחודש השביעי וקודם לכן, מלוקטת בטוב טעם מתורתו הארוכה, הרחבה והעמוקה של כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח - על מנת להגביר את ה'קאך' והחיות בלימוד תורתו, אשר " . . . ההתקשרות אלי - כשהוא לומד את המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות . . .", ולהגיע לכל אחד מהחגים והמועדים מצויידים ומוכנים כראוי.

החוברת מיועדת לזמן שבין הסדרים, ונערכה מתוך מטרה שתוכל להלוך נגד רוחו של כל תמים ותמים:

בנוסף ללקוטי שיחות, נוספו בחוברת עוד מאמרים ושיחות מתורת כ"ק אד"ש הבלתי-מוגהת, וכן אגרות קודש ומכתבים כלליים. כל אלו לוקטו על מנת שכל אחד יוכל לבחור לעצמו את הנושא והתוכן החביב עליו - מקום שליבו חפץ.

דגש נוסף ניתן לשיחות ומכתבים אודות שנת הקהל ומהותה, אשר נושא זה מקבל משנה תוקף בתורתו של משיח - אשר דואג שכל העם כולו "ישמעו". ילמדו . . . ויראו את ה' אלוקיכם".

כמובן ופשוט, מקום של כבוד ניתן לשיחות ומאמרים העוסקים בנושאים שהזמן

גרמא - עניני משיח וגאולה. על מנת לתת אפשרות לכל תמים ותמים שהגיע לחוג את החודש השביעי במחיצת מלכנו משיחנו - "לחיות עם הזמן דימות המשיח" כפי דרישת כ"ק אד"ש מה"מ.

.

תודתנו נתונה למכון להפצת תורתו של משיח על כך שהמציאו לידינו את המאמרים והשיחות הנמצאים בחוברת; וכן למכון לוי יצחק, על הרשות להשתמש בתרגום השיחות מלקוטי שיחות.

.

אנו בטוחים כי עצם ההחלטה של התמימים שיחיו, להעביר את חודש החגים הבעל"ט כשהם שקועים ראשם ורובם בתורתו של אבינו, מלכנו משיחנו - תגרום לו נחת רוח רב, ותזרז את התגלותו המושלמת תיכף ומיד ממש,

ויחד עם זאת, באה הזעקה מעומק הלב: עד מתי?! רצוננו לראות את מלכנו! רצוננו לשמוע, לשמוע מפיו את קריאת המלך במעמד 'הקהל' הקרוב בבית המקדש השלישי לעיני כל ישראל, לחזות ולחוות את כל מאורעות חודש המשובע בעינינו הבשריות והחומריות;

וכן יקום בחודש תשרי זה, תיכף ומיד ממש!

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

המחלקה הרוחנית,

אש"ל - הכנסת אורחים

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

תוכן העניינים

7 מכתבים כלליים - הקהל

מכתב כללי, ימי הסליחות תשכ"ו
מכתב כללי, כ"ה אלול - שבת סליחות תשמ"ז

19 פרשת נצבים

לקו"ש חלק ב שיחה לפרשת נצבים (בתרגום ללה"ק. המקור ב'מילואים')
לקו"ש חלק ט שיחה לפרשת נצבים (בתרגום ללה"ק. המקור ב'מילואים')

ראש השנה

37 מאמרים - הקהל

מאמר ד"ה "זה היום" ליל ער"ה תשמ"ב
מאמר ד"ה "הנני מביא אותם" ש"פ נח תשכ"ח (בלתי מוגה)

57 דבר מלכות - תשנ"ב

שיחת ערב ראש השנה תשנ"ב
התוועדות יום ב' דראש השנה תשנ"ב (בלתי מוגה)

81 לקוטי שיחות

לקו"ש חלק כ"ד שיחה לראש השנה
לקו"ש חלק י"ט שיחה לראש השנה - ו' תשרי

מהתוועדות ש"פ האזינו-שובה תשמ"ח (בלתי מוגה)

לקו"ש ח"ב, נצבים

לקו"ש ח"ט, נצבים

לקו"ש ח"ט, ראש השנה

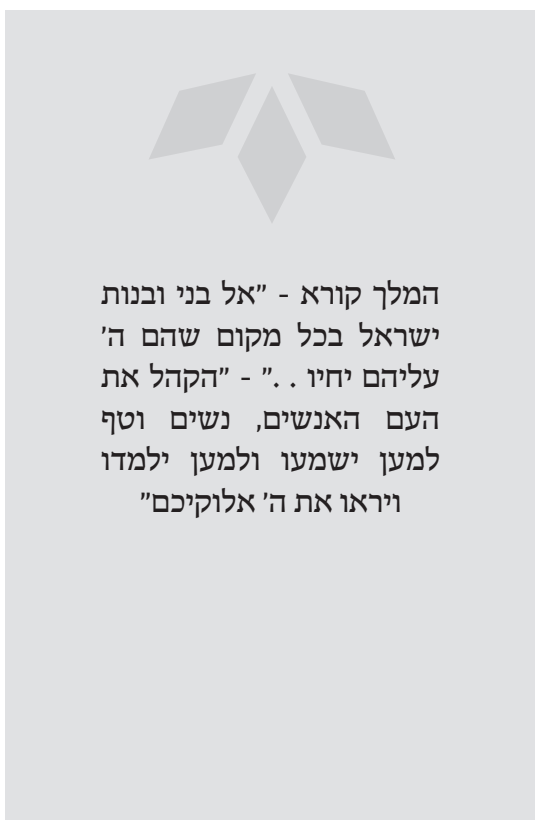
לקו"ש חכ"ד, ראש השנה

שער א'

מכתבים כלליים - הקהל

המלך קורא - "אל בני ובנות
ישראל בכל מקום שהם ה'
עליהם יחיו .". - "הקהל את
העם האנשים, נשים וטף
למען ישמעו ולמען ילמדו
ויראו את ה' אלוקיכם"

מכתב כללי, ימי הסליחות תשכ"ו

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשכ"ו
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
אשר בכל מקום ומקום
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

נוסף על הענינים, דבר שנה בשנה, שכל חג, גם חג ראש-השנה, מביא בכנפיו משנה לשנה -

ענינים שגם אותם יש לראות ולחיות כחדשים, ככל עניני התורה והמצוות שהם חיו וכוחו של איש ישראל ("כי הם חיינו ואורך ימינו"), והרי החיים הם תמיד חדשים ורעננים, גם באדם שחי שנים רבות -

ישנם דברים מיוחדים, הקשורים בשנים מסוימות, ולכן הם בעלי משמעות מיוחדת באותן שנים.

שנת ה'תשכ"ז, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, היא שנה של "מוצאי-שביעית" (השנה שלאחר שנת השמיטה), בה מיתוסף ענין מיוחד: מצות הקהל שהיא "עמוד חזק וכבוד גדול בדת".

בזמן שהיה בית המקדש קיים היה צורך להקהיל בשנה זו, "מקץ שנת השבע", בבית-המקדש את העם: אנשים, נשים וטף, כולל תינוקות רכים, לשם שמיעת שורה של פרשיות נבחרות מן התורה, שנקראו על-ידי המלך. דבר זה היה צריך להיעשות בהזדמנות הראשונה בשנה בה ישנה אפשרות להקהיל את העם (בחג הסוכות - כשבני ישראל עולים לירושלים).

למרות שמאז חורבן בית המקדש - עד לבנינו במהרה בימינו - אין נוהגת מצות הקהל, הרי התורה והמצוות הם נצחיים. גם אותן המצוות הנוהגות רק בזמן הבית - תוכנן הרוחני הפנימי הוא בעל משמעות (במועד הקבוע של היום או השנה) לכל הזמנים ולכל המקומות, והדבר צריך לבוא לידי ביטוי ולהתבצע באופן מתאים (תפלות -

ולחיות כחדשים: ספרי דברים (ו, ו) - יותר מזה ברש"י שם (יא, יג. כו, טז) "חדשים".

הקהל . . . בדת": וילך לא, יב. ס' החינוך שם. וברמב"ם סוף הל' חגיגה ש"קריאה זו . . . לחזק דת האמת".

תינוקות רכים: ראה רמב"ן עה"ת שם. גו"א (על פרש"י עה"ת). ובמנחת חינוך (שם) "נראה דתיכף שיצאו מכלל נפלי! (ועפ"ז גם בספק צריך להביא - שה"ז מ"ע מה"ת) ועד"ז הוא בכלל יקר.

בהזדמנות הראשונה: כפשוטו של מקרא "בבוא כל ישראל גו"י" - שמוסיף ומבאר הטעם.

תפלות - באותו זמן כו': ברכות כו, ב.

באותו זמן של היום בו הוקרבו הקרבנות וכד'.

מצות הקהל כללה שתי נקודות שממבט ראשון הן נראות כמנוגדות: מצד אחד נדרשה פעולה של "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך", של כינוס כל בני העם, מן הנעלים ביותר ועד לנחותים ביותר, דבר המורה שכל אחד וכל אחת, מבלי להתחשב במעמדם ומצבם, שייכים לדבר, ואילו מצד שני נדרשה קריאת קבוצת הפרשיות הנבחרות מן התורה - על-ידי המרומם בעם, המלך.

אחד ההסברים לכך:

התורה צריכה להחיות את כל אחד ואחד מישראל - ללא יוצא מן הכלל: אנשים, נשים, טף, גרים - להקיף את כל-כולו ולחדור לכל מציאותו, במדה המלאה ביותר ובכל הפרטים, עד אשר כל חושיו יהיו חדורים בתורה ומצוות, באלקות.

כדי להשיג זאת במדה המלאה והעמוקה ביותר - נקראת התורה, בהזדמנות זו, ע"י המלך ש"אימתו עליך". הוא מעורר תחושה של אימה וקבלת-עול המבטלת את ה"אני" ואת הישות של השומע.

המשמעות וההוראה שבמצות "הקהל" לכל אחד ואחת מאתנו: יש לנצל את ימי ההתעוררות של חדש תשרי, לשם הקהלת יהודים - אנשים, נשים וטף עד לתינוקות רכים - ב"מקום" קדוש, באוירה קדושה - ולנצל הזדמנות זו למטרה, שהיא יסודה של מצות "הקהל": למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם, ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת.

זו חובתו המיוחדת של מי שהוא "מלך", גדול בסביבתו: רב בקהלתו, מחנך בכתתו, אב במשפחתו - להשמיע את דבר התורה והמצוות בחוגו, בחוזק וברצינות, במדה שתיצור רושם עמוק והשפעה לטווח ארוך על השומעים, ובמדה שהדבר יורגש לא רק במשך חדש תשרי ולא רק במשך כל השנה, כי אם במשך כל שבע השנים, ממעמד "הקהל" למשנהו, השפעה שתבטא בחיי יום-יום, בהתנהגות על-פי תורה ומצוות ביראת שמים, ויחד עם זה - בשמחה ובטוב לבב.

המרומם . . המלך: להעיר מסוף תענית. וברמב"ם (שם) "ויראה . . כאילו . . מפי הגבורה שומעה שהמלך שליח הוא להשמיע דברי הא-ל".

התורה צריכה . . להקיף וכו': כי היא חיינו ובדוגמת חיות האדם כפשוטו.

ש"אימתו עליך": קדושין לב, ב.

המבטלת את ה"אני": ראה חגיגה ה, ב: יחוי קמיי מלכא. סהמ"צ לאדמו"ר ה'צמח-צדק' (שהשנה שנת המאה להסתלקות הילולא שלו) מצות מינוי מלך.

"מלך", גדול: להעיר אשר לכמה דעות באם אין מלך בישראל הגדול שבדור הי' קורא פרשת הקהל. ובאזהרות רב סעדי גאון (דיבור לא תשא): רב מהיר יקרא ספר במועד שמיטת (מנחת חינוך שם. ביאור להרב פערלא על ס' המצות לרס"ג, עשה ט"ז ופ' יו"ד).

ויהי רצון שהקב"ה - אותו מכתירים בני ישראל בראש-השנה, למלך ישראל ולמלך על כל הארץ - יצליח לכל אחד ואחד בביצוע האמור במלוא המדה.
ודבר זה יקרב ויחיש את הזמן בו תקוים מצות "הקהל", על כל פרטיה, בבית המקדש, בביאת משיח צדקנו, בב"א.

בברכת כתיבה וחתימה טובה

לשנה טובה ומתוקה

מנחם שניאורסאהן

ויחד עם זה: להעיר מספרי ואתחנן (ו, ה) ואין אהבה במקום יראה כו' אלא כו'.
מכתירים בני ישראל בראש-השנה: ראש השנה טז, א. וראה לקו"ת נצבים נא, ב. ד"ה תקעו ה'תש"א, ובכ"מ.
ויחיש את הזמן: כמחז"ל (סנה' צח, א. זח"א קיז, ב): זכו אחישנה.

מכתב כללי, כ"ה אלול - שבת סליחות תשמ"ז

ב"ה, מוצאי שבת-קודש פ' ניצבים-וילך.
כ"ה אלול,
שבת סליחות, ה'תשמ"ז
שנת השביעית, שבת להוי',
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

המשך למכתב מיום ערב שבת-קודש ח"י אלול, שבו דובר על חשבון-צדק של חודש אלול - ועם כניסתנו לשבוע של ראש-השנה - הרי עתה הזמן המתאים להתבונן בענייני ראש-השנה, כפי שהם קשורים עם החשבון ועם מסקנותיו,

ובמיוחד כיוון שהחשבון-צדק של חודש אלול, הרי נוסף על כך שהוא לשם השלמת העבר, הרי הוא גם, ובמיוחד, לשם העתיד, כדי שעבודת ה' של ראש-השנה, ושל השנה הבאה בכלל, תהיה בשלימות המלאה.

.

בקשר לראש-השנה - החג של "יום הולדת" העולם ("זה היום תחילת מעשיך") - ידועה השאלה: היום הראשון של מעשה בראשית היה הרי יום כ"ה באלול - ומדוע

מוצאי שבת-קודש פ' ניצבים-וילך, כ"ה אלול, שבת סליחות: ראה הערות למכתב מוצש"ק כ"ה אלול ה'תשד"מ בתחילתו (לקו"ש חכ"ד עמ' 147). וש"נ.

סליחות: פעולת ימי הסליחות לאחרי העבודה בימי אלול הקודמים - ראה כתר-שם-טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סי' יג. וש"נ.

שנה השביעית, שבת להוי': בהר כה, ב-ד.

לשבוע של ראש-השנה - הרי עתה הזמן המתאים: ראה מכתב עש"ק שבת סליחות ה'תשמ"ה (לקו"ש חכ"ט ע' 521) הערה ד"ה בימים האחרונים שלפני ר"ה.

("זה היום תחילת מעשיך"): תפילת מוסף דר"ה, מר"ה כז,א. וראה גם ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג בתחילתה. המצויין להלן בהערה ד"ה היום הראשון.

השאלה: לקו"ת ניצבים מז,ג. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג עמ' תתמ. אוה"ת ניצבים עמ' א'רמב. א'רמט. א'רנד. ועוד. ד"ה והעניין כי זה היום תרנ"ד (עמ' יג). ועוד. רד"ה זה היום תרפ"ד, תש"ד, תש"ט. ועוד.

היום הראשון של מעשה בראשית . . כ"ה באלול: ויק"ר רפכ"ט. פסיקתא דר"כ פסקא כג (בחודש השביעי). ל"ש עה"פ (פינחס כט,א) ובחודש השביעי (רמז תשפב). תוד"ה לתקופות -

נקבע ראש-השנה ליום א' תשרי, היום השישי של מעשה בראשית?

הסבר לכך ניתן בתורה, שהיא "תורה אור"; כיוון שעם בריאת האדם הושלמה לגמרי כל הבריאה - הרי יום בריאתו של האדם הוא יום בריאת המציאות כולה כיחידה אחת בשלימותה, במיוחד כיוון שהאדם הוא הנברא השלם ביחס לכל הנבראים.

ליתר פירוט בכל האמור:

ביום ראשון לבריאה, הראשון בשבעת ימי בראשית, אז - "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ", כפי שחז"ל מפרשים פסוק זה שביום הראשון נברא הכל ("את השמים - לרבות תולדותיהם, ואת הארץ - לרבות תולדותיה"), דבר המבטא את גדלות הקב"ה, כאמור: "מה רבו מעשיך, ה'", "מה גדלו מעשיך, ה'".

יתר על כן: דווקא ביום הראשון של מעשה בראשית היה העניין של "ברא", בריאה יש מאין, לעומת זה בימים שלאחר מכן העניק הקב"ה לנבראים את צורתם (במובן הרחב של "צורה" - יצירה), ועיצוב מוגמר (עשייה, מלשון: "תיקון") לכל נברא ביומו הקבוע,

ר"ה ח,א. וראה פרקי דר"א ר"פ ובהגהות הרד"ל שם. וראה גם ר"ן (הובא בחדא"ג מהרש"א) לר"ה טז,א. הסבר לכך: ראה גם רבינו בחיי עה"פ בראשית א,יג (ד"ה ויש לך לדעת). חדא"ג מהרש"א לר"ה כז,א. לקו"ת שם מז,א. מז,ג. אוה"ת שם עמ' א'רמט. א'רנד. ובכ"מ. מכתב ימי הסליחות ה'תשכ"ט (לקו"ש ח"ט עמ' 454). מוצש"ק כ"ה אלול ה'תשמ"ג (לקו"ש חכ"ד עמ' 627). וש"נ.

"תורה אור": משלי ו,כג.

עם בריאת האדם הושלמה לגמרי כל הבריאה: ראה חדא"ג מהרש"א שם (כז,א): האדם היה תכלית של כל הבריאה וכאילו לא נברא שום דבר קודם בריאת אדם ונקרא ר"ה תחילת מעשיך שהאדם הוא עיקר המעשים. ובחיי שם: אדם שהוא תשלום הבריאה וגמר הכל. ובזח"ג מח, סע"א: ותאנא כיוון דנברא אדם אתתקן כולא וכל מה דלעילא ותתא וכולא אתכליל באדם. וראה לקו"ש חכ"ד שם הערה ד"ה דער מענטש [=האדם] כו'.

הנברא השלם: ראה הערה הקודמת. ועוד. ובזח"א לד,ב: דכד בעא קוב"ה למברי אדם אזדעזעו כל עילאין ותתאין (נתבאר בלקוטי לוי"צ לזח"א שם - עמ' ח). וראה עבודת-הקודש ח"ג (חלק התכלית) פ"ג-ד. וראה (אודות חכמת אדה"ר) לקו"א לה"מ (הוצאת קה"ת) סרמ"ד (נחג, ואילך). או"ת ד, סע"ב ואילך (בהוצאת קה"ת תשמ"מ ואילך - סי' יד).

"בראשית . . הארץ": בראשית א,א.

כפי שחז"ל מפרשים: פרש"י עה"פ שם,יד. שם, כד.

את השמים . . תולדותיה: לשון רש"י עה"פ שם, יד.

"מה רבו . . מה גדלו: תהילים קד,כד. שם צב,ו.

"ברא", בריאה יש מאין: ראה רמב"ן עה"פ בראשית א,א: ואין אצלנו בלשון הקודש בהוצאת היש מאין אלא לשון ברא.

העניק . . לנבראים את צורתם . . יצירה), ועיצוב מוגמר (עשייה, מלשון: "תיקון"): ראה סה"מ תרצ"ט עמ' 223 (ובכ"מ): דכל דבר כשבא לידי גמר מלאכתו, הנה זהו תיקונו, והן ג' מדריגות - בריאה, יצירה, עשייה. דבריאה הוא ראשית התחדשות היש, והוא החומר, ויצירה הוא הצורה, ותיקון הוא עשייה.

בימים שלאחר מכן . . ועיצוב מוגמר (עשייה, מלשון: "תיקון"): ראה פרש"י עה"פ (שם,ו) ויעש אלוקים את הרקיע: תקנו על עומדו, והיא עשייתו, כמו ועשתה את ציפרניה (תצא כג,ב).

לנבראים: לבד הנבראים השייכים במיוחד ליום ראשון, וכמרוז"ל בזה (חגיגה יב,א).

כמוסבר על-ידי מפרשי התורה.

והרי בעניין זה של בריאה יש מאין בא לידי ביטוי כוחו הבלעדי של הקב"ה. אשר רק הוא, יתברך, יכול לברוא יש מאין, אבל לאחר כל זה - תכלית השלימות של הבריאה הושגה על-ידי האדם "ויברא אלוקים את האדם גו".

הסבר הדבר:

החידוש של היום השישי למעשה בראשית הוא שביום זה הכתיר אדם הראשון את הקב"ה למלך, ודרש והשפיע שכל הבריאה תכיר ותקבל על עצמה את מלכותו של בורא העולם, על-ידי קריאתו: "בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו", ואז - "ה' מלך גאות לבש".

בכך מתבטא הבדל יסודי בין היום הראשון למעשה בראשית (כ"ה אלול) לבין ראש-השנה (היום השישי למעשה בראשית):

בראשית הבריאה באה לידי ביטוי גדלותו של הקב"ה בעניין של ריבוי. הכמות המרובה של הנבראים שנבראו אז, "מה רבו מעשיך" ו"מה גדלו מעשיך", כאמור; ואילו אדם הראשון, בהכתירו את הקב"ה למלך על כל פרטי הבריאה, חידש את הנקודה של מלכות ה', ושל אחדות, משמעות המושג "הכתרת המלך", היא - השלטה מוחלטת של המלך, כפי הביטוי הידוע: "הוא הכל", עד שלא נראים הבדלים שבהם שונה איש מרעהו, משום שקיים רק דבר אחד: המלך,

ומשום כך אומרים על ראש-השנה, יום בריאת האדם: "זה היום תחילת מעשיך", שכן בכך מתבטאת שלימות הבריאה, שבכל ריבוי פרטי הבריאה תוחדר הנקודה של מלכות ה' כנקודה אחת ואחידה, קבלת ה' כמלך,

רק הוא, יתברך, יכול לברוא יש מאין: אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

לברוא יש מאין: בכל רגע ממש, תמיד כל הימים, כפי הבעש"ט (תניא שער היוה"א בתחלתו. וראה רמב"ם בתחלתו עיי"ש).

"ויברא . . האדם: בראשית א, כז. לשון בריאה בלה"ק שייך גם ביש מיש כבריבוי מקומות בתנ"ך.

קריאתו: "בואו . . עושנו": זוהר ח"א רכא, ב. ח"ג קז, ב. תקו"ז תנ"ו (צ, ב). וראה אוה"ת וארא ס"ע רלו ואילך.

"בואו . . עושנו": תהילים צה, ו.

ה' מלך גאות לבש: תהילים צג, א. אמרו אדם ביום שנברא כשהמליך אותו וכל הבריות אתו (פרקי דר"א פי"א). ועד שהוא שירו של כל יום ו' בשבוע (ר"א לא, א. תמיד בסופה).

הביטוי הידוע: "הוא הכל": פרש"י עה"פ חוקת כא, כא. וראה תנחומא חוקת כג. במדב"ר פי"ט, כח.

ראש-השנה . . הנקודה של מלכות . . העולם כולו: ראה כתהאריז"ל (דלר"ה) בארוכה דבר"ה הוא בניין המל'. ובסידור עם דא"ח שזוהו מנקודתה הראשונה (ע"ד יש מאין) ועד לסוף כל דרגין וכל הפרטים.

דבר זה קשור עם ייחודו של האדם, כפי שהכתוב אומר: "הן האדם היה כאחד ממנו" - "אדם" על שם "אדמה לעליון", עד שנשמתו (בשלימותה) נקראת בשם "יחידה", משום שהיא מאוחדת עם "יחידו של עולם" (וכן - "יחידה לייחדך"), ולפיכך מתגלית האחדות דווקא על-ידי האדם, המכתיר את הקב"ה כמלך ישראל ("תמליכוני עליכם") וכמלך העולם ("מלוך על העולם כולו").

.

שתי הנקודות הנזכרות, נקודת הריבוי של תחילת הבריאה ונקודת האחדות של גמר הבריאה (יום בריאת האדם), נמצאות גם ב"עולם קטן - זה האדם", ויתר על כן - הדבר מצוי גם בחיי-יום-יום:

כאשר אדם מתעורר משנתו רואה הוא עולם גדול, עם פרטים רבים. לאחר מכן, הוא עוסק בעניינים מסוגים שונים, שבכולם הוא עובד את ה', "כל מעשיך לשם שמים", ו"בכל דרכיך דעהו", איש איש לפי סדר חייו.

בשעה שהוא מגיע לסיום היום, לפני שהוא נרדם, הוא עושה סיכום ו"סך הכל" של כל היום ככל שהדבר קשור אליו, והוא לוקח את הפנימיות והחיוניות של הכל ("רוחי") ומוסרן לה' בפיקדון, כנקודה אחת. דבר זה בא לידי ביטוי בנקודה אחת ויחידה: "בידך אפקיד רוחי", כאשר הוא עושה את כל יומו על כל אשר עשה במהלכו, לפיקדון ומפקידו בידי הקב"ה.

.

הן האדם היה כאחד ממנו: בראשית ג, כב. ב"ר פכ"א, ה' (כ"יחידו של עולם). וראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ה. לקו"ת אמור לח, ב. ובכ"מ.

כאחד ממנו . . יחידה: ראה מגלה עמוקות אופן קעה.

"אדם" על שם "אדמה לעליון": עש"מ (לרמ"ע מפאנו) מאמר אם כל חי ח"ב סל"ג (קצג,ב). של"ה ג,א. כ,ב. שא,ב. ובכ"מ. עבודת-הקודש ח"א (חלק הייחוד) פי"ז ואילך. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א עמ' קכב. וש"נ.

"יחידה": ראה ב"ר פי"ד, ט: דב"ר פ"ב, לז: חמשה שמות נקראו לה - נפש, רוח, נשמה, ח"י יחידה. וראה קונטרס 'עניינה של תורת החסידות' ס"ה ובהערה 37 שם. תוד"ה עד אחת - מנחות יח,א. וראה ע"ח שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א (הובא בלקו"ת ראה כו,א. ובכ"מ): יש ניצוץ קטן מאד שהוא בחינת אלוקות כו' וזה הניצוץ מתלבש בכוח ניצוץ אחד נברא כו' הנק' יחידה.

יחידה . . שהיא מאוחדת עם "יחידו של עולם": ראה לקו"ת פ' ראה כה,א.

יחידה לייחדך: פיוט הושענות ("אום אני חומה"). - יחידה עושה ומגלה היחיד דלמעלה.

מלך ישראל: ישעי' מד,ו, מפסוקי מלכויות בתפלת מוסף דר"ה.

תמליכוני עליכם: ר"ה טז,א. לד,ב.

מלוך על העולם כולו: תפילת העמידה דר"ה (ברכת "אלוקינו כו' מלוך כו").

עולם קטן - זה האדם: נתחומא פקודי ג. זח"ג לג,ב. תקו"ז תס"ט (ק,ב). קא,א). וראה אדר"נ ספ"ל,א. לקו"ת במדבר ה, סע"א ואילך. זח"א קלד,ב. סה"מ תרכ"ו עמ' קכו.

"כל מעשיך לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו": אבות פ"ב מ"ב. משלי ג,ו. וראה בהנסמך במכתב הקודם (לקו"ש חל"ד ע' 319) הערה ד"ה כל מעשיך לשם שמים.

בידך אפקיד רוחי: סיום קריאת שמע שעהמ"ט, מתהילים לא,ו.

שתי הנקודות האמורות מודגשות יותר בשנה זו, שנת השמיטה, ובמיוחד בסיומה, המוליך ומכין לקראת השנה הבאה, שנת הקהל, כאשר "מקץ שבע שנים גוי הקהל את העם גוי".

היעד של שתי המצוות, הן של שמיטה והן של הקהל, הוא לגלות ולהביע את מלכות הקב"ה:

פרטי המצוות של שמיטה - הן האיסור לעסוק בעבודת האדמה ("שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור") והן העובדה שהפירות הגדלים בשנת השמיטה הן הפקר לכל - מוכיחים כי "הכל ברשות אדון הכל", שהקב"ה הוא האדון של השדה וכו' שלו (של האדם) והאדון של כל אשר בעולם. כך גם מצוות הקהל באה - "למען (להביא) ישמעו . . ויראו את ה' אלוהיכם".

ברם, קיים שוני עיקרי ביניהן:

הציווי של מצוות שמיטה מופנה לכל יחיד בנפרד: "שש שנים תזרע שדך גוי ובשנה השביעית שבת שבתון . . שדך לא תזרע גוי". כל יחיד חייב להיות חדור הכרה שהשדה הפרטי שלו, ורכושו בכללותו, הם "ברשות אדון הכל".

כיוון שההכרה היא של כל יחיד לעצמו, והרי "אין דיעותיהן שוות", ובמיוחד כשהדבר אמור ביחס לשדה וכו' הפרטי של האדם, יש בה פרטים רבים והבדלים, אין ההכרה זהה ואחידה בכל.

לעומתה מצוות הקהל היא להיפך: תוכנה של "הקהל" הוא - אחדות: מקהילים את

שנת הקהל: ראה מכתב יום שלושים לחודש תשרי שנה זו (תשמ"ז), ובהנסמן בהערות שם.

"מקץ שבע שנים גוי: וילך לא, יו"ד ואילך. וראה פרש"י עה"פ שם, יו"ד. לקו"ש חכ"ד עמ' 197 ואילך.

"פרטי המצוות של שמיטה: בהבא להלן ראה גם לקו"ש שם עמ' 202 ואילך. ובהנסמן שם.

שמיטה . . האיסור . . בעבודת האדמה: ראה ל"ת (טעמי המצוות) להאריז"ל פ' בהר, שער המצוות שם. סהמ"צ להצ"צ מצוות קדושת שנת השביעית (דרמ"צ לה, א ואילך).

שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור: בהר כה, ד.

הפקר לכל: אפקעתא דמלכא (לשון הגמרא ב"מ לט, רע"א ובפרש"י שם: מצוות המלך). קו, א (ובפרש"י שם: המלך ביטלו מלזורעה כו'). קט, א (לגבי יובל). וראה לקו"ש ח"י"ז עמ' 286 ואילך.

"הכל ברשות אדון הכל": חינוך מצווה שכת. וראה חינוך מצווה פד.

מצוות הקהל: ראה לקוטי לוי"צ אגרות עמ' רלט ואילך.

"למען . . ישמעו . . אלוהיכם": וילך לא, יב.

"שש שנים תזרע . . לא תזרע: בהר שם, ג-ד.

"אין דיעותיהן שוות": ראה ברכות נח, רע"א. סנהדרין לח, א. אדר"ג פ"ד, נ. מסכת דרך ארץ רבה פ"ט. תנחומא פינחס י.

האנשים והנשים והטף: ויילך שם, יב. וראה לקוטי לוי"צ שם (עמ' רמה).

הטף: ראה מכתב יום שלושים לחודש תשרי הנ"ל הערה ד"ה והטף. וש"נ.

כל העם, האנשים והנשים והטף, בקהל אחד. גם פרשיות התורה נקראות לפני כל ישראל במגמה להשפיע על כל השומעים את אותה הנקודה: "ליראה את ה'", וכפי שהרמב"ם מסביר שאפילו אלה שאינם מבינים את הקריאה של "הקהל" - "חייבין להכין ליבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה כו' יום שניתנה בו מסיני כו' בכוונה גדולה יתירה כו' ויראה עצמו כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שומעה". כלומר, העיקר אינו ההבנה בשכל של הפרטים וכו', כי אם כוונת הלב ואימה ויראה על-ידי שמיעת הקריאה, "כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שומעה", כאשר כל ישראל, למן ה"חכמים גדולים" ועד ל"אינן מכירין", הם כאיש אחד בלב אחד, כפי שהיה במתן-תורה.

לפי זה גם יובן מדוע קריאת התורה במעמד "הקהל" היתה דווקא על-ידי המלך. לכאורה, לימוד תורה הוא דבר השייך לסנהדרין, אבל מאחר שמטרת קריאת התורה ב"הקהל" היא "ליראה את ה'", דבר המאחד את כל בני ישראל, נעשה הדבר דווקא על-ידי המלך ש"אימתו עליך", הוא זה שמעורר את הרגש של "אימה ויראה" המבטל את ה"אני" ואת המציאות הנפרדת של השומעים, והמלך הרי הוא "לב כל קהל ישראל".

בקהל אחד: ראה לקו"ש ח"י"ט עמ' 300, ובהנסמן שם בהע' 29. מכתב ימי הסליחות ה'תש"מ (לקו"ש שם עמ' 615 ואילך).

פרשיות התורה נקראות לפני כל ישראל: כמ"ש (ויילך שם, יא) "תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל", "מתחילת אלה הדברים" (פרש"י עה"פ, מסוטה מא, א).

וכפי שהרמב"ם מסביר: ה'ל' חגיגה פ"ג ה"ו. וראה לקו"ש חל"ד ע' 189) הערות 22-.

כלומר: ראה לקו"ש שם ע' 190.

"חכמים גדולים": לשון הרמב"ם שם.

"אינן מכירין": לשון הרמב"ם שם סוף ה"ה (ראה לקו"ש הנ"ל הערה 22).

כאיש אחד בלב אחד . . . במתן תורה: פרש"י עה"פ יתרו יט, ב. וראה מכילתא שם.

לפי זה גם יובן: בהבא להלן ראה גם לקו"ש ח"י"ט עמ' 300 ואילך.

קריאת התורה במעמד "הקהל" . . . דווקא על-ידי המלך: משנה סוטה מא, א (וראה רש"י שם ד"ה שנאמר). פרש"י עה"פ ויילך לא, יא. ובפרטיות - ברמב"ם שם ה"ג. וראה לקו"ש חל"ד הנ"ל הערה 34, 20. וש"נ. וגם להדיעות דמלך לאו דווקא (ראה בהנסמן בלקו"ש הנ"ל הערה 20) צ"ל ע"י גדול דוגמת מלך שבמשנה ולא סנהדרין וכיו"ב.

לימוד תורה . . . דבר השייך לסנהדרין: ראה רמב"ם ריש ה'ל' ממרים. תדבאר פי"א. ועוד.

נעשה הדבר דווקא על-ידי המלך: ראה גם מכתב ימי הסליחות ה'תשכ"ו (לקו"ש ח"ט עמ' - 445).

אימתו עליך: קידושין לב, ב. וראה אור-תורה להה"מ קטו, סע"ד (בהוצאת קה"ת תש"מ ואילך - סי' תקג).

המבטל את ה"אני": ראה חגיגה ה, ב; יחיו קמי מלכא. וראה סהמ"צ להצ"צ מצוות מינוי מלך בתחילתה (דרמ"צ קח, א) שהמלך ממשיך ביטול בבני".

המלך הרי הוא: והביטול שלו למלך-מלכי-המלכים הוא בתכלית השלימות, כיוון שכרע שוב אינו זוקף (ברכות לד, ב). נתבאר באוה"ת פ' זכור ע' איתשפג ואילך).

"לב כל קהל ישראל": רמב"ם ה'ל' מלכים פ"ג ה"ו. וראה שו"ת הרשב"א ח"א סקמ"ח. ולהעיר מאגה"ק ר"ס כט. וראה לקו"ש ח"י"ט עמ' 165 ואילך.

ויהי-רצון שכל האפשרויות והכוחות הבלתי רגילים שהזמן והימים האלה מביאים איתם ינוצלו במידה המלאה ביותר,

ובמיוחד כיוון שמתקיים בכל אחד ואחת: "פנה אלי וחנני, תנה עוזך לעבדך".

וכל זה יוסיף ודאי בכתיבה וחתומה טובה לשנה החדשה ככל הדרוש ויותר, מידו המלאה, הפתוחה, הקדושה והרחבה - חלק בדרך הטבע אבל באופן של גדלות - "כי גדול אתה" (משום שהרי הקב"ה גדול), וכן ו"עושה" - את החלק שלמעלה מן הטבע, בדרך נס - "נפלאות אתה",

הדרוש לעצמו ובשביל בני ביתו, בתוך כלל אחינו בני ישראל - שליט"א.

ויהי-רצון, שכל אחד ואחת יעשו את ההכנות המתאימות לשנה החדשה, כולל גם - ההכנות לשנת הקהל,

- שכן למרות שמצוות "הקהל" כפשוטה קשורה בזמן שבית-המקדש קיים, הרי ידוע שהעניינים שתלויים בבית-המקדש, בקרבנות ודומיהם, הרי במובנם הרוחני הם אקטואליים בכל עת -

על-ידי כך שכל אחד ואחת יקהיל אנשים ונשים וטף שהוא יכול להגיע אליהם, שיש להם קשר אליו, לעורר אותם "ליראה את ה'", עד שהדבר ישפיע עליהם "כל הימים" באופן "כאילו עתה נצטווה בה מפי הגבורה",

ודבר זה יחיש עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, שאז יקיימו את מצוות הקהל (ברוחניות ובעיקר) כפשוטו ממש,

ויקויים הייעוד "קהל גדול ישובו הנה" אל בית-המקדש השלישי, "מקדש א-דני כוננו ידיך", וישמעו את קריאת הפרשיות בתורה מפי המלך המשיח, בגאולה האמיתית והשלימה, ובמהרה בימינו ממש.

בכבוד ובברכה להצלחה רבה בכל האמור
ולשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה
בגשמיות וברוחניות וברוחניות ובגשמיות גם יחד
מנחם שניאורסאהן

פנה אלי . . לעבדך: תהילים פו,טז.

מידו המלאה . . והרחבה: נוסח ברכת המזון.

"כי גדול אתה" . . ו"עושה" . . "נפלאות אתה": תהילים שם,י.

הרי ידוע: ראה לקו"ת סוכות עח,ג. מכתב עש"ק ח"י אלול ה'תש"מ (לקו"ש ח"ט עמ' 613). וש"נ.

כל הימים: ויילך שם,יב.

קהל גדול ישובו הנה: ירמיהו לא,ז.

מקדש א-דני כוננו ידיך: בשלח טו,ז. וראה פרש"י עה"פ. זח"ג רכא,א. ועוד.

בגשמיות . . ובגשמיות: ראה לקוטי לוי"צ אגרות עמ' רצג.

שער ב' ❖

פרשת נצבים

שיחה א - טעם קריאת נצבים דווקא בשבת לפני ר"ה - כריתת הברית עם הקב"ה, אהבה עצמית, אחדותם של ישראל - "כולכם כאחד".

שיחה ב - "ושב ה' אלוקיך את שבותך" החידוש בכך ש"השכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם" לגבי העניין ד"עמו אנכי בצרה", ההבדל בין קיבוץ גלויות דישראל ודשאר אומות

לקו"ש חלק ב נצבים

סובל את משנהו, למרות שהוא הראש והשני הוא איש פשוט – אלא אף, יתרה מזו, הם מקבלים זה מזה, ומשלימים זה את זה, כשם שבגוף האדם משלימים הראש והרגל זה את זה. כל אחד מהם – גם הראש וגם הרגל – אין לו שלמות בלעדי השני.

זו העבודה הנדרשת בראש השנה, "היום", וכדי שתהיה האפשרות לבצעה – נקרא בתורה בשבת שלפני ראש השנה: "אתם נצבים היום כולכם גו' ראשיכם שבטיכם גו' חוטב עציך. ושואב מימך", והקריאה בתורה מעניקה את הכוח להביא הדברים לידי פועל.

כדרך שמוסבר בתורת החסידות הטעם לכך שבראש השנה נאמרים פסוקי מלכיות וזכרונות ושופרות – לפי ש"ע"י כך שמובאת הוכחה מן התורה שהקב"ה צריך להיות מלך ולזכור, ובמה – בשופר, ע"י כך נגרם שאכן הדבר נעשה בפועל.

ב. לאחר שנאמר: "אתם נצבים גו' מחוטב עציך עד שואב מימך" – נאמר עוד: "לעברך בברית הוי' אלקיך". כלומר: עבודה זו של "אתם נצבים... כולכם" מהוה הכנה "לעברך בברית", לכריתת הברית שבין הקב"ה לבני ישראל ביום ראש השנה.

בגשמיות אנו רואים ששני אוהבים נאמנים, שאהבתם מקורה בגורם

א. נאמר ב"לקוטי תורה"¹, והדברים מובאים ברשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר לפ' נצבים תש"ז, שפ' נצבים נקראת תמיד בש"ק שלפני ראש השנה. פעמים היא נקראת יחד עם פ' וילך, ופעמים נקראת פ' נצבים לחוד, ובכל אופן – פ' נצבים נקראת תמיד בשבת שלפני ראש השנה.

וטעם הדבר הוא:

כל שבת כוללת בקרבה את ימי השבוע שלאחריה וקשורה אליהם. לפיכך נקרא, בשבת שלפני ראש השנה: "אתם נצבים היום", ו"היום" מוסב על ראש השנה, "יומא דדינא רבא".

כשמגיע "היום", יום ראש השנה, צריך להיות: "אתם נצבים כולכם", על כל הנשמות להתיצב "לפני ה' אלקיכם", וכל הנשמות במדה שוה: למן "ראשיכם שבטיכם" עד חוטב עציך ושואב מימך". לגבי "חוטב עציך" מסביר רש"י כי המדובר בכנענים, שבאו להתגיר, דוגמת הגבעונים בימי יהושע, ונתקבלו אך ורק בגלל השבועה² – וגם הם עולים לפני הוי' יחד עם שאר בני ישראל, באופן של "כולכם", "לאחדים כאחד".

משמעות ענין זה, של "כולכם כאחד", אינה מתבטאת רק בכך שאחד

(1) דברים מד, א.
(2) יהושע ט, טו.

מיים", ומה קשר ביניהם?). כדרך שמוסבר לגבי ענין "בכל מאדך", ע"י ה"מאד" שלך³, אף שהוא שלך בלבד, אתה "ממשיך" את ה"מאד" שבעצם.

ג. ברם, "כולכם כאחד" חייב להיות באמת. על האדם לדעת שאכן כך הוא המציאות: למרות שהוא חושב את עצמו לאחד מ"ראשיכם" ואת השני לאיש פשוט – הרי נוסף על כך שאי אפשר לדעת מיהו ה"ראש" ומיהו ה"דרגל", שכן, לרוב, מעריך אדם את הזולת בדרגה פחותה ממה שהוא באמת, ואת עצמו – יותר ממה שהוא באמת, הרי, מלבד זאת, אף אם המציאות היא אמנם כזאת שהוא הוא ה"ראש" – ישנו יתרון לרגל על הראש, בכך ששלמות הראש באה אך ורק ע"י הרגל, כאמור.

כך תוכן העבודה שהגבעונים נעשו חוטבי עצים למשכן ולמקדש דוקא, לא כל בני ישראל היו במקדש, לא כולם דרו בירושלים. שם היו רק אנשי מעמד, שלוחי כל ישראל. ואילו עבודתם של הגבעונים היתה במקדש. הטעם לכך הוא לפי שאמיתיות שלמות המעלה טמונה דוקא ברגל.

וזה הקשר של השבועה לדבר זה – השבועה שהיתה בשעת קבלת הגבעונים. שבועה – געלית מטעם ודעת, ומגיעה לעצם הנפש⁴, ואילו עצם הנפש מתבטא דוקא ברגל.

מסוים, אם משום שאחד מכיר בסגולותיו של השני, או משום שהוא אוהב אותו כדי שהלה יאהבהו ותצמח לו מכך טובה, הרי כשזה רואה בעצמו מגרעת מסוימת והוא חושש שמא ירגיש חברו בדבר ומתוך כך ייגרם רפיון באהבתם – כל שכן כשהמגרעת היא בענינים עיקריים והיא עלולה להביא לביטול האהבה לגמרי, או, אף, לגרום היפוכה של אהבה – הרי, כשאהבתם חזקה עדיין, נעשית ביניהם כריתת ברית, שהאהבה תתקיים לעד.

– שכן תוכן הענין של כריתת ברית הוא למעלה מטעם ודעת, השנים מניחים את ההגיון בצד, וכורתים ביניהם ברית להתקשרות עצמותית, במדה ששום דבר שבעולם לא יחליש את האהבה, והיא תהיה לעד ולעולמי עולמים.

כך גם לגבי האהבה שבין הקב"ה לבין בני ישראל: כשמגיע ראש השנה, שאז האהבה היא חזקה מאד, שכן עומדים אז אחרי עבודת חודש אלול המסירה את החטאים המעלימים על האהבה, נעשית או כריתת ברית הדדית, בני ישראל מתקשרים אל הקב"ה בהתקשרות עצמותית שלמעלה מטעם ודעת, כך שכל דבר שבעולם לא יהיה מסוגל להחלישה.

לעורר את הקב"ה, כביכול, להתקשר עם גשמות ישראל למעלה מטעם ודעת – הרי זה ע"י עבודה של "כולכם כאחד", ההתמסרות שלמעלה מטעם ודעת (שכן על-פי השכל הרי אדם זה הוא "ראש" ואילו השני "שואב

(3) ראה תורה אור לט, ג.

(4) ראה ספר קיצורים והערות לתניא עמוד מח ואילך.

בא אדמו"ר הזקן. לא הסתפק בכך, שכן בראותו שתמיד מזדמנות מניעות שונות לראייתו את פני אדמו"ר הזקן – חשש שגם הפעם לא יניחוהו להכנס, והתחכם ובא אל הדירה בה עמד להתאכסן אדמו"ר הזקן, והתחבא תחת המטה.

רבי הלל הכין קושיא במסכת ערכין כדי לשאת ולתת בהלכה עם אדמו"ר הזקן. מיד עם הכנס אדמו"ר הזקן לחדר, עוד בטרם הספיק רבי הלל לצאת ממתבואו – שמע את אדמו"ר הזקן אומר בנגונו הידוע: "כשיש לאברך קושיא בערכין – עליו להעריך עצמו תחלה", ומיד התעלף רבי הלל. כשמצאוהו ועוררוהו מעלפונו – כבר נסע אדמו"ר הזקן משם.

– שוב לא עלה ביד ר' הלל להיות אצל אדמו"ר הזקן. הוא היה נוסע אל אדמו"ר האמצעי ואל ה"צמח צדק", אבל אצל אדמו"ר הזקן היתה זו הפעם היחידה בה היה, וגם אז לא ראה אותו –

משמעותו של הספור בעבודת ה' – לגבינו ששמענו את הספור – היא:

הערכין הם ענין שאינו מבוסס על השכל. לפי ההלכה בערכין – יש, הרי, להתחשב בגיל ולא בסגולות בני האדם. כל האנשים בני גיל זהה הם בערך שוה. והרי, לכאורה, יש מקום לכך שאדם יקשה קושיא: "אני עסקתי כל שנותי בתורה ועבודה, בדברים שהקב"ה נהנה מהם, פמליא של מעלה נהנית מהם וגם על פי השכל האנושי ראויים הם להערכה, ואם כן יש ערך

ד. כשיהודי מתבונן שלפני התקיעות בראש השנה יבקש⁵: "יבחר לנו את נחלתנו, את גאון יעקב אשר אהב סלה", והרי משמעותו של "יבחר לנו" היא: "כך – ולא אחרת", וכשמתבונן שענין הבחירה בא דוקא מעצמותו יתברך, שכן רק הוא – עצמותו יתברך – נעלה מכל המדידות, נעלה מכל ההגבלות, חפשי, ומתבונן גם ב"אין ערוך" שלגבי עצמותו ית'⁶, – "יותר משאין ערוך לעולם העשיה לגבי עולם האצילות – אין ערוך לעולם האצילות לגבי אין-סוף ב"ה" – כל יחס של "אין ערוך" שיתואר אינו מהווה כלל משל ליחס "אין ערוך" שבין הבורא לבין הנבראים – מעתה: כיצד מרהיב הוא עוז לבקש מעצמותו ית' "יבחר לנו"?

– כשאדם יתבונן בכך ויעריך את עצמו – לא ישאר לו פנאי להעריך את השני.

רבי הלל מפאריטש⁷ השתוקק לראות את אדמו"ר הזקן⁸, אך בכל פעם שהיה מגיע לעיר בה הופיע אדמו"ר הזקן – לא פגש אותו, משום שאדמו"ר הזקן כבר נסע משם. עלה, איפוא, ברעיונו להזדרז ולהקדים, וששמע שאדמו"ר הזקן עומד להגיע למקום מסוים – נסע לשם עוד בטרם

(5) תהלים מז, ה.

(6) רמ"ק בספר אלימה הובא בפלא הרמון על הפרס ש"ג פ"א.

(7) הרב ר' הלל ה' מאיר הלוי מאליסאו אביד באברוסק (תקנ"ה – י"א מנ"א תרכ"ד). ראה אודותו בספר פלא הרמון בראשית עמוד 14.

(8) ראה גם ליקושי דיבורים תקכד, א.

ענין התורה וענין העבודה הוסבר בהודמנות אחרת.

לגבי ענין הצדקה בלתי מובן מדוע ראשי התיבות הם של "איש לרעהו" הדגות במשלוח מנות ולא בצדקה? כן בלתי מובן מדוע ראשי התיבות הם של המלים האחרונות, איש לרעהו גו', ולא של "משלוח מנות"?

הביטוי הוא: "ומתנות לאביונים". ההבדל בין עניים לבין אביונים הוא – שעני נקרא מי שאינו עשיר, ואף לא בינוני, אבל יש לו משהו, ואילו אביון נקרא, כפי שאומר רש"י¹⁶, "שתאב לכל דבר", לכל דבר קל ערך, כיון שאין לו כלום¹⁷.

כן כולל הפירוש "תאב לכל דבר" גם את הקצה השני: הוא תאב אף לדבר הגדול ביותר, משום שהיה רגיל לכך. אפילו סוס לרכוב עליו, וכדומה – מאחר שהוא תאב לכך ובלעדי זאת אינו מסוגל לבצע שליחותו בעולם – עליך לתת לו זאת¹⁸.

ברם, עלול אדם לחשוב שהוא הוא העשיר, וכשהוא נותן, דבר גדול או דבר קטן, לחברו האביון – נותן הוא משלו. כלפי כך באות בפסוק לפני המלים "ומתנות לאביונים" – המלים "איש לרעהו": המתנות לאביונים הם של איש לרעהו, המקבל הוא רעהו,

רב לשנותי – ואילו שנותי של פלוני בזבזו לריק וטוב לו שלא נברא⁹ – כיצד, איפוא, יתכן שלשנות שנינו יהיה ערך שוה?¹⁰ – על כך נאמר שכשיש למישהו קושיא בערכין – עליו להעריך עצמו (כדבעי) תחלה, וסרה הקושיא מאליה.

* * *

ה. לגבי חודש אלול יש – נוסף לראשי התיבות ה"כלליים"¹⁰ "אני לדודי ודודי לי" – גם מספר ראשי תיבות "פריים" (ביחס לאופן של "אני לדודי"). כללית הם בשלשה מובנים, כנגד שלושת ה"קוים" של תורה, עבודה וגמילות חסדים: א) "אנה לידו ושמתי לך"¹¹ – כנגד קו התורה, כי דברי תורה קולטין הן¹², ב) "איש לרעהו ומתנות לאביונים"¹³ כנגד קו גמילות חסדים (צדקה), ג) "ומל הוי' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך"¹⁴ – כנגד קו העבודה (תפלה ותשובה בכללה), כסיום הכתוב לאהבה גו', ומוסבר בקונטרס העבודה שעיקר עבודת התפלה היא האהבה (ולא היראה)¹⁵.

9) ראה לקוסי תורה דברים כט, א.

10) ראה לעיל ע' 99 הערה 23.

11) שם הערה 21.

12) שם הערה 22.

13) שם הערה 25.

14) שם הערה 26.

15) בפרסיות – מובן שתשובה למעלה מג' קורין הנ"ל, אבל בכללות – תשובה ענינה תשוב אל האלוקים, בקשת צרכיו של האדם (שמהעקרים בזה שיה' מכופר ומרוצה לפני ה' כו'), רוחניות הענין דקרבן עולה אשם חסאת וכו' – שכל זה הוא מתוכן ענין התפלה. שעל פי זה מובן שכשמדברים הענינים

בפרסיות יש לחלק בין תפלה (אני לדודי ודודי לי)

ותשובה (את לבבך ואת לבב) – וכדלעיל בליקוט פ' תבוא – מה שאין כן בהביאור בכללות.

16) דברים טו, ד.

17) ויקרא רבה פרשה לד, ו. מדרש משלי כב.

18) כתובות סו, ב. רמב"ם הלכות מתנות עניים

פרק ז הלכה ג.

כנ"ל כך גם ברוחניות – ע"י כך שהוא משפיע לזולת, הוא מקבל ממנו, כיון שאמיתיות השלמות היא אך ורק ע"י התכללות הראש והרגל, כאמור לעיל.

ז. פעם דיבר כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" בנידון מעלת הצדקה, עד כמה גדול ערכו של סיוע ליהודי בפרנסה, ועד כמה עוזר הדבר בעבודת ה' לפתיחת המוח והלב לקבלת הגילויים מלמעלה.

והרבי ה"צמח צדק" סיפר²⁴ לבנו – אדמו"ר מהר"ש – את שבדידיה הוה עובדא: כשנסעתי מדוברומיסליא לליובאוויטש הייתי שבע רצון מאד מן הקירוב הפנימי של הסבא – אדמו"ר הזקן – וקויתי שבבואי לליובאוויטש תהיה לי הזכות לראות את הסבא בפנים מאירות (במחזה), הדבר היה שנים רבות לאחר הסתלקותו של אדמו"ר הזקן). בינתיים התעוררו לי שאלות מספר בעיניי נגלה וענייני חסידות וסדרתי את העניינים במחשבה.

בהגיעי לליובאוויטש הלכתי מיד למקום, שעליו סיפר לנו הסבא בדרך לליאדי, שלמד בבית הכנסת שעמד עליו. כפי שספרתי היה אז השטח פנוי, לאחר שריפה שהיתה אז.

כ"ק חותני אדמו"ר האמצעי סיפר על מקום זה, שלפני חמשים ושבע שנים עשה כ"ק רבנו הגדול את ליובאוויטש למקום מוכשר להנהלת חסידי חב"ד באריכות ימים ושנים וקיום נצחי עד ביאת משיח צדקנו.

(24) ראה ספר השיחות קץ חת"ש עמוד 98.

ונמצא באותו מצב של הנותן. אין אחד צריך לשני, כיון שהנותן אינו נותן משלו, הוא רק מחזיר לו את מה שנמצא אצלו כפקדון, וכפתגם חסידים הראשונים¹⁹ (בימי אדמו"ר הזקן):, פרוסת הלחם הנמצאת ברשותי היא שלך כשלי", והיו מקדימים מלת "שלך". כמאמר רז"ל²⁰: יותר משבעל-הבית, עושה עם העני – העני עושה עם בעל-הבית, ואמרו רז"ל²¹: נפשו של עני החיית – למחר בנך או בתך כו' ומציל אני אותם.

1. מאחר שהאדם מורכב מגוף ונשמה – יש גם בענין הצדקה – רוחניות.

כשם שבצדקה בגשמיות ההלכה היא שכל אחד, אפילו עני שבישראל, חייב בצדקה²² – כך גם בצדקה ברוחניות חייב כל יהודי, ואפילו עני מבחינה רוחנית, בצדקה, שכן יש לכל יהודי מה לתת. עובדה זו עצמה שנתקל בפלוני מהוה הוראה שעליו לעזור ולתת לפלוני, שכן מאחר שכל ענין הוא בהשגחה פרטית, ולא ברא הקב"ה דבר לבטלה²³, הרי בטח אירע כך בכוונה שיתן משהו לפלוני.

וכשם שבגשמיות אין הוא, הנותן לחברו, כי אם מיטיב בכך לעצמו,

(19) היום יום, סו אייר.

(20) ויקרא רבה פרשה לד, ח.

(21) תנחומא משפטים טו, ילקוט משלי רמז תתקנט.

(22) גיטין א, רע"ב. רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ז הלכה ה' שולחן ערוך יורה דעה סימן רמח סעיף א.

(23) במדבר רבה יח, כב.

ח. רואים אנו, איפוא, מסיפור זה שהצדקה מועילה גם לרוחניות. ה"צמח צדק" עם כל סגולותיו, וביחוד הקירובים להם זכה בתקופת הסתלקות אדמו"ר הזקן, כשהיה לבדו עם אדמו"ר הזקן,

- אדמו"ר האמצעי היה בקרמנטשוג, ר' חיים אברהם²⁵ היה אז חולה, ור' משה²⁶ נשאר בצדה השני של החזית ולא היה באפשרותו לבוא מחמת המלחמה -

והיו לו אז קירובים רבים מצד אדמו"ר הזקן. נוסף על כך עשה פעולות שונות לראות את אדמו"ר הזקן, אך כל זה לא הועיל.

אך כשפגש יהודי ברחוב, ולא בד' אמותיו של הצמח-צדק (כלומר, לא שהלה בא אל הצמח-צדק), כי אם בד' אמותיו שלו - של ר' פנחס - ולא כשאמר תהלים וכדומה, כי אם כשחשב על גמילות-חסד כדי שיוכל להשתכר משהו, ולשם כך עזב את הענין של תפלה, והתפלה - של הצמח-צדק, והרי תפלה היא "שעת מוחין דגדלות למעלה וגם למטה"²⁷, ובאגרת הקדש²⁸ מוסבר יתרון התפלה לגבי התורה - בכך שהתפלה מביאה לשינוי בגשמיות, רופא חולים ומברך

מן העובדה שבבואי לליובאוויטש מתעלם ממני הרבי - אומר הרבי ה"צמח צדק" - הייתי שבור מאד ונפילתי ברוחי. היתה לי הרגשה של נפילה, ח"ו, מאיגרא דמה לבירא עמיקתא. אני התכוונתי לקירוב פנימי ולבסוף היה לי ריחוק כזה. הצטערתי מאד, ופשפשתי במעשי: איזה דבר עלול היה לגרום ריחוק זה, כדי לחזור בתשובה, כדי לזכות לראות פני קדשו של הסבא ולשמוע עיניי תורה ועבודה.

ביום רביעי, כ' אלול, הלך הרבי ה"צמח צדק" לבית-הכנסת להתפלל. בדרכו פגש אחד מתושבי העיר בשם פנחס, שביקש ממנו הלוואת גמילות-חסד בסך שלושה רובלים, כדי שיוכל לקנות מעט בשוק ולמכור ויהיה לו להוצאות השבת. הרבי ה"צמח צדק" אמר לו שיכנס אליו הביתה לאחר התפלה ואז יתן לו.

בשעה שהרבי ה"צמח צדק" התכוון לתפלה, והניח טליתו על שכמו, נזכר ה"צמח צדק" בדברי ר' פנחס שהיום הוא יום-השוק, והרי השוק נפתח בבקר ובטח זקוק ר' פנחס מיד לכסף. הוריד ה"צמח צדק" את הטלית, הלך הביתה, לקח חמשה רובלים ומסרם לפנחס כדי שיוכל לסחור קימעא ולהשתכר.

כשחזר הרבי ה"צמח צדק" למנין ונטל ידיו מן הכיור כדי לעמוד בתפלה, התגלה אליו אדמו"ר הזקן, ופתר לו את ספיקותיו ופני קדשו אורו.

25) גולד אלול תקל"ז או תקל"ח, נפטר בשנת תרי"ח ומ"כ בליובאוויטש. ראה אודותו התמים חלק ח עמוד ח.

26) ראה אודותיו ברשימות אדמו"ר - מהר"י צ' - ני"ע ע"ד רבנו הזקן.

27) תגיא פרק יב.

28) קונטרס אחרון (בתגיא) פיסקא להבין מ"ש בפע"ח (קנה, א).

ומשלימים זה את זה, עד שהם נהיים ל"יומא אריכתא"²⁹ – יש, משום כך, ללכת בשני הימים.

עלול מישוהו לטעון: יש לי הרי חשבון מסובך של כל השנה, איני יודע מה נובע מן היצר הטוב ומה מן היצר הרע, ועתה ניתנו לי ארבעים ימי רצון כדי שאוכל לחשב את חשבוני – כיצד, איפוא, אקדיש זמני זה לאחרים? – על כך נאמר לו: מתנות לאביונים הם "איש לרעהו", וע"י כך שילך לעורר את חברו – יתוסף לו גם הוא.

(משיחת ש"פ נצבים, תש"י)

²⁹ ראה רש"י ביצה דף ד סוף ע"ב ד"ה אסורה בזה.

השנים, ועל ידי כך שעזב זאת לשם עשיית טובה ליהודי בגשמיות – זכה לראות את אדמו"ר הזקן.

ט. אשר לפועל:

מאחר שישנם כאלו שיתרונום בשני דברים: א) יש להם מה לתת. ב) סגולת המרץ, – ילכו בראש השנה בכתי כנסיות ויעוררו בני ישראל.

ראש־השנה הוא בן שני ימים, שלכל אחד מהם מעלתו המיוחדת. ביום הראשון של ראש השנה – "דינא קשיא", וביום השני – "דינא רפיא". הראשון – מדאורייתא, והשני – מדרבנן, ומאחר שחמורים דברי סופרים יש לכל יום יתרון על משנהו,

לקו"ש חלק ט שיחה א לפרשת ניצבים

א. "ושב הוי' אלקיך את שבותך"

על הפסוק: "ושב הוי' אלקיך את שבותך" שואל רש"י "היה לו לכתוב והשיב את שבותך". כוונת השאלה היא: (א) במקום "ושב", צריך היה להיכתב "והשיב", (ב) לשם מה נאמר "הוי' אלקיך"? זה עתה נאמר¹, שהגורם לושב הוא "ושבת עד הוי' אלקיך", מדה כנגד מדה: על ידי "ושבת (עד הוי' אלקיך)" מגיעים ל"ושב...". מכך מובן², שהפעולה "ושב", או "והשיב", מכוונת כלפי "הוי'

אלקיך", הקדוש-ברוך-הוא? ומשיב רש"י: "רבותינו למדו מכאן, כביכול שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם, וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו, שהוא ישוב עמהם".

יש להבין:

(א) בפרשת שמות³ כבר פירש רש"י, שהקדוש-ברוך-הוא נגלה למשה רבינו "מתוך הסנה", "משום עמו אנכי בצרה". כיצד אפוא אומר כאן רש"י, שלומדים לראשונה "ומכאן", שהשכינה שורה עם ישראל בצרת גלותם, והרי הדבר ידוע כבר מפרשת שמות?

(ב) "עמו אנכי בצרה" הוא פסוק מפורש⁴, ואין צורך ללמוד זאת "מכאן", מדיוק בפסוק אחר⁵?

(1) פרשתנו ל, ג.

(2) ועפ"ז מובן (א) מה שרש"י מעתיק לא רק תיבת "ושב" אלא גם התיבות שלאחר' (וראה שוה"ג להערה 30). (ב) מה שכותב בקושייתו "הי' לו לכתוב והשיב את שבותך" (ובפרט שגם בספרי (בהעלותך י, לה. מסעי לה, לד) וגמרא (מגילה כט, א) אמרו רק "והשיב לא נאמר"*) (ג) מה שמשמית בקושייתו התיבות "הוי' אלקיך" (ולא רמזם אפילו בתיבת "גו") – אף שמעתיק התיבות "את שבותך" שלאחריהן.

(3) ל, ב.

(4) מאש"כ במה שנאמר בהפרשה כו"כ פעמים לאח"ו "הוי' אלקיך".

(5) ראה ספרי שם. מגילה שם. (אבל ראה לקמן הערה 11).

(6) מ"ש "רבותינו למדו כו" – כי פ' הפשוט ד"ושב ה"א את שבותך" הוא – שישב את בני ישראל. אלא שבזה שאומר "ושב גו" (ולא "והשיב") מלמד הכתוב (ענין נוסף) שהקב"ה ישוב עמהם.

וי"ל, שזהו גם הטעם מה שרש"י כותב "הי' לו לכתוב והשיב את שבותך" – ואינו כותב "ולא והשיב את שבותך" (וע"ד שכותב בפ' תבא כו, ב: "ולא כל ראשית". ובפרט שגם בספרי ומגילה שם: "והשיב לא נאמר") – כי מרמז בוה, שגם לפי המסקנא הפי' ד"ושב" כולל גם "והשיב", ולכן "הי' לו לכתוב והשיב כו".

(7) ג, ב.

(8) תהלים צא, טו.

(8*) ואם אין הפסוק "עמו אנכי בצרה" מספיק – הו"ל לרש"י בשמות (שם) לומר "מכאן למדנו כו".

(* בספרי מסעי שם מסיים: "אלא ושב הוי' אלקיך" (ובבהעלותך: "ושב הוי'"). אבל תיבות אלו מעתיק ב"אלא כו" ולא ב"לא נאמר". משא"כ בפרש"י, שמעתיק זה ב"הי' לו לכתוב". ומה שמוסיף זה בספרי ב"אלא כו", י"ל, שזהו בכדי להדגיש יותר הענין ד"כשהם חוזרים שכינה עמהם".

ב. השאלות על דברי רש"י בהמשך

לאחר מכן ממשיך רש"י ואומר: "ועוד יש לומר, שגדול יום קיבוץ גלויות, ובקושי, כאילו הוא עצמו צריך להיות אוהו בידי ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר¹³ ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל. ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן, שנאמר ושבתי את שבות בני עמון"¹⁴.

יש להבין:

(א) לשם מה צריך רש"י להביא שני פירושים¹⁵?

אפשר, לכאורה, להסביר מדוע אין רש"י מסתפק בפירוש של "ועוד יש לומר": מהמילים "ושב הוי' אלקיך" משתמע, שהוא נמצא, כביכול, בגלות גם לפני הזמן של "ושב"¹⁶, ולא שהוא

(ג) בפסוק "ושב הוי' אלקיך" נאמר שהקדוש־ברוך־הוא שב מגלות. היכן מוצא רש"י בפסוק זה את ההדגשה "שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם"? מפסוק זה רואים שהשכינה עמהם⁹, אך לא עמהם בצרה, כנאמר בפסוק "עמו אנכי בצרה" או בפסוק "בכל צרתם לו צר"¹⁰?

(ד) לאחר שרש"י אומר "שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם", מובן מאליו, שכאשר ישראל יוצאים מהגלות, גם השכינה יוצאת עמהם¹¹. מדוע צריך רש"י לפרט "וכשנגאלין... ישוב עמהם"?

(ה) אף אם רש"י רוצה לציין זאת במפורש (למרות שהדבר מובן, לכאורה, מעצמו), כדי לבאר את המילים "ושב הוי' אלקיך"¹² – הוא צריך היה לומר רק "וכשנגאלין ישוב עמהם". ומהי כוונתו בדבריו "הכתיב גאולה לעצמו"?

13 ישע' כו, יב.

14 כן הוא בדפוס הראשון. בפ' גו"א. ש"ח (השלם, אבל בהמקוצר הנדפס בחומש נשמט כל הקטע) ועוד. וכבר העירו במפרשי רש"י, שבכתוב מצינו: ושבתי שבות מואב (ירמ' מח, מז) ושבתי את שבות מצרים (יחזקאל כט, יד) – וכ"ה בכמה דפוסי רש"י; ובנוגע לבני עמון: אשיב את שבות בני עמון (ירמ' מט, ו).

15 במשכיל לדוד כאן, שמה שזקוק רש"י לב' הפירושים הוא, לפי שבכתוב כאן נאמר "ושב" ב' פעמים – "ושב הוי' אלקיך גו' ושב וקבצך גו'" – ולכן מפרש "חד לעצמו וחד לישראל". עיי"ש. אבל ממה שרש"י אינו מעתיק "ושב" השני, ואינו מרמזו אפילו ב"יגו", מוכרח שב' הפירושים הם ב"ושב הראשון".

16 ובפרט, שמכיון שנאמר "ושב" (ולא "והשיב") ה"א את שבותך" [צ"ל, שפירוש "את שבותך" (לפי הענין הנרמז ב"ושב") הוא כמו "עט שבותך". וא"כ], מסתבר לומר ש"ושב ה"א" הוא

9 וכשטחיות לשון הלימוד מכתוב זה במגלה שם.

10 ישע' סג, ט. וכדחז"ל על ב' הכתובים (תענית טז, א).

11 בספרי ומגילה שם, נלמדים ב' ענינים אלו – גלו שכינה עמהם; כשהן עתידין להגאל שכינה עמהם – מפסוקים שונים. ומזה משמע שהם ב' ענינים שונים (ראה חדא"ג מהרש"א למגילה שם). אבל בפרש"י עה"ת, מכיון שגם מה ששכינה שרוי עם ישראל בצרת גלותם נלמד ומכאן – הרי זה לכאורה ענין אחד.

12 אבל דוחק הוא, כי כיון ש"וכשנגאלין כו' ישוב עמהם" מובן מעצמו (ממה שמפרש רש"י לפניו "שהשכינה שרוי" עם ישראל בצרת גלותם"), הרי מובן בזולא גם התירוץ על קושייתו "הי' לו לכתוב והשיב את שבותך".

ישראל. מדוע מסיים רש"י "ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן..."¹⁹?
 ג) שאלה זו אף קשה יותר: כדי להוכיח שהקדוש־ברוך־הוא יוציא מהגלות את כל אחד בנפרד, די היה לרש"י לצטט את המילים "ואתם תלוקטו לאחד אחד" – ללא המילים "בני ישראל". מכך ניתן להסיק, שרש"י רוצה להדגיש שהענין של "אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו" קשור גם ל"בני ישראל"

[כפי שמשמע בפסוקנו "ושב הוי' אל־קִיךָ", לפי הפירוש השני: ה' "אוחז בידיו ממש איש איש..." – "ושב" – משום שהוי' הוא אל־קִיךָ – האלקים שלך]²⁰.

כיצד אפוא אומר רש"י מיד לאחר מכן "ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן..."?

ד) לשם מה חשובה כאן כל ההרחבה, והבאת ההוכחות מהנביאים וכו'?

ה) מהי כוונתו של רש"י בתוספת

19) במשכיל לדוד כאן, שכוונת רש"י בזה היא להוכיח, שמכיון שגדול יום קיבוץ גלויות כו', שייך לומר "ושב" (ולא "והשיב") גם באם לא היתה השכינה עם ישראל בצרת גלותם. ועל זה באה הראי' מ"ושבותי את שבות בני עמון", אף ש"ודאי לא שייך חלילה לומר שהכינה עמהם". אבל לפי קשה: איך למדו רבותינו מכאן (גם באם ה' נאמר "ושב" רק פ"א – ראה לעיל הערה 15) שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם (ראה לעיל הערה 17) – אף שגם לפי ה"ועוד יל" מובן הדיוק "הוי' אל־קִיךָ" – ראה לקמן הערה 40.

יגיע לשם ב"יום קיבוץ גלויות", כדי להוציא משם את ישראל. ולכן זקוק רש"י לפירוש "שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם..."¹⁷,

אך אין מובן: לשם מה צריך רש"י להביא את הפירוש של "ועוד יש לומר..." , ואינו מסתפק בפירוש שאמר לפני כן¹⁸?

ב) בפסוקנו מדובר על גאולתם של

דוגמת "שבותך", השבה מגלות. וראה לקמן בפנים. [ובפרט באם נאמר שרש"י ס"ל שפירוש "שבותך" הוא מלשון "שבי" (כפי המצודות – מפשטני ני"ך – ירמ' שם ובכ"מ); אבל דוחק גדול הוא, כי באם "ושב" ו"שבותך" הסמוכים אין פי' שווה – ה' רש"י מפרש זה].

17) אבל ממה שנאמר "ושבתך" גם בגלויות שאר האומות (שאין שייך ה"ו לומר ששכינה עמהם), מוכח שהלשון "ושב" שייך גם כשאין הוא עצמו נמצא ב"גלות" ורק שבא לשם להשיב את שבותך (ופי' "את שבותך" לפי זה הוא כפשוטו, ולא עם שבותך).

ומה שזקוק רש"י לפי הראשון [ועד – שפי' השני כותבו לאחרונה וגם בל' "ועוד יל" – ראה להלן הערה 38] הוא – כי ממ"ש ושב הוי' אל־קִיךָ משמע, שהטעם להענין הנרמז ב"ושב" (ולא להשיב) הוא – (לפי ש) "הוי' אל־קִיךָ", והרי הענין ד"גדול יום קיבוץ גלויות" הוא גם בגלויות שאר האומות. וראה לקמן הערה 20. ועפ"ז יומתק מה שרש"י כותב "עם ישראל" ולא "עמהם".

18) ואין לומר, שמה שרש"י אינו מסתפק בפירושו הראשון הוא, כי לפי פי' זה הול"ל בכתוב "עם שבותך": א) גם לפי פי' הא', הענין שהקב"ה ישוב עמהם הוא רק מה שהכתוב מלמדנו בלשון "ושב", אבל עיקר פירוש הכתוב הוא – שהוי' אל־קִיךָ ישיב את שבותך (כנ"ל הערה 6). ב) לעיל (כט, יח) נאמר "למען ספות הרוה את הצמאה", ופירושו הוא "רש"י שם) "עם המויד". ובפרט שרש"י שם כותב "עם המויד" דרך אגב ולא בסגנון של חידוש.

הגלות: הכל רואים שהקדוש־ברוך־הוא משגיח עליהם – כבשה אחת בין שבעים זאבים והיא משתמרת²⁷, ומכאן מוכח שהקדוש־ברוך־הוא נמצא עמם, כפי שכבר ראינו בגלות מצרים, שהיא הגלות הראשונה ושוש²⁸ כל הגלויות – "והיה אלקים עמכם"²⁹. ובדומה לכך, הרי גם כשנגאלים – "שכינה עמהם".

אך מובן, שענין זה אינו קשור למשמעות הפסוק "ושב הוי' אלקיך את שבותך" (ולא "עמך" וכדומה): ניסוח זה (שה"ושב" של הקדוש־ברוך־הוא היא: את שבותכם (את השבות שלך מהגלות) מראה, שלפני הגאולה הוא [מוגבל, כביכול, בארצות הגויים, וממילא] מגורש, כביכול, מ"ביתו"³⁰.

בסגנון של חידוש (רש"י אחרי טז, טז. מסעי לה, לד).

27 ראה אסת"ד פ"ג, יא. תנחומא תולדות ה. 28 שלכן בירידה למצרים הייתה צ"ל ההבטחה "גם עלה" – מן ד' גלויות (רש"י שבת פט, ב – ד"ה ארד). וראה רד"ה קול דודי תש"ט ובהגמטן שם. 29 ויחי מח, כא. וגם בנוגע לשאר הגלויות כתיב (ואתחנן שם) "לא ירפך מלהחזיק בך בידיו" (שוהו בדוגמת "אוחז בידיו" שבפרש"י דידן). 30 שלכן מעתיק רש"י גם "את שבותך" – כי מלשון זה מוכח (ראה לעיל הערה 16) "שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם", ולא רק דוגמת "והי' אלקים עמכם" שנאמר גבי גלות מצרים. וראה לקמן הערה 37.

* אבל אין לומר, שמכיון שבקושייתו כותב "הי' לו לכתוב והשיב את שבותך", ע"כ מעתיק תיבות אלו (את שבותך) לפני פירושו (ראה לעיל הערה 2) – כי מצד הקושיא מספיק שיכתוב "השיב את", או בהוספת "גו".

"ממש"²¹, ולא רק "בידיו", כדבריו בפירושו לפרשת ואתחנן?²¹

ג. ה' נמצא עם האבות ועם ישראל

כדי להבין את כל האמור לעיל יש להקדים ולהסביר את הנאמר לגבי כל אחד מן האבות²², שהקדוש־ברוך־הוא היה עמו. ההסבר לכך בפשטות הוא: כיון שהנהגת הקדוש־ברוך־הוא עם האבות היתה באופן שלמעלה מהטבע, וכולם ראו שהצלתם באה מהקדוש־ברוך־הוא²³, לכך²⁴ מדגישה התורה, שהקדוש־ברוך־הוא היה עמם, על אף שהוא נמצא בכל מקום – "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת"^{24*}, כנאמר²⁵ "את השמים ואת הארץ אני מלא". כלומר, הוא היה עמם בגלוי והביא להצלתם וכדומה.

כך גם לגבי ישראל, גם²⁶ בזמן

21 משא"כ בפרש"י ר"פ וישלח.

21* ד, לא.

22 וירא כא, כב. תולדות כו, ג. שם, כת. ויצא כח, טו.

23 וירא שם. תולדות שם, כח.

24 ראה רש"י וירא שם.

24* ראה דברים ד, לט. פרש"י שם ד, לה. והוא פשוט כ"כ – עד שאין רש"י צריך לפרש הפי' ד"ומפניך אסתר" (בראשית ד, יד). ולכן מוציא רש"י "על פני" (יתרו כ, ג) מפשוטו "כל מקום" – ומפרשו "כל זמן".

25 ירמ' כג, כד.

26 אף שבכללות, בזה"ג, אי"ז ניכר כ"כ כבזמן הבית. שלכן הוצרך הכתוב לחדש, שגם אז לא ירפך – מלהחזיק בך בידיו" (ואתחנן ד, לא ופרש"י שם. וראה גם בחוקותי כו, מד. ואפילו בזה"ב – מה ששכינה עמהם בזמן שהם טמאים, נאמר

צרותיהם של ישראל ר"ל גורמים לו צער ו"דקירה";

אך העובדה שצרותיהם של ישראל גורמים לו זאת אין משמעותה שהוא בגלות³³, אלא שהצער של ישראל גורם לו צער³⁴.

אך מכאן, מן הפסוק בפרשתנו "ושב הוי' אלקיך" לומדים רבותינו "שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם", שהשכינה עצמה נמצאת, כביכול, ביחד עם ישראל בגלות³⁵.

ה. גאולת ישראל ביחד עם גאולת הקדוש־ברוך־הוא

אך לפי זה מתעוררת השאלה: אם גם הקדוש־ברוך־הוא נמצא "בצרת גלותם", כביכול, כיצד הוא יוציא את עצמו ביחד עם ישראל מן הגלות, והרי מובן וידוע, ואף בן החמש רואה זאת, ש"אין חבוש מתיר עצמו"³⁶?

על כך אומר רש"י "וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו": לפני שהקדוש־ברוך־הוא הכניס את עצמו לגלות, הוא כתב (וזה היה פעם אחת, במדבר), שכאשר יגיע הזמן של "נגאלין", לא

אך הימצאותו עם בני־ישראל בגלות כדי לשמרם מפני "שבעים זאבים" היא לחיפז! הוא נמצא שם כדי לסייע להם, והוא בודאי אינו ב"גלות".

לכן אומר רש"י, שהכוונה היא לענין אחר, "שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם", שהוא אכן נמצא, כביכול, בצרה של גלותם, ולכן יש צורך ב"ושב ה' אלקיך את שבותך".

ד. דוקא מפסוקנו לומדים שה' נמצא עם ישראל בגלות

לפי זה מובנים דברי רש"י "רבותינו למדו מכאן...", למרות שיש פסוק מפורש, לכאורה – "עמו אנכי בצרה":

מהפסוק "עמו אנכי בצרה" יודעים³¹ רק³², שמפני אהבתו של הקדוש־ברוך־הוא לישראל, הרי כשישראל נמצאים בצרה ר"ל, צר לקדוש־ברוך־הוא, כביכול

ולפיכך הוא נראה למשה "מתוך הסנה", קוץ דוקר, כדי להראות, שהוא משתתף בצערם של ישראל^{32*} –

(31) ולכן א"א לרש"י (שמות ג, ב) לומר מכאן למדנו דעמו אנכי בצרה – כי מפורש הוא בקרא – וכנ"ל ס"א.

(32) ובפרט ש"ל שם כפירוש המצודות "אהי' עמו להצילו".

(32*) בדוגמת מה שאמר משה "ישראל שרויין בצער, אף אני אהי' עמהם בצער" (רש"י בשלח יז, יב). ועד"ז, האיסור לשמש בשני רעבון (רש"י מקץ מא, ג. וראה תענית יא, א. וש"ל. 1). ולהעיר מסנה' (מו, א) בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי.

(33) ומה שבגלות מצרים רמו הקב"ה למשה רק הענין ד"עמו אנכי בצרה" – י"ל כי התקשרות הקב"ה בישראל באופן כזה ששרוי עמהם בצרת גלותם, נתחדש רק לאחר מ"ת.

(34) ועפ"ז מובן גם מה שדוקא כאן (משא"כ בפ' שמות שם) כותב רש"י "כביכול".

(35) ובדוגמת המלך בהיכלו ומצטער מצרת בנו הנמצא בגלות, או יורד עם בנו לגלות, או שגם טוחן עמו בבית האסורים.

(36) ברכות ה, ב. וש"נ.

אומרת זאת התורה לגבי הגאולה –
"ושב... שבותך?"

לכן ממשיך רש"י ואומר "ועוד יש
לומר" – שבביטוי "ושב הוי' אלקיך"
מתכוונת התורה לענין נוסף³⁸, שקשור
לגאולה, לקיבוץ גלויות: כיון
שהקיבוץ של כל ישראל מכל מקומות
גלותם הוא קשה, לכן נאמר "ושב הוי'
אלקיך", כי במשימה כה קשה ניכר
שהיא נעשית על ידי הקדוש-ברוך-הוא
בעצמו.

ז. קיבוץ בני ישראל וקיבוץ הגויים

אך כאן מתעוררת שאלה אצל בן
החמש למקרא: אם קיבוץ גלויות הוא
דבר קשה, הרי אין מדובר דוקא
בקיבוץ גלויות של יהודים, ואדרבה:
כיון שכל ישראל הם כאיש אחד³⁹, הרי
קיבוצם קל יותר מקיבוצם של גויים,
להבדיל, שאינם קשורים זה לזה³⁹,

מדוע אפוא מודגש בפסוק שיהיה
"ושב" דוקא משום ש"הוי' (הוא)
אלקיך"?

לכן מרחיב רש"י ומביא דוקא את
הפסוק המתאים: "גדול יום קיבוץ
גלויות ובקושי, כאילו הוא עצמו צריך
להיות אוהז בידי ממש איש איש
ממקומו, כענין שנאמר ואתם תלוקטו

תהיה לשרים המגבילים, כביכול, את
ישראל ואת הקדוש-ברוך-הוא,
אפשרות להתערב³⁶ בענין של "ושב ה'
אלקיך". וזוהי כוונת רש"י בדבריו
"הכתיב גאולה לעצמו", שהוא
"הכתיב" בתורה את הגאולה לעצמו.

ייתכן לחשוב, שכיון ש"הכתיב
גאולה לעצמו", הרי כאשר יגיע זמן
הגאולה יוציא הקדוש-ברוך-הוא את
עצמו תחילה מן הגלות, ורק אחר כך
הוא יגאל את ישראל – על כך מוסיף
רש"י "שהוא ישוב עמחם": שיהיה
"ושב הוי' אלקיך" בחד עם גאולת
ישראל – "את שבותך"³⁷. וכל עוד לא
הושלם קיבוץ הגלויות של כל ישראל,
ואפילו יהודי אחד בלבד עדיין בגלות –
הרי "שכינה שרויה עם ישראל בצרת
גלותם".

ו. קיבוץ גלויות – על ידי הקב"ה בעצמו

לאחר כל האמור לעיל עדיין אין
מובן: אמנם, כיון ש"שכינה שרויה עם
ישראל בצרת גלותם" נגרם הבדל גם
בגאולה, שהקדוש-ברוך-הוא יוציא את
עצמו מצרת הגלות, אך החידוש
העיקרי הוא לגבי הגלות. מדוע אפוא

^{36*} ועפ"ו יומתק מש"נ "ארבע מאות שנה ..
ואחרי כן יצאו גו'" (לך טו, יג"ד) אף שבכ"מ
נאמר "הוצאתיך" וכיו"ב. ולכן גם בפ' בא (יב,
מא) כשמתחיל "יהי מקץ גו'" מסיים "יצאו כל
צבאות" (ולא כבפסוק שלאחריו "להוציאם").
³⁷ וי"ל, שגם מטעם זה מעתיק רש"י התיבות
"את שבותך".

³⁸ אבל אינו שולל את פירוש הראשון, שלכן
כותב "ועוד י"ל" (ולא "דבר אחר" או כיו"ב –
כרגיל בפרש"י בכ"מ).

³⁹ ראה רש"י ויגש מו, כו.

הדברים יובנו לפי המבואר בתורת החסידות⁴¹, שדברי הרמב"ם⁴², שקיימת השגחה פרטית רק במין האדם – אינם סותרים לשיטת הבעל-שם-טוב⁴³, שהשגחה פרטית קיימת גם על הדומם, על הצומח, ועל החי

– כי בהשגחה העליונה קיימים, באופן כללי, שני אופנים: (א) כפי שהיא בגלוי, (ב) כפי שהיא "מלוכשת" בהעלם בלבושי הטבע וכדומה. דברי הרמב"ם, שאין השגחה פרטית על הדומם, על הצומח ועל החי, אמורים לגבי ההשגחה העליונה הגלויה.

ולפי זה מובן מדוע דוקא אצל ישראל "אוחז בידיו ממש איש איש", על אף שגם "בגלויות שאר האומות" בודאי ישנה השגחה מן מהם ייגאל, ובאיזה אופן, כי ההשגחה הקיימת על אנשים פרטיים אצל האומות היא בהעלם בלבושי הטבע בדומה להשגחה על דומם-צומח-חי⁴⁴, שהרי "אתם קרויין אדם, ואין אומות העולם קרויין אדם"⁴⁵,

ולכן, כאשר מדובר על "ושב" או

לאחד אחד בני ישראל (שאצלם קיים הליקוט של איש איש ממקומות⁴⁰) ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן, שנאמר ושבתי את שבות בני עמון" – (שצריך להיות על ידו בעצמו) – ותו לא (לגביהם אין נאמר "תלוקטו לאחד אחד").

ת. השגחה פרטית אצל ישראל ואצל האומות

אך עדיין צריך להבין: כל דבר הוא בהשגחה פרטית. וגם "בגלויות שאר האומות" (ולדוגמא, בגלות בני עמון) יש השגחה פרטית (כלומר, לא רק העם בכללותו, עמון, שב מהגלות, אלא אף) אילו אנשים מהעם נגאלים ובאיזה אופן. וכיון שכך, יוצא, לכאורה, שגם "בגלויות שאר האומות" יהיה הקדוש-ברוך-הוא "אוחז בידיו ממש איש איש"?

40) כי רק בבני" – הוי"ו אלקיך". אלא שמ"מ אי"ו מספיק, כי ניקר הענין מה שנרמז ב"ושב" (ולא "זהשיב") – שהקב"ה עצמו ישיב את שבותך, הוא בנוגע לכללות ישראל [ומה שנאמר הוי"ו אלקיך את שבותך] בלשון יחיד, הוא בנוגע לכללות עם ישראל, וכמו "הפיצך" שלאח"ז – שהרי באיש אחד אין שייך הפצה – אלא שכולל גם היחיד "נדתך בקצה השמים". וממה שנאמר "ושב הוי"ו אלקיך" (שמה שהגאולה תהי' באופן ד"ושב" (ולא "זהשיב") הוא לפי ש"הוי"ו (הוא) אלקיך", מוכרח לומר שגם) ניקר הענין שהכתוב מרמז ב"ושב הוא רק לגבי ישראל. ולכן מפרש רש"י שעיקר הענין הנרמז ב"ושב" הוא ש"שכינה שרוי" עמ ישראל בצרת גלותם כו". אלא שיש גם רמז נוסף בהכתוב (ראה לעיל הערה 38), בנוגע להגאולה – "ושב גו" (ראה לעיל סעיף ר').

41) ד"ח יג, א.

42) מו"נ ח"ג פי"ו.

43) ראה לקו"ד ח"ד ע' 166 ואילך. היום יום ע' קח. ובכ"מ.

44) וידועה הרא' מוכתח ע"ז שאמר אדה"ו ממחז"ל כי הוי חזי שלך אמר משפטיך גו' (חולין סג, א ובפרש"י שם) – הובאה ברשימות הצי"ע על התהלים (לו, ז). וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 65 ואילך.

44) ראה מו"נ שם פי"ח.

45) יבמות סא, רע"א.

היהודי האחרון – עדיין שרויה השכינה, כביכול, "בצרת גלותם". ואם כך, מתעוררת שוב השאלה: כיצד יגאל הקדוש־ברוך־הוא את ישראל באופן של "אוחז... איש איש": והרי כאשר הוא "אוחז בידיו ממש" את היהודי הראשון כדי להוציאו מן הגלות בדרך של "ושב את שבותך" – הוא יוצא עמו יחדיו מן הגלות!?

הכרחי לומר, שהדרגה שעליה נאמר "אוחז בידיו ממש איש איש" היא הארה מצומצמת ופרטית, שקשורה ונחלקת⁴⁶, כביכול, לכל יהודי בנפרד. ולכן אפשרי שהארה פרטית, שקשורה ליהודי מסויים (אשר הוא אוחז בידיו ממש) תצא מן הגלות, אף־על־פי שיהודים אחרים עדיין שרויים בגלות⁴⁷. ואילו הגאולה של דרגת עיקר השכינה⁴⁸, הנעלית מהתחלקות לפרטים – תהיה רק לאחר שכל ישראל ייגאלו.

וכפי שרומז לכך רש"י "וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו", שהגאולה "לעצמו" (עצמותו), תהיה "כשנגאלין" (בלשון רבים) – כאשר כל ישראל ייגאלו. כפי שהוא מדגיש בדבריו "שהוא ישוב עמהם", כדלעיל בסוף סעיף ה'.

"ושבתי" – פעולה אשר ניכר בגלוי, שהיא נעשית על־ידי הקדוש־ברוך־הוא (כדלעיל בסוף סעיף ו), יש להבחין: הביטוי "ושבתי" בענין "בני עמון", הוא רק לגבי כללות האומה. ואילו אצל ישראל, הביטוי "ושב" אמור לגבי כל יהודי ויהודי, שהרי אצל כל יהודי כפרט – "הוי' אלקיך", בלשון יחיד⁴⁶ – "אוחז בידיו ממש איש איש... תלוקטו לאחד אחד בני ישראל".

אצל ישראל קיימת השגחה פרטית תמיד, גם בזמן הגלות, אך אז יש צורך בהתבוננות שכלית כדי להבחין בכך בתוך חושך הגלות, בשונה מהתקופה שבה בית המקדש קיים, ובזמן הגאולה, ולכן נאמר לגבי הגאולה "בידיו ממש", ללא העלב, ואילו לגבי תקופת הגלות "לא ירפך" – נאמר "בידיו" באופן סתמי.

זהו ההסבר לדיוק במילה "ממש" – כי הפעולה של "אוחז בידיו", כשהיא "מלובשת" בלבושי הטבע, קיימת גם לגבי בני עמון, אך לא "ממש".

ט. "גאולה לעצמו" – כאשר ייגאלו כל ישראל

ועל־פי "יינה של תורה":

לפי האמור לעיל עדיין קשה: כיון שבקבוץ הגלויות של ישראל, יש חשיבות אצל הקדוש־ברוך־הוא לכל יהודי כפרט, מובן שעד אשר ייגאל

⁴⁶ וע"ד הנפש השנית שבכא"א "חלק אלקה ממעל ממש" (תניא רפ"ב). וראה הגהות הצ"צ שם. אגה"ק ס"ו. ובכ"מ).

⁴⁷ ויתירה מזה, וע"ד באגה"ק ס"ד (קה, סע"ב): לכללות ישראל כו' וכן כל ניצוץ פרטי כו'.

⁴⁸ ראה ד"ה באתי לגני תשי"א פ"א ובהנסמן שם.

⁴⁶ ראה פסיקתא דר"ב פיסקא בחדש השלישי (קרוב לסופו): עמי הדבור מדבר.

יא. גאולה שלימה של כלל ישראל

ענין נוסף נרמז בפירוש רש"י זה: אמנם, הקיום של "וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו" יהיה לאחר שתושלם הפעולה של "אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו", אך בכל זאת מביא רש"י תחילה את "וכשנגאלין..." ורק אחר כך הוא אומר "אוחז בידיו...", כי הגאולה של כלל ישראל היא הגורם⁵¹ שיביא לידי "אוחז בידיו ממש איש איש"⁵².

מכך לומד רש"י הוראה בעבודת ה': כאשר יהודי רוצה לצאת מ"גלותו" הפרטית, הוא צריך להשתדל ולעשות את כל התלוי בו כדי שכל ישראל ייצאו מה"גלות".

היהודי עלול לחשוב: "הלה" שרוי בשפל המדרגה, ונמצא עדיין בתוך הגלות, ואילו "הוא" שרוי בשיא המעלה, הוא כבר "מוכן" לגאולה, ומדוע תהיה גאולתו שלו תלויה וקשורה בזולתו? – על כך אומרת התורה בתחילת הפרשה, שאפילו הדרגה של

51 ועפ"י יומתק מה שגם גבי "איש איש" כותב רש"י "כאילו הוא עצמו אוחז בו" – כי [נוסף למאמר הבעש"ט שאהבת הקב"ה לכל אחד ואחד מישראל היא יתירה מאהבת הורים וקנים לבן יחיד] הגאולה ד"איש איש" היא ההתחלה והאופן דגאולת כלל ישראל.

52 ועד"ו הוא גם בכאו"א גופא, שבתחלה היא פדיית עצם הנשמה (בח' ציון) שלמעלה מהתחלוקת; אח"כ – של כחות הגלויים ("איש איש"); ואח"כ – גם של הנה"ב והגוף המשותוים בחיצוניות לאוה"ע (שבות בני עמון).

י. "וכשנגאלין" – מאליהם, כביכול

לענין זה רומז רש"י בדבריו "וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו". שהרי, לכאורה: לגבי גאולת ישראל יראו בגלוי שהיא מאת ה', כנאמר במפורש במקומות רבים, וכפי שאומר רש"י (בפירושו "ועוד יש לומר") "אוחז בידיו ממש איש איש", ומדוע הוא מתבטא במילה "וכשנגאלין" (ולא "וכשגואלים"), המבטאת, כביכול, שהם ייגאלו מאליהם?

ההסבר לכך הוא,

לפי המבואר⁴⁹, שהבריאה, כאשר מזכירים אותה בקשר לשם אלקים, הרי היא "ברא אלקים", אך כאשר היא מזכרת בקשר לביטוי "הוא", הנעלם והנסתר, הרי אז נאמר "ציווה ונבראו":

בדרגה הקשורה לכל יהודי בנפרד איש איש ממוקומו, מגיעה הגאולה על ידי "בידיו...", ולכן ניכר שה' "אוחז". ואילו כאשר מדובר על "הכתיב גאולה לעצמו", בקשר לעצמותו ומהותו יתברך, שיהיה "כשנגאלין" – בשלימות הגאולה של כלל ישראל⁵⁰ – בדרגה זו, נראה הדבר כ"נגאלין", מאליהם, כביכול.

49 לקו"ת שה"ש יד, ג. ד"ה ע"כ יאמרו המושלים תרצ"א רפ"ד. ובכ"מ.
50 ועד"ה "העולה על כולנה" דשער היחודה"א רפ"ב.

טובה לשנה טובה ומתוקה, כולל שנת גאולה⁵⁵, שיקויים "ושב הוי' אלקיך את שבותך", שהקדוש־ברוך־הוא בעצמו יוציא מן הגלות כל יהודי – ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל – בקרוב ממש.

(משיחות ש"פ נצ"ר"י תשכ"ז)

"נצבים" של "ראשיכם" יכולה להגיע דוקא לאחר שמתקיים "אתם נצבים היום כולכם", וב"כולכם" נכללים אפילו "חוטב עציך ושואב מימיך".

וכאשר מתקדמים בסדר זה, מובטח ש"אתם נצבים היום – זה יומא דינא רבא (ראש השנה)", שנצבים⁵³ וזוכים בדין⁵⁴, ומתברכים בכתיבה ובחתימה

55) שגם זה נכלל בפירוש נצבים – מלשון "זמלך אין באדום נצב מלך" (מ"א כב, מח) – שר ומושל (בארוכה אוה"ת עה"פ ע' א'רא ואילך).

53) וע"ד פרש"י (וישב לו, ז) "נצבה. לעמוד על עמדה".
54) ראה תורת הבעש"ט בהיום יום ע' צ'.

שער ג' ❖ ❖

מאמרים - הקהל

מאמר "זה היום" - "שמיעת קריאת התורה מפי המלך!" - כך כינה כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א את אמירת מאמר "זה היום" לפני האורחים שבאו בסופה של שנת הקהל תשמ"א.

מאמר "הנני מביא אותם" - "וזוהי מדתו המרובה על העיקר של הקב"ה ב"הקהל" שהוא מסיר את כל ההגבלות עד ש"עיוור ופיסח הרה ויולדת - קהל גדול ישבו הנה" [שיחת י"ט כסלו תשכ"ז - בלתי מוגה]

רקע כללי

למאמר "זה היום" ליל ערב ראש-השנה ה'תשמ"ב, כ"ט אלול
ה'תשמ"א - קונטרס ערב ראש-השנה ה'תשמ"ט, שנת המאתיים
להולדת כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק' -

מאמר זה נאמר בשלהי שנת תשמ"א, בהתוועדות שהתקיימה בכ"ט אלול, לרגל יום
הולדתו של כ"ק אדמו"ר ה'צמח-צדק'.

בשונה מהסדר הנהוג בהתוועדויות, בכניסתו להתוועדות זו הורה הרבי שליט"א לנגן
ניגון הכנה, ומיד פתח הרבי באמירת מאמר חסידות מבלי הקדמת שיחה. הדבר היה
לפלא בעיני החסידים, אך לא לזמן רב. לאחר אמירת המאמר, הסביר הרבי את הסיבה
לכך ששינה מהסדר הנהוג, תוך שהוא מתבטא בביטויים נדירים ומופלאים שהותרו
את החסידים פעורי פה:

"לכאורה היו צריכים לפתוח התוועדות זו בדברי ברכה עבור האורחים
- אמירת "ברוכים הבאים" וכיו"ב . . . הרי ידוע מאמר חז"ל "גדולה הכנסת
אורחים יותר מהקבלת פני שכניה" . . . ועם כל זה, היתה פתיחת ההתוועדות
באמירת מאמר חסידות?..."

"והביאור בזה: שנה זו היתה שנת "הקהל", וענינה - שמתאספים אורחים מכל
הארץ כולה, אנשים נשים וטף . . . והכיבוד שהיו מגישים בפני האורחים הוא -
שמיעת קריאת התורה מפי המלך!"

" . . . קיום מצוות "הקהל" היתה בעזרה, ולכן לא מסתבר כלל שכל בניישראל,
אנשים נשים וטף, כולל קטני קטנים היו מתיישבים לאכול ולשתות בעזרה
בפני המלך . . . (וממילא) קיום מצוות "הקהל" התבטא רק בשמיעת קריאת
פרשיות התורה מפי המלך, ובאופן ד"מפי הגבורה שומעה", "כיום שניתנה
בו בסיני!"

אם לא היה די בכך, הרי ששיחה זו הסתיימה במילים מופלאות אלו:

"וצריכים להזדרז ולהשלים ענינים אלו ביום האחרון ד"שנת הקהל" . . . ועלידי
הפעולות בכל הענינים האמורים לעיל, ממהרים ומזרזים ביאת משיח צדקנו,
"מנחם שמו", במהרה בימינו ממש".

לקראת ערב ראש-השנה תשמ"ט, תחילת שנת המאתיים להולדת כ"ק אדמו"ר ה'צמח
צדק', הכניסו חברי מערכת 'אוצר החסידים' את ההנחה מהמאמר להגהה אל הקודש
פנימה. ואכן הקונטרס יצא לאור ביום ג' דסליחות של שנת תשמ"ח, ונדפס בספר
המאמרים - מלוקט ח"ג בתחילתו.

מאמר ד"ה "זה היום" ליל ער"ה תשמ"ב

זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון¹, ומדייק אדמו"ר הצ"צ² [בעל יום ההולדת דערב ר"ה³], דלכאורה יש כאן סתירה מרישא לסיפא, דפירוש זה היום תחלת מעשיך (תחלה ממש) הוא שבר"ה (זה היום) הוא התחלת התהוות כל העולמות, היינו שבכל ר"ה מתהווים כל העולמות מחדש⁴ כמו שהי' בפעם הראשונה, ופירוש זכרון ליום ראשון הוא שר"ה הוא רק זכרון ליום ראשון. ומבאר בזה, דבר"ה ישנם שני הענינים, שהוא תחלת מעשיך ושהוא זכרון ליום ראשון. ומזה שבתחלה אומרים שר"ה הוא תחלת מעשיך ואח"כ מוסיפים שהוא זכרון ליום ראשון, מוכח, דזה שר"ה הוא זכרון ליום ראשון הוא נעלה יותר⁵ מזה שהוא תחלת מעשיך.

(ב) ויובן זה בהקדים הביאור בזה שאומרים על היום דר"ה זה היום תחלת מעשיך, דידועה השאלה בזה⁶, הרי בכ"ה באלול נברא העולם⁷, ור"ה הוא יום ברוא אדה"ר שהוא יום וא"ו למע"ב שבו הי' סוף וגמר הבריאה, ואיך אומרים על יום זה שהוא תחלת מעשיך. והביאור בזה, דתכלית הכוונה דבריאת העולם הוא שיהי' בו גילוי אלקות. ועד שע"י כל פרט ופרט שבהבריאה יתגלה כבודו של הקב"ה, כמארז"ל (בסיום וחותרם דמס' אבות⁸) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו. וגילוי זה נעשה ע"י עבודת האדם. ולכן אומרים על היום דר"ה זה היום תחלת מעשיך, כי ענין זה (שיהי' גילוי אלקות בעולם), שהוא המכוון דמעשיך, הותחל ביום ברוא האדם⁹. דנוסף לזה שאז דוקא נעשית האפשרות שיהי' גילוי אלקות בעולם, נעשה אז כן גם בפועל, כמארז"ל¹⁰ שאדה"ר (ביום שנברא) הכריז

(1) תפלת מוסף דר"ה, מר"ה כז, א.

(2) בד"ה והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול תר"א, נדפס באוה"ת ר"ה כרך ה ע' ביעז ואילך. וראה גם ד"ה זה (בשינויים) בלקו"ת ר"ה נח, א ואילך.

(3) „היום יום“ כט אלול, ערב ר"ה. ועוד.

(4) כי החיות שנמשך בכל ר"ה (כולל גם ר"ה הראשון שבתחלת הבריאה) הוא רק על שנה אחת (לקו"ת שם נח, ב. אוה"ת שם ע' ביעז), ובכל ר"ה חוזרים כל הדברים לקדמותם (אוה"ת שם ע' ב'פא. ובכ"מ. ובארוכה – סידור (עם דא"ח) שער התקיעות רמו, א ואילך).

(5) ראה אוה"ת שם ע' ב'פו בה „קיצורים“ ס"א בסופו.

(6) לקו"ת נצבים מז, ג. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג ע' תתמ. אוה"ת נצבים ע' א'רנד. ד"ה והענין כו' זה היום תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' יג). המשך תרס"ו ע' כ. רד"ה זה היום תרס"ט. המשך ר"ה תרצ"ה בתחלתו (סה"מ קונטרסים ח"ב שיח, ב). רד"ה זה היום ה'תש"ד. ועוד.

(7) ויק"ר רפכ"ט. פסיקתא דר"כ פיסקא כג (בחדוש השביעי). יל"ש עה"פ (פינחס כט, א) ובחודש השביעי (רמז תשפב). תוד"ה לתקופות – ר"ה ח, א. וראה פרקי דר"א רפ"ח ובהגהות הרד"ל שם.

(8) ולהעיר שלומדים פרק זה בהשבת שלפני ר"ה.

(9) ראה עד"ר ר"ן לר"ה טז, א ד „זה היום תחלת מעשיך כו'“ „על יצירת אדם קאמרינן“.

(10) זח"א רכא, ב. ח"ג קז, ב. תקו"ז תנ"ו (צ, ב). וראה אוה"ת וארא ס"ע רלו ואילך.

מלך גאות לבש. ויש לומר, דזה שאומרים זה היום תחלת מעשיך (הגם שר"ה הוא לכאורה רק התחלת המכוון דמעשיך), הוא, כי מעשה מורה על השלימות, דכמו שבאדם השלימות דכל ענין הוא כשבא בפועל דוקא, עד"ז הוא גם למעלה [ואדרבא, מזה נשתלשל כן גם באדם התחתון¹³, אדם אדמה לעליון¹⁴], שהשלימות דכל סדר ההשתלשלות היא בעשי' דוקא. וזהו זה היום תחלת מעשיך, דמעשה מורה על השלימות, שהיום דר"ה יום ברוא אדה"ר, הוא התחלת שלימות הבריאה. ויש לומר דזהו גם הטעם על זה שר"ה נקרא כאן (בהמשך לתחלת מעשיך) בשם זה היום, דזה היום הוא גילוי בתכלית [זה מורה על גילוי¹⁵ כמו מראה באצבעו ואומר זה¹⁶, ויום מורה על גילוי¹⁷ כמ"ש¹⁸ ויקרא אלקים לאור יום, וזה היום (ב' לשונות של גילוי) הוא תכלית הגילוי], וזהו זה היום תחלת מעשיך, דזה שר"ה הוא תחלת מעשיך, התחלת שלימות הבריאה, הוא שאז התחיל ענין הגילוי (דעי' עבודתו של אדה"ר נעשה גילוי אלקות בעולם, כנ"ל), ענין זה היום¹⁹.

ג) וביאור הענין (שר"ה, יום ברוא אדה"ר, הוא תחלת מעשיך) בעומק יותר, הנה ידוע שעבודת האדם בכחה לשנות גם את העבר²⁰. ומזה מובן (במכ"ש)

(11) תהלים צה, ו.

(12) שם צג, א. פרקי דר"א פי"א (הובא גם בהמשך ר"ה הנ"ל פי"ז (סה"מ קונטרסים שם שא, ריש ע"ב)).

(13) ראה שיחת יום ב' דר"ה שנה זו (ה'תשמ"א) ס"ח"ט (לקו"ש חיי"ט ע' 88-287).

(14) עש"מ (לרמ"ע מפאנו) מאמר אם כל חי ח"ב סל"ג (קצג, ב). של"ה ג, א. כ, ב. שא, ב. ובכ"מ. מאמרי אדה"מ צ' דברים ח"א ע' קכב. וש"נ.

(15) ראה ד"ה זה היום תרס"ט (סה"מ תרס"ט ע' ה). ובאוה"ת דרושים לר"ה ריש ע' א'תלב מצייני לר"ה וידבר משה אל ראשי המטות לאמר זה הדבר (אוה"ת מטות ע' א'פב) בענין „כל הנביאים נתבאו בכה ומשה נתבא בזה“, „ושם ג"כ ענין בכ"ה באלול נברא העולם הבריאה בבחי' כה, ור"ה נק' זה היום להמשיך בחי' זה“. ושם ע' א'תלד מביא בהמשך ל„זה היום תחלת מעשיך“, „ע"ד שלע"ל נאמר ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה“ – שהוא הפסוק שהובא בגמ' ובמדרש שבערה הבאה.

(16) ל' חז"ל – שמו"ר ספכ"ג. תענית בסופה ובפרש"י שם. וראה גם פרש"י עה"פ בשלח טו, ב.

(17) ראה סה"מ תרס"ט שם.

(18) בראשית א, ה. וראה תו"א וירא יד, סע"א. סה"מ ה'תש"ח ע' 118.

(19) ראה גם לקו"ת נצבים מז, ב'ג ובארוכה בסה"מ תרס"ט בתחלתו, ד„זה“ הוא גילוי המהות. וזהו „זה היום“, דהעולם כמו שנברא בכ"ה באלול הי' בבחי' „כה“, ובר"ה (יום ברוא אדה"ר) נעשה בבחי' „זה“. ובסה"מ תרס"ט שם (ע' ה) דזהו גם פירוש „זה היום“, כי (גם) „יום“ הוא גילוי.

(20) דנוסף לזה שביחלתו לשנות את העבר שלו – ד„השב מאהבה נעקר עונו מתחלתו“ (רש"י ד"ה מכאן – יומא פו, סע"א) – ביחלתו לשנות גם העבר שחוץ ממנו, כמו „חכם עוקר את הנדר מעיקרו“ (כתובות עד, ב); כשב"ד מעברין את השנה – בתול"י חזירין (ירושלמי נדרים פ"ו ה"ח. ועוד).

(* דזה שנוגע כאן הוא שינוי העבר בהדברים שחוץ ממנו – ראה לקמן בפנים, דעי' עבודת אדה"ר נעשה שינוי בהעבר שבעולם.

הנבראים ע"י הכרזתו כואו נשתחוה גו' לפני ה' עושינו הוא גם בנוגע למציאותם שלפני עבודתו. דכיון²² שכוונת הבריאה מלכתחילה היא שהאדם ע"י עבודתו ימשיך גילוי אלקות בעולם²³, לכן, לאחר שנמשך בעולם גילוי אלקות נעשה ע"י עילוי גם במציאות העולם שהי' לפני²⁴, ובפרט שענינו הוא הכנה להגילוי שנמשך ע"י עבודת האדם.

וזהו מה שהיום דר"ה, יום ברוא אדה"ר, הוא תחלת מעשיך, דפירוש הפשוט (ואין ענין יוצא מידי פשוט) דתחלת מעשיך הוא התחלת כל המעשים, גם המעשים שהיו בה' ימים הראשונים דמע"ב (כולל גם הזמן דימים אלו²⁴), כי ע"י עבודתו של אדה"ר נעשה עילוי וחידוש גם בהמציאות דעולם שהי' לפני זה, ולכן זה היום הוא תחלת מעשיך, ההתחלה של כל הבריאה.

וכמו שבר"ה בפעם הראשונה, ביום ברוא אדה"ר, נעשה שלימות הבריאה (מעשיך), ובאופן של חידוש (תחלת מעשיך), עד"ז הוא בר"ה שבכל שנה ושנה, דע"י שישאל מכתירים את הקב"ה שיהי' מלך עליהם ועל כל העולם, נעשה שלימות וחידוש בכל הבריאה, ועד שע"י נעשה שלימות וחידוש גם למעלה, כתורת הה"מ²⁵ ואדמו"ר הזקן²⁶ על מאמר המשנה²⁷ דע מה למעלה ממך, דכל הענינים שלמעלה הם ממך.

ד) ולאחרי אומרו זה היום תחלת מעשיך מוסיף זכרון ליום ראשון, דזה שר"ה הוא זכרון ליום ראשון הוא נעלה יותר מזה שהוא תחלת מעשיך. כי תחלת מעשיך הוא השלימות והחידוש דהבריאה שנעשו ע"י עבודת האדם (כנ"ל), דהמשכה מלמעלה שע"י היא רק מבחי' שאתעדל"ת מגעת לשם. משא"כ ענין

(21) ראה בר"פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יא (ב).

(22) ראה עד"ז לקו"ש ח"ו ע' 92 ואילך, וראה שם ע' 236 ובהערות שם.

(23) וזה שר"ה הוא „תחלת מעשיך“ – אף שזהו כוונת כל הבריאה מלכתחילה – הוא, כי מכיון שגדר העולם הוא כשמו עולם מלשון העלם והסתר (לקו"ת שלח לו, ד. וראה לקו"ש שופטים תשמ"ז הערה 63. וש"נ), הרי ענין זה גופא (שמציאות העולם שלפני עבודת האדם הוא הכנה להגילוי שלאח"ז) הוא בו בהעלם, ויתירה מזו, שבהעולם מצד עצמו (לפני עבודת האדם, ומכ"ש לפני בריאת האדם) אין שייך שזה יהי' בגילוי. ונמצא, שגם הגילוי דמציאות העולם בעבר שנעשה בר"ה – הוא באופן של „חידוש“, התחלת ענין חדש שלא הי' שייך מקודם.

(24) דגם „הזמן עצמו הוא . . . בחי' נברא מחודש כו" – סידור (עם דא"ח) עה, סע"ד ואילך.

(25) לקו"א לה"מ (הוצאת קה"ת) סקצ"ח (ג, סע"ג). או"ת קיב, ב (בהוצאת קה"ת תשמ"ו ואילך – סת"פ).

(26) סה"ש ה'תש"ג ע' 12. ה'תש"ד ע' 23. „היום יום“ יג אייר. וראה ד"ה פדה בשלום ה'תשל"ח הערה 28 (סה"מ מלוקט ח"ב ע' ה [סה"מ יו"ד-י"ט כסלו ע' שעח]).

(27) אבות פ"ב מ"א.

כי לא הי' עדיין מי שיעורר כמ"ש²⁹ ואדם אין גו'³⁰ [היינו, דלא רק שלא הי' אתערותא דלתתא בפועל אלא שלא הי' שייך כלל שיהי' אתעדל"ת], וההמשכה אז היתה מצד חסדו ית', כפי³¹ חפץ חסד הוא. והיינו, דנוסף לזה שההמשכה עכשיו (ע"י אתעדל"ת) היא בחי' דין ומשפט וההמשכה אז היתה מצד חסדו ית'²⁸, עולם חסד יבנה³², הנה חסד זה (דיום ראשון) הוא למעלה לא רק מהחסד כמו שהוא במדות אלא גם למעלה משרשו כמו שהוא במוחין וכו', כי ענינו הוא (לא חסד אלא) חפץ חסד, ענין החפץ (תענוג³³), אלא שהחפץ הוא שיהי' חסד, ומזה נמשך להיות עולם חסד יבנה, דמחפץ זה נבנה החסד שממנו נבנה העולם³⁴.

ויש לומר, שהטעם הפנימי על זה שיום הראשון דהבריאה נק' בשם יום ראשון הוא, כי הגילוי דחפץ חסד שהאיר ביום זה הוא אור וגילוי (יום הוא אור וגילוי) הראשון, שהוא הסיבה והשרש להמשכת מדת החסד שממנה נתהוו כל העולמות.

וזהו זכרון ליום ראשון, דבכל ר"ה, ע"י שמזכירים אופן ההתהוות שהיתה ביום הראשון, שהאיר אז הגילוי דחפץ חסד, ע"י ממשיכים³⁵ גילוי זה. וזהו שהענין שר"ה הוא זכרון ליום ראשון הוא נעלה יותר מזה שר"ה הוא תחלת מעשיך, כי תחלת מעשיך הוא מה שנמשך ע"י אתערותא דלתתא, ויום ראשון (הגילוי דחפץ חסד) הוא אור וגילוי הראשון שהוא השרש והסיבה לכל סדר ההשתלשלות (מעלה ומטה), והוא עצמו הוא למעלה מהגדר דמעלה ומטה (עילא ותתא).

(ה) והנה זה שישאל ע"י עבודתם (שמזכירים אופן ההתהוות שהיתה ביום הראשון) ממשיכים הגילוי הנ"ל מגיע בשרשו עד בחפץ חסד מצד עצמו ואין אתעדל"ת מגעת לשם, כי השרש דישראל הוא למעלה יותר גם מהענין דחפץ חסד. וכידוע בענין במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים³⁶ (ועמך כולם צדיקים³⁷), דזה

(28) אוה"ת שבעה ע"ב – ע' ב'פ. לקו"ת שם נח, ב. וראה גם לקו"ת נצבים מז, ב. שה"ש יא, סע"ד. אוה"ת נצבים ע' א'רמב"ג. שם ע' א'רנג"ד.

(29) בראשית ב, ה.

(30) באוה"ת שם ד, "יום ראשון" הוא "ר"ה הראשון. יום שנברא אדה"ר" (ולא כ"ה אלול). ועפ"ז, הפירוש ד, "לא הי' עדיין במי שיהי' אתעדל"ת כמ"ש ואדם אין גו'" הוא לכאורה – שלא הי' מי שיעורר הענין דבריאת האדם. וגם בריאת האדם (לא רק הבריאה דכ"ה באלול) היתה מצד כי חפץ חסד הוא.

(31) מיכה ז, יח.

(32) תהלים פט, ג. וראה שעהיוה"א פ"ד (עט, סע"א).

(33) ראה לקו"ת שלח לח, ג. ברכה צג, ג. שה"ש כח, ריש ע"ד. שם לג, סע"ד.

(34) ראה לקו"ת שה"ש יא, ד. כה, ב. סה"מ ה'תש"ח ריש ע' 273.

(35) וכידוע הפירוש ב, "נוכרים ונעשים", דע"י ש, "נוכרים" – עיי"ז, "נעשים" (ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט).

(36) ב"ר פ"ח, ז. רות רבא פ"ב, א (ג).

שלמעלה מהגילוי דחפץ חסד) שעתידין ישראל לקיים תומ"צ ולעשות דירה לו ית' בתחתונים³⁹. ולכן, ע"י העבודה דישראל נמשך [ונעשה⁴⁰] גם הגילוי דחפץ חסד. ומזה מובן, שהגילוי דחפץ חסד שנעשה עכשיו ע"י מעשינו ועבודתינו, הוא נעלה יותר מכמו שהי' גילוי זה בתחלת הבריאה, כי ע"י מעשינו ועבודתנו נעשה נחת רוח למעלה, נח"ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני⁴¹, דנח"ר ותענוג זה (שנעשה רצוני, ע"י ישראל) הוא בעצמותו ית' (נח"ר לפני) שלמעלה מהתענוג דחפץ חסד, וע"י שהגילוי דחפץ חסד נתעורר ונמשך ע"י עבודת האדם, נמשך בו הנח"ר והתענוג דנעשה רצוני⁴². וזהו גם הטעם (הפנימי) על זה שלפני שאומרים שר"ה הוא זכרון ליום ראשון אומרים שהוא תחלת מעשיך, דזכרון ליום ראשון שלאחרי קדימת הענין דתחלת מעשיך (המשכת הגילוי דחפץ חסד שלאחרי קדימת העבודה) הוא נעלה יותר מכמו שהוא מצד עצמו, כמו שהי' בתחלת הבריאה.

ו) **והגם** שגם הגילוי דחפץ חסד שהי' תחלה, שרש המשכתו הוא מהתענוג עצמי בעבודתם של ישראל [וכנ"ל], שזהו הסיבה לזה שנתעורר להיות חפץ חסד], מ"מ, ע"י עבודתם של ישראל בפועל, ניתוסף עילוי נעלה יותר, וכמובן מזה שבכדי שתושלם הכוונה דנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים⁴³ הוצרך להיות בריאת העולמות בפועל, עד לעולם הזה התחתון⁴⁴, ואח"כ הוצרך להיות מתן תורה שאז דוקא נעשה התוקף דקיום העולם כמארו"ל⁴⁵ עה"פ⁴⁶ ארץ יראה ושקטה, ואח"כ צ"ל עבודת האדם (שלאחרי מ"ת) בפועל, לימוד התורה, ובאופן דגדול לימוד שמביא לידי מעשה⁴⁷ בקיום המצוות בפועל – אף שכל זה הי' בידיעתו ובמחשבתו ית' גם מקודם (ומחשבה זו היא הסיבה לזה שנתעורר להיות חפץ חסד)

(37) ישע"י ס, כא.

(38) בשערי אורה שבהערה הבאה, שזהו"ע „ישראל עלו במחשבה“.

(39) כ"ה להדיא בשערי אורה שער הפורים ד"ה וקבל היהודים פ"ל (צז, ב).

(40) ראה עט"ר שער ר"ה פ"י (ט, ב), „דאותו בחי' חפץ חסד שהי' בעצמותו בתחלת ברה"ע הוא עצמו שמתחדש בכל ר"ה מצד מעשה התחתונים“.

(41) תו"כ (הובא בפרש"י) עה"פ ויקרא א, ט. ספרי (הובא בפרש"י) עה"פ פינחס כח, ח.

(42) ראה שערי אורה שם.

(43) ראה תנחומא נשא טז. בחוקות ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו.

(44) ראה המשך תרס"ו ע' ה ואילך (וראה גם שם ע' תמ), שמצד הטעמים ד, „בנין דישתמדוען ליי"ו ויתגלו שלימות כחותיו“ (זח"ב מב, א. ע"ח שער ההקדמות הקדמה ג') הי' מספיק העולמות כמו שהם בכח, דלמעלה „כח אין חסר פועל“, ומכ"ש שהי' מספיק ההתהוות דעולמות העליונים. וזה שנתהוו העולמות בפועל, ועד לעוה"ז התחתון – הוא בכדי להשלים הכוונה דנתאווה כו' דירה בתחתונים.

(45) שבת פח, א. ע"ז ג, א.

(46) תהלים עו, ט.

(47) קידושיו מ. ב. וש"נ. רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ג. פ"ג ה"ג. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג.

וזה שמצד מחשבה זו נעשה ההתעוררות דחפץ חסד הוא רק באופן דהבדלה [היינו, שהמחשבה נשארה בעצמותה ולא נמשכה בהענין דחפץ חסד⁴⁸, והענין דחפץ חסד שנעשה עי"ז הוא רק החפץ והתענוג בחסד, גילויים], וע"י עבודת האדם בפועל, נעשה גילוי העצמות⁴⁹, דירה לו ית', לו לעצמותו⁵⁰.

ז) וזהו⁵¹ שהשלימות דעולם שתהי' לע"ל, אלה תולדות פרץ⁵² תולדות מלא⁵³, תהי' נעלית יותר מהשלימות שהיתה בתחלת הבריאה, אלה תולדות השמים והארץ בהבראם⁵⁴ תולדות מלא⁵³, עולם על מילואו נברא⁵⁵, שהשלימות דעולם כמו שהוא מצד הבריאה [אלה תולדות (מלא) גו' בהבראם, עולם על מילואו נברא] היא במדידה והגבלה. דכיון שהגדר דעולם הוא מדידה והגבלה, הרי מובן, שגם השלימות שלו היא במדידה והגבלה. והגם שהבריאה היתה מצד זה שחפץ חסד הוא, שהוא למעלה מהגבלה (כנ"ל סעיף ד), הרי הענין דחפץ חסד הוא רק הסיבה להבריאה, אבל הבריאה עצמה היתה באופן דהשתלשלות מעלה ומטה⁵⁶. משא"כ השלימות שתהי' לע"ל, מכיון שנעשית ע"י עבודת האדם שע"י נמשך גילוי התענוג העצמי שבעצמותו ית' (שאינן שייך בו שום גדר), לכן⁵⁷ השלימות דעולם לע"ל תהי' למעלה ממדידה והגבלה, אלה תולדות פרץ, דענין פרץ [שנקרא כן על שם מה פרצת עליך פרץ⁵⁸] הוא שפורץ כל המדידות וההגבלות.

ושלימות זו שנעשית ע"י עבודת האדם הותחלה ביום הששי למע"ב כשנברא האדם והתחיל לעבוד את האדמה, בתחלה את האדמה שבהאדם גופא,

(48) כ"מ מהמבואר בשערי אורה שם שע"י מעשה התחוננים „מעורר בבחי' עצמות אוא"ס במדריגה היותר נעלה שלא הי' כן מצד התעוררות רצון וחפץ חסד".

(49) וכיון דזה שנתאווה כו' דירה (שהעצמות יהי' בגילוי) הוא שנתאווה בעצמותו – הרי זה (שהעצמות הוא בגילוי) נוגע כביכול גם לעצמותו, מכיון שע"י דוקא נשלם זה שנתאווה.

(50) סה"מ תקס"ה ח"א ע' תפט. אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תרעט. בלק ע' תתקצו. סה"מ תרס"ב ע' שלה. תרע"ח ע' קצג. המשך תרס"ו ס"ע ג. שם ע' תמה. סה"מ תרצ"ט ע' 48. ובכ"מ.

(51) בהבא לקמן ראה גם ד"ה זה היום דיום ב' דר"ה שנה זו (ה'תשמ"א) ס"ג (סה"מ מלוקט ח"ב ע' קא [לעיל ע' שה"ד]).

(52) רות ד, יח.

(53) ב"ר פי"ב, ו. שמו"ר פ"ל, ג.

(54) בראשית ב, ד.

(55) ראה ב"ר פי"ד, ז. פי"ג, ג.

(56) ראה שערי אורה שם.

(57) ראה שערי אורה שם, שמצד הענין דחפץ חסד – ההמשכה היא ע"פ סדר ההשתלשלות „לפי ערך הגבלת המקבלים", וענין הנסים (שהמשכתם הוא למעלה מסדר ההשתלשלות) שרשו הוא מהעצמות (שלמעלה מחפץ חסד).

(58) וישב לח, כט.

לו, היינו כל סדר ההשתלשלות (דהכל הי' מן העפר⁶⁰), וכנ"ל שפעל בכל הבריאה הענין דנשתחוו ונכרעה נברכה לפני ה' עושינו. ובפרט לאחרי יום הששי דמ"ת [שאז נעשה עילוי ושלמות ביום הששי דמעשה בראשית⁶¹], שעבודת האדם והפעולה בעולם (שנעשית ע"י עבודתו) שלאחרי מ"ת היא באופן נעלה יותר. ובפרט בראש השנה, זה היום תחלת מעשיך, שהוא בדוגמת תחלת מעשיך שנעשה ע"י עבודת אדה"ר בר"ה הראשון, ועוד למעלה יותר, ובר"ה גופא הנה בכל שנה ושנה ענין זה הוא באופן נעלה יותר, כהציווי⁶² מעלין בקודש, ועד שבכל ר"ה נמשך אור חדש עליון יותר שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה⁶³, ועד להגאולה שאז יעלה הפורץ לפנינו⁶⁴ ויפרוץ כל המדידות וההגבלות.

ח) והנה ג' ענינים הנ"ל הנמשכים בר"ה (תחלת מעשיך, זכרון ליום ראשון העילוי דחפץ חסד), והמשכת גילוי תענוג העצמי שלמעלה מחפץ חסד) הם (ע"ד) ג' הענינים דמלכיות זכרונות ושופרות. והענין הוא, דמלכיות הם בבחי' ממכ"ע (כמבואר בדרוש הנ"ל דהצ"צ⁶⁵), אור שבערך העולמות שאתעדל"ת מגעת לשם, וזהו אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, דכמו שענין המלוכה למטה נעשה ע"י העם כמ"ש⁶⁶ שום תשים עליך מלך, עד"ז הוא במלכותא דרקיעא⁶⁷, דזה שהקב"ה נעשה מלך הוא ע"י שתמליכוני, שישראל מקבלים עליהם עול מלכות שמים ומבקשים מלוך כו' [דבבקשה וקבלה זו נכללת גם הבקשה שיגזור עלינו גזירות וקבלת עול מצוות⁶⁸, לקיים כל מה שיגזור ויצוה בדרך קבלת עול, וכהנוסח דברכת (כל) המצוות אשר קדשנו במצותיו וצונו, שקיום המצוות הוא מצד הציווי והגזירה⁶⁹], שעיי"ז נעשה הקב"ה למלך על כל ישראל, שתמליכוני עליכם, ועל ידם

(59) בראשית ב, ו.

(60) קהלת ג, כ.

(61) ראה פרש"י עה"פ בראשית א, לא. פרש"י שבת שם ד"ה מלמד. פרש"י ד"ה ה' דהששי – ע"ז שם.

(62) ברכות כח, א. וש"נ.

(63) אגה"ק סי"ד.

(64) ע"פ מיכה ב, יג. וראה ב"ר פפ"ה, יד. אגדת בראשית ס"פ סג.

(65) אוה"ת שבהערה 2 – ע' ב'פ ואילך. וראה לקו"ת שם נח, ב ואילך.

(66) שופטים יז, טו.

(67) ראה ברכות נח, א.

(68) כמאדז"ל קבלו מלכותי תחלה ואח"כ אגזור עליכם גזירות (ראה מכילתא (ויל"ש) עה"פ יתרו כ,

ג. פרש"י עה"פ אחרי יח, ב. וראה המשך יו"ט של ר"ה ה'תש"ג פכ"ו (סה"מ ה'תש"ג ע' 69)). ולהעיר מברכות יג, א (במשנה): שיקבל עליו מלכות שמים תחלה ואח"כ מקבל עליו עול מצוות.

(69) ראה לקו"ת שלח מ, א. נצבים נ, ג. דרושים לר"ה נד, א. דרך חיים (שער התפלה) פמ"ט ואילך (נו, ד ואילך). שם ספ"ג (נה, רע"ג). עט"ר דרוש לעשי"ת נח, סע"ב ואילך. המשך תרס"ו ע' נו. ד"ה ארון עולם ה'תשמ"ג סי"ד (סה"מ מלוהט ח"א ע' תלא ולקמו ס"ע שמר"ז).

ענין המלכות הוא (בכללות) באור הממלא, שאתערותא דלתתא מגעת לשם. וע"ד הענין דתחלת מעשיך. והגם שבר"ה חוזרים כל הדברים לקדמותם, והמשכת המלכות דר"ה היא מעצמות אוא"ס שלמעלה מענין המלכות [וזה שבכחם של ישראל להמשיך מעצמות אוא"ס הוא לפי שהם מושרשים בהעצמות⁷⁰, וע"ד המבואר בלקו"ת⁷¹, דזה שביכלתם של ישראל לעורר התגלות מלכותו ית' מעצמותו ומהותו הוא מצד הברית אשר כרת ה' עמנו להיות לו לעם⁷², שיהיו דומים להמלך, אנשים כמותו], הנה זהו ששרש ההמשכה הוא מעצמות אוא"ס, אבל ההמשכה עצמה היא שנמשכת ענין המלכות⁷³, שבכללות הוא ממכ"ע. וענין זכרונות הוא באוא"ס הסוכ"ע⁷⁴ שקדוש ומובדל מעולמות. כי ענין הזכרון אינו שייך אלא בדבר הרחוק, במקום או במעלה, ועד שאין הדבר תופס מקום לגבי'. וזהו דזכרונות הוא בעצמות אוא"ס דכולא קמי' כלא חשיבא⁷⁵. וע"ד הענין דזכרון ליום ראשון⁷⁶. אלא שאעפ"כ גם ענין הזכרון שייך דוקא על דבר שישנו במציאות גם לפני שזוכרים עליו (אלא שהדבר הוא רחוק ממנו במקום ובמעלה). וזהו מה שזכרונות הוא בבחינת טובב, כי גם לגבי טובב יש המציאות דעולמות (ורק שהם במקום רחוק, דכלא ממש חשיבי)⁷⁷.

וענין שופרות הוא כמבואר בדרוש הנ"ל דהצ"צ⁷⁸ דקול השופר הוא קלא פנימאה שמבחי' פנימיות הלב, דמזה מובן, שההמשכה שע"י שופר היא מפנימיות ועצמות אוא"ס שלמעלה גם מסובב⁷⁹. וכמ"ש⁸⁰ לך אמר לבי בקשו פני את פניך הוי' אבקש, דע"י בקשו פני, הצעקה דפנימיות הלב, ע"י את פניך הוי' אבקש, ההמשכה מפנימיות ועצמות אוא"ס. והוא ע"ד המשכת וגילוי תענוג העצמי שלמעלה גם מהענין דחפץ חסד. ובפרט ע"פ הידוע⁸¹ דשופר (מלשון שפרו מעשיכם)⁸²

(70) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1147.

(71) נצבים מד, ב.

(72) נצבים כט, יא-יב.

(73) המשך תרס"ו ע' תקלה.

(74) כ"ה להדיא בהמשך הנ"ל ע' תקלט.

(75) ראה בכ"ז אוה"ת שבהערה 2 ע' ב'פא ובלקו"ת שם נח, ג. המשך תרס"ו שם.

(76) ראה גם המשך תרס"ו שם, דענין זכרונות הוא „כמו זכרון ליום ראשון“.

(77) ועד"ז הענין ד„חפץ חסד“, שיש לו איזו שייכות לעולמות, כנ"ל סעיף ז.

(78) אוה"ת שבהערה 2 ע' ב'פא. לקו"ת שם נח, ד ואילך. וראה גם לקו"ת נצבים מד, ב ואילך. המשך תרס"ו בתחלתו. המשך ר"ה ה'תש"י סוף ס"א ואילך. ובכ"מ.

(79) המשך תרס"ו ע' תקמ.

(80) תהלים כז, ח (המזמור שנוהגים לומר מר"ח אלול עד הו"ר). וראה לקו"ת נצבים מד, ג.

(81) אוה"ת ר"ה כרך ה ע' בקי. וראה שם ס"ע בקיב. וראה ד"ה יו"ט של ר"ה ה'תשמ"ג ס"ג ואילך (סה"מ מלוקט ח"א ע' תכג [לקמן ע' שלח] ואילך).

(82) ויק"ר פכ"ט, ו. מדרש תהלים פא, ד.

בעצמותו.

ט) והנה ג' ענינים אלו (ממלא סובב ועצמות אוא"ס) יש כביכול דוגמתם באדם. דכיון שאדם הוא אדמה לעליון, לכן יש בו דוגמת כל הענינים שלמעלה. דכחות הפנימיים שבאדם, שהם בגילוי באברי הגוף, הם דוגמת אור הממלא שמתלבש ומשפיע בעולמות בבחי' גילוי⁸³. וכחות המקיפים שבאדם, וכמו הרצון שפועל בכל הכחות והאברים אלא שאינו בגילוי בהם⁸⁴, הם דוגמת אור הסובב⁸⁵ שהשפעתו בעולמות הוא בהעלם⁸³. ועצם הנפש שלמעלה גם מכחות המקיפים הוא דוגמת עצמות אוא"ס. ומזה מובן, שהעבודות דמלכיות וזכרונות הם בכחות (הפנימיים ומקיפים) הנפש, והעבודה דשופרות היא בעצם הנפש. וכנ"ל, שקול השופר הוא קלא פנימאה שמפנימיות הלב. והנה הגם שענין השופר הוא צעקה פנימית שמפנימיות הלב, מ"מ, צריכה להיות הצעקה ע"י תקיעה בשופר גשמי דוקא, שופר של כבש ואיל, חי (שלמטה ממדבר), כמבואר בדרוש הנ"ל דהצ"צ⁸⁶, ויתירה מזו, שקרן השופר צ"ל תלוש (מהכבש והאיל), דומם. דמזה מובן גם בעבודה הרוחנית, שהעבודה דשופר עם היותה מפנימיות ועצמות הנפש, צריכה להיות (גם) בהדומם שבאדם. ועי"ז דוקא מתעוררת ומתגלית הצעקה הפנימית שמפנימיות הלב. ועי"ד הידוע⁸⁷ בענין דצח"מ שבאדם שדוקא הדומם שבאדם שייך להמדבר שבו, עד"ז הוא גם בהמקיפים אדם שלמעלה מחילוקי דרגות דצח"מ (בדוגמת הסובב שלמעלה מחילוקי הדרגות דהשתלשלות), וגם בעצם הנפש (שלמעלה גם מכחות המקיפים), שהתעוררותם והתגלותם היא דוקא ע"י הדומם שבאדם. ולכן צריך לתקוע בשופר גשמי דוקא, דומם, כי הגילוי דקלא פנימאה שמפנימיות הלב הוא לא בהרצון שבראש (גלגלתא), ועאכו"כ שאינו מתגלה ומתלבש בחב"ד שבמוחין או במדות שבלב, אלא דוקא בהדומם שבו, העבודה דקבלת עול, דומם שבנפש האדם [ועי"ד הידוע⁸⁸ בענין יראה תתאה שבה דוקא מתגלה בחינת יראה עילאה], ולמטה יותר – ענין המעשה (ששייך להדומם דגוף האדם), תקיעה בשופר גשמי. ועד שענין זה (תקיעת שופר במעשה) דוקא היא המצוה היחידה – מצות היום דר"ה, כמארז"ל⁸⁹

(83) תניא פמ"ח (סו, ב ואילך).

(84) לקו"ת קרח נב, ד. ספר המצוות להצ"צ טו, א. ובכ"מ.

(85) ראה גם לקו"ת וסהמ"צ שם.

(86) אוה"ת שבעה ע"ב ע' ב'פד. לקו"ת שם נט, ב.

(87) תו"א בראשית ד, א. תו"ח בראשית כא, א ואילך.

(88) ראה תו"א קיד, ד. לקו"ת ראה לא, א. ביאורו"ז לאדהאמ"צ פא, א"ב. ביאורו"ז להצ"צ ע' תכג. קונטרס העבודה פ"ג (ע' 18).

(89) ר"ה כו. ב (במשנה). שם כו. א. רמב"ם הל' שופר פ"א ה"ב.

לר"ה) „מען האָט גאַר קיין השגה ניט, ווי עס איז טייער באַ השי"ת דער גוף פון אַ אידן", דאין הכוונה בזה שאפילו הגוף הוא יקר אצל השי"ת, אלא שעיך היוקר הוא בהגוף. דזה שאומר „מען האָט גאַר קיין השגה ניט", כי יוקר הגוף הוא למעלה מהשגה והבנה, כי יוקר הגוף דישראל (דומם) הוא מצד העצמות⁹¹.

ויש להוסיף, דכיון שנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, שגם העולם הגשמי (שמחוץ להאדם) יהי' דירה לו ית', לכן אין מספיק מה שקלא פנימאה (בחי' פנימיות הלב) מתגלה ע"י הדומם (קבלת עול, ומעשה) שבאדם, אלא צריך שגילוי קול זה (קלא פנימאה, שמבחי' פנימיות הלב) יהי' ע"י שופר של בהמה, ובזה גופא, כמו שהוא נפסק ממקום חיותו, דומם, דעי"ז דוקא פועל האדם (גם) בהעולם (ובדומם שבו) שיהי' דירה לו ית'. בדוגמת כמו שהי' בר"ה בפעם הראשונה, שאדה"ר פעל (גם) בהנבראים (שמחוצה לו) שיהי' בהם נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושינו. וענין זה דשופר [תק"ש בגשמיות, בשופר של בהמה, וכמו שנעשה דומם] הוא מלשון שפרו מעשיכם, פנימיות התענוג (כנ"ל), כי עי"ז דוקא נשלמת הכוונה דנתאווה הקב"ה. וכ"ה גם בפשטות הענינים שהנח"ר שלמעלה מזה שנעשה רצוני [דנח"ר זה הוא פנימיות התענוג, שלמעלה מהתענוג דחפץ חסד (כנ"ל) סעיף ג] הוא מקיום המצוה כפשוטה בגשמיות (בשופר דומם של בהמה), נעשה רצוני.

י"ד) והנה הנח"ר והתענוג דלמעלה מזה שנעשה רצוני הוא בכל השנה, אלא שבר"ה הוא עיקר מצות היום וכו', והעילוי שבר"ה הוא לפי אופן העבודה והנח"ר שע"ז במשך כל השנה. דכשישראל מוסיפים (בעבודתם, ובמילא) בהנח"ר במשך כל השנה, ניתוסף גם בהנח"ר מזה שנעשה רצוני בר"ה. ומכיון שכל אחד ואחד מישראל פעל בודאי בשנה שעברה כל הענינים, כל ישראל בחזקת כשרות הם⁹², דענין החזקה הוא עמוד חזק בתורה, ובפרט לאחרי העבודה דחודש אלול, ובאלול גופא לאחרי ח"י אלול שמכניס חיות בכל הענינים דחודש אלול⁹³ [נוסף לזה שהוא יום הבהיר שבו נולדו שני המאורות הגדולים⁹⁴], שאז החזקת כשרות דכאו"א מישראל היא ביתר שאת ויתר עוז, ומיום ליום (בהימים שמח"י אלול ואילך) הכשרות דכאו"א מישראל היא באופן דהולך ומוסיף ואור, ובפרט בימי הסליחות,

90) אגרות קודש שלו ח"ד ע' רל, נעתק ב„היום יום" כט אלול, ערב ר"ה.

91) ראה ספר השיחות תורת שלום ע' 120.

92) רמב"ם הל' קדה"ח פ"ב ה"ב.

93) ראה שיחת ח"י אלול ה'תש"ה (לקו"ד כרך ג ע' 946. ספר השיחות ה'תש"ה ע' 122). – נתי' בלקו"ש ח"ט שיחה לח"י אלול (ע' 250 ואילך). לקו"ש חכ"ט ע' 161 ואילך. וראה גם לקו"ד כרך א לד, א.

94) ספר השיחות ה'תש"ג ע' 141 ואילך. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 178 ואילך, ובהנסמן שם.

מתברכין כולהו יומין, וכפירוש הבעש"ט⁹⁶ דהיום קאי על ר"ה⁹⁷ שהוא יום הדין, ואתם (כאו"א מישראל, כולכם) נצבים קיימים ועומדים שזוכים בדין, דענין זה (הזכי' בדין) יש כבר בערב ר"ה, שלכן בערב ר"ה לובשים לבנים ומתעטפים לבנים⁹⁸ וכו', והולכים בשמחה, ובשמחה גדולה⁹⁹, להכתיר את המלך בר"ה, כי כבר בערב ר"ה ישנם כל ההכנות הדרושות, דשמחה פורצת כל הגדרים¹⁰⁰. וזה נעשה גם הכנה קרובה ליעלה הפורץ לפנינו בקרוב ממש, שבהכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה יהי' ויוכלל ויודגש שהשנה תהי' שנת גאולה, גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, יעלה הפורץ לפנינו, ובמהרה בימינו ממש.

95) זח"ב סג, ב. שם פח, א.

96) קובץ מכתבים לתהלים אהל י"י ע' 193. „היום יום” כה אלול. אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ס"ע תל ואילך. כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סי' לא.

97) רמ"ז לזח"ב לב, ב (הובא בלקו"ת תבוא מא, ג). וראה גם זח"ג רלא, א. פענח רזא ס"פ נצבים.

98) טור או"ח סתקפ"א, מירושלמי ר"ה פ"א ה"ג.

99) ראה ד"ה יו"ט של ר"ה ה'תש"ג רפ"ב, שהכתרת המלך היא „בשמחה גדולה”.

100) ראה בארוכה המשך שמח תשמח ס"ע 40 (סה"מ תרנ"ז ע' רכג) ואילך. ד"ה שמח תשמח דש"פ תצא שנה זו (ה'תשמ"א) ס"ה (סה"מ מלוקט ח"ב ע' עט"פ [סה"מ דרושי חתונה ע' רטו]).

מאמר ד"ה "הנני מביא אותם" ש"פ נח תשכ"ח

(בלתי מוגה)

הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ במ עיור ופיסח הרה ויולדת יחדיו קהל גדול ישוּבו הנה¹, הנה בפסוק זה מחלק לב' סוגים, ארץ צפון וירכתי ארץ, אשר דבר זה הוא בדוגמת פסוק אחר המדבר בענין הגאולה העתידה, והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנידחים בארץ מצרים והשתחוּו לה' בהר הקודש בירושלים², שגם כאן מחלק לב' סוגים, האובדים בארץ אשור והנידחים בארץ מצרים, ומאחר שב' הפסוקים מדברים בענין הגאולה, מובן אשר ב' הענינים שבפסוק הא' מתאימים עם ב' הענינים שבפסוק הב'. דהנה ארץ צפון היא בפשטות ארץ בבל³, שזהו ע"ד ארץ מצרים, שהרי גם בבבל עבדו עבודת פרך, והיו מצירים לישראל, וארץ אשור הו"ע נסיון העשירות⁴, שהרי על אשור נאמר⁵ ונתתי לכם ארץ טובה כארצכם (שזהו הסוג הב' דירכתי ארץ). ועל ב' סוגים אלו אומר הנני מביא אותם וגו', וכמו שמפרש רש"י בפירוש התורה בכמה מקומות⁶, הנני מלשון מוכן, כמו"כ כאן הפירוש דהקב"ה מסכים מוכן ומזומן להביא אותם מארץ צפון שהיא הגלות הקשה, מצפון תפתח הרעה⁷, שזהו ענין הנדחים בארץ מצרים, וכל שכן לקבצם מירכתי ארץ שזהו ענין האובדים בארץ אשור.

והענין יובן בהקדים מ"ש אדמו"ר הצ"צ ברשימותיו על תנ"ך⁸ שמקשר פסוק זה להפסוק בתהילים⁹ אותותינו לא ראינו אין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה, דאיתא ע"ז בילקוט¹⁰ דאותותינו הכוונה לשני אותות, שישראל אומרים להקב"ה, אות שאמרת לנו הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ במ עיור ופיסח הרה ויולדת יחדיו קהל גדול ישוּבו הנה, ואותו אות שכתבת¹¹ מה נאוּ על ההרים רגלי מבשר גו' מבשר טוב וגו', אין אנו רואים נביא שיבשר לנו עליהם, וממשיך לבאר שם אשר ב' אותות אלו דהנני מביא אותם וגו' ומה נאוּ וגו' הם מלמעלה למטה ומלמטה למעלה, האות הראשון הנני מביא גו' וכן וקבצתים מירכתי ארץ,

(5) ע"פ ישעי' לו, יז.

(6) פרשתנו (נח), ו, יז. ט, ט. ובכ"מ.

(7) ירמ' א, יד.

(8) אזה"ת לתהלים (יהל אור) ע' רסא ואילך.

(9) עד, ט.

(10) שמעוני – תהלים רמז תתי.

(11) ישעי' נב, ז.

(1) ירמ' לא, ז.

(2) ישעי' כז, יג.

(3) מצו"ד עה"פ.

(4) ראה לקו"ת ר"ה ס, א. סה"מ אידיש ע' 80 ואילך. ד"ה והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול דש"פ האזינו שנה זו (סה"מ ראש השנה ע' קלח).

תשמ"ב (שם ע' שלג). ובכ"מ.

הו"ע עלי' מלמטה למעלה, ולאחרי זה ועי"ז הו"ע ההמשכה מלמעלה למטה, שזהו האות השני מה נאוו על ההרים גו'. ואח"כ מביא בשם אדמו"ר הזקן¹² דאותותינו [לשון רבים, ומיעוט רבים שנים¹³] אלו הן ב' סוגי אותיות, אותיות התורה ואותיות התפילה, שזהו ג"כ ענין ההמשכה מלמעלה למטה וההעלאה מלמטה למעלה, דאותיות התפילה הם מלמטה למעלה, דסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה¹⁴, ואותיות התורה הם מלמעלה למטה, דתורה היא לחם מן השמים¹⁵, וכתיב¹⁶ וירד ה' על הר סיני, שזה הי' במתן תורה. והנה כללות ענין הגלות הוא כמאמר¹⁷ צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפיוזן לבין האומות, ולא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים¹⁷, וידועה הקושיא בזה¹⁸ שהרי אין נוספים כל כך הרבה גרים שבגלל זה צריך את ענין הגלות הגדול הנורא והמאויים, והביאור בזה הוא דגרים הכוונה על ניצוצות הקדושה שנפלו, ומפוזרים בין האומות וישראל צריכים לבררם, ובחסדו הגדול הנה מספיק שאחד מכם גולה לברכרי' ואחד מכם גולה לסמטרי' דומה כמו שגליתם כולכם¹⁹, שהם פועלים שם את עבודת הברורים עבור כל ישראל, שזהו ע"י שישנו עם דאחד²⁰, שיש אצלם הענין דאחד²¹, והם באופן של מפוזר ומפורד בין העמים²⁰, עי"ז פועלים שם את עבודת הברורים, שמוציאים (אז מ'נעמט ארויס) את הניצוצות, מבררים מזככים ומעלים אותם, וכמ"ש²² אם יהי' נדחך בקצה השמים משם יקבצך גו', וההתחלה היא מקיבוץ המחשבה דיבור ומעשה שלו, ואח"כ פועל את הקיבוץ בחלקו בעולם. ועבודה זו של קיבוץ הניצוצות קשה ביותר כארץ צפון, דצפון הוא קו השמאל שרובו דינים שלכן רוח צפונית אינה מסובכת²³, ומצד ריבוי סדר ההשתלשלות צמצומים וכו' נעשה צפון כפשוטו, מצפון תפתח הרעה, דלכן שם קשה עבודת הברורים ביותר. וזהו גם מה שהקרבנות היו בצפון, קדשי קדשים שחיתתן בצפון²⁴, כמ"ש²⁵ ושחט* אותו על ירך המזבח צפונה

(* המצוין ביהל אור ע' רס"ב „ע"פ ושחט" – נוסף על הנדפס במקומו באוה"ת, נמצא ג"כ באוה"ת לחנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו²⁶.)

ואילך. להצ"צ ח"ב ע' תשכו. שם ע' תשל ואילך.
 סה"מ בראשית ח"א ס"ע רנרז. וש"נ.
 19) שהש"ר פ"ב, ח (ב).
 20) אסתר ג, ח.
 21) ראה גם תו"א וישב כז, סע"ד.
 22) נצבים ל, ד.
 23) ב"ב כה, ריש ע"ב.
 24) זבחים מז, א (במשנה).
 25) ויקרא א, יא.
 26) רפד, א ואילך.

12) לקו"ת שה"ש לד, א.
 13) נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 111 הערה 21.
 14) ויצא כח, יב. זהו ח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו, ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א).
 15) ל' הכתוב – בשלח טז, ד. לה. ראה ד"ה הנני ממטיר תשל"ז פ"ד (סה"מ שמות ח"ב ע' מט"ג). וש"נ. ד"ה הנה מה טוב תשכ"ט (סה"מ ימי הספירה ע' קלב). וש"נ.
 16) יתרו יט, כ.
 17) פסחים פז, ב.
 18) ביאוה"ז ויגש לאדהאמ"צ קלה, סע"ד

לפני ה', בכדי לברר ולהפך את בחי' הצפון שיהי' לפני ה'. ועל זה אומר הנני מביא אותם מארץ צפון, שיהי' הקיבוץ משם. ואח"כ ישנו הענין דוקבצתים מירכתי ארץ, וכדאיטא בקהלת רבה²⁷ (עה"פ²⁸ והארץ לעולם עומדת) כל מה שכרא הקב"ה באדם ברא בארץ וכו' אדם יש לו ירכים והארץ יש לה ירכים שנאמר וקבצתים מירכתי ארץ, דירך היא בחי' ימין שזהו ענין יסוד דדכורא, וארץ צפון הוא בחי' יסוד דנוקבא, וע"ז אומר הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ, שהבירור יהי' בב' הענינים, לא רק בבחי' יסוד דנוקבא, אלא גם בבחי' יסוד דדכורא דקליפה.

וממשיך בהפסוק במ עיור ופיסת, אשר בזה כולל את כל המומין מהגבוה ביותר עד הנמוך ביותר. ויובן מענין מחלוקת בית שמאי ובית הלל²⁹ כיצד מרקדין לפני הכלה, בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה, אמרו להם בית שמאי לבית הלל הרי שהיתה חיגרת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה³⁰ מדבר שקר תרחק וכו', ואעפ"כ בית הלל אומרים דצריך לומר כלה נאה וחסודה. ואומרים כאן דוקא ב' מומין אלו, כיון שכוללים את כל המומין, שהרי הם ב' הקצוות במומין מן הקצה אל הקצה. דהנה יש שהמום הוא קטן אבל כיון שהוא נמצא במקום וענין נעלה, הרי הוא פוגם במאוד, אשר זהו הטעם במה שהרהורי עבירה קשים מעבירה כידוע³¹, וכן תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב כו' משא"כ עם הארץ³², ולאידך גיסא יש שהמום הוא גדול, אך כיון שנמצא במקום וענין נמוך, אין הוא פוגם כל כך, שאלה הם הב' מומין דסומא וחיגר, דסומא המום הוא במקום גבוה ביותר, בראש, ובראש גופא המום הוא בעין, דסומא חשוב כמת³³, ובחיגר המום הוא ברגל, שזהו חלק התחתון שבאדם, וברגל גופא המום הוא בכח ההילוך, והיינו שהמום נמצא במקום נמוך ביותר, דשני סוגי מומין אלו כוללים את כל המומין מן הקצה אל הקצה. וענינם בעבודה הוא, דהנה תחילת העבודה היא העבודה דקריאת שמע, דמהיכן³⁴ זכו ישראל לקרות שמע ממתן תורה, אמר להם אנכי ה' אלקיך כו'³⁵ אמרו ה' אלקינו ה' אחד³⁶. והענין דקריאת שמע הוא, דשמע הוא ר"ת שאו³⁷ מרום עיניכם³⁸, וכאשר השאו מרום עיניכם הוא כדבעי הנה אז וראו, שמגיעים לבחי' ראי', שזו היתה מדרגת משה שהי' בבחי' ראי', ורצה להמשיך בחינה זו לכל ישראל (כמבואר בלקו"ת פ' ואתחנן³⁹).

(34) דב"ר פ"ב, לא.

(35) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

(36) ואתחנן ו, ד.

(37) ישע"י מ, כו.

(38) תקו"ז ריש תיקון מט (פה, ב). וראה "היום

יום" יט חשוון. ובכ"מ.

(39) ב, סע"ד ואילך. וראה גם שערי תשובה

(לאדהאמ"צ) ח"ב חינוך פ"ח (כט, סע"ב) ואילך.

(27) פ"א, ד.

(28) קהלת א, ד.

(29) כתובות טז, סע"ב ואילך.

(30) משפטים כג, ז.

(31) יומא כט, א.

(32) שבת קיד, א. וראה לקו"ת בלק עג, ד. עד,

ב. ובכ"מ.

(33) נדרים סד, ב.

הנה הגם שישנו הענין דסומא, היינו שחסר בענין זה דראי', אעפ"כ אומרים בית הלל דצריך לומר כלה נאה וחסודה, דישראל מצד עצמיותם מציאותם ואמיתותם יש אצלם גם ענין זה דראי', וכמו שאמר אדמו"ר הזקן⁴⁰ שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות (אָז אַ איד ניט ער וויל און ניט ער קאָן זיין אַ נפרד מאלקות). וכן גם בקצה השני דחגרת, דענינו בעבודה הוא שחסר בענין ההליכה, דהנה אנו אומרים⁴¹ נשמה שנתת בי טהורה היא אתה בראתה אתה יצרתה כו', דלכאורה אינו מובן כיון שהיתה בבחי' טהורה היא לשם מה היתה צריכה להיות הירידה מאיגרא רמה לכירא עמיקתא⁴², שהתשובה בזה היא דהירידה היא צורך עלי'⁴³, ולכאורה אינו מובן איך שייך שתהי' העלי' למעלה מבחי' טהורה היא שהיתה בתחילה, אלא הענין הוא⁴⁴ שהנשמה בהיותה למעלה היא בבחי' עמידה, וע"י הירידה מיתוסף בה הענין דהליכה, ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה⁴⁵, וכיון שדבר אלקינו יקום⁴⁶, הנה ודאי שתושלם (אָז עס וועט זיך אויספירן) הכוונה שהנשמה תהי' בבחי' מהלך, וע"כ אומרים בית הלל כלה נאה וחסודה, ואפילו חגרת. וכפרט ע"פ המבואר בתניא⁴⁷ דהכוונה דלשם יחוד קוב"ה ושכינתו, שהיא כוונה כללית, אינה תמיד באמת, אבל מה שתובעים ממנו בפרט, שתקויים הכוונה בירידת נשמתו, שגייע לבחי' מהלך, בזה חפץ כל אדם מישראל באמת לאמיתו, אשר ע"כ, הנה בית הלל שענינם הוא הלל מלשון בהילו נרו⁴⁸, שהם מאירים כל ענין כפי שהוא מצד אמיתותו פנימיותו ועצמיותו, לכן אומרים כלה נאה וחסודה, שמצד פנימיות הנשמה כל ישראל הם בבחינה זו, ואפילו סומא ואפילו חגרת, וכמאמר⁴⁹ בנות ישראל נאות הן אלא שהענויות מנוולתן, שמכל הנ"ל מובן מה שאומר הנני מביא וגו' במ עיור ופיסח, שבזה כולל כל הפגמים מן הקצה אל הקצה, ובכולם יהי' הנני מביא וגו'.

וממשיך בהפסוק הרה ויולדת יחדיו, שזה יהי' ג"כ בימות המשיח, דהגם שאומר שם במאמר (הנ"ל)⁵⁰ דעיור ופיסח כו' יהי' בזמן תחיית המתים, אבל הרי יש בזה מדרשים חלוקים, ומזה שאומר באגה"ק⁵¹ שהענין דאשה יולדת בכל יום⁵² יהי' בימות המשיח, הנה מזה מובן גם לשאר הענינים דעיור וכו' שיהיו בימות

(44) ראה תו"א וישב ל, סע"א. ובכ"מ.

(45) זכר' ג, ז.

(46) ישעי' מ, ח.

(47) פמ"א (נו, ב ואילך).

(48) איוב כט, ג. לקו"ת שה"ש מח, ג. ובכ"מ.

(49) נדרים סו, א (במשנה).

(50) אוה"ת לתהלים (יהל אור) שם (ע' רסא),

מסנהדרין צא, ב; ויק"ר פ"ט, ו; שהש"ר פ"ד, טז.

(51) סכו"ו (קמג, סע"ב-ב).

(52) שבת ל, ב.

אוה"ת ואתחנן ע' צח ואילך. ספר הליקוטים – דא"ח צ"צ ערך משה (ע' א'תרפ ואילך). סה"מ תרכ"ט (קה"ת, תשנ"ב) ס"ע שה. וש"נ.

(40) „היום יום" כה תמוז. אגרות קודש אדמו"ר מהורו"צ ח"ד ע' שפד. סה"מ תרפ"ד ע' רטו. שם ע' רמג. תש"י ע' 115. שם ע' 117. ועוד.

(41) בברכות השחר (ברכות ס, ב).

(42) ע"פ ל' חז"ל – חגיגה ה, ב.

(43) ראה לקו"ת פינחס עז, ג. שה"ש יא, ג.

ובכ"מ.

המשיח, דמה שכתוב אז ידלג כאיל פיסח⁵³ יהי' בתחיית המתים, אך לעתיד לבוא יהי' שיבואו בעלי מומין ויתרפאו⁵⁴. והענין דהרה ויולדת הוא, הנה הרה הו"ע הגלות, שהגלות נקראת ג"כ בלשון עיבור⁵⁵, וכמאמר⁵⁶ אפילו בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשר עוברה כו', דענין העיבור הוא שראשו בין ברכיו⁵⁷, ובלשון החסידות הוא דלת כלילן גו תלת⁵⁸, והיינו דראשו שהו"ע ההשגה וכו' הוא בין ברכיו, שהעבודה היא רק מצד קבלת עול כו', שבעיקר הוא בזמן דעקבתא דמשיחא שאז העבודה היא מצד קבלת עול. שזהו בחי' הרה, ויש שהוא כבר בבחי' יולדת, הנה ע"ז אומר הנני מביא וגו' הרה ויולדת יחדיו, ע"י שנמשך ממקום שלמעלה משניהם, שזהו מה שביום ההוא יתקע בשופר גדול ולא נאמר מי הוא התוקע⁵⁹, כיון שנמשך ממקום דלא אתרמיז לא בשום אות ולא בשום קוץ⁶⁰, וההמשכה משם היא כיון שנשמות ישראל מושרשים שם בהעצמות, כמ"ש⁶¹ יבחר לנו את נחלתינו את גאון יעקב אשר אהב סלה, הנה התקיעה בשופר גדול פועלת דקהל גדול ישובו הנה, דהבחינה דשופר גדול יקח את כולם (וועט אַלעמען דערנעמען), עיור ופיסח וכו', וכמו שהי' ביציאת מצרים שיצאו ברכוש גדול⁶², כן גם כאן יהי' באופן של קהל גדול ובאופן של אראנו נפלאות⁶³, עי"ז דביום ההוא יתקע כו'.

רזהו הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ במ עיור ופיסח הרה ויולדת יחדיו קהל גדול ישובו הנה, דע"י התקיעה בשופר גדול הנה אפילו אלו ששום ענין לא לקח אותם (אַז קיין ענין האָט זיי ניט דערנומען), ועד אלו שאפילו אחר גילוי המשיח הם עוד בבחי' עיור ופיסח, הנה הבחינה דשופר גדול יקח את כולם (וועט אַלעמען דערנעמען), ויתגלו ב' האותות, האות דמה נאוו על ההרים רגלי מבשר גו' מבשר טוב, שזהו אליהו הנביא זכור לטוב שיבשר את הגאולה⁶⁴, ואח"כ האות הב' דהנני מביא אותם מארץ צפון וגו' שזהו קיבוץ גלויות שיהי' ע"י משיח כפסק הרמב"ם⁶⁵, אשר גאולה זו היא למעלה מגאולת מצרים ששם הי' הוא

(53) ישע"י לא, ו.

(54) ראה תנחומא ויגש ח. ב"ר פצ"ה, א.

(55) ראה תו"א ר"פ וארא. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' לב. וש"נ. אוה"ת שה"ש (כרך ג) ע' א"ג. וש"נ.

(56) ברכות כט, ב.

(57) נדה ל, ב.

(58) ראה זח"ב (תוספתא) נ, סע"א. ע"ח שער הכללים פ"ב. פע"ח שער (כא) חהמ"צ פ"א. ביאור"ז (לאדהאמ"צ) בשלח מז, ג ואילך. ובכ"מ.

(59) ראה רד"ה והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול דיום ב' דר"ה שנה זו (סה"מ ראש השנה ע')

קט). וש"נ.

(60) ראה זהר ח"א קסז, ב. ח"ג יא, א. רנו, ב. לקו"ת פינחס פ, ב. ובכ"מ.

(61) תהלים מז, ה.

(62) לך לך טו, יד. וראה בארוכה מאמרי שנה זו: ד"ה כימי צאתך דאחש"פ וד"ה ויאמר גו' מחר חודש פ"ט (סה"מ פסח ח"ב ע' קסט ואילך. סה"מ ראש חודש ע' קיא"ב).

(63) מיכה ז, טו.

(64) פרש"י בחוקותי כו, מב. וראה גם תיב"ע וארא ו, יח. יל"ש ר"פ פינחס. רמב"ם הל' מלכים

פי"ב ה"ב.

(65) שם פי"א ה"ד.

ובית דינו⁶⁶, משא"כ בגאולה העתידה שנמשך מבחי' העצמות, וכיון שנמשך מבחי' העצמות יקח הגאולה את כולם (וועט די גאולה דערנעמען אַלעמען) כנ"ל, וכמאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶⁷, ששום יהודי לא ישאר בגלות (אַז קיין איד וועט ניט בלייבן אין גלות), אלא כולם יבואו בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו גו'⁶⁸ עד לא תשאר פרסה⁶⁹, וכספם וזהבם אתם⁷⁰, ובאופן של בשובה ונחת תושעון⁷¹, אשר כל זה יהי' בביאת משיח צדקנו בקיום היעוד דהנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ במ עיור ופיסח הרה ויולדת יחדיו קהל גדול ישובו הנה, בעגלא דידן ממש.

66) ראה תנחומא ישן בא, יז (הובא בתו"ש בא יב, כט אות תקח). זח"ב לז, ב. פרש"י בא שם.
 67) ראה גם שיחת יו"ד שבט תשי"ב (שיחות קודש תשי"ב (ברוקלין, תש"ס) ס"ע 185).
 ובכ"מ. וראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 1 ואילך.
 68) בא י, ט.
 69) שם, כו.
 70) ישעי' ס, ט.
 71) שם ל, טו. וראה המשך וככה תרל"ז בסופו.

שער ד' ❖ ❖

דבר מלכות - תשנ"ב

שיחת ער"ה - ". ומזה מובן, שבעמדנו
כעת ברגעים האחרונים לפני הגאולה -
הדין בימים אלו צריך להביא את העיקר
והשלימות ד'והצילו העדה' - הגאולה
האמיתית והשלימה"

התוועדות ר"ה - שלימות תקיעת השופר
בראש השנה ע"י "תקע בשופר גדול
לחרתנו" לא רק בתור תפילה, ובפרט
בדורנו זה ובשנת תשנ"ב.

שיחת ערב ראש השנה תשנ"ב

. . שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין . . אינו יודע איך יצא דינו, אבל ישראל אינן כן, לובשים לבנים ומתעטפים לבנים . . ואוכלין ושותין ושמים ברה"ה לפי שיודעים שהקב"ה יעשה להם נס כו", "ומוציא⁹ דינם לכף זכות וקורע להם גזר דינם".

היינו, שבני"ה הם "אומה" שכזו - שטבעם בהנהגתם בחיי יום יום (גם בזמן הגלות) הוא - שעוד לפני שישנו הפסק-דין בפועל יודעים הם כבר בוודאות שהדין יהי' לזכות ("והצילו העדה"), עד שהוודאות באה לידי ביטוי ופועלת שינוי בלבושים ובמאכלים ומשקאות שלהם בראש השנה ("אכלו משמנים ושתו ממתקים"¹⁰).

ב. ולהוסיף, שענין זה מודגש גם בפרשת השבוע של השבת שממנה מתברך ראש השנה - פ' נצבים¹¹:

"אתם¹² נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם" קאי¹³ על בני ישראל - כל עשר המדרגות שבכלל ישראל (כמו שנמנים בהמשך הכתוב¹⁴) ובכאו"א מישראל בפרט¹⁵ (כנגד עשר ספירות, כפי שהם קיימים בגלוי בכאו"א מישראל¹⁶

א. בנוגע לעניני דין בתורה - שהם בתוקף מיוחד בימים אלו הנקראים ימי הדין, (החל מיום הדין דראש השנה) - ישנו פסק-דין מהקב"ה בתורה¹⁷, שהדין צריך להיות באופן ד", (ושפטו העדה גו') והצילו העדה¹⁸, כלומר, שהדין כולו הוא רק בכדי שיתוסף יותר ב", והצילו¹⁹ [עד להשלימות ד", והצילו" בגאולה האמיתית והשלימה, כדלקמן ס"ג].

כדאיאת בטור²⁰ כפסק-דין (אע"פ שמביאו מהמדרש²¹) עה"פ²², מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו: "איזה אומה כאומה זו שיודעת אופי' של אלקי'

(1 ולכן אומרים בעשרה ימים שבין ר"ה ליהוה"כ פ' המלך המשפט" (ברכות יד, ב. טושו"ע ושו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תקפב), לפי שבימים הללו הקב"ה מראה מלכותו לפשוט את העולם" (שו"ע אדה"ז שם. מרש"י ברכות שם ד"ה המלך).
(2 וכמפורש בכ"כ תפלות דר"ה. וראה ר"ה ה, א. טו, א"ב. ויק"ר רפכ"ט. זח"ב לב, ב. קלה, א. ח"ג רלא, א. תרגום לאיוב ב, א. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ג. טואו"ח סו"ס תקפא (חלקו נעתק לקמן בפנים). וראה גם לקו"ת נשא כו, א. ספר הליקוטים - דא"ח פ"צ צ"צ ערך ראש השנה ע' של ואילך, וש"נ. ועוד.

(3 ומה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות" כמ"ש (תהלים קמו, יט) "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל" (שמו"ר פ"ל, ט).
(4 מסעי לה, כד"כ. וראה משנה ריש סנהדרין (ב, סע"א). ר"ה כו, א. ועוד.

(5 וראה ויק"ר פכ"ט, ג: בשעה שישראל נוטלין את שופריתן ותוקעין לפני הקב"ה עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים כו' ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדת הדין לרחמים.
(6 או"ח הל' ראש השנה סתקפ"א.
(7 ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. יל"ש ואתחנן רמז תכה.
(8 ואתחנן ד, ז.

(9 יל"ש שם.

(10 נחמ"ה, י. ב"י ושו"ע אדה"ז או"ח

סתקפ"ג ס"ד.

(11 שפרשה זו קורין לעולם קודם ר"ה (לקו"ת ר"פ נצבים).

(12 ר"פ נצבים (כט, ט).

(13 ראה לקו"ת ר"פ נצבים.

(14 נצבים שם, ט"י.

(15 לקו"ת שם.

(16 בעשר כחות הנפש שלו (ראה לקו"ת שם)

שנשתלשלו מעשר ספירות (תניא רפ"ג).

הדרת מלך²⁵.

ג. העיקר והשלימות ד"ה הצילו העדה" היא ההצלה מהמעמד ומצב הנוכחי, בגאולה האמיתית והשלימה - כי אפילו אלו שיש להם - גם עכשיו (בגלות) - הרחבה בפרנסה רוחנית והרחבה בפרנסה גשמית, ואפילו אלו שנמצאים בארץ הקודש על הר הקודש, ושם גופא - במקום הכי קרוב למקום קדש הקדשים - אך גם הם אומרים שם²⁶ "מפני חטאינו גלינו מארצנו", שכן עדיין איננו "מקדש אד' כוננו ידך"²⁷, ועדיין א"ז מצב ד"ה כל יושבי עלי²⁸, שדוקא אז קיימים בשלימות כל הענינים, כולל - מצות יובל²⁸, שקשורה במיוחד עם שחרור וגאולה²⁹, כמ"ש³⁰ "ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו" (בשנת היובל) אפילו כזה שאומר³¹ "אהבתי את אדוני" ואינו יוצא בשביעית³².

ויש לומר שהשייכות של יום הדין דראש השנה עם הגאולה (והצילו העדה) מודגשת גם בכך שבראש השנה היא העבודה דקבלת מלכותו ית', למלאות בקשתו של הקב"ה, תמליכוני עליכם] כמו שאמרת הגמרא בתלמוד בבלי³³, שקשור עם גלות, במחשכים הושיבני³³], שמלכותו ית' קשורה

כנשמה בגוף) - כפי שהם עומדים ביום הדין דראש השנה¹⁷ ("היום"¹⁸), אשר הגם שזהו יום הדין - עומדים הם באופן ד"נצבים", "קיימים ועומדים, דהיינו שזוכים בדין"¹⁹ - "והצילו העדה".

ויש לומר שזה קשור גם עם הפירוש²⁰ ב"נצבים" מלשון "נצב מלך"²¹, שכאו"א מישראל עומד (בראש השנה) כמו מלך²², מלך על כל המציאות מסביבו, עד מלך על כל סדר ההשתלשלות - שכן כאו"א מישראל, במצבו הוא - הרי הוא מלך, הוא מקבל ממלך מלכי המלכים הקב"ה, שמכתירים אותו בראש השנה (תמליכוני עליכם²³); וכפס"ד הנ"ל דהטור, שבנ"י יודעים מראש שזוכים בדין, כיון שהם "גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו" (ומשום כך הם יודעים "אופי" של אלקי"), והם בדרגת מלך, ולכן מקבלים - עי"ז שמקבלים ממלך מלכי המלכים הקב"ה - את כל ההמשכות וההשפעות כפי שזה מגיע למלך ללא כל השתדלות מצדו. ואדרבה: אסור למלך לעשות מלאכה²⁴, כאשר אחד מאנשי המלוכה יכול לעשות זאת עבורו, עאכו"כ כאשר זהו "ברוב עם", אשר "ברוב עם

(17) מקומות שבהערה 2.

(18) ראה פענח רוא ס"פ נצבים. לקו"ת שם. "היום יום" כ"ה אלול. וראה גם זהר שבהערה 2. (19) "היום יום" שם. וראה ד"ה זה היום תר"ץ

(סה"מ קונטרסים ח"א סט, ב).

(20) אוה"ת נצבים ע' א"רא. וראה אוה"ת ואתחנן ע' קפ.

(21) מלכים-א כב, מה.

(22) ולכן בכחו להכתיר הקב"ה למלך בר"ה, כי הוא "מתייחס אליו בערך מה" (אוה"ת ואתחנן שם).

(32) ר"ה טז, א. לר, ב.

(24) במכ"ש מזה ש"כיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור אסור בעשיית מלאכה בפני שלשה" - קידושין ע, א. רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ה ה"ד. טוש"ע חו"מ ס"ח ס"ד.

(25) משלי יד, כח.

(26) בתפלת מוסף דיו"ט.

(27) בשלח טו, יז.

(28) ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמיטה

ויובל פ"י ה"ח.

(29) ולהעיר שהתחלת השחרור ביובל היא

מראש השנה - ר"ה ה, ב. רמב"ם הל' שמיטה

ויובל פ"י ה"ד. וראה לקו"ש ח"ט ע' 387.

(30) בהר כה, י.

(31) משפטים כא, ה"ו.

(32) ראה פרש"י משפטים שם, ו. בהר שם.

(33) איכה ג, ו. סנהדרין כד, א.

ושנים מלאים בתורה ומצוות, והכח על כך הוא מקבל ממה שכן הי' אצל משה רבינו, ומה נמשך בכאו"א מישראל ע"י בחי' משה שבו שפועלת עליו עד למעשה בפועל (כפי שאדה"ז מבאר בתניא³⁸), ובתוספות ביאורים בזה מהצמח-צדק.

ה. השייכות הנ"ל דיום הדין ראש השנה עם, והצילו העדה", כולל ובעיקר הגאולה - מתחילה כבר בערב ראש השנה, שערב והכנה הוא מעין הדבר שאליו מתכוננים. ועאכו"כ בנוגע לערב ראש השנה, שאז ישנו כבר, והצילו העדה" דראש השנה - כהפס"ד הנ"ל דהטור, שכבר בערב ראש השנה יודעים בני"ש שזוכים בדין, ואזי מתחילים כבר את ההכנות לראש השנה³⁹ - וכידוע ששבת ויו"ט צריכים הכנה מיוחדת⁴⁰, ועאכו"כ ההכנה דערב ראש השנה לקראת ראש השנה, שמשפיע על כל ימי השנה (כמו ראש שמשפיע על כל חלקי הגוף)⁴¹.

ו. ויש לומר שהשייכות דערב ראש השנה עם הגאולה (זוכים בדין) נתגלתה יותר בדורות האחרונים - ע"י יום הולדתו של הצמח-צדק ביום זה (בשנת תקמ"ט):

שמו של הצמח-צדק [כפי שנקרא על שם תורתו] הוא שמו של משיח צדקנו, שנקרא „צמח“ ונקרא „צדק“⁴².

(38) פמ"ב.

(39) ראה טור שם: לפיכך נוהגין לספר ולכנס

בערב ר"ה.

(40) ביצה ב, ב.

(41) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נז, א ואילך.

ובכ"מ.

(42) „צמח“ - „איש צמח שמו“ (נוסח

הושענות הושע"ר. מזכר'ו, יב (ובמפרשים שם).

וראה שם ג, ח). „צדק“ - „והי' צדק אזור מתניו“

(ישע"י יא, ה). וראה ירמ" כג, ה ובפרש"י. שם לג,

טו.

ומתגלה בשלימותה ע"י דוד מלכא משיחא (שענינו ספירת המלכות³⁴).

ומזה מובן, שבעמדנו כעת ברגעים האחרונים לפני הגאולה (ע"פ כל הסימנים, כנ"ל³⁵) - הדין בימים אלו (ימי הדין) צריך להביא את העיקר והשלימות ד„הצילו“ - הגאולה האמיתית והשלימה.

ותיכף ומיד ממש - מבלי להכנס לשקו"ט בזה - אין לכך זמן, כי צריכים כבר ללכת לקבל את פני הגאולה האמיתית והשלימה ודוד מלכא משיחא, וכ"ק מו"ח אדמו"ר בראשנו - וא"כ מובן, שכל רגע שממהרים לסיים את הענינים שקודם לזה, תבוא רגע קודם הגאולה האמיתית והשלימה.

ד. ולהוסיף, שהשייכות ד„הצילו“ בראש השנה עם הגאולה מודגשת גם בפרשת השבוע - פ' וילך שבאה בהמשך לפי נצבים:

כאשר עומדים „נצבים . . לפני ה' אליכם“, באופן של „נצב מלך“ (כנ"ל ס"ב) - יש לבנ"י הכח שתיכף אח"כ יהי' אצלם „וילך“ - לכל לראש ההליכה מהגלות להגאולה, שכוללת את ההליכה מארצות הגלות לארץ הגאולה (ארץ ישראל), ובפרט כפי שהיא נעשית תיכף ומיד במצב ד„כל יושבי עלי“, ולאח"ז בגאולה עצמה - „וילך“, „ילכו מחיל אל חיל“, עד „יראה אל אליקים בציון“³⁶.

ובכאו"א מישראל נפעל „היום מלאו ימי ושנותי“ (כדברי משה בהמשך ל„וילך משה“³⁷) - שלכאו"א מישראל יש ימים

(34) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך.

(35) בהברכה לאחרי התרת נדרים (סה"ש

תשנ"ב ח"א ע' 1 (לעיל ע' 424)).

(36) תהלים פד, ח.

(37) פרש"י וילך לא, ב.

להגילוי דשמו של משיח, עד כפי שהוא קשור עם יחידה (יחידה הכללית)⁴⁸, קיימת גם העצמות דמשיח צדקנו, שזהו דבר אחד עם עצמות א"ס⁴⁹, ולכן הגילוי דמשיח (בערב ראש השנה) קשור עם קבלת מלכותו ית' בראש השנה⁵⁰ כנ"ל, ועם הגילוי דענין המלכות («נצב מלך») בכאו"א מישראל, כמובן גם מפס"ד הטור בנוגע לערב ר"ה, כנ"ל.

[ולהעיר שהטור הוא היסוד של הבית יוסף, שהוא היסוד דשולחן ערוך הבית יוסף, שהוא היסוד דשו"ע אדה"ז, שעליו ישנם כמה תשובות וביאורים מהצ"צ].

ז. ויש לקשר זה עם הענין ד"וילך משה" (ההליכה מהגלות להגאולה כנ"ל ס"ד) - ע"פ המדובר לאחרונה⁵¹ אודות הראשית-יבות [הנוגעים במיוחד לחסידי חב"ד, ועל ידם - לכלל ישראל בכל הדורות] ד"מיד" - «מיד הן נגאלין»⁵² - משה, ישראל (הבעש"ט), דוד (מלכא משיחא):

כל השלשה (משה, ישראל הבעש"ט ודוד מלכא משיחא) קשורים עם «מיד הן נגאלין»: משה הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון⁵³. ישראל הבעש"ט - כמענה

ולחוסף בנוגע לשייכות הצמח-צדק עם משיח צדקנו: צמח-צדק - הנשיא השלישי דנשיאי חב"ד⁴³ - כולל בתוכו את כל הנשיאים, כפי שרואים בתורתו שכוללת את התורה דכל הנשיאים שלפנ"ז, וגם הנשיאים שלאח"ז, עד כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו. והיות שרבותינו נשיאינו, וכללות הענין דגילוי פנימיות התורה והפצת המעינות חוצה ע"י רבותינו נשיאינו, ה"ה קשורים עם הגילוי דמשיח צדקנו, ובמיוחד כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו כמרומו בשמו «יוסף יצחק» על שם «יוסף אד' שנית ידו»⁴⁴ - א"כ מובן שזה (השייכות של הרביים עם משיח) נמצא בהדגשה אצל הצמח-צדק הכולל את כל הנשיאים.

ומזה מובן, שביום הולדתו של הצמח-צדק (בערב ראש השנה), שאז הרי «מזלו גובר»⁴⁵ - גובר הענין דשמו של משיח, ובעל יום ההולדת עושה כל התלוי בו - ובמילא בודאי שזה פועל את פעולתו - שיהי' הגילוי דשמו של משיח, ויתירה מזו - הגילוי דמשיח עצמו (כפי שהוא למעלה משמו).

ע"ד כפי שזה בנוגע להנשמה ש,חמשה שמות נקראו לה"⁴⁶ (נפש רוח נשמה ח"י), עד השם החמישי - יחידה, עד עצם הנשמה (ש,חמשה שמות נקראו לה"⁴⁷),

כך י"ל גם בנוגע למשיח - שנוסף

48) רמ"ז לוח"ב מ, ב. לוח"ג רס, ב. ל"ת להאריז"ל בראשית עה"פ ויתהלך חנוך. ס' ארבע מאות שקל להאריז"ל (ע' רמא - בהוצאת ירושלים תשמ"ח). ועוד. וראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ט ע' 360 הערה 27.

49) ראה סה"צ להצ"צ מצות מינוי מלך בסופה: במשיח נתת אתה האי"ס בעצמו. 50) ועפ"י מובן השייכות דיום הולדת הצ"צ לערב ראש השנה.

51) שיחת ש"פ במדבר ויום ב' דחגה"ש תנש"א (סה"ש תנש"א ח"ב ע' 562 (לעיל ע' 173)). ועוד.

52) ל' הרמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. 53) ראה שמור"ר פ"ב, ד. וח"א רנג, א. שער הפסוקים פ' ויחי. תו"א ר"פ משפטים. ועוד.

43) כנגד ספירת הדעת (ספר השיחות תרצ"ו ע' 141. תש"ב ע' 19. תש"ה ע' 60. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"ן ח"ט ע' תטו).

44) ישע"י יא, יא.

45) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע.

46) ב"ר פ"ד, ט. דב"ר פ"ב, לו. בכמה מקומות ודפוסים הוא בשינוי סדר. אבל כ"ה בע"ח שער דרושי אבי"ע פ"א. שער הגלגולים בתחלתו. ובכ"מ.

47) ראה סה"מ תרפ"ח ע' קיז. ועוד.

ו"וילך", ודוקא הוא בכחו להביא את הגואל ראשון הוא גואל אחרון (משה ודוד מלכא משיחא).

והכה על גילוי ה' (נקודת היהדות) - יחידה שבנפש (ניצוץ משיח שבכל א' מישראל⁵⁸) עד עצם הנפש - ביהודי, מגיע במיוחד ע"י ישראל הבעש"ט, ע"י גילוי תורת החסידות - דקאי בכללות על כל תורת החסידות של כל רבותינו נשיאינו (הקשורים עם משיח), ובמיוחד - ה"ז בגלוי אצל הצ"צ, שכולל כל רבותינו נשיאינו, כנ"ל (ס"ו).

ה. השייכות הנ"ל דערב ראש השנה עם הגאולה מודגשת יותר בערב ראש השנה בקביעות שנה זו - הן בימי השבוע, שהוא ביום ראשון בשבוע, והן בכללות השנה - שנת ה'תשנ"ב:

כאשר ערב ראש השנה חל ביום ראשון בשבוע, אזי נמצא שהוא בין שני ימי סגולה - בין יום השבת קודש וראש השנה, וע"פ הידוע שכל עניני קדושה הם בדיוק, הרי מובן שהיום דערב ר"ה יש בכחו לחבר את שני הקצוות דשבת וראש השנה: שבת היא, "מיקדשא וקיימא"⁵⁹ מלמעלה, משא"כ ראש השנה מתקדש ע"י בני ישראל דקדשינהו לזמנים⁶⁰. וע"י היום דערב ראש השנה בינתיים נעשה החיבור דב' הענינים, שהקדושה דשבת שהיא למעלה מכל העולמות (מיקדשא וקיימא מלמעלה) נמשכת כמו שהיא בראש השנה; וכמו"כ לאידך גיסא, מתגלה איך שכאו"א מישראל הוא „בעה"ב" (להיותו בדרגת מלך כנ"ל) על השבת ומשפיע בשבת, עד - איך שכאו"א מישראל נעשה בעה"ב על

המשיח אליו על שאלתו „אימתי אתי מר" - „כשיפוצו מעינותיך (דהבעש"ט) חוצה"⁵⁴. ודוד מלכא משיחא - שעל ידו באה הגאולה האמיתית והשלימה בפועל.

ובתיבת „מיד" נמצאים כל השלשה יחד בתיבה אחת ויחידה, ובתיבה שפירושה הוא „מיד" (תיקף), ברגע אחד ויחיד - ה"ז מורה שכל השלשה הם נקודה אחת ויחידה: הנקודה של גאולה מ"ד.

ונקודה זו נחלקת לשלשה פרטים, ודוקא בסדר של משה, ישראל הבעש"ט ודוד מלכא משיחא: הכה לגאולה בא משיח גואל ראשון הוא גואל אחרון, ומשה קיבל תורה מסיני ומסרה כו"⁵⁵, שזה כולל כל התורה כולה, כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש⁵⁶, כולל - גם הגילוי דפנימיות התורה באופן דהפצת המעינות חוצה ע"י הבעש"ט, שע"ז „אתי מר" דוד מלכא משיחא.

ובפרטיות יותר: משה ודוד (מלכא משיחא) הם הראשון והאחרון - גואל ראשון הוא גואל אחרון, וביניהם נמצאת אות י' שהיא ר"ת ישראל (הבעש"ט), שקאי על נקודת היהדות („פינטעלע איד"⁵⁷), כפי שנמצאת בגלוי עד שהיא מקבלת צורת אות (י'), ואדרבה: דוקא הי' היא המחברת את שתי האותיות מ' וד' שיש להם התפשטות שלא בערך יותר מהתפשטות הי' - כי נקודת היהדות מתקשרת עם הקב"ה עצמו, ולכן עומד היהודי במצב של „נצב מלך" (כנ"ל)

54 אגה"ק הידועה דהבעש"ט - נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.

55 אבות רפ"א.

56 ראה מגילה י"ט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. ועוד - נסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252 בהערות. 57 ראה „היום יום" ח' אדר א'.

58 מאור עינים ס"פ פינחס.

59 ביצה יו, א.

60 ברכות מט, א.

הלל, אשר הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון.

שזה נוסף על המעלה המשולשת דהשנה החדשה - שנה תמימה (שנת העיבור), שנה שלימה (חשון וכסלו מלא), ו"תמימות" בשלימות ד"שבע שבתות תמימות", כמדובר לעיל⁷³.

ט. הראשי-תיבות דמספר השנה ה'תשנ"ב נקבע ע"י בני ישראל - ה'י תהא שנת נפלאות בכל:

"נפלאות בכל" הכוונה בפשטות, שיהיו (ה'י) תהא - לשון הבטחה ולשון ציווי ונתינת כח) נפלאות בהכל, בכל עניני השנה. וזה נעשה ע"י שבאה תיכף ומיד הגאולה האמיתית והשלימה, אזי יהיו "נפלאות בכל".

ובביאור הדברים: "בכל" מורה על תכלית שלימות הברכה כולל השלימות דהגאולה האמיתית והשלימה - כפי שאומרים חז"ל⁷⁴ ש"שלושה הטעמן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן אברהם יצחק ויעקב, אברהם דכתיב ב"י⁷⁵ בכל יצחק⁷⁶ דכתיב ב"י⁷⁷ מכל ויעקב דכתיב ב"י⁷⁸ כל". כלומר, "בכל" קשור עם השלימות דעולם הבא⁷⁹, הגאולה האמיתית והשלימה, שאז יהי "כל" -

73) לאחרי התרת גדרים (סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 1-2 (לעיל ע' 424-5)). וראה בארוכה - שיחת יום ב' דר"ה (סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 12 (לקמן ע' 435) ואילך).

74) ב"ב טז, סע"ב ואילך.

75) חיי שרה כד, א.

76) ולהעיר שלע"ל יקרא ליצחק כי אתה

אבינו (שבת פט, ב).

77) תולדות כז, לג.

78) וישלח לג, יא.

79) ראה אה"ת חיי שרה קכה, ב. וראה ספר

הליקושים דא"ח-צ"צ ערך כל ע' קלב ואילך. וש"נ.

(הבאתו של) "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁶¹.

ובפרטיות יותר: בקביעות שנה זו ישנה המעלה, שראש השנה חל בהמשך רצוף של שלושה ימים מיוחדים זה אחר זה⁶²: (א) יום השבת קודש, קשור עם "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים". (ב) ערב ראש השנה - ביום ראשון בשבוע, שנקרא בתורה⁶³ "יום אחד", על שם שהקב"ה ה'י יחיד בעולמו⁶⁴, וענין זה של יום ראשון דמעשה בראשית חוזר ונשנה בכל יום ראשון⁶⁵, כמו שרואים בשירו של יום שאומרים אז "לה' הארץ ומלואה"⁶⁶. ובהדגשה יתירה כשיום ראשון הוא ערב ראש השנה, שאז "זה" היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון⁶⁸. (ג) ראש השנה, ביום שני בשבוע, שביום זה נבראת מחלוקת⁶⁹ - מחלוקת למעליותא, מחלוקת לשם שמים (כמחלוקת שמאי והלל) ש"סופה להתקיים"⁷⁰, הן המעלה דשמאי (גבורה⁷¹) והן המעלה דהלל (חסד⁷²) - "ושפטו העדה (דין) גו' והצילו העדה" (חסד), ע"י כח נעלה משניהם המחברים⁷² - הכח דמשה, ר"ת משה שמאי

61) תמיד בסופה.

62) ראה בארוכה השיחה דיום השבת - ש"פ נצבים, כ"ח אלול תנש"א.

63) בראשית א, ה.

64) ב"ר פ"ג, ה. פרש"י בראשית א, ה.

65) ראה לקו"ת שה"ש כה, א. ובכ"מ.

66) תהלים כד, א.

67) תפלת מוסף דר"ה, מר"ה כז, א.

68) ראה שיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב (סה"ש

תשנ"ב ח"א ע' 13 (לקמן ע' 436) ואילך).

69) ב"ר פ"ד, ו. וז"א יז, א.

70) אבות פ"ה ה"ז.

71) ראה חז"ג רמה, א. תניא אגה"ק ס"ג.

ועוד.

72) ראה שיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב (סה"ש

תשנ"ב ח"א ע' 17 (לקמן ע' 440) ואילך. ע' 33

(לקמן ע' 456) ואילך).

הכל בשלימות.

מבקשים „בכל מכל כל“: „ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך“⁸³ - שמקבלים ארץ ישראל בפשטות, ותיכף באופן של ירושה וכיבוש וחלוקת הארץ, וכל בני נמצאים שם „איש תחת גפנו ותחת תאנתו“⁸⁴, בגאולה האמיתית והשלימה,

ובאופן שזה פועל גם על העבר, דאע"פ שברגע זה ממש הרי משיח עדיין לא בא, הנה כאשר הוא יגיע ברגע שלאחרי זה - הוא ישנה (על ידי הכנסת האל"ף דאלופו של עולם⁸⁵) גם את הרגעים שלפני זה (ד„גולה“) שיהיו חלק מהגאולה.

י. ולסיכום:

בעמדנו ביום סגולה דערב ראש השנה ה'תשנ"ב, ה' תהא שנת נפלאות בכל - שהוא גם יום ההולדת של הצמח-צדק - ובסיום וחותם דחודש אלול ר"ת „אני לדודי ודודי לי“⁸⁶, עם כל חמשת הראשי תיבות דאלול כנגד ג' הקיום והעמודים דתורה עבודה וגמילות חסדים, ותשובה וגאולה⁸⁷ - הרי בודאי שבעמדנו במצב ד„ודודי לי“ מברך הקב"ה כאו"א מישראל וכלל ישראל עוד בחודש אלול עם „בכל מכל כל“, „מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה“⁸⁸, הן

ובשרש הענינים: „כל" קאי על ה' ספירות (הכוללים את כל הספירות) מחסד ועד הוד, כפי שנמצאים בשלימות (כל א' כלול מעשר) - וה"ו בגימטריא כל (חמשים). ו„בכל מכל כל" זהו כפי שהשלימות ד„כל" (גאולה) נמשכת בכל ג' הקיום (כנגד ג' האבות), הכוללים את כל הפרטים.

ומכיון שכאו"א מישראל - אנשים נשים וטף - הוא יורש של כל אחד משלשת האבות וכולם יחד, ובכאו"א מישראל ישנם כל ג' האבות⁸⁹, הרי מובן שכאו"א מישראל מקבל בפשטות „בכל מכל כל“, כפי שכאו"א אומר בסיום ברכת המזון: „כמו שברך את אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל כן יברך אותנו כולנו יחד בברכה שלימה“,

ובפשטות - שכאו"א מישראל מקבל „בכל מכל כל" ברוחניות, ו„בכל מכל כל" בגשמיות, עם כל הפירושים שבדבר, החל מהפירוש העיקרי - שעוד ברגעים האחרונים של הגלות יהי לכאו"א מישראל „בכל מכל כל“, שכל עניניו יהיו באופן הכי טוב והכי מושלם („לא חסרו שום טובה“⁸¹),

ועוד ועיקר - שזה מביא מיד לתכלית השלימות ד„בכל מכל כל" - הגאולה האמיתית והשלימה, ובפשטות ובגשמיות - בהתאם לברכת המזון דבנ"ה⁸² (שבה

83 עקב ח, י.

84 לשון הכתוב - מלכים-א ה, ה.

85 ראה לקו"ת בהעלותך לג, ג. ובכ"מ. וראה סה"ש תנש"א ח"ב ע' 504 (לעיל ע' 120) ואילך. ע' 520 (לעיל ע' 134) ואילך.

86 שה"ש ו, ג. וראה אבודרהם סדר ר"ה ופירושה פ"א. ראשית חכמה שער התשובה פ"ד (קטו ב). פעה"ה שער ר"ה פ"א. ב"ח לטור או"ח סתקפ"א ד"ה והעבירו). של"ה במסכת ר"ה שלו (ריג, א). לקו"ת ראה (לב, א). ועוד.

87 ראה לקו"ש חכ"ט ע' 272 ואילך, וש"נ.

88 ברכה השלישית דברהמ"ז.

80 ראה תו"א ר"פ וארא. ועוד.

81 פרש"י ב"ב שם.

82 שהוא הברכה היחידה מן התורה (ברכות מח, ב. רמב"ם ריש הל' ברכות. סדר ברה"נ לאדה"ז בתלתון). וגם להדיעות שברכת התורה היא מה"ת - אין זה קשור עם גשמיות העולם וארץ ישראל כ"כ כמו ברכת המזון („ואכלת ושבעת גו"י“).

גופא - בקדש הקדשים, שבו נמצאת אבן השתי' שממנה הושתת העולם⁹²

- אבן השתי' שקיימת בשלימות ובגלוי גם בזמן הזה בלי שינויים במקום קדש הקדשים בבית המקדש - שלכן ה"ז מחזק את הטענה והתביעה דבנ"י על הגאולה, בטענה שרואים כבר עכשיו בגלוי בעולם הזה התחתון את אבן השתי', שהיא היסוד של כל העוה"ז גם עכשיו - מכיון שהיא נותרה בשלימות ללא שינויים במקומה.

וביחד עם בית המקדש השלישי מתקיים „ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו“⁹³, חיים אמיתיים ונצחיים, החל מחיים כפשוטם - כתיבה וחתומה טובה לכל אחד ואחת מישראל, עם חיים בפשטות - גוף בריא ונשמה בריאה, הן בגשמיות והן ברוחניות.

ותיכף ומיד ממש כל זה עובר לארץ הקודש, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש השלישי, בגאולה השלישית, שהיא גם כוללת את הגאולה העשירית, גאולה שאין אחרי' גלות⁹⁴ (כפי שאומרים זאת גם בסדר של פסח, ש„כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות“⁹⁵).

ועוד ועיקר - תיכף ומיד ממש, ובפרט שעומדים ביום סגולה דערב ראש השנה עם כל מעלותיו,

ובפרט שכאו"א ינצל בודאי יום זה להוספה בעניני צדקה ובכמה ענינים טובים, ובמיוחד - בהענין שהזמן גרמא

ברוחניות והן בגשמיות, והן בשניהם יחד, עד באופן שנעשים מציאות אחת.

וע"פ פס"ד הטור הנ"ל שכבר בערב ראש השנה בני"י „לובשים לבנים ומתעטפים לבנים" - הרי מובן שעוד בערב ראש השנה מקבלים כבר את ההתחלה דכל ההמשכות וההשפעות והאורות, ועאכו"כ - כל הכחות, הן ברוחניות והן בגשמיות.

ועוד והוא העיקר - שתיכף ומיד ממש בערב ראש השנה זה, יום הולדת דהצמח - צדק - מתגלה משיח צדקנו, באופן ד„מראה באצבעו ואומר זה" ⁹⁶: הנה משיח כפי שנקרא „צמח", הנה משיח כפי שנקרא „צדק", הנה משיח כפי שנקרא „יוסף יצחק" (שמו של כ"ק מו"ח אדמו"ר גשיא דורנו), ועוד ועיקר - הנה משיח כפי שנקרא „דוד מלכא משיחא", ביחד עם משה רבינו - „גואל ראשון הוא גואל אחרון", ביחד עם ישראל הבעש"ט וכל רבותינו נשיאינו - ובאופן ד„מיד" (כנ"ל ס"ז), תיכף ומיד ממש.

ובפשטות - ש„וילך" כאו"א מישראל וכלל ישראל מהגלות לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, למטה מעשרה טפחים,

ו„וילך" כל בני"י - „בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁹⁷ - תיכף ומיד - „ארו עם ענני שמיא"⁹⁸ - לארץ הקודש, וחוגגים שם את ראש השנה,

ושם גופא - בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש, בבית המקדש השלישי והמשולש, „מקדש אד' כוננו ידיך", ושם

92 יומא נד, ב.

93 הושע ו, ב. וראה במפרשים שם.

94 מכילתא בשלח טו, א. תוד"ה ה"ג ונאמר

- פסחים קטז, ב.

95 מיכה ז, טו.

89 ל' חז"ל - שמו"ר ספכ"ג. וראה תענית

בסופה.

90 בא י, ט.

91 דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.

שער דבר מלכות - תשנ"ב

- יום הולדת הצמח־צדק - ע"י הלימוד הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.

וכאמור - ביום זה עצמו תבוא

התוועדות יום ב' דראש השנה תשנ"ב

(בלתי מוגה)

— שיחה א' —

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה. אח"כ הורה להכריז שמי שעדיין לא נטל יכול ליטול עד השקיעה. הקהל ניגן "זאָל שוין זיין די גאולה"].

א. הסדר הרגיל בהתוועדויות כגון אלו – להזכיר את שמותם של כל רבותינו נשיאינו (וכולל גם נשיאי החסידות הכללית), החל מלמטה למעלה (שזה קרוב ונוגע יותר אלינו) – כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו שכולל גם את כל הנשיאים שלפניו, ולפניו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שנשיא דורנו הי' בנו יחידו ממלא מקומו (וכולל גם ממלא מקומם של הרביים שלפניו), ולפניו – "מלכחתילה אריבער"¹, אדמו"ר מהר"ש, ששייך במיוחד לחודש תשרי שהרי יום ההילולא שלו הוא ב"ג תשרי (בגימטריא "אחד").

– וכפתגם הידוע בזה "אחד באחד יגשו"² – אדמו"ר מהר"ש ואדמו"ר הצ"צ (שהסתלקותו ב"ג ניסן), וכידוע³ שבין כל שאר בני הצ"צ היתה לאדמו"ר מהר"ש שייכות מיוחדת לאביו, ועד כדי כך, שהצ"צ דאג בחייו שהוא יהי' ממלא מקומו (מפני שבאם ח"ו תתעכב ביאת משיח צדקנו, וממילא יהי' בו הענין ד"ואל עפר תשוב"⁴ – הי' עליו לדאוג כבר בעת נשיאותו לממלא-מקום לנשיאותו).

ולפני זה – אדמו"ר האמצעי, ולפניו – אביו אדמו"ר הזקן, מייסד תורת חסידות חב"ד. ולפני זה גם אבות (נשיאי) החסידות הכללית – המגיד, ולפניו – הבעש"ט, ששייכים במיוחד לחסידות חב"ד, ובב' האופנים שבוה: שבחסידות הכללית נכללת חסידות חב"ד, ושחסידות חב"ד כוללת את החסידות הכללית.

וע"ד מה שמצינו בנוגע לאדמו"ר מהר"ש והצ"צ – שכל אחד מהם הוא גם כולל וגם נכלל בשני, וכמובן מהפתגם האמור – "אחד באחד יגשו" – דקאי הן על הגישה דאדמו"ר המהר"ש להצ"צ והן על הגישה דאדמו"ר הצ"צ להמהר"ש, שלכן לא מפרשים מיהו ה"אחד" בכדי לכלול את ב' האופנים, ואדרבה – שניהם נקראים באותו השם – "אחד".

וכאמור, היתה ביניהם שייכות מיוחדת עוד בחיי הצ"צ. ויש לומר הביאור בזה ע"פ מאחז"ל⁵ "אין מושחין מלך בן מלך אלא אם כן היתה שם מחלוקת", ומכיון שבנוגע

(4) בראשית ג, יט.

(5) רמב"ם הל' מלכים פ"א הי"ב. וראה הוריות יא,

ב. כריתות ה, ב. ירושלמי שקלים פ"ו ה"א. סוטה פ"ח

ה"ג. הוריות פ"ג ה"ב.

(1) ראה אגרות-יקודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תריז. לקו"ש ח"א ע' 124. חכ"ז ע' 166. ועוד.

(2) ל' הכתוב – איוב מא, ח.

(3) ראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת,

תשל"ז) ס"ע 35 ואילך. ויש"נ.

לנשיאותו של אדמו"ר מהר"ש "היתה שם מחלוקת", הי' צורך בקשר מיוחד מעין ענין המשיחה!

ב. והנה, אף ש"היתה שם מחלוקת", הרי מובן בפשטות שאין זה ענין של "מחלוקת" כפשטה ח"ו, אלא מחלוקת מלשון חלוקה והתחלקות בלבד, שזוהי "מחלוקת" שהיא לשם שמים (זו מחלוקת הלל ושמאי)⁶, שלכן "סופה להתקיים"⁶, דמכיון ששתי החלוקות הן "לשם שמים", לכן סופן להתקיים, שתיהן יחד; משא"כ "מחלוקת" כפשטה אין שייך שתהא "סופה להתקיים", משום שקיום ומחלוקת הם סתירה מיני' ובי'! דממה נפשך: אם זוהי מחלוקת, היינו שרק א' מהדעות תתכן ולא שתיהן יחד, איך יתכן שיהי' לשתייהן קיום?!

ועד"ז הוא בנוגע למחלוקת בית הלל ובית שמאי – "מחלוקת" שהיא לשם שמים". דאע"פ שבזמן הזה הלכה כבית הלל דוקא⁷, משא"כ דברי בית שמאי הם אך ורק בגדר ד"אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁸, שם אלקים בלבד, ואילו בנוגע לשם הוי' (שלמעלה משם אלקים) – "והוי' עמו שהלכה כמותו"⁹, שענין זה שייך בזמן הזה לבית הלל דוקא – הרי איתא בכתבי האריז"ל¹⁰ שלעתיד לבוא תהי' ההלכה בפועל – "והוי' עמו שהלכה כמותו" – כבית שמאי, סופן להתקיים, ואילו דברי בית הלל יהיו בגדר ד"אלו ואלו דברי אלקים חיים".

אלא¹¹ שעפ"ז צריך ביאור בנוגע לטענה אלימתא שיכולים בית הלל לטעון – היתכן כדבר הזה, שלאחרי ריבוי שנים שהלכה נפסקה כדבריהם, בבחי' "והוי' עמו שהלכה כמותו", יגיע זמן שאז דבריהם יהיו אך ורק בגדר "אלו ואלו דברי אלקים חיים", בה בשעה שהכלל בכל עניני קדושה הוא ש"מעלין¹² בקודש ואין מורדין!"

ויש לומר בזה, עכ"פ בדרך אפשר (ומסתבר לומר שזהו ודאי ג"כ) – ע"פ הידוע¹³ שלעתיד לבוא תהיינה כמה וכמה תקופות, ובמיוחד ובכללות – ב' תקופות, ועפ"ז יש לומר שמה שכתוב בכתבי האריז"ל שלעתיד לבוא תפסק ההלכה כבית שמאי הוא רק בנוגע לתקופה הראשונה (משום שאז יהי' העולם במעמד ומצב ד"השם אורחותיו"¹⁴, וממילא יתקיימו בו כל דיני התורה מבלי שיצטרכו להגיע למעלה זו שבבית הלל שהיו "נוחין ועלובין"⁸), משא"כ בתקופה השני' שלאחר מכן (שהיא תקופה נעלית יותר) תהי' ההלכה בפועל כשניהם יחדיו, בית הלל ובית שמאי; והיינו דכמו שמצינו שהקב"ה

תושבע"פ שאינן בטלין לעולם" ס"ב (סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 28) ואילך.

(12) ברכות כח, א. וש"נ. ובכ"מ – נסמן בלקו"ש ח"ג ע' 250 הערה ד"ה להעלות בקודש.

(13) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 198 ואילך. וש"נ.

(14) מו"ק ה, סע"א. וראה לקו"ת שה"ש מח, רע"ג.

(6) אבות פ"ה מ"ז.

(7) ברכות לו, ריש ע"ב. וש"נ.

(8) עירובין יג, ב. וש"נ.

(9) סנהדרין צג, ב.

(10) מק"מ לוח"א יז, ב. הובא בלקו"ת קרח נד, רע"ג.

(11) בכ"ז – ראה קונטרס בענין "הלכות של

הוא "נמנע הנמנעות"¹⁵ בעצמותו ומהותו ית', ולכן למעלה ישנם ב' הקוין דמיימינים ומשמאילים¹⁶ גם יחד – עד"ז יהי' בנוגע לבית הלל ובית שמאי.

ג. ומזה מובן גם בנוגע לראש השנה – יום הדין והמשפט, שבו ישנם מיימינים ומשמאילים (ע"ד בית שמאי ובית הלל), אבל ביחד ע"ז, מצד בחי' העצמות הכוללת ומאחדת שניהם יחדיו מסכימים וקובעים פה אחד שאין זה ענין של דין כפשוטו, אלא תכלית השלימות דקו השמאל, וממילא ברור שעתה כבר נכתב ונחתם כאו"א מישראל לאלתר בספרן של צדיקים גמורין¹⁷.

וע"ד מה שמצינו בבית דין של מטה, דאע"פ שהם בית דין, הרי ה"ושפטו העדה" צריך להיות דוקא באופן ד"הצילו העדה"¹⁸, היינו שעליהם להשתדל ככל היותר (אפילו אם בנוגע לעצמם הם מהדרים ומחמירים כו') לפטור את הגדון ולזכותו בדין. ועד כדי כך, ש"סנהדרי שראו כולן לחובה פוטרין אותו"¹⁹, היינו שהתוצאה מזה "שראו כולן לחובה" (תוקף קו השמאל) היא, שהוא נעשה אדם חפשי לגמרי, וממילא מובן שהוא חוזר לביתו הפרטי וכו'. [משא"כ כשיצא זכאי מצד שרבו המזכין על המחייבין, הרי מצד (מיעוט) המחייבין לא הי' בזה הענין ד"הצילו העדה"].

ועפ"ז ברור, שבעמדנו עתה ב(סיום) יום הב' דראש השנה שאז הוא "דינא רפיא"²⁰, כלומר, שגם הדין גופא הוא בבחי' "רפיא" – בטח כבר נכתבו ונחתמו כל ישראל לאלתר בספרן של צדיקים גמורין, כיון שע"י עשיית תשובה נעשה כל יהודי צדיק גמור (ו"משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא"²¹).

ואף שהדין דיום הא' דראש השנה הוא "דינא קשיא"²⁰, הרי ודאי שע"י כל התפילות, וע"י העבודה בכל התקיעות במשך ראש השנה – נתהפכו כל ענינים אלו לטובה ול"רפיא", וכל ישראל נכתבים ונחתמים תיכף ומיד ממש לשנה טובה ומתוקה בכל הענינים –

החל מהתקיעות הנקראות "תקיעות מיושב", ובכל ג' האופנים דתשר"ת תש"ת ותר"ת, ובוהו גופא – כל א' מהם ג' פעמים כנהוג, ואח"כ ממשיכים ב"תקיעות מעומד" בתפילת מוסף, שגם בהן תוקעין בכל פעם (פ"א) בכל שלשת האופנים הנ"ל – תשר"ת תש"ת ותר"ת, ולאחר מכן, לאחרי מלכיות, זכרונות ושופרות (ואמירת תהילים) בסיום התפילה, מוסיפים עוד ל' קולות, ע"ד ומעין ה"תקיעות מיושב" האמורות.

19) סנהדרין יז, סע"א. וראה שיחת ש"פ תשא תשמ"ה (לקו"ש חכ"ט ע' 113 ואילך). וש"נ.
20) פע"ח שער (כד) ר"ה פ"א. פ"ד. ועוד.
21) ראה לקו"ת ר"ה נח, ד. האזינו עה, סע"ב. שמע"צ צב, ב. שה"ש מה, א. נ. סע"ב. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"ב ע' תקלד. ועוד. וראה זח"ג קנג, ב. לקו"ד ח"א קמו, א ואילך.

15) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח. הובא ונת' בספר החקירה להצ"צ לד, ב ואילך. וראה גם סה"מ עזר"ת ריש ע' כט. תרע"ח ריש ע' תכ. ועוד.
16) ל' הכתוב – דברי הימים-א יב, ב.
17) ראה ר"ה טז, ב.
18) מסעי' לה, כד"כה. וראה ר"ה כו, רע"א.

וכל זה – נוסף על התפילות דראש השנה, ובמיוחד שלשת הענינים דמלכות, זכרונות ושופרות, שבכל אחת מהן ישנם ריבוי פסוקים מתורה שבכתב שהם מהוים ראי' מן התורה על ענינים אלו²², כמאחז"ל²³ "אמרו לפני בראש השנה מלכות כו' זכרונות כדי שיבוא לפני זכרונכם לטובה". כולל גם בנוגע לברכת שופרות, כסיום המאחז"ל "ובמה בשופר", שא' הפירושים בזה דקאי על פסוקי שופרות²⁴, שהם ראי' מן התורה על ענין השופר. ובפרט להגירסא שבתוספתא²⁵ – "שופרות כדי כו'" (ולא "במה בשופר" כגירסת הגמרא).

ועד לסיום ברכת שופרות – "תקע בשופר גדול לחירותינו", דקאי על השופר גדול דלעתיד לבוא. וכנהוג שאז הש"ץ מגבי' את קולו במיוחד, עוד יותר מהגבהת הקול בברכות מלכות וזכרונות, ואפילו יותר מבברכת שופרות גופא עד לבקשה זו. ובמיוחד שהלשון "תקע" כולל לא רק לשון בקשה ולשון ציווי אלא גם לשון הבטחה, ויתירה מזו – לשון סיפור דברים, שאין שואלים אצל השני דעתו בזה, אלא הש"ץ מספר לו סיפור דבר שהי' כבר בעבר – שכבר היתה הגאולה האמיתית והשלימה והתקיעה בשופר גדול לחירותינו!

[וגם כשהש"ץ אינו יודע (ובמילא אינו מכוין) את כל הענינים שבברכה זו, הרי "מזלי' חזי"²⁶, ועאכו"כ שה"מזלי" דכל הקהל והציבור כולו (שהוא שלוחם, וכוללם יחד – כיון שבכחו לכלול אותם) "חזי", ועאכו"כ כל המזלות והמלאכים העליונים כו'].
ובודאי "אילו זכינו" היינו נגאלים כבר אתמול מיד באמירת ברכות אלו, אלא שמפני איזו שהיא סיבה שאינה ברורה וידועה ומובנת כלל וכלל – גם לאחר אמירתן היום נמצאים אנו עדיין בגלות!...

ובמיוחד שלאחרי מלכות, זכרונות ושופרות ממשיכים בברכת "ותחזינה עינינו בשוכב לציון ברחמים", שהאות ו' ד"ותחזינה" – (נוסף להיותו ו' המוסיף) הוא גם ו' המהפך את העתיד לעבר²⁷, וממילא זוכים תיכף ומיד לגאולה, כך שכבר בעבר ישנו הענין ד"ותחזינה עינינו כו".

וממילא מובן גם בנוגע להמשך שלאחרי זה – מתחיל מאמירת כל הקהל "מודים דרבנן" סוער ("א' שטורעמ'דיקן מודים דרבנן") (וכן הש"ץ ב"מודים גדול"), שענין זה הוא בתכלית השלימות – מפני שכאו"א מהם הוא בבחי' "מאן מלכי רבנן"²⁸.

ומיד לאחר מכן ממשיכים באמירת כל הציבור יחדיו "וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך", ד"כל בני" לשון רבים דוקא קאי על כל ישראל יחד שנמצאים כולם במעמד

25) ר"ה פ"א, יא.

26) ראה מגילה ג, א. וש"נ.

27) ראה פרש"י ר"פ נח. ועוד.

28) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנב, ב.

22) ראה לקו"ת ר"ה נו, ג. סידור (עם דא"ח) רלח, ב.

מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' ריז. המשך תרס"ו ע' תקמו.

23) ר"ה טז, א. לד, ב.

24) ראה לקו"ש (חל"ד) ו' תשרי תש"נ. וש"נ.

ומצב ד'ואהבת לרעך כמוך'²⁹, ובזה מוסיפים "בריתך", דקאי גם ובמיוחד על ברית בין הבתרים שהקב"ה כרת עם "אחד הי' אברהם"³⁰, וממנו יורש כל יהודי את כל הענינים דברית בין הבתרים, ויתירה מזו – שהיא נעשית תיכף ומיד ברית חדשה ע"ד "תורה חדשה מאתי תצא"³¹.

וממילא מובן שה"וכתוב לחיים טובים" מתמלא תיכף ומיד בביאת הגאולה האמיתית והשלימה, כך שכשמשכיכים אח"כ באמירת "וכל החיים יודוך סלה" – ההודאה היא על החיים טובים והגאולה האמיתית והשלימה במ נכתבין "כל בני בריתך", ויתירה מזו – האות ו' ד"וכתוב" הוא גם ו' המתהפך לעבר – שכבר נכתבו "כל בני בריתך" לחיים טובים!

ועפ"ז מובן בפשטות, שתוכנה וענינה של התקיעת-שופר שתוקעים בסוף התפילה, אף שנמצאים לאחרי כל הענינים האמורים, הוא – הענין ד"תקע בשופר גדול לחירותנו" בגאולה השלימה, אשר, תקיעה זו צריכה להיות במעשה בפועל! [אע"פ שתקיעת שופר "חכמה היא ואינה מלאכה"³²].

ד. ובכל זה מיתוסף גם מצד הר"ת דשנה זו כפי שיהודים קוראים לה – "הי' תהי' שנת נפלאות", שזהו הר"ת דארבעת האותיות הראשונות, שתוכנו שהנפלאות הם באופן ד"הי' תהי'" שזה מורה על תוקף, חוזק ונצחיות; ובזה גופא באופן ד"שנת", היינו שהם חודרים בכל השינויים האפשריים הנכללים בשנה³³ ע"ד ענינו של ראש השנה שכולל את כל פרטי השנה, כמו שהראש כולל את כל פרטי האברים³⁴).

ולאחרי זה מוסיפים את האות החמישית – הגאולה החמישית – ב', ר"ת "בכל", שרומז במיוחד על יצחק אבינו שנקרא כן בכתוב³⁵, והרי הגאולה העתידה קשורה במיוחד עם יצחק. ונוסף לזה – יצחק קשור גם עם אברהם ויעקב, ששלשתם יחדיו הרי זה ג' הענינים ד"בכל מכל כל"³⁶ (כמדובר לפני זה³⁷).

נוסף לזה – ב' הוא ג"כ הר"ת ד"בינה", היינו שלאחרי שישנה השלימות בכל עניני חכמה – "חכם בחכמה"³⁸, צ"ל גם השלימות בכל עניני בינה (שבכמה דברים היא נעלית מחכמה) – "הבן בבינה"³⁸, עם כל האופנים והענינים ד"בינה", ועד לאופן ד"בכל" – הן בחכמה והן בבינה.

ר"ה נח, א"ב. עטרת ראש שער ר"ה בתחלתו. אוה"ת דרושים לר"ה (כרך ה) ע' ב'עז ואילך. ובכ"מ.
 (35) חיי שרה כד, א ובפרש"י.
 (36) ראה ב"ב טז, סע"ב ואילך.
 (37) בברכת ער"ה אחרי קבלת הפ"ג הכללי (לעיל ע' 4). וש"נ.
 (38) ע"פ ספר יצירה פ"א מ"ד. וראה סה"מ תרנ"ט ס"ע עג ואילך. וש"נ.

(29) קדושים יט, יח.
 (30) יחזקאל לג, כד.
 (31) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.
 (32) שבת קיז, ב. וש"נ.
 (33) ראה עבוה"ק חלק (ד) ס"ח פי"ט. אוה"ת מקץ שלח, סע"ב ואילך. (כרך ה) תתקעו, א. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1323. סה"מ סוכות-שמח"ת ע' רמו. ועוד.
 (34) ראה לקו"ת תבוא מא, ג. נציבים מז, סע"א-ב.

ה. וכל זה מוסיף עוד יותר בוודאות שכאו"א מישראל נחתם כבר ביום א' דראש השנה בספרן של צדיקים, ועאכו"כ ביום ב' דראש השנה.

ועד שביחד עם הגאולה לוקחים ומאחדים את כל חלוקות הזמנים והמקומות למציאות אחת, ועל אחת כמה וכמה – את כל בני ישראל עם כל עניניהם, שזהו "שלל" גדול, "כמוצא שלל רב"³⁹, כפי שאומרים זאת בפסוקי ההכנה לתקיעות, ובפרט שלאחרי אמירת הש"ץ חוזרים כל הקהל יחד על כל הפסוקים, עד לפסוק האחרון והעיקרי "עלה אלקים בתרועה גו"⁴⁰, שפועלים עלי' בכל עניני שם אלקים, עלי' שמתחילה כבר בב' הימים דראש השנה, עד לשלימות בזה "ביום השלישי יקימנו ונחי' לפניו"⁴¹ (וידוע הפירוש בזה דלאחרי ב' ימי ראש השנה בא "יום השלישי") – יום הכיפורים⁴², כאשר בסימו אומרים כל הקהל יחד ז' פעמים (לאחרי אמירת "שמע ישראל" פעם א' ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" ג' פעמים) "הוי' הוא האלקים" (וכמבואר במ"א⁴³).

ועוד ועיקר – שאח"כ מכריזים "לשנה הבאה בירושלים", וכידוע⁴⁴ פתגם וביאור נשיא דורנו בזה בנוגע לאמירה זו בפסח, ומזה מובן גם בנוגע ליום הכיפורים שלפניו, שהמקור על שניהם הוא ראש השנה שלפניהם, שבו נחתמין תיכף ומיד לשנה טובה ומתוקה, החל מביאת הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד (ובדרך ממילא "לשנה הבאה בירושלים").

וממילא מובן, שלאחרי סיום תפילת מוסף עם כל התקיעות שבה באופן משולש (כנ"ל) – זוכים תיכף ומיד ל"ביום השלישי יקימנו ונחי' לפניו", בבית המקדש השלישי⁴⁵ שהוא גם בית המשולש להיותו כולל את ב' הבתי מקדשות שלפניו⁴⁶. ובמילא מובן, שהפירוש ב"נפטרים לבתיהם לשלום" שלאחרי מוסף [לאחרי הסיום באמירת "קוה כו", "עלינו כו", ולאחרי זה – "אך צדיקים (ועמך כולם צדיקים"⁴⁷ ללא שום התחלוקות ביניהם כי כולם הם מציאות אחת) יודו לשמך ישבו ישרים את פניך"⁴⁸, דקאי על ההתיישבות בפנימיות ב"את פניך"] הוא – שתיכף ומיד נפטרים כל בני ישראל מארבע כנפות הארץ – לביתם האמיתי שזהו בארץ ישראל, בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש, בבית המקדש ובקודש הקדשים.

ו"נפטרים לבתיהם לשלום" – שאז נמצאים כאו"א מישראל, האנשים, הנשים והטף, מכל ארבע כנפות הארץ – תחת גפנו ותחת תאנתו⁴⁹, וכ"א מהם מכין את עצמו לעלי'

39) תהלים קיט, קסב.

40) שם מז, ו.

41) הושע ו, ב.

42) ראה לקו"ת ר"ה סג, סע"ב.

43) ראה סה"מ עשי"תי"הכ"פ ס"ע קמה"ו. שם ע'

קצח. ועוד. וראה גם שיחת ש"פ נח שנה זו (לקמן ע' 269).

44) סה"ש תש"ה ריש ע' 83.

45) ראה פרש"י עה"פ.

46) ראה זח"ג רכא, א.

47) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

48) תהלים קמ, יד.

49) ל' הכתוב – מלכ"ס-א, ה. ה. מיכה ד, ד.

לרגל שתהי' לעתיד לבוא מידי שבת בשבתו ומידי חודש בחדשו⁵⁰ – שזוכים לעלות לרגל ע"י העננים בכל ג' התפילות (כדאיתא במדרש⁵¹), ובאופן שמיד לאחר מכן העננים מחזירים אותם אל תחת גפנם ותחת תאנתם. ומוכן מאליו, שחזרתם לביתם, וכל שכן עלייתם לרגל שלאחרי זה, היא באופן חדש לגמרי.

ו. והעיקר – שתיכף ומיד ממש, עוד בהמשך התוועדות זו, נזכה כולנו ל"ארו עם ענני שמיא"⁵², "בנערינו ובזקנינו . . בבנינו ובבנותינו"⁵³, ו"כספם וזהבם אתם"⁵⁴, הן בגשמיות והן ברוחניות.

ובעמדנו בסיום ב' ימי ראש השנה – שהם כחד "יומא אריכתא"⁵⁵, הרי זו הוראה ג"כ בנוגע לאריכות הגלות. כלומר: יהודי צריך לדעת שאע"פ שאריכות הגלות היא באופן שאין למטה הימנו – הרי כל זה אינו אלא כיומא אריכתא, יום אחד בלבד; וביחד עם זה ברור, שהגאולה לא מתעכבת, ח"ו, אפילו לרגע אחד, אלא היא באה תיכף ומיד!

וממילא מתקיים ביום השלישי בתשרי – "ביום השלישי יקימנו ונחי' לפניו", מפני שזוכים תיכף ומיד שימים אלו יהפכו "לששון ולשמחה גו' והאמת והשלום אהבו"⁵⁶, שזהו ההיפך הגמור מהמאורע דג' תשרי עם גדלי' בן אחיקם, שהי' היפך האמת והיפך השלום!...

ואף שודאי ראש השנה הוא לא הזמן המתאים להזכיר ענין בלתי רצוי שכזה – אעפ"כ מזכירים זאת עתה, משום שבעמדנו לאחרי כל התפילות והתקיעות כו' דראש השנה, הרי בודאי ובודאי שכל ענינים אלו נתהפכו כבר, והינם עתה לא רק "כזכיות", אלא "זכיות" ממש! ובמילא, תמורת צום גדלי' – נעשה יום ששון ושמחה.

[ויש להוסיף בזה ע"פ הדיעות שגדלי' נהרג בראש השנה, ודחו את הצום לג' תשרי, כיון שגם בזמן ההוא הי' ראש השנה לפעמים ב' ימים (אע"פ שכפי הנראה בשנה ההיא הי' ראש השנה רק יום א')].

ז. והעיקר, כאמור, שנזכה תיכף ומיד ממש לגאולה האמיתית והשלימה, וממילא מתכוננים ל"יום השלישי – בתשרי – יקימנו ונחי' לפניו" [ובפרט שהמאורע דגדלי' בן אחיקם שייך לשלימותה של מלכות בית דוד⁵⁷], לא באופן של תענית, אלא בהכנת סעודה הכי גדולה – "כסעודת שלמה בשעתו"⁵⁸, בה הקב"ה משתף את כל בני ישראל, ומגיש להם תיכף ומיד את היין המשומר, הלוייתן ושור הבר, בפשטות בגשמיות (וכהפסק-דין בחסידות⁵⁹ שסעודה זו תהי' גם ובעיקר – סעודה גשמית).

50) ע"פ ישעי' סו, כג.
 51) ראה פס"ר פי' שבת ורי"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג.
 52) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.
 53) בא י, ט.
 54) ישעי' ס, ט.
 55) שו"ע אדה"ז או"ח סת"ר ס"ג"ד. וראה ביצה ו,
 א. רמב"ם הל' שביתת יו"ט פ"א הכ"ד.
 56) זכרי' ח, יט. רמב"ם הל' תעניות בסופן.
 57) ראה דברי משיח תשמ"ח ח"א ס"ע 75. וש"נ.
 58) ל' חז"ל – ב"מ פג, א (במשנה).
 59) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
 ח"ב ע' ערעז הערה 23. וש"נ.

ומכיון שהסעודה היא מהקב"ה, הרי זה בודאי "בשעתו", דכשם ש"וישב שלמה על כסא ה'⁶⁰, כך גם נמצא הקב"ה כנגד כאו"א מישראל, גם כנגד אלו שעדיין לא עשו הבדלה,

ובמיוחד שישנם יהודים שמהירו לברך ברכה אחרונה ולעשות הבדלה, ולבוא להשתתף בהתוועדות זו בהיתר -

ואדרבה: הרי הם באים לכאן עם הבשורה טובה דביאת משיח צדקנו, שהם פגשו אותו כבר, ועד שהוצרכו להפסיק באמצע סעודתם כדי לתת "שלום עליכם" למשיח צדקנו [ומובן, שבנוגע ל"שלום עליכם" זה, אין מקום לשקלא וטריא ופקפוק האם מותר למי שנטל ידיו לתת "שלום עליכם" למי שלא נטל עדיין...],

ומכיון שהם אוחזים כבר לאחרי הבדלה, הרי הם מכינים את הסעודה הגדולה האמורה גם בשביל אלו שנמצאים עדיין לפני הבדלה וכו' (כי בהיותם לאחרי יו"ט, מותרים להכין סעודה עבור כולם).

ובמילא מברכים ברכת המזון באופן ד'ואכלת ושבעת וברכת את הוי' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך'⁶¹ - בארץ ישראל כפי שהיא בתכלית השלימות באופן ד'כל יושבי' עלי'⁶², שאז מקיימים את כל המצוות התלויות בארץ מן התורה, כולל מצות יובל'⁶³. [ולהעיר מהשקלא וטריא אודות אופן מנין שנות השמיטין והיובלות - באם תבוא הגאולה באמצע שנות היובל, וכמדובר בארוכה בשנים שעברו⁶³].

ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו, שלפני ראש השנה קראו בתורה (רק) בפרשת "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם", והולך ומפרט את כל עשרת הסוגים שישנם בבני ישראל⁶⁴, כנגד עשר ספירות דלמעלה, כיון שע"י בני ישראל נעשה הגילוי דעשר ספירות. ויתירה מזו - שבני ישראל הם למעלה מהעשר ספירות, ולכן בכחם לגלות עניני אלקות שלמעלה מהעשר ספירות, כפי שאומרים בהתפילות דראש השנה "מלוך על העולם כולו בכבודך" - שהמלכת והכתרת הקב"ה "על העולם כולו" שנעשית בראש השנה, היינו, המשכת הכבוד העליון, ספירת המלכות כפי שהיא מתעלה בכתר, ועד לפנימיות הכתר - נעשית ע"י עבודתם ותפילתם של ישראל דוקא.

ח. ועוד והוא העיקר - שמכיון שמתכווננים לעריכת "סעודת שלמה בשעתו" כאמור, ולברכת המזון "עד כזית ועד כביצה"⁶⁵ - נזכה תיכף ומיד לה"תקע בשופר גדול לחירותינו" בביאת הגאולה, ובאופן שביחד עם זה שהגאולה היא למעלה מכל מדידה

ח"ה ע' 104. וראה אנציקלופדי' תלמודית (כרך כב) ערך יובל סוס"ב (ע' קכט). וש"נ.
64 ראה לקו"ת ר"פ נצבים.
65 ברכות כ, ב.

60 דברי הימים א כט, כג.
61 עקב ח, י.
62 ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח.
63 ראה גם שיחת ש"פ ראה תנש"א (דברי משיח

והגבלה, הרי היא נמשכת דוקא בהמדידה והגבלה (בדוגמת המדידה והגבלה דכזית וכביצה), למטה דוקא. וכידוע⁶⁶ הסיפור בזה מהצ"צ שנמסר ע"י נשיא דורנו, שהגאולה צריכה להיות דוקא בפשטות בגשמיות למטה מעשרה טפחים, בעולם העשי' הגשמי, נשמות בגופים.

ובמיוחד כשאוחזים כבר לאחרי כל העבודה דראש השנה באמירת "ארשת שפתינו וכו'", וכל הפיוטים שלפני זה ושלאחרי זה, עד לתקיעות בסיום התפילה (לאחרי אמירת תהילים), וכמנהג התוקע לסיים בתקיעה גדולה, שהיא רמז וכנגד (ומעורר עוה"פ שתיכף ומיד יהי') ה"תקע בשופר גדול לחירותנו" – תקיעה גדולה דהקב"ה, שאז יהי' הבעל-תוקע עצמותו ומהותו ית'.

וכפי שהדין הוא שצריך להאריך בתקיעה "עד שיאדימו פני התוקע"⁶⁷, שתוכן הענין בפשטות הוא, שזה מורה על המאמץ והיגיעה בתקיעה זו, שלכן עיקר הדם עולה לראשו – למקום הפנים, אלא שאין זה ענין של היפך הבריאות ח"ו, ואדרבה ע"ז שיאדימו פני התוקע – מיתוסף בו חוזק ובריאות.

וכשם שהדין בפשטות הוא שצריכים להסתכל בפני התוקע (כמו שהוא צריך להסתכל בפני הציבור), אשר, הלשון "הסתכלות" מורה על ראי' פנימית ("אריינקוקן") שלמעלה מסתם ראי'⁶⁸, אפילו ראי' דחכמה – ראי' נעלית ביותר, שמסתכלים בפנימיות ("מען קוקט זיך איין") בפני התוקע –

כך נזכה תיכף ומיד להסתכלות ב"פני התוקע" ד"תקע בשופר גדול", "והיו עיניך רואות את מוריך"⁶⁹. ובאופן, שלמרות גודל הגילוי אין זה מזיק ("עס שאַט ניט") את הרואה, ואדרבה – ע"ד דברי רבינו הקדוש⁸ מסדר הש"ס על שזכה לראות את ר' מאיר מאחוריו, ואילו ה' זוכה לראותו מלפניו ה' על אחת כמה וכמה – ע"ד זוכים לעינינים הכי נעלים דהראי' והסתכלות האמורה.

[ובפרט שנמצאים כבר לאחרי כל העינינים דששה סדרי משנה (נוסף על חמשה חומשי תורה), ועד לכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, כולל בדורנו זה, דור האחרון לגלות וראשון לגאולה – שעיקר החידוש בהלכה של תלמידים אלו בדורנו הוא שכבר "כלו כל הקיצין"⁷⁰, וכבר ישנו גם ענין התשובה בשלימותו, וגם הכפתורים צוחצחו כבר⁷¹, וישנו ג"כ הענין ד"עמדו הכן כולכם"⁷² מזמן, וממילא הקב"ה צריך, כביכול,

68) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקכ"ח סוסל"ו. ועוד.
69) ישע"ל, כ. וראה נביא פל"ו.
70) סנהדרין צו, ב.
71) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט. וראה שיחת יום ב' דר"ה תשמ"ח (דברי משיח ח"א ע' 16). וש"נ.
72) ראה "היום יום" טו טבת. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ריש ע' רעט.

66) ראה לקו"ש ח"ו ע' 80 הערה 70. חי"ח ס"ע 490-1. שיחת ש"פ תצוה השי"ת (שיחות קודש (ברוקלין תשנ"ח) ע' 14). סה"מ חנוכה ס"ע רנג. ובכ"מ. וראה סה"ש תורת שלום ע' 237. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תפה. ח"ב ס"ע שכב.
67) ראה פ"ח שער (כו) השופר פ"א. ועוד. וראה גם סה"מ ראש השנה ע' חיב.

להושיט תיכף ומיד ממש לכאור"א מישראל את היין המשומר והליתן ושור הבר, ביחד עם כל הכלי כסף וזהב ("געשיר"), "כספם וזהבם אתם", הן ברוחניות (אהבה ויראה⁷³, שהם שורש ומקור לכל מצוות עשה ומצוות לא תעשה⁷⁴, ומקורן – בענין ספירת הדעת, ועד לתכלית שלימות הדעת בקיום היעוד⁷⁵ "כי מלאה הארץ דעה את הוי"") והן בגשמיות, ואדרבה – בעיקר בגשמיות].

ט. ויהי רצון, שנזכה כולנו לילך לארצנו הקדושה, נשמות בגופים דוקא, ונשיא דורנו בראשנו,

ובמויחד ע"י שכ"א מאיתנו, ביחד עם "מאן מלכי רבנן", ונשיא דורנו בראשם – פוסקים בכח התורה שמישח צדקנו – דוד מלכא משיחא – צריך לבוא תיכף ומיד,

וכמדובר⁷⁶ שהר"ת דמי"ד הוא: גואל ראשון הוא גואל אחרון וגואל אחרון הוא גואל ראשון⁷⁷ – משה רבינו ודוד מלכא משיחא, ובפרט ע"י הפצת המעיינות הבעש"ט, ישראל בעש"ט,

ועוד ועיקר – תיכף ומיד ממש למטה מעשרה טפחים, נשמות בגופים.

ובפרט בעמדנו בסעודה זו – באופן שעומדים הכן כולכם להמשיך תיכף ומיד בסעודה האמורה, ונשיא דורנו בראשנו, ביחד עם יין המשומר והליתן ושור הבר, ובאופן דשולחן ערוך.

ובפרט שמקיימים ג"כ קביעות עתים בלימוד השולחן ערוך, מתחיל משולחן ערוך ה"בית יוסף" (שקשור גם עם ספרו "מגיד מישרים" (ענין הנבואה), וכמו כן עם פירוש ה"בית יוסף" על הטור, ורק לאחר מכן הוציא לאור את ספרו – ה"דבר הוי" זו הלכה⁷⁸ שהוציא משם – השולחן ערוך), כולל כל ספרי האחרונים והפירושים על השולחן ערוך, מתחיל מפירוש הרמ"א ("ובני ישראל יוצאים ביד רמה⁷⁹"), ועאכו"כ שולחן ערוך אדמו"ר הזקן שהוא גם מעין הוספת טעמים ופירושים (שבטור) על שולחן ערוך ה"בית יוסף", כפי שניתן לראות בריבוי הסימנים שהגיעו לידינו, בעיקר בחלק אורח חיים, וכמו כן בהלכות ראש השנה ויום הכיפורים, ואח"כ הלכות סוכות, הקשורות עם "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות⁸⁰ בגאולה האמיתית והשלימה, כמ"ש⁸¹ בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" –

73) ראה תור"א ר"פ וישב. ובכ"מ.

74) ראה תניא פ"ד. ובכ"מ.

75) ישע"י יא, ט. רמב"ם הל' מלכים בסופן.

76) בברכת ער"ה אחרי קבלת הפ"נ הכללי (לעיל ע' 7).

77) ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שעה"פ

להאריזו' פ' ויחי. תור"א משפטים עה, ב. לקו"ש חי"א

ע' 8 ואילך.

78) שבת קלח, ב. כריתות יג, ב.

79) ל' הכתוב – בשלח יד, ח. ראה שו"ת חת"ס

אור"ח סק"ג. שו"ת שואל ומשיב מהדורא המישאה ס"י"ח. ועוד.

80) מיכה ז, טו.

81) אמור כג, מג. שו"ע אדה"ז או"ח סתרכ"ה.

וזה נעשית הכנה קרובה לשיבה בסוכת עורו של לוי⁸², ותיכף ומיד ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לר' י.כ. לומר את כל ניגוני רבותינו נשיאינו עם שמותיהם ("זאָגן די אַלע ניגונים פון די רביים מיט זייערע נעמען"). לאחר שהנ"ל הכריז, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א (בחיוך): אף אחד לא שמע כלום ("קיינער האָט גאַרניט געהערט"), והוסיף: שיכריז גם שכך הנהיג כ"ק מו"ח אדמו"ר, ואח"כ התחיל ואמר בעצמו – כ"ק מו"ח אדמו"ר הנהיג שיאמרו את הניגונים של כל רבותינו נשיאינו ויאמרו את שמותיהם ("דער שווער האָט איינגעפירט אַז מ'זאָל זאָגן די ניגונים פון אַלע רביים און זאָגן דערביי זייערע נעמען"), ואז פנה להנ"ל ואמר (בחיוך): נו, הרי הינדך "חוזר" ("איר זייט דאָך אַ חוזר")...

לאחרי ההכרזה – ניגנו: "ג' תנועות" – להבעש"ט, הרב המגיד ואדמו"ר הזקן; "א-לי אתה" – לאדמו"ר הזקן; ניגון ה"קאָפּעליע" – לאדמו"ר האמצעי; "ימין ה'" – לאדמו"ר הצ"צ; "לכתחילה אריבער" – לאדמו"ר מהר"ש; ניגון ההכנה – לאדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע; ניגון "הבינוני" – לאדמו"ר מהוריי"צ; ו"אתה בחרתנו" – לכ"ק אדמו"ר שליט"א].

– שיחה ב' –

י. כפי שראינו אצל נשיא דורנו (וכפי שהוזכר כמה פעמים) – ההתוועדות של ראש השנה היתה ללא אריכות כלל, והדיבור הי' באופן ד"מועט המחזיק את המרובה⁸³, היינו, שההתוועדות כללה את כל עניני השנה הבאה. וכמו"כ בנוגע להתוועדות זו.

ובפרט שישנם עוד כמה וכמה ענינים שצריכים להספיק ביום זה, ברכת המזון ותפילת מעריב (בח"י ברכות, כבתפילות ימי החול), עם כל השינויים וההוספות שבה כפי שצריך להיות בעשרת ימי תשובה (כמובא בשולחן ערוך⁸⁴), כולל הענינים השייכים לכתובה וחתומה טובה, חיים טובים וארוכים ולשנה טובה ומתוקה.

ולכן יש לעורר על דבר עשיית ההכנות המתאימות – ללמוד ולברר ולהיות בקיאים בכל ההלכות הצריכות לימים אלו, שבהם ישנם כמה וכמה שינויים בתפילה וכמה מנהגים וכו' – שילמדו הלכות אלו בשולחן ערוך.

או כפי שמצינו לאחרונה שהדבר נקל ביותר, כי מדפיסים בלוחות השנה כמה וכמה הלכות השייכות לאותו הזמן, הלכות הצריכות, שתועלת מיוחדת בזה בפרט לאלו שאין להם ספרים מאיזו סיבה שתהי', או שיש להם ואין להם זמן או שאינם יודעים איך והיכן לחפש וכיו"ב, שע"י העיון בלוחות אלו – ע"ד "לוח כולל חב"ד" (ובב' האופנים – או

(84) או"ח סתקפ"ב.

(82) ראה ב"ב עה, א.

(83) ל' רש"י – צו ח, ג, ועוד.

כפי שהוא תלוי על הקיר, או בתור ספר קטן) שמלוקטים בו ריבוי מנהגים יום-יומיים והלכות הצריכות – מוצאים בנקל את ההלכות האמורות, ובאופן שנקל לזכרם.

ולכן – דבר נכון ביותר הוא שכאו"א יעיין בלוחות הנ"ל, באופן שכל ההלכות דימים אלו יחקו בזכרונו, מפני שלפעמים כשמתעוררת שאלה בזה נמצאים במעמד ומצב שאסור להפסיק ולשאול את חברו או שכנו, או שאין את מי לשאול משום שחברו אינו עומד בסמיכות אליו (כי הבית-הכנסת הוא גדול), או מפני כבודו של חברו וכיו"ב, ויתירה מזו – לפעמים אינו יודע כלל שצריך לשאול.

יא. והנה, בלוחות הנ"ל הדפיסו ג"כ – ומגיע למתעסקים בכך יישר כח על זה – את סימנה של השנה [כידוע שגדולי ישראל – החל מהטור (אך שם לא שקו"ט המפרשים) והבית יוסף⁸⁵ (שיש שם הרבה שקו"ט של הנושאי-כלים) קבעו סימנים לשנים], שהוא: ב' ש' ז'.

ויש בזה (בשנה זו) שלמות מיוחדת. והענין בזה:

ב' – מורה על כך שיום א' דראש השנה חל ביום ב' בשבוע, והעילוי בזה – שזהו בסמיכות הכי אפשרית ליום הראשון בשבוע, על פי הכלל דלא אד"ו ראש⁸⁶ (ולדעת הרס"ג הרי זה מן התורה) [ע"ד הכלל דלא בד"ו פסח. ולהעיר, שיש שפירשו שהכלל "לא בד"ו" קאי על ר"ח ניסן, ולכאורה לא מסתבר לומר כן, כיון שלא מצינו שעשו סימנים עד"ז בנוגע לשאר ראשי חדשים; משא"כ בנוגע לחג הפסח שהוא "ראשון לרגלים"⁸⁷ (ראש השנה לרגלים) הרי הוא בדוגמת ראש השנה, שגם בו מצינו סימנים – לא אד"ו ראש].

ותוכן הענין שבזה – שאזי מובן בפשטות יותר (ללא צורך בלימוד כמה מאמרי חסידות וכו') מה שעל ראש השנה נאמר "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון"⁸⁸ (למרות שא' תשרי הוא יום השישי למעשה בראשית, יום ברוא אדם הראשון, והתחלת הבריאה היתה בכ"ה אלול⁸⁹), כיון שהוא בא בהמשך ובסמיכות ממש ליום הראשון שלפניו, שהוא בדוגמת יום הראשון למעשה בראשית בפשטות.

ש' – מורה על כך שהשנה היא מיוחדת בהיותה שלימה, וכידוע⁹⁰ שבכל שנה ישנם ב' חדשים, חשון וכסלו, שפעמים שניהם חסרים – כ"ט יום, ופעמים א' מלא וא' חסר, ופעמים שניהם מלאים – ל' יום, כבשנה זו.

כו, א.

89) ראה פד"א רפ"ח (ורד"ל שם). ויק"ר פכ"ט, א.
ועוד – נסמן בסה"מ ראש השנה ע' ד הערה 42.
90) ראה רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ח ה"הו.

85) אר"ח סתכ"ד-תכח.

86) טרשו"ע שם ר"ס תכח.

87) ריש מס' ר"ה. שם ד, א.

88) נוסח תפלת מוסף דר"ה (ברכת זכרונות) – מר"ה

[ולהעיר מהשקלא וטריא בזה⁹¹, מדוע נבחרו לכך החדשים חשוון וכסלו דוקא. דהנה, ענין זה מובא ברמב"ם ללא נתינת טעם על כך, ויש שהקשו דלכאורה הי' עדיף לקבוע לזה את שני החדשים שבסוף השנה, משום שאז מי שלא ידע מכך יידע את קביעות רוב השנה (ויטעה רק בסוף השנה), ואילו עתה – הרי חשוון וכסלו הם מיד בתחילת השנה, וממילא באם טועים בזה יטעו בקביעות כל ימות השנה כו'. וכבר שקו"ט בכמה מקומות על דבר זה].

והחידוש שבדבר הוא שבחדשי חשוון וכסלו ישנם שינויים משנה לשנה, ובמילא רק בקביעות כזו ייתכנו ג' חדשים מלאים רצופים – תשרי (שתמיד מלא) ולאחריו חשוון מלא (אף שע"ד הרגיל לאחר חודש מלא בא חודש חסר), ולאחריהם – חודש כסלו ג"כ מלא. ז' – מורה על כך שיו"ט הראשון דחג הפסח – "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" – חל בשבת.

והחידוש והעילוי בקביעות זו הוא, שאז ספירת העומר מתחלת במוצאי שבת קודש, והיינו שספירת החסד היא ביום הראשון בשבוע, הגבורה – בשני, וכן הלאה עד סיום הספירה בשבת הבאה, וכמו כן כל שבעת השבועות דספירת העומר מתחילות בא' בשבוע ומסתיימות ביום השבת, שעל זה נאמר במדרש⁹² על הכתוב⁹³ "שבע שבתות תמימות תהיינה" – אימתי הן תמימות כשבא ר"ח ניסן בשבת יבוא פסח בשבת . . ואז הן השבתות תמימות כששת ימי בראשית", היינו, שאז ספירת העומר היא באופן ד"תמימות שבתמימות". וכמו כן הפירוש ב"וספרתם לכם ממחרת השבת"⁹⁴ בקביעות זו הוא, לא רק כפירוש התורה ובני ישראל (ממחרת יו"ט א' דפסח), אלא גם כפירוש העולם, כולל אפילו פירוש הצדוקים (רחמנא ליצלן) בזה, שמפרשים "ממחרת השבת" גם כפשוטה, שבכך ישנה מעלה מיוחדת, כמבואר במ"א⁹⁴.

יב. ועוד והוא העיקר – שתיכף ומיד נזכה לגאולה האמיתית והשלימה, וממילא ה"שבע שבתות" יהיו בבית המקדש השלישי והמשולש,

ששם היו תוקעין (ויתקעו) בשופר גם כשחל יו"ט של ראש השנה להיות בשבת (אף שבשנה זו אין צורך להגיע לזה), וכמו כן אפילו בבית דין שביבנה תקעו בשופר בשבת⁹⁵. ויש לומר, שלעתיד לבוא יתקעו בשופר בשבת בכל המדינה, שהרי כל עניני גזירות דרבנן החלו בבית שני כמבואר בלקוטי תורה⁹⁶, ואם כן לעתיד לבוא יתבטלו כל החששות לגזירות אלו וכל הענינים הבלתי רצויים, וממילא יתקעו בכל מקום, כשהיה"ק יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים⁹⁷.

94 ראה שיחת אחש"פ תנש"א (דברי משיח ח"ג ע' 159 ואילך).

95 ר"ה כט, ב (במשנה).

96 ר"ה נו, ג. ובכ"מ.

91 ראה ספר העבור שער שמיני. יסוד עולם מאמר רביעי פ"ט. ועוד.

92 פסיקתא דר"כ פ"י ח. פס"ר פ"ח. ועוד.

93 אמור כג, טו.

ויהי רצון, שהסימנים בש"ז (שכולם שייכים לגאולה) [ולהעיר מהשאלה⁹⁸ אודות הענינים שהתחילו לעשות קודם הגאולה - מה יהי' הסדר בנוגע להמשכם לאחר הגאולה] יתפרשו לטובה ולברכה בכל הענינים, הן הב' - תקיעת שופר דראש השנה השייך ל"תקע בשופר גדול לחירותינו", והן הש' - שלימים, שזה מורה על שלימותן של ישראל שדומין ללבנה ומונין ללבנה⁹⁹, ועד לתכלית השלימות דהלבנה לעתיד לבוא בקיום היעוד ד'הי' אור הלבנה כאור החמה גו'¹⁰⁰. וכמו כן הז' דחג הפסח - ד"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" בגאולה האמיתית והשלימה.

וממילא נזכה עתה, ובפרט בשנה זו - שנת "נפלאות בכל" - לנפלאות ושלמות בכל ג' הענינים, ובעיקר בהז' שבתות תמימות, כאשר יקריבו את מנחת העומר ואת שתי הלחם עם שאר קרבנות המוספין ד"זמן מתן תורתנו" בבית המקדש השלישי, בגאולה השלישית - "ביום השלישי יקימנו ונחי' לפניו".

ובהקדם הכי אפשרי מתחילים בהכנות לסעודה גדולה ביותר, מיד בהמשך לסעודה, או באם משיח יתעכב ח"ו - מיד לאחר עשיית הבדלה, הבדלה בין הגלות לגאולה.

ועוד לפני כן נמצאים בהקדם הכי אפשרי, קודם יום השלישי בתשרי (כאשר יתבטל הצום ו"יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו") - בבית המקדש השלישי, עם כל הענינים דשלשה, חזקה, בגאולה האמיתית והשלימה והנצחית, ותיכף ומיד ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה להכריז שלא ישכחו לברך ברכת המזון של יו"ט (א"י ו"ט'דיקן ברכת המזון)¹⁰¹, ולאחרי ההכרזה הוסיף (ובחיוך): אין הכוונה לאלו שנטלו ידיהם עכשיו ("ניט די וואָס האָבן זיך איצטער געוואָשן"), ושוב הוסיף: אלו שנטלו ידיהם עכשיו, אין צריכים לומר ("די וואָס האָבן זיך געוואָשן איצטער, דאַרפן ניט זאָגן").

לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה - חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א לכאור"א מהנאספים שי' מ"כוס של ברכה".

טרם צאתו (בשעה 12:40 לערך), התחיל לנגן ניגון ההקפות לאביו הרלווי"צ ז"ל].

97) תמיד בסופה.
98) ראה שיחה שבהערה 94 (דברי משיח עם ע' 165 ואילך).
99) ראה סוכה כט, א ובחדא"ג מהרש"א שם. ב"ר פ"ו, ג. אזה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד.
100) ישעי' ל, כו.
101) בהנחה אחרת: שלא ישכחו ברכת המזון הענינים דראש השנה ("מזאָל ניט פאַרגעסן אין בענטשן דערמאָנען די ענינים פון ר"ה").

שער ה' ❖ ❖

לקוטי שיחות

שיחה א - כיצד ניתן לבקש בזמן
בו נמצאים בתכלית הביטול
למלך את צרכינו הרוחניים וכ"ש
הגשמיים? - ביאור נפלא ע"פ
תפלת חנה.

שיחה ב - מה הכוונה לערבב
השטן? - ביאורם של כמה
מנהגים שטעמם כדי לערבב
השטן שלא יבוא לקטרג בר"ה.

לקו"ש חלק כ"ד שיחה לראש השנה

לפי זה ניתן היה להסביר, על פי הידוע⁸, שקביעת החדשים והמועדים תלויה בדעת בית דין: ראש החודש נקבע לאחר שבני ישראל מקדשים אותו. באמצעות קביעת בית הדין – בני ישראל – יום מסוים כראש חודש, הרי יום זה נעשה ראש חודש.

עד כדי כך ש„כשמתכנסין מלאכי השרת לפני הקדוש־ברוך־הוא לומר אימתי ראש השנה ואימתי יום הכפורים, הקדוש־ברוך־הוא אומר להם לי אתם שואלים, אני ואתם נלך אצל בית דין של מטה”⁹.

ולכן, כאשר אין מזכירים את ראש חודש בתפלות ראש השנה, ואין מזכירים אותו בשבת שלפניו¹⁰ – הרי כאילו¹¹ יום זה לא נקבע כראש חודש תשרי, ולפיכך אין השטן יודע (בוודאות) „יום שהוא ראש השנה”.

אך תירוץ זה אינו מספיק, כי:

(א) בראש השנה מבצעים פעולות רבות שבהן ניכר ומודגש שזהו יום ראש השנה – ראש חודש תשרי – וכיצד ייתכן לומר, שמשום ש„לא קדשוהו” – את ראש חודש – לא ידע השטן שזהו ראש השנה?

(ב) ועיקר: הטעם של „ערבוב השטן” מובא¹² גם לגבי שני מנהגים נוספים, שאינם קשורים לענין של ראש חודש:

(א) „ומטעם זה נמי אין תוקעין בערב ראש השנה¹³, כי אז יהיה סבור השטן שעבר יום הדין”¹⁴, (ב) „וכן מכח זה מתחילים לקרות

א. לבלבל את השטן

אחד הטעמים לכך שאין מזכירים את ענין ראש חודש בתפלות ראש השנה הוא: „לערבב השטן, שלא ידע שהיום הוא ראש חודש תשרי (ולא יבוא לקטרג)”:

אותו ענין מובא³ כטעם למנהג שאין מברכים ומזכירים את חודש תשרי בשבת שלפניו, כפי שנוהגים בכל שבת שלפני ראש חודש – „שבת מברכים”.

ולכאורה, אין מובן^{3*}:

ה„שטן” הוא מלאך והוא מופיע בבית דין של מעלה וכו', כנאמר בתחילת ספר איוב⁴, שהשטן בא ביום הדין, בראש השנה⁵, בתוך בני האלקים, „להתייצב על ה'” – ואם כך, כיצד אפשר לומר שניתן „לערבב אותו” ולהטעותו בדבר פשוט כל כך⁶, ולגרום לכך שעקב מנהגים מסויימים הוא לא ידע מתי ראש השנה – דבר מפורסם ביותר, שנדפס בלוחות וכדומה.

ב. כיון שלא קדשוהו”

ב„לבוש”⁷ מובא גם כן טעם זה – „כדי לערבב את השטן שלא ידע יום שהוא ראש השנה”, אך הוא מוסיף: „כיון שלא קדשוהו”.

(1) שו"ע אדמו"ר הוקן או"ח תקצ"א ס"ו. והוא מלבוש (סתקפ"א ס"א. וראה גם סתקפ"ב ס"ו). מנהגים למהר"א טירנא חודש אלול. מנהגים להר"א קלוויר (רבו של מהר"ל) מנהגי ראש השנה את א הגהה א.

(2) כ"ה (בחצ"ג) בשו"ע אדה"ו שם. וראה מבו לקונטרס השלחן (להר"א נאה) ס"ח.

(3) מנהגי מהרא"ק, הר"א טירנא ולבוש (סתקפ"א) שם. (3*) ראה גם אמת ליעקב מערכת ו' את צה.

(4) א, ו אויך. ולהעיר ממו"נ ח"ג פכ"ב. רמב"ן לאיוב ב, א. וראה צפע"נ למו"נ שם (צפע"נ עה"ת דברים ע' תטו). שו"ת צפע"נ דוינסק ח"א סק"א. ואכ"מ.

(5) ראה מפרשים לאיוב שם.

(6) להעיר מתגינה (ד, סע"ב) וכתובות (עו, ב) בענין הטעיית (שלוחו של) מלאך המוות. וראה גם תוד"ה תורה – שבת פט, א. אבל שם הכוונה לא להטעות אלא ל„טרידה”.

(7) רסתקפ"א שם.

(8) ראה לקו"ש חט"ו ע' 89 ואיך. וש"נ.

(9) דב"ר פ"ב, יד (ובהגסמן ברד"ל שם). וראה (בענינו) פירוש אחר בחכמת שלמה (למהרש"ק) לשו"ע או"ח סתקפ"א ס"ג.

(10) וראה לקו"ש ח"ט ע' 187 ואיך.

(11) אבל לא ממש, שהרי כל החדשים וכו' כבר נקבעו ע"י הלל הנשיא (נסמן בלקו"ש חט"ו ע' 94 הערה 10).

(12) מנהגים שבהערה 3. מהר"ל מנהגי ימים נוראים הגהה הב' (לו, א). מטה משה תשע"ח. וראה לבוש ואל"י רבה רסתקפ"א. לבוש רסתר"ט. ועוד.

(13) וטעם זה הובא להלכה במג"א סתקפ"א סק"יד.

(14) לשון מהרא"ק שם.

בדומה לכך ניתן לפרש את הכוונה בערבוב השטן לגבי תקיעות חודש אלול:

מטרתן של התקיעות בחודש אלול היא, כידוע¹⁹, „כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר²⁰ אם יתקע שופר בעיר...“ ולפיכך, על ידי כך שהיהודים תוקעים בשופר ומתעוררים לחזור בתשובה, מתבלבל השטן²¹, בחשבו, שהיהודים זכו בדין כבר בחודש אלול²², כיון שחזרו בתשובה, ומשום כך אין תועלת בקטרוגו בראש השנה, ואז – „מסתמין דבריו“.

ד. השטן אינו יודע מתי נדונים ישראל

לפי זה ניתן להבין את הנאמר, שבלבול השטן באמצעות התקיעות של חודש אלול גורם לכך „שלא יבין מתי יהיה ראש השנה“: המשמעות של „לא יבין מתי יהיה ראש השנה“ איננה²³ שאין השטן יודע את המפורסם

בראשית בשמחת תורה כדי שלא יבין את ראשית שנה או אחרית שנה¹⁴.

שבה, אפוא, הקושיה המתעוררת: כיצד ייתכן לומר שעל ידי אי תקיעת שופר בערב ראש השנה או אי קריאת בראשית בראש השנה מערבבים את השטן, ומטעים אותו לחשוב ש„עבר יום הדין“ וכדומה, ובמיוחד כאשר מפעולות רבות אחרות ניכר שזוהו ראש השנה, וראש חודש?

ג. מסתמין דבריו של השטן

כדי להבין זאת יש להקדים ולציין שענין זה של ערבוב השטן מובא¹⁵ גם כטעם למנהג תקיעת השופר במשך חודש אלול – שעל ידי כך מבלבלים את השטן „שלא יבין מתי יהיה ראש השנה“¹⁶.

וגם בכך אין מובן, כדלעיל: כיצד ייתכן „לשטות“ בשטן, ולהטעותו שלא ידע „מתי יהיה ראש השנה“?

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

את הענין של ערבוב השטן מוצאים בגמרא בקשר לראש השנה¹⁷, לגבי מצות תקיעת שופר בראש השנה באופן כללי: „אמר רבי יצחק... למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השטן“. ועל כך מפרש רש"י¹⁸: „שלא יסטין, כשישמע ישראל מחבבין את המצוות מסתמין דבריו“. כלומר, כיון שישראל אינם מסתפקים בתקיעות ובתרועות פעם אחת בלבד, אלא הם תוקעים ומריעים שוב, הם מוכיחים בכך שהם מתבבים את המצוות – וכך נסתמים דברי השטן המקטרג.

(19) ראה בהמסומן בעהרה 15 בשם פרקי דר"א (פמ"ו).

(20) עמוס ג, 1.

(21) ולפירושו הר"ן ר"ה שם ועוד, דערבוב השטן פירושו הכנעת היצר (כמאמר ר"ל (ב"ב טו, א) הוא שטן הוא יצה"ר הוא מה"מ) – א"כ הוא ענין התשובה הבאה ע"י תק"ש.

(22) ולהעיר, שהלשון (במקומות שבהערה 15) הוא, וכדי לערבב את השטן ולא „ועוד כדי כו“ (כבלבוש שם. וראה מט"מ שם). ומשמע קצת שאי"ז טעם שני כ"א המשך למ"ש לפניו, „להזהיר ישראל שיעשו תשובה“.

(23) ועד"ו יש לפרש דברי הירושלמי (שהובא בערוך (שם), תוס' ור"ן ר"ה שם. טאו"ח סתקפ"ה. ועוד) ש„ערבוב השטן“ ע"י תקיעות דר"ה הוא מחמת שחושב שתקיעה זו היא התקיעה בשופר גדול דלע"ל כשיגיע זמנו להתבלע – דהיינו, לא שטועה שהוא הזמן דלעתיד*, אלא שחונן ופעולת תקיעה זו הוא אותו התוכן ופעולה שבתקיעה דלעתיד ולכן יתבלע תיכף. – ולהעיר מהמבואר בכ"מ בדא"ח (לקו"ת ר"ה נט, ג ואילך. עט"ז ש' ר"ה כב, א ואילך. ועוד) ההפך בין השופר דר"ה להשופר גדול דלעתיד. ושם (לקו"ת, רע"ג, עט"ז ש' יוה"כ פ בתחלתו)

(* ובסמ"ג הלכות שופר (הובא בבי" לטור או"ח סתקפ"ה ד"ה ומ"ש כו' כדי שתערבב) מפרש שהוא ע"ד „אדם שראוה מת שזוכר יום המיתה ומעורבב בוה ואינו יכול לקטרג“.

(15) רא"ש (ראש השנה בסופה) ראב"ה (שם סתקמ"ב) וטור (סתקמ"א) בשם פדרא"א (וראה ביאור הרד"ל לפדרא"א פמ"ו אות כ) ועוד – אבל בלי החסבה, שערבוב השטן היינו „שלא יבין כו“.

(16) לשון מהרא"ק שם. ועד"ו הוא במנהגים טירנא, מטה משה, מהרי"ל ולבוש שם.

(17) ר"ה טז, סע"א ואילך.

(18) ועד"ו בר"ח שם. מאירי שם. ערוך ערך ערב. ולהעיר מתיביע פינחס כט, א. שו"ע אדה"ו סתקפ"ה ס"ו.

אמנם, השטן יודע שאי תקיעת שופר בערב ראש השנה הוא מנהג קבוע מאז ומתמיד, וטעמו הוא כדי לבלבל את השטן – בכל זאת, זהו מנהג אשר, ככל מנהג ישראל, תורה הוא²⁸, תורת אמת. ולכן, אילו זכו – תהיה הזכיה המוחלטת בדין אכן כך, שכבר עשו את העבודה הרוחנית של ראש השנה, ו"עבר יום הדין". ולכן קטרוגו נעשה מתוך ספק, בחולשה, כדלעיל.

ה. לא ידע שהיום הוא ר"ח, לא יבין את ראשית השנה

בדומה לכך ניתן היה, לכאורה, לתרץ את הענינים האחרים המוזכרים לעיל, אשר נמנעים מלעשותם בראש השנה כדי "לערבב השטן" שלא ידע שזוהו ראש השנה:

העובדה שראש השנה חל באותו יום שבו חל ראש חודש תשרי אינה רק ענין של זמן, שתחילת השנה חלה בניולא בתחילת החודש, אלא יש לכך חשיבות – ובלשון הגמרא²⁹ "אהנאי" – והשלכה לגבי מהותו של ראש השנה: ההתעוררות הרוחנית הנובעת מכך שיום זה הוא ראש חודש³⁰, מוסיפה להתעוררות ולעבודה הרוחנית של ראש השנה, ומסייעת להביא לידי התוצאה המתאימה – לזכות בדין.

וכך גם לגבי הענין של "היה ראוי לקרות פרשת בראשית בראש השנה"³¹ יש לומר, שאין זה רק משום שראש השנה הוא תחילת השנה מבחינת הזמן, אלא גם משום שהמשמעות של גמרה של תורה³², והתחלת התורה מוסיפה לזכויותיהם של ישראל –

וכמובן, הן התעוררות גדולה יותר והן תוספת בזכויותיהם של ישראל מהוות תועלת

בלוח השנה, מתי חל היום של ראש השנה, אלא הכוונה היא שאין הוא יודע מתי חלה המהות והיחודיות של ראש השנה – הדין והמשפט של ראש השנה, שזוהו הזמן המתאים לקטרוגו, כנאמר במפורש בדברי המהרי"ל²⁴: "ואין יודע מתי הדין ויקטרוג", כדלעיל:

כאשר יהודי חוזר בתשובה כראוי לפני ראש השנה, הרי הוא כבר בטוח שיכתב ויחתם בספר של צדיקים – "דינו" כבר נפסק לטובה בחודש אלול,

ובמיוחד כאשר מוצאים במספר מקומות, שגם בכל ימות השנה – ולא דוקא בראש השנה – ניתן לזכות בפסק דין טוב בהחלט על ידי תשובה ותפילה כראוי. לדוגמא: חזקיהו המלך²⁵, אשר גרם על ידי תפלתו ותשובתו ל"הווספתי על ימך חמש עשרה שנה"²⁶, ומן הסיפור מובן שלא היה זה זמן מיוחד כראש השנה וכדומה²⁷.

ולפיכך מתבלבל השטן מן התקיעות של חודש אלול: הוא חושב שעקב ההתעוררות בתשובה של חודש אלול כבר זכו ישראל בדין, וקטרוגו לא ישיע.

כך, שקטרוגו בראש השנה הוא, לפחות, רק מתוך ספק, ובודאי אינו נעשה בכל התוקף וכו'.

ולפי הסבר זה יובן גם הענין ש"אין תוקעין בערב ראש השנה, כי אז יהיה סבור השטן שעבר יום הדין":

כדי לבלבל את השטן יותר, ולגרום לו לחשוב שישראל כבר זכו בדין בחודש אלול, על ידי ההתעוררות בתשובה עקב התקיעות של חודש אלול – מבטלים בערב ראש השנה את תקיעות חודש אלול: כבר אין צורך להתעוררות הנובעת מן התקיעות.

(28) תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. ובכ"מ.

(29) זבחים צא, רע"א.

(30) ולהעיר, דר"ח הוא יום כפרה (ראה פינחס כח, טו ובפירש"י). וכנסו מוסף דר"ח: זמן כפרה לכל תולדותם.

(31) ל' הלבוש ר"ס תקפא.

(32) דאם היו מתחילין בראשית בר"ה היו גם מסיימין או את התורה, שהרי, "מתכיפין התחלה להשלמה" (ב, רשות) לחתן בראשית).

שהתקיעה ביוה"כ אחר נעילה נתה – היא מבחי' שופר גדול.

(24) שבעה ע"ה.

(25) מלכים ב כ, א ואילך. ישע"י לח, א ואילך.

(26) מלכים שם כ, ו. ועד"ז בישע"י שם, ה.

(27) ראה עשרת ראש ד, א. ולהעיר מטורי אבן לר"ה

(יז, ב).

ולא רק את הצד השלילי, ש"לא ידע" שזהו ראש חודש וכו'.

ואילו מן הניסוח³⁴, אין נוהגין להזכיר ראש חודש בפירוש בראש השנה... לערבב השטן שלא ידע שהיום הוא ראש חודש תשרי ולא יבוא לקטרג" משתמע, שגם הגורם לכך ש"לא יבוא לקטרג" נובע מ"לא ידע שהיום הוא ראש חודש תשרי".

ואין זה זהה לענין של "אין תוקעין בערב ראש השנה כי אז יהיה סבור השטן שעבר יום הדין" – כי ניסוח זה עצמו, "אין תוקעין בערב ראש השנה", מדגיש שלפני כן אכן תוקעים³⁵, ומשום התקיעות של חודש אלול יחשוב ש"עבר יום הדין".

ז. החלשת הקטרוג

ויש לומר, שבשני ענינים אלו – שאין מזכירים ראש חודש בראש השנה וש"מתחילין לקרות בראשית בשמחת תורה" – המשמעות של "לערבב השטן" היא:

כאשר רואה השטן, שביום ראש השנה חסרה לישראל ההזכרה וממילא התעוררות הרוחנית של ראש חודש וכן המעלה של גמרה של תורה והתחלתה, הרי הוא נחלש בקטרוגו, בסוברו, שעבודתם הרוחנית של ישראל פגומה, ואין הוא צריך להתאמץ כדי למצוא בהם חסרונות נוספים.

ולמרות שהשטן יודע שנוהגים כך במטרה לבלבל אותה, בכל זאת הרי למעשה חסרה התעוררות וזכות זו עם כל התוצאות הכרוכות בכך, אין לישראל התעוררות רוחנית של ראש חודש ואין להם בראש השנה ענין גמרה של תורה והתחלת התורה!

וסיוע רב בעבודה הרוחנית של ראש השנה, ובהשתדלות לזכות בדין,

וזהו הכוונה בסיבה שאין מזכירים את ענין ראש חודש בראש השנה, "לערבב השטן שלא ידע שהיום הוא ראש חודש תשרי" – אין הכוונה בכך שהוא לא ידע אודות הזמן של ראש חודש בראש השנה, אלא אודות מהותו ועבודתו הרוחנית של יום זה:

משום שישאל אינם מזכירים את ראש חודש בראש השנה, לא יחוש השטן בהתעוררות המיוחדת של ראש חודש בראש השנה – "לא ידע שהיום הוא ראש חודש"³³.

וכן לגבי "מתחילין לקרות בראשית בשמחת תורה כדי שלא יבין את ראשית שנה..." – משום שישאל אינם מתחילים בפועל "לקרות בראשית בראש השנה", יחשוב השטן שבעבודה הרוחנית של ראשית השנה חסרה ההשפעה הקשורה לסיום ולהתחלת התורה – "לא יבין את ראשית שנה..."

ועל ידי כך יתבלבל השטן, ולא יבוא לקטרג", כי אילו זכו, כדלעיל, הרי היתה עבודתם בשלמות נעלה כל כך, אשר אין הם זקוקים לתוספת התעוררות של ראש חודש ושל "גמרה של תורה" ותחילתה. שהרי כבר זכו בדין בלאו הכי.

ו. מדוע אין מוזכר הצד החיובי?

אך הסבר זה איננו "חלק" לגמרי:

לפי הסבר זה יוצא, שעל ידי כך שאין מזכירים את ראש חודש בראש השנה ואין מתחילים לקרוא בפרשת בראשית, נגרם רק בלבול של השטן. אבל הסיבה לכך שאין הוא מקטרג בתוקף – "ולא יבוא לקטרג" – נובעת בעיקר ממוחשבתו שהעבודה הרוחנית של ראש השנה כבר מושלמת כל כך אצל בני ישראל עד אשר אין הם זקוקים כלל לענינים אלו –

ולפי זה, צריך היה להדגיש, לפחות, גם את הצד החיובי שבענין, את עבודת ראש השנה,

(34) לשון אדה"א בשו"ע שם.

(35) ובפרט לפי ל' המהרא"ק שהוא במהרי"ל (וכן הוא במטה משה שם) – שב' המנהגים באים בהמשך זל"ל: מנהג כשר לתקוע מ"ח אלול.. לערבב השטן.. ויקטרג לכן אין תוקעין (מפסיקין) בערב"ה כי אז ה' סבור השטן שיום הדין עבר.

(33) אבל להעיר של' הלבוש שם הוא: שלא ידע יום

שהוא ר"ה.

ח. התעוררות תשובה פנימית

אך לפי זה מתעוררת השאלה מצד שני:

אכן, כיצד ייתכן ליטול זכויות מיוחדות אלו מישראל? אמנם, המטרה היא „לערבב השטן“, אך, כדלעיל, בסופו של דבר חסרות לישראל ביום זה פעולות אלו: ההתעוררות הרוחנית של תקיעת שופר בערב ראש השנה, ההתעוררות של ראש חודש וההשפעה מ„גמרה של תורה“ והתחלת התורה!?

ההסבר לכך הוא:

עצם העובדה שנמנעים מפעולות אלו כדי „לערבב השטן“ צריכה ומביאה לידי התעוררות תשובה עמוקה יותר, מאשר זו שחסרה בגלל אי ביצוע מנהגים אלו.

התעוררות התשובה באופן של „קול היוצא מפנימיות הלב“ נובעת „על-ידי המרירות שבנפש על ריחוקו מה' אשר רחוק ממנו בתכלית“³⁶.

ומרירות זו „על ריחוקו מה“ נקלטת אצל יהודי בעוצמה רבה ביותר על ידי התבוננתו בכך שנמנעים ממנו הענינים הטובים הנ"ל כדי „לערבב השטן“. הוא חש במצבו, שלשטן יש כלפיו כוח חזק כל כך, עד אשר הכרחי ליטול ממנו עקב זאת ענינים חשובים של תקיעת שופר, הזכרת ראש חודש וקריאת פרשת בראשית בראש השנה.

ובפרט נוסף עמוקה התעוררות תשובה זו יותר מאשר ההתעוררות שעל-ידי תקיעת שופר וכדומה: התעוררות התשובה שעל ידי תקיעת השופר נובעת מדבר חיצוני, וכן על ידי קריאת פרשת בראשית והזכרת ראש חודש.

ואילו התעוררות התשובה הנובעת מה„לא“ – מכך שנמנעת ממנו תקיעת שופר וכדומה – נובעת ממנו עצמו, מהמצב שלו³⁷.

ויש לומר, שזאת בדומה³⁸ לסיפורם של החסידים אודות כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב נ"ע בתקופת תחילת נשיאתו:

יהודי נכנס אל הרבי נ"ע ובקש ברכה בענין חשוב ביותר, שהיה זקוק בו לרחמים מרובים. אבל הרבי נ"ע ענה לו שאין ביכולתו לסייע לו בכך.

בשמעו את תשובתו זו של הרבי, יצא היהודי מחדרו של הרבי, ופרץ בבכי מר, ובמררו כך בבכי פגש ברב זלמן אהרן – אחיו של הרבי נ"ע. לשאלת הרז"א אודות בכיו המר כל כך, סיפר לו היהודי את אשר אירע, ואת תשובתו של הרבי.

נכנס הרז"א אל אחיו הרבי – וכאמור, היה זה בתחילת ימי הנשיאות – ואמר לו: הייתכן, שכאשר באים אליך לבקש ברכה הנך עונה שאינך מסוגל לסייע, עד כדי כך שהמבקש בוכה בדמעות שליש מרוב צער!

חגר הרבי נ"ע את חגורו והורה שיהודי זה ייכנס אליו שוב, ובהכנסו ברכו הרבי, והברכה אכן התקיימה בפועל.

לכאורה, יש להבין: אם הרבי נ"ע יכול היה לסייע לו, כפי שרואים מסיום המאורע, מדוע הוא לא עשה זאת מלכתחילה, אלא דחה את המבקש באופן כזה שהביאו לידי בכי?

אלא, ההסבר האפשרי לכך הוא, כדלעיל:

בשם הבעש"ט (היום יום כ"ה אלול. ועוד) שהקב"ה בעצמו מברך את החודש –

כי התעוררות התשובה העמוקה הלזו היא „כלי“ (בח' „אתר שלים“) לברכתו של הקב"ה (וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 191 ואילך, דגם לביאור הבעש"ט הברכה היא ע"י עבודת האדם). ועד"ז י"ל להביאור דלקמן בפנים סעיף ט.

(38) ראה גם לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 125. אלא ששם נתבאר שפעולת ה„שבירה“ היא גם כן שהיא בדרגה הכי נמוכה (וגם בגוים). וכאן הכוונה לאידך גיסא, שיש מעלה בענין זה על העבודה דוע"ט. ולהעיר מהמשך תער"ב פרכ"ב (ריש ע' תג), „דצער ומרירות הנפש מגיע למעלה מעונג הנפש“.

(* ולהעיר ממ"ש בא"י רבה (סתקפ"א טק"ה), כי הוא מבודך ועומד שבו אידע כמה דברים“.

36 ל' הלקו"ת נצבים (מד, ג. מה, א) – בביאור מעלת תקיעת שופר על העבודה בתומ"צ בכלל.
37 ועפ"ז אולי יש לתווכן טעם זה דערבוב השטן ע"י העדר ברכת החודש בשבת שלפני ר"ה עם הטעם שהובא

שתהיה חיות רבה כל כך בהמנהג של המנעות ו„שליה“ כענין של מעשה וחיוב.

וזהו חישובו של השטן, שבכל אופן יש פגם בעבודת בני ישראל בפועל – ובפרט כאשר יש לומר שאין הוא מבחין ב„קול הפנימי“ ואף בדרגות השונות שיש במחשבה⁴⁰.

אך לאמיתו של דבר, מצד רצון המלך, אין הבדל בין עבודה אחת לאחרת⁴¹.

כאשר יהודי מקיים מצוות משום ש„קדשנו במצוותיו וציונו“ – אין לגביו הבדל –

ואף כאשר נראה שהוא מפסיד דבר טוב, הוא עושה זאת בשמחה רבה ובטוב לבב⁴², משום שעצם ההמנעות „תורה היא“.

וזה מביא לכתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה למטה מעשרה טפחים, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

(משיחות יום שמחת תורה ומוצאי ש"פ בראשית, תשל"ט)

40) ראה תוד"ה שאין (שבת יב, ב), ובהצויין בהגות רעק"א שם. ועוד. ואכ"מ.

41) ובלשון הידוע (צוואת הריב"ש אות ג. וש"נ): שהכל הוא צורך גבוה, מפני שהש"ת רוצה שיעבדו אותו בכל האופנים.

42) ובלשון הידוע (שם): כי לפעמים אדם הולך ומדבר עם בני אדם ואז אינו יכול ללמוד.. ואל יצער את עצמו בזה, כי הש"ת רוצה שיעבדוהו בכל האופנים.

היהודי אשר בקש את ברכת הרבי היה בלתי ראוי אז, עקב מצבו הרוחני, לזכות בברכה מיוחדת כל כך כפי שחיבה צרתו – הוא לא היה כלי מתאים לה. ולכן אי אפשר להועיל לו.

אבל תשובתו של הרבי גרמה לו שברון לב והוא שפך את לבו לפני ה'. על ידי כך הוא הפך להיות מציאות חדשה, כלי מתאים לברכת ה' על ידי הרבי נ"ע.

ט. גם ההמנעות היא עשיית רצון ה'

ויש בכך ענין עמוק יותר:

לא זו בלבד שכך נגרמה התעוררות תשובה עמוקה יותר, אלא שלא חסרה כאן המעלה של המעשה בפועל.

ההמנעות מענינים אלו היא מנהג ישראל, אשר „תורה היא“²⁸ – זהו קיום התורה למעשה³⁹, שנעשה מתוך שמחה רבה.

כאשר מקיימים תורה ומצוות רק לפי השכל, מתוך טעם ודעת, או משום התענוג הכרוך בכך – אז יש להבחין ולומר שאי אפשר

39) ע"ד סברת המד"א שבעשה"ד גם על „לאו“ ענו, הן (מכילתא יתרו כ, א – נתבאר בלקו"ש ח"ז ע' 119 ואילך. הדרן על מס' פסחים – נדפס בהגש"פ (קה"ת, ברוקלין – בהוצאות תשמ"ז ושלאח"ז – ע' תסה ואילך).

לקו"ש חלק י"ט שיחה לראש השנה - ו' תשרי

א. יש ללמוד מתפלת חנה הוראה לגבי עבודת היהודי בר"ה

בהפטרת היום הראשון של ראש השנה (תחילת ספר שמואל)¹ מסופר על חנה, אשת אלקנה. תוכן ההפטרה הוא, שבתחילה „ולחנה אין ילדים”², ואחר-כך, באמצעות תפילה (בהיותה במשכן שילה) היא נפקדת בבן – שמואל הנביא.

מטרת קריאת ההפטרה בחגים, כבשאר ההפטרות, היא בדומה לקריאת התורה³, מלשון הוראה⁴: על היהודי ללמוד מכך הוראה לגבי עבודתו בשבת זו ובחג זה.

כך גם בעניננו: גם אם הסיבה לקריאת הפטרה זו בראש השנה היא⁴ כיון שחנה נפקדה בראש השנה⁵, בכל זאת כוללת ההפטרה מספר הוראות בעבודת היהודי בראש השנה, ומספר הוראות כלליות⁶:

כיון שה„עבודה” שהביאה לפקידת חנה, שהיא העיקר בהפטרה (כפי שהוסבר לעיל), היתה תפילתה בשילה, הרי מסתבר לומר, שעיקר הלימוד מן ההפטרה לגבי עבודת היהודי בראש השנה הוא מתפילת חנה, ובמיוחד לפי הדיעה המובאת בשל”ה⁷, שגם תפילת חנה היתה בראש השנה.

ב. השאלות המתעוררות על הסיפור אודות תפילת חנה

הדברים יובנו על-ידי ההסבר על הסיפור בענין תפילת חנה, שבתחילה חשבה עלי ל„שכורה” (מפני שתפילתה היתה כ„מדברת על לבה...”) ואמר לה „עד מתי תשתכרין...”. חנה ענתה לו על כך „לא אדוני... ואשפוך את נפשי לפני ה'”⁸, וכך הלאה.

שהרי לכאורה אין מובן כאן:

(א) כיצד ייתכן שלעלי הכהן תהיה טעות גדולה כל כך – מן הקצה אל הקצה, עד אשר במקום להכיר⁹ בכך

* הוא יום היארצייט של הרבנית הצדקנית מרת חנה תנצב”ה (אמו של – יבלח”ט – כ”ק אדמו”ר שליט”א). נסתלקה שבת תשובה בעת עלות המנחה שנת תשכ”ה. המו”ל.

(1) מגילה לא, א (ומפטירין בחנה”). טוש”ע (ואדה”ז) אר”ח סתקפ”ד ס”ב (ס”ז).

(2) ש”א א, ב.

(3) שהרי לכתחילה במקומה באה (אבודרהם סדר שחרית של שבת ופירושה. ועוד).

(3*) זח”ג נג, ב. ועוד.

(4) שר”י ור”ן מגילה שם. שו”ע אדה”ז שם.

(5) ר”ה יא, א. וש”נ.

(6) כמחז”ל (ברכות לא, סע”א) „כמה הלכתא

גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה”.

(7) מס’ ראש השנה שלו (ריד, א בהגה”ה). –

והוא דלא כדרשת חז”ל (יל”ש עה”פ (שם, ג) ועלה האיש ההוא. וראה שם עה”פ (שם, ד) ויהי היום)

שהי’ בעת עלי’ לרגל.

(8) ש”א שם, יג”ט.

(9) להעיר דעלי נתמנה אותו היום שופט על

ישראל (רש”י שם, ט) שבאותו הזמן היו הם מנהיגי העם. וגם שופט סתם – הרי דיין צ”ל „דן דין אמת

לאמיתו” (שבת י, א. וש”נ), שקשור עם עיון במחשבת הגדון (עיינן בתוס’ שם ובב”ב ת, ב).

המידה, שאיננה רצויה¹⁵ כאשר נצבים לפני ה' בבית ה' (כדלהלן בסעיף ט).

תשובת חנה על כך היא, ואשפוך את נפשי לפני ה': "כאשר הענין של, הרבתה להתפלל" כרוך בהשתפכות הנפש, אזי אין זו, שכרות" בתפילה, כי אם, להיפך, דרגה נעלית בה¹⁵.

זהו הקשר בין תפילת חנה לבין ראש השנה, מפני שהדוֹ-שיח בין עלי הכהן לבין חנה אודות אופן התפילה בבית ה' מבהיר גם את תוכן הכללי של תפילת חנה ושל מספר תפילות בראש השנה, כפי שיוסבר להלן.

ד. שני הענינים בתפילות ראש השנה

בתפילות ראש השנה מצויים שני ענינים הפכיים:

מצד אחד ראש השנה הוא יום הדין לכל צרכי האדם, הן ברוחניות והן בגשמיות (ככתוב¹⁶, "כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב": חק לישראל – מלשון¹⁷, "הטריפני לחם חוקי" – הוא המשפט על מזונות וצרכים גשמיים¹⁸ ו, "משפט לאלקי יעקב" הוא המשפט על

שתפילתה היא מתוך השתפכות הנפש, הוא חשב שהיא, "שכורה"?

ב) גם אם ימצא הסבר לטעותו של עלי¹⁰, עדיין אין מובן, מדוע מסופר על כך בתורה? הרי אפילו, בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב¹¹, ובודאי כך הוא, להבדיל, לגבי עלי הכהן!

ג) אם אכן, "ויחשבה .. לשכורה"¹², מדוע ממתין עלי בדבריו עד סיימה את תפילתה, כפי שמסביר רש"י את, "ועלי שומר את פיה"¹³ – לשון המתנה – הן היה עליו להפסיקה מיד ולדאוג להוצאתה מבית ה'?

ג. השיחה בין עלי הכהן לבין חנה איננה על "שכרות" פשוטה

מכל זאת מובן, שעלי לא החשיבה כשכורה במשמעות הפשוטה של המילה¹⁴, אלא ל, "שכורה" בענין התפילה. כלומר, כיון שחנה, "הרבתה להתפלל"¹³ היתה זו תפילה יותר מן

ולהעיר, דהנים בכלל שייכים לענין המחשבה, דעבודתם היא בחשאי וברעותא דלבא (זח"ג לט, א) וגם ע"פ נגלה הרי ענינם מה ש, הובדלו .. לעבודת הקרבנות" (רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ד) שמחשבה עיקר בזה ולשם ששה דברים הובח נובח (זבחים מו, ב במשנה) ועד"ו בשאר העבודות.

10) ראה רש"י (ועוד) ש"א שם, יג (יב). מפרשי הע"ז ברכות שם. יד אפרים וחכמת שלמה לשו"ע אר"ח סי' קא. ועוד.

11) ב"ב קכג, א.

12) ש"א שם, יג.

13) שם, יב.

14) להעיר מסידור (קטן), א, דמ"ש עלי עד מתי שתתכרין הו"ע, "שכרות ולא מיין".

15) ראה ברכות לב, ב וברש"י ובתוד"ה כל המאריך שם. וי"ל שקס"ד דעלי ה' דחנה היתה מצפה שתעשה בקשתה (וצע"ק שם לא, ב: א"ל רבש"ע כו' דמשמע שכן הוא באמת). וצע"ק שלא הובאה מנלת המאריך בתפלתו בפוסקים שם. ואולי נכלל במש"כ בטושו"ע שם ר"ס קו.

16) תהלים פא, ה.

17) משלי ל, ח. לקו"ת ר"ה נד, ד. נה, סע"ד.

ד"ה כי חק תש"י ספ"ו.

18) ד"ה כי חק שם. ועוד.

שהמבקשים, „ביומי דכפורי“ על „מזוני סליחה וכפרה וחיי, כתבנו לחיים“ הם ככלבים הנובחים „הב הב“, מפני שהם חושבים על עצמם ולא על השכינה.

אך מצד שני נקבעו הבקשות על צרכי האדם בנוסח התפילה על-ידי חז"ל בהסבירם שזוהי עת רצון למילוי הבקשות, ומכך מובן שהבקשות אינן צריכות לנבוע רק מקבלת-עול – מכך שהקדוש-ברוך-הוא ציוה על ישראל לבקש צרכיהם בראש השנה, והם עושים זאת רק כדי לקיים רצוננו – אלא צריך לבקש גם מתוך רצון לצרכים המבוקשים).

כלומר, מצד אחד יש לדחות ולהתכוון בחלק זה של התפילה לכך שהקדוש-ברוך-הוא ימלא משאלותינו²⁵, ולשם כך יש צורך בהרגשת ישות ומציאות עצמית, ויחד עם זאת יש לקיים את „תמליכוני עליכם“, דבר הדורש התבטלות מוחלטת של הישות והמציאות העצמית.

ה. הצבת שאלה זו לגבי תפילות כל השנה

לכאורה, נשאלת שאלה זו לגבי התפילות בכל השנה כולה^{25*}:

בתפילות שמונה-עשרה המתפלל

בסופו (ד"ה אל תעש). ולהעיר מכתר שם טוב סי' של בסופו.

(25) ואדרבה, זהו עיקר מ"ע דתפלה להתפלל לה' כאשר חסר לו איזה דבר וכיו"ב (ראה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה בתחלתו, וש"נ).
(25*) וראה לקו"ש חכ"ג ע' 217 ואילך.

ענינים רוחניים¹⁸, על דרגת „גילוי אלקות בנפשו“¹⁹. לפיכך מבקשים בתפילות ראש השנה על בני חיי ומזוני, וגם על הצלחה בענינים רוחניים.

מצד שני ידוע, שעיקר העבודה בראש השנה (המתבטאת בעיקר בתפילה) היא הכתרת הקדוש-ברוך-הוא למלך²⁰, ובלשון חז"ל²¹ „תמליכוני עליכם“, כנאמר בתפילת ראש השנה „מלך על העולם כולו בכבודך“, „מלך על כל הארץ“, ועוד. והרי הכתרת מלך וקבלת מלכותו נעשית רק על-ידי התבטלות מוחלטת וכניעה כלפיו עד אשר אין חשים כלל ברצון ה„עצמי“²² (והתבטלות זאת גורמת למלך ל„קבל“ את ההכתרה).

שני ענינים אלו הם תרתי דסתרי: כאשר מתבטלים כלפי המלך, אין חושבים ומבקשים על הצרכים העצמיים, הקשורים לרצון העצמי. כך הוא בענינים גשמיים (שהם עיקר הדין בראש השנה, כמוסבר בהגהות מיימוניות²³) ואפילו בצרכים רוחניים. (וכידוע, נאמר בתיקוני זוהר²⁴,

(19) לשון הלקו"ת שם נו, א.

(20) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 124 ואילך. 339 ואילך. ח"ט ע' 434 ואילך. 450 ואילך. 489 ואילך. וש"נ.

(21) ר"ה טז, א. לד, ב.

(22) ראה ד"ה תקעו תש"א פ"ב. ד"ה יו"ט של ר"ה תש"ג פ"ב.

(23) הל' תשובה רפ"ג בשם הרמב"ן. הובא בלקו"ת ר"ה נט, ב.

(24) ת"ז (כג, א). וראה אר"ת להה"מ ר"פ ויגש. אגדות חז"ל ד"ה אין עומדין (קת, סע"ג). שם

1. בקשת הצרכים היא כדי להמליך עליהם את הקדוש־ברוך־הוא

ההסבר לכך הוא:

היהודי אינו צריך לבקש את צרכיו בראש השנה לתועלתו שלו, כדי שתהיה לו רווחה בענינים גשמיים, ואפילו רוחניים, אלא בהמשך לעבודת „תמליכוני עליכם“:

ההגשמה של „מלוך על העולם כולו בכבודך“, השראת מלכות הקדוש־ברוך־הוא בכל העולם יכולים להתקיים רק על־ידי התעסקותו של היהודי בעניני העולם הזה ובהפיכתם ל„מכון לשבתו יתברך“²⁹.

כיון שלכל יהודי יש ניצוצות קדושה השייכות לנשמתו, ואשר הוא חייב לבררם ולזככם³⁰, והם „מלובשים“ בדברים הגשמיים שהקדוש־ברוך־הוא ייעד בשבילו, לפיכך מבקש היהודי מן הקדוש־ברוך־הוא שיתן לו דברים אלו כדי שיוכל להגשים באמצעותם את „מלוך על העולם כולו“ – בחלק השייך אליו.

יוצא אפוא, שגם בבקשת צרכי האדם בראש השנה אינה מעורבת הרגשת ישות עצמית, כי הוא מבקש זאת למען הקדוש־ברוך־הוא³¹. להיפך – הבקשה נובעת דוקא מן ההתבטלות

הוא כעומד לפני המלך²⁶, ובעמדו לפני המלך אל לו לגלות תחושת²⁷ ישות עצמית, עד כדי כך, שנאמר בגמרא²⁸, שאפילו על מעשה של „מחזה במחוג קדמי מלכא“ (=רומז בתנועה לפני המלך) מגיע עונש של היפך החיים, יחד עם זאת נקבעו בנוסח התפילה של כל יהודי י"ב הברכות האמצעיות, שתוכנן הוא בקשת צרכי האדם.

אך יש הבדל עצום בין תפילת ראש השנה לתפילות בכל השנה:

במשך השנה, לאחר ההכתרה בראש השנה, הקדוש־ברוך־הוא הוא כביכול, כ„מלך“ המנהיג מדינה, והתבטלות בני המדינה למלך היא באופן שמורגשים מציאותם וצרכיהם של המונהגים. רק כאשר נצבים ממש לפני המלך, צריך להראות בודאות שהמדינה כולה נכנעת לפניו.

לעומת זאת, בשעה שמכתירים את המלך, כאשר הוא עדיין רם ונישא, מעל להנהגת המדינה, דרושה כניעה והתבטלות עצומה יותר, כך שלא תורגש שום מציאות זולת המלך עצמו. ונשאלת השאלה: כיצד ייתכן במצב כזה לבקש מן המלך צרכים אישיים?

26 ראה שבת י, א. שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס צה. ועיין ברכות לג, רע"א: עומד לפני ממה"מ כו'.

27 ראה שו"ע אדה"ז סו" קד ס"ב: עומד לפני המלך – אין לזוז ממקומו.

28 חגיגה ה, ב. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 32 הערה 13.

29 לשון התניא פל"ד.

30 ראה כתר שם טוב סו" ריח. תורת הבעש"ט שהובאה לקמן בפנים סעיף ח.

31 בלשון הה"מ „אר"ת שם), להשפיע בשכינת עזו", „בשביל השכינה“.

המבקש) „מידו המלאה... והרחבה“. על כך מבוססת המצוה, כפי שנאמר במפורש בברכות התפילה, ועל כך מושתתת חשיבותה³⁶ של התפילה והשפעתה – שיתרפא החולה וירד הגשם וכדומה.

אם היו דורשים מן האדם שלא לחשוב כלל על צרכיו הגשמיים בתפילת ראש השנה, אלא להקדיש את כל עבודתו לענין „תמליכוני עליכם“ – קבלת עול מלכות ה' – לא היה שום קושי בדבר,

שהרי זהו זמן של „קירוב המאור אל הניצוץ“³⁷, וכל יהודי מסוגל לעורר את עצמו להתקרב אל הקדוש־ברוך־הוא, לשכוח את צרכיו העצמיים ולהקדיש את כל רצונו להתאחדות עם ה„מלך“.

אך כיצד דורשים מכל יהודי להכיל בקרבו את שני הקצוות יחדיו: מצד אחד עליו לחשוב על משאלותיו העצמיות ולרצות שהקב"ה ימלאן, כשיחד עם זאת אל לו לערב בכך רגשות עצמיים, אלא לעשות זאת רק למען הקדוש־ברוך־הוא?

ח. השתוקקות הנשמה לברור ניצוצות הקדושה

הדברים יובנו לפי פירוש הבעש"ט³⁸

(36) ראה תניא קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח. וראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ב.
(37) דרך חיים יג, ריש ע"ד. כא, סע"ב. צא, א. קונטרס העבודה ספ"ה.
(38) כתר שם טוב ס' קצד (כה, ג), וראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (נעתק תוכנו בלקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 165).

המוחלטת אשר בה שרויים בעת הכתרת המלך, כיון שלבירור וזיכוך הניצוצות יש קשר לעצם הנשמה³².

(כשם שהמטרה של „נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים“³³, המתגשמת על־ידי עבודת הבירורים, נובעת בשורשה מעצמותו ית'³⁴, כך אצל ישראל, המקיימים כוונה זו בפועל, קשורה עבודה זו לעצם נשמתם)

והרי לגבי עצם הנשמה אינו קיים הענין של רצון עצמי כי היא „חבוקה ודבוקה בך.. יחידה ליחדך“³⁵, ומובן, שבקשת צרכי האדם כדי להגשים את כוונת ה' כרוכה בהתבטלות מוחלטת של עצם הנשמה, המתגלה בעבודת „תמליכוני עליכם“.

ז. כיצד דורשים מכל יהודי לכלול בקרבו שני קצוות

לכאורה ניתן לשאול: בקשות הצרכים בראש השנה נקבעו על־ידי חז"ל בנוסח התפילה של כל יהודי בכל מצב שבו הוא שרוי. והרי ידע אינש בנפשיה שבקשת הצרכים הגשמיים והרוחניים איננה נובעת רק מן הכוונה לבצע את רצון ה', אלא גם מתוך הימצאות ב„מיצר“ בפשטות. הוא רוצה שהקב"ה ימלא את משאלותיו שלו (של

(32) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 79. קונטרס ענינה של תורת החסידות סוס"כ.
(33) תניא רפ"ז.
(34) ראה סד"ה אם בחוקותי תרס"ז (בהמשך תרס"ז).
(35) הושענות דיום ג'.

ולכן חודרים הדברים לעצמיות נפשו של היהודי.

לפיכך הוא מתעורר יותר דוקא בבקשות. התעוררות זו היא בפנימיותה השתוקקות של עצם הנשמה להגשים את הכוונה העליונה להפיכת העולם לדירה לה' יתברך.

ט. ההסבר לדו־שיח בין חנה לבין עלי הכהן

ויש לומר, שזוהי הסיבה לקביעת קריאת ההפטרה על תפילת חנה בראש השנה, כולל דברי עלי הכהן, "עד מתי תשתכרין...":

טענת עלי היתה, שכאשר נצבים "לפני ה'" – "לפני קודש הקדשים"⁴⁰ – אין לחשוב על שום דבר, אלא על כך שעומדים, "לפני ה'"⁴¹. אין אז מקום לבקשות על ענינים גשמיים, ואפילו לא לבקשה כמו, "ונתתה לאמתך זרע אנשים"⁴², ובודאי לא באופן של "הרבתה להתפלל"⁴³. זוהי "שכרות" של רצונה, שהוא אמנם טוב, אבל רצון עצמי⁴⁴. רצונה עז כל כך עד שהיא איננה שמה לב למקום בו היא נמצאת, "לפני ה'".

(40) רלב"ג ש"א שם, יב.

(41) להעיר מתורת הבעש"ט (כש"ט סצ"ז) עה"פ (תהלים קב, א), "תפלה לעני גו' ולפני ה' ישפוך שיחו".

(42) ש"א שם, יא.

(43) להעיר מתפלת כה"ג בהיכל ביהכ"פ (יומא נג, ב) – שהיתה "תפלה קצרה" (שם נב, ב במשנה).

(44) ומ"ש (שם, יג), רק שפתי' נעות וקולה לא ישמע" – י"ל שאין זה ההוכחה שהיא שכורה כ"א:

על הפסוק³⁹, "רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף", שהרעב והצמא של הגוף למאכל או למשקה נובעים מכך ש"נפשם בהם תתעטף", מכך שהנפש רוצה לברר ולזכך את ניצוצות הקדושה שבמאכל ובמשקה, מפני שניצוצות אלו שייכים אליו, "שהוא (דוקא) צריך לתקן".

כלומר, אמנם האדם חש רעב גופני למוזון, אך לאמיתו של דבר זהו ה"רעב" של נשמתו לניצוצות הקדושה שבמאכל השייכים אליו.

כך גם בענינו: בקשות היהודי ותחנוניו אל הקדוש־ברוך־הוא בראש השנה לצרכים גשמיים ורוחניים, הן לאמיתו של דבר ה"רעב" של נשמתו להגשים את כוונת הקדוש־ברוך־הוא להפיכת דברים גשמיים אלו לדירה לה' יתברך, גם אם בחיצוניות נראה שהן נובעות מהתחשבותו במציאותו העצמית ובענינים של בני חיי ומוזוני.

יתר־על־כן: עצם העובדה, שיהודים מתעוררים מעומק נשמתם באמירת "ונתנה תוקף... מי ינוח..." יותר מן ההתעוררות באמירת, "מלוך על העולם כולו בכבודך..." היא הוכחה לכך, שאכן זוהי האמת בעומקם של דברים.

למרות שהטעם הגלוי לכך הוא, שבהיות האדם נשמה בגוף קרובים אליו עניני העולם־הזהו יותר מן הענינים הרוחניים, הרי הטעם העמוק לכך הוא, שרצון הקדוש־ברוך־הוא הוא דירה בתחתונים דוקא (כדלעיל בסעיף ו'),

(39) תהלים קז, ה.

ההוראה

י. מכך יש לכל יהודי הוראה לעבודת ה' שלו בתפילת ראש השנה:

אין די בכך שפנימיותו של היהודי תהיה כדבעי, אלא יש להביא פנימיות זו לידי גילוי. לפיכך, כאשר מבקש היהודי בראש השנה על צרכיו הגשמיים, ואפילו הרוחניים, קיימת בנפשו בחינת „עלי הכהן“ הטוענת כלפיו: „עד מתי תשתכרין...“: מה מקום יש להרהורים בענייני העולם הזה וצרכים עצמיים עתה, בעת הכתרת המלך.

אך למרות כל זאת, צריך הוא להביא משאלות אלו, ודוקא בכך מתבטאת תשובה חנה, אפילו יהודי אשר בינתיים חושב על צרכיו בגלל אנוכיותו, הרי בעומקה של הבקשה קיים הענין של „ואשפוך את נפשי לפני ה'“ – השתפכות של פנימיות הנפש, שהיא „חבוקה ודבוקה בך“, מאוחדת עם עצמותו ית'.

וכשם שתשובת חנה תירצה לחלוטין את טענת עלי, עד כדי כך, שהוא הסכים עמה ואף נתן לה על כך ברכה והבטחה, „ואלקי ישראל יתן את שלתך אשר שאלת מעמו“⁴⁸ – כך ממלא גם הקדוש-ברוך-הוא את בקשתו של כל יהודי, לשנה טובה ומתוקה, כפשוטה, בטוב הנראה והנגלה, בבני חיי ומזוני (ובכולם) רויחי.

(משיחות יום ב' דר"ה תשל"ו)

48 שם, יז.

על כך ענתה חנה „ואשפוך את נפשי לפני ה'“: לא רק שבקשתה ל„זרע אנשים“ איננה „שכרות“ של רצונות עצמיים ח"ו, כי אם להיפך, זוהי השתפכות של פנימיות הנפש, וזאת דוקא בעומדה „לפני ה'“, כפי שנאמר⁴⁵ „בקשו פני (כי) את פני ה' אבקש“⁴⁶. ולפנימיות הנפש אין רצון עצמי, היא כל-כולה „חבוקה ודבוקה בך“.

בכך יובן גם נדרה המיידית בענין בקשתה, שאם „ונתת לאמתך זרע אנשים“, אזי „ונתתיו לה' כל ימי חייו“: כל חייו יהיו מוקדשים לה', כיון שבקשתה לזרע אנשים איננה לצרכיה שלה, אלא למען הקדוש-ברוך-הוא בלבד.

א זה מורה על גודל השכרות שלה (בהתפלה על עניני עוה"ז), עד שרק שפתי נעות גו'. (ב כן צ"ל – כדאיתא בברכות (לא, סע"א).
45 תהלים כז, ח. לקו"ת נצבים מד, ב"ג. ש"ש ט, ג ואילך.

46 ויש לומר, דוה שעלי לא הרגיש בוה, הוא מפני שענינו של כהן (ולוי) הוא להבדל מדרכי העולם ולעמוד לשרת לפני ה' (רמב"ם הל' שמיטה ויובל בסופן) [ובפרט להדיעה שעלי ה' כה"ג (מדרש שמואל (שוח"ט) ספ"א. רד"ק ורלב"ג ש"א שם, ט) – שיושב במקדש כל היום (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ז)] – ולכן מצד בחי' זו, שאילת צרכיו ולעמוד לפני ה' הם מצבים הפכים.

47 כמודגש גם בבקשתה גופא – „זרע אנשים“, ופי' חז"ל (יל"ש עה"פ), אנשים חכמים ונבונים וגדולים וצדיקים אמרה (חנה) .. שהם לשמו של הקב"ה.

שער ו' ❖

שיחות - הקהל

התוועדות ר"ה תשמ"ח -
הקהל וראש השנה חד הם,
התאחדותם של ישראל ע"י
התבטלות מוחלטת לקב"ה
"אנשים, נשים וטף" - "לאחדים
כאחד".

מהתועדות ש"פ האזינו-שובה תשמ"ח

(בלתי מוגה)

ג. ענין הנ"ל ב"נקודה" מודגש בכללות הענין דראש השנה, ובהדגשה יתירה בראש השנה שנה זו שהיא שנת "הקהל", וגם מודגש ביום השבת (שבסמיכות לראש השנה), שבת שובה, כדלקמן.

ענין ה"נקודה" כפי שהיא מודגשת בראש השנה:

החידוש⁷ דראש השנה – יום שישי למעשה בראשית, יום ברוא אדם הראשון – הוא, שביום זה נשלמה תכלית ומטרת הבריאה – גילוי מלכותו של הקב"ה בעולם, ע"י אדם הראשון שהכתיר את הקב"ה למלך, ודרש ופעל ("האָט אויפגעפאָדערט און אַיינגעוויקט") שכל הבריאה תכיר ותקבל על עצמה את מלכותו של הקב"ה, ע"י דרישתו: "בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו"⁸, שאז הקב"ה "ה' מלך גאות לבש"⁹.

ועד⁷ הוא בכל ראש השנה, שענינו "תמליכוני עליכם"¹⁰ – שבני ישראל, "אתם קרויין אדם"¹¹ על שם אדם הראשון¹², "עם קרובו"¹³ של הקב"ה, מכתירים את הקב"ה למלך, והקב"ה מקבל את ההכתרה ונעשה "מלך ישראל"¹⁴, ועד – "מלך על כל הארץ"¹⁵, שהכל נעשה חדור במלכותו של הקב"ה.

ד. הענין דהכתרת המלך הוא "נקודה", הן בנוגע לעבודת בני ישראל הפועלים את ההכתרה, והן בנוגע להקב"ה שמקבל את ההכתרה:

בנוגע לבני ישראל: העבודה ד"תמליכוני עליכם" מורכבת מנקודה אחת ייחידה – קבלת עול מלכות שמים, שמתבטלים לגמרי להקב"ה, וקולטים בפנימיות ("מ'דערהערט") שכל מציאותו העצמית הוא רק "לשמש את קוני"¹⁶, לעבוד את הקב"ה.

פקודי ג (בסופו).

(10) ר"ה טז, א. לד, ב.

(11) יבמות סא, רע"א.

(12) ראה לקו"ת נצבים מז, ב.

(13) ל' הכתוב – תהלים קמה, יד.

(14) ישעיה' מד, ו. נוסח תפלת מוסף דר"ה (ברכת מלכיות).

(15) נוסח תפלת העמידה וקידוש לר"ה (ע"פ זכרי' יד, ט).

(16) משנה וברייתא סוף קידושין.

(6) ראה אגרות קודש אדמו"ר מלך המשיח שליט"א ח"ג ס"ע שפד"ה. ח"ו ע' ער. וראה ד"ה אלה מסעי תשמ"ו (סה"מ במדבר ח"ב ס"ע תסח"ט). וש"נ.

(7) בהבא לקמן – ראה גם שיחת ש"פ נצו"י תשמ"ז (שיחת קודש ח"ב ע' 575 ואילך; התועדויות ח"ד ס"ע 382 ואילך). מכתב מוצש"ק פ' נצו"י תשמ"ז (סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 674 ואילך). וש"נ.

(8) תהלים צה, ו. וזה ח"א רכא, ב. ח"ג קז, ב. תקו"ז תנ"ו (צ, ב).

(9) תהלים צג, א. פדר"א פי"א (ורד"ל שם). תנחומא

שזהו ביטול כללי להקב"ה, שאינו תלוי ואינו קשור לפירוט פרטים כיצד בפרטיות צריך לעבוד את הקב"ה.

לאידך גיסא, נקודת הביטול ד"תמליכוני עליכם" כוללת ונמשכת בכל פרטי כחות הנפש: אחרי שישנה הנקודה אחת דקבלת עול מלכות שמים (שלמעלה מפרטים) – זה נמשך וחוזר באדם לגמרי, בכל כחותיו, מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הפרטיים: "שופר" (הפועל את הנקודה אחת ד"תמליכוני עליכם") הוא מלשון וקשור עם "שפרו מעשיכם"¹⁷, היינו שמקשרים את ה"שופר" [ענין התענוג, עד לפנימיות התענוג דעצמות ומהות, שמעוררים ע"י ההכתרה (כמבואר בדרושי תקיעת שופר¹⁸)] עם "מעשיכם", מעשה בפועל, ומעשים רבים, וכל פרטים אלו כלולים באופן ד"נקודה" הכוללת הכל.

ועד"ז בנוגע להקב"ה: עצם נקודת המלכות כפי שהיא למעלה מהתפשטות וגילוי (עד לבחי' העצמות שלמעלה גם ממלוכה, ואפילו מהדרגא ד"מלך מלכי המלכים") – ביחד עם זה שהיא כוללת הכל (במכל שכן וקל וחומר מכפי שזהו אצל נשיא, ש"הנשיא הוא הכל"¹⁹), היא באופן ד"נקודה" הכוללת הכל.

היינו, שהענין ד"תמליכוני עליכם" פועל שבני ישראל (המכתירים את הקב"ה למלך) והקב"ה (שנעשה "מלך ישראל") מתאחדים למציאות ונקודה אחת, שבדוגמת הבן (ש"בנים אתם לה' אלקיכם"²⁰) שמציאותו היא מעצמות האב, עד"ז בני ישראל הם מציאות אחת עם הקב"ה, "חלק אלוהה ממעל ממש"²¹, ש"העצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס בכולו"²², ויתירה מזה – שאין מחלקים בין ה"חלק" לה"עצם", כי "ישראל וקוב"ה כולא חד"²³ (אפילו כפי שזהו בלשון תרגום); בני ישראל הם חד ממש עם עצמות ומהות (למעלה אפילו מבחי' בן ואב), ואי אפשר לחלק ביניהם.

יודוע שני הפירושים²⁴ ב"חלק אלוהה ממעל ממש": (א) "ממש" שמדגישים את אמיתת הדבר, שזהו ממש חלק אלוהה; (ב) "ממש" מלשון ממשות, היינו שעיי"ז שבני ישראל והקב"ה נעשים חד ממש, נמשך למטה מטה באופן של ממש.

ועד שעיי" בני ישראל נמשך גם בכל העולם כולו הענין ד"מלך על כל הארץ", שניכר בגלוי בעולם ובכל הנבראים שכל מציאותם הוא רק "מאמיתת המצאו", כלשון הרמב"ם בתחילת ספר ה"יד"²⁵: "כל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו", ועד שכל העולם נעשה דירה לעצמותו ומהותו ית"²⁶.

(17) ויק"ר פכ"ט, ו. מדרש תהלים פא, ד. ראה סידור
(עם דא"ח) רלה, סע"א.
(18) סידור שם רמד, ג ואילך.
(19) פרש"י חוקת כא, כא.
(20) פ' ראה יד, א.
(21) תניא רפ"ב.
(22) כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סימן קטז (צט),
רש"י (ב). וש"נ.
(23) ראה זח"ג עג, א.
(24) "היום יום" כג מנחם אב. אגרות-קודש אדמו"ר
מהור"י צ"ח ד' ע' תד. שם ע' תז. ועוד.
(25) הל' יסוה"ת פ"א ה"א.
(26) ראה תנחומא נשא טז. בחוקתי ג. במדבר פ"ג,
ו. תניא רפ"ו. וראה ד"ה זה היום תשמ"א (קונטרס
ר"ה שנה זו) פ"ב (סה"מ ראש השנה ע' שיד),
ובהנסמן שם הערה 110.

ה. כל ענין מתחיל מהתורה, שגם היא נקודה אחת הכוללת הכל:

בתורה יש ריבוי ענינים, עד ריבוי אין סוף, וכלשון המשנה²⁷ "הרבה להם תורה ומצוות". וביחד עם זה, כל הפרטים דתורה ומצוות כלולים בעשרת הדברות²⁸.

ועד²⁹ מצינו בנוגע ללוחות עצמם: איתא בירושלמי³⁰ עה"פ³⁰ "מזה ומזה הם כתובים" שבעשרת הדברות נכללה כל תורה שבכתב ושבע"פ, ואפילו "מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני"³¹, ועשרת הדברות גופא נכללים בדיבור הראשון "אנכי³² ה' אלקיך"³³, והדיבור הראשון נכלל בתיבה הראשונה דעשרת הדברות – "אנכי"³⁴ (ר"ת "אנא נפשי כתבית יהבית"³⁵), שנכלל באות א' ד"אנכי"³⁶ (ר"ת "אנא"), והאות א' עצמה כלולה בקוץ ונקודה אחת שבה מתחילים לכתוב את האות א'³⁷, עד למהותו ועצמותו ית' דלא אתרמיז בשום אות וקוץ³⁸, ואפילו לא בנקודה.

ועד²⁹ מצינו בנוגע למתן תורה הקשור לראש השנה, ואדרבה – ראש השנה הוא למעלה ממתן תורה:

איתא במכילתא³⁹ שבמתן תורה אמר הקב"ה לבני ישראל: "קבלו מלכותי ואח"כ אגזור עליכם גזירות".

"גזירות" הם פרטי המצוות, שהם כולם גזירותיו ית' [כמבואר במאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁰ שגם המצוות הנקראות "משפטים", כי יש להן טעם שכלי – יש לקיימן לא (רק) מצד הטעם השכלי, אלא באופן של קבלת עול מצד ציווי המלך, כמו "חוקים" – "חוקה חקקתי גזירה גזרתי"⁴¹, ו"אין לך רשות להרהר אחרי"⁴²]. וההקדמה לגזירות היא "קבלו מלכותי", הביטול הכללי למלך.

ענין זה ד"קבלו מלכותי ואח"כ אגזור עליכם גזירות" הוא בכללות במתן תורה (גם "קבלו מלכותי", שזהו ענין הקדמת "נעשה" ל"שמע"⁴³); אבל כאשר מחלקים את זה

(27) מכות כג, ב.
 (28) ראה פרש"י משפטים כד, יב. תו"ש שם (רי, ב).
 (29) רש"י. וראה לקו"ש חכ"ט ע' 110. וש"נ.
 (30) שקלים פ"ו ה"א.
 (31) תשא לב, טו.
 (32) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. וראה לקו"ש ח"ט ע' 252 הערות 20-21. וש"נ.
 (33) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.
 (34) זח"ב פה, ב. וראה שם כה, ב.
 (35) פנים יפות פ' יתרו. וראה זהר שבערה הקודמת.
 (36) תו"ש מילואים לחלק טז אות א (רד, א). וש"נ. וראה לקו"א להה"מ (הוצאת קה"ת) סו"ס קנח (לה, ג). או"ת להה"מ נ, ב (בהוצאת קה"ת, תש"מ ואילך – סו"ס קנ). אוה"ת פינחס ע' א"קכ.
 (37) שבת קה, א (כגירסת הע"י).
 (38) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ' ח"ז ע' קמו. וראה סה"ש תש"ג ע' 144. ועוד.
 (39) ראה גם אגרות קודש שם ח"ט ע' תפה.
 (40) ראה זהר ח"א קסד, ב. ח"ג יא, א. רנז, ב. לקו"ת פינחס פ, סע"ב. ובכ"מ.
 (41) יתרו כ, ג. וראה גם תו"כ ופרש"י אחרי יח, ב.
 (42) סה"מ תרפ"ז ע' ג. תרפ"ז ע' רא. תרפ"ח ע' קנא. ובכ"מ.
 (43) תנחומא חוקת ג, שם. ח. במדב"ר פי"ט, א. שם, ח. יל"ש ר"פ חוקת (רמזו תשנט). וראה מדרש תהלים (באבער) ט, ב.
 (44) פרש"י חוקת יט, ב (מימא סז, ב).
 (45) משפטים כד, ז. שבת פה, א.

לשני ענינים הבאים בזמני השנה – אזי הענין ד"אגזור עליכם גזירות" הוא בעת מתן תורה, והענין ד"קבלו מלכותי" הוא בראש השנה.

ויתירה מזה: הענין דראש השנה הוא לא רק "קבלו מלכותי", שבני ישראל מקבלים מלכותו של הקב"ה, אלא אדרבה – בני ישראל פועלים אז את הכתרת המלך – "תמליכוני עליכם".

ו. הענין ד"נקודה" אחת שכוללת הכל מודגש ביותר בראש השנה בשנה זו – ראש השנה דשנת "הקהל".

הציווי ד"הקהל" הוא "הקהל את העם האנשים והנשים והטף . . . ליראה את ה' אליקים"⁴⁴, וכמ"ש הרמב"ם⁴⁵ בנוגע לפרשיות הנקראות ב"הקהל" בפני כל בני ישראל ע"י המלך: "חייבין . . . לשמוע באימה ויראה . . . כיום שניתנה בו בסיני . . . ויראה עצמו כאילו עתה נצטווה ומפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל".

כלומר, שהתוכן ד"הקהל" הוא אחדות, ביטול ושלילת ההתחלקות ד"האנשים והנשים והטף", שכל בני ישראל, הן "חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה" והן "מי שאינו יכול לשמוע"⁴⁵ מתאחדים בקהל אחד, מציאות ונקודה אחת, "נקודה" הכוללת בתוכה את ריבוי הפרטים דבני ישראל כפי שהם עומדים באופן ד"נקודה".

ותוכן האחדות הוא להשפיע על השומעים את אותה הנקודה: "ליראה את ה' אליקים", עד לתכלית שלימות היראה – יראה עילאה – נקודת הביטול להקב"ה "כיום שניתנה בו בסיני . . . כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שומעה", שמקבלים את מלכותו ית' ע"י ששומעים את קריאת הפרשיות מהמלך, "הנשיא הוא הכל" – "שליח . . . האל" הפועל בבני ישראל את הביטול וקבלת עול מלכות שמים, נקודת הביטול הכוללת את כל ריבוי פרטי העבודה, כמדובר לעיל.

ז. נקודה זו ד"תמליכוני עליכם" דראש השנה, כולל ההדגשה המיוחדת בשנה זו ד"ליראה את ה'" – נמשכת על כל השנה כולה, ומתבטאת בחיי היום-יום:

התחלת היום היא באמירת "מודה אני לפניך כו"⁴⁶, שזהו ע"ד העבודה ד"תמליכוני עליכם": "מודה אני" הוא ביטול והודאה של כל מציאותו, שהביטול הוא נקודה עצמית שלמעלה מהתחלקות (שלכן יכולים לומר "מודה אני" גם במעמד ומצב שלפני נטילת ידים ("נעגל וואסער"⁴⁷), וביחד עם זה הנקודה כוללת את כל פרטי העבודה של כל היום.

ס"א ס"ה. מהדו"ב שם ס"ו. סידור אדה"ז בתחילתו.
47) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"א (לקו"ש ח"מ כרך א' ע' 11), ובהערות שם.

44) וילך לא, יב"ג.
45) הלי חגיגה פ"ג ה"ו.
46) סדר היום בתחילתו. שו"ע אדה"ז או"ח מהרו"ק

ובפרטיות יותר: אחרי שהביטול וההודאה הכללית ד"מודה אני" נמשכת בפרטי כחות הנפש באופן של הבנה והשגה, שזהו ידיעת אלקות לאחר פרטי ההתבוננות בעבודת התפילה, באים אח"כ לתכלית השלימות: "תכלית הידיעה שלא נדעך"⁴⁸.

ובלשון הידוע של גדול בישראל⁴⁹, "אני מתפלל לדעת זה התינוק": לתינוק אין מושג בספירות או אודות סדר ההשתלשלות וכו', שיצטרכו לשלול את הענין ד"אליו ולא למדותיו"⁵⁰, כי הוא אינו יודע אודות "מדותיו"; הוא יודע רק אודות עצמותו ומהותו ית', ולכן כאשר הוא מתפלל, כוונתו היא "אליו", לעצמות ומהות ממש. ועל זה אמר הגדול בישראל, שגם כאשר הוא מתפלל – הוא מתפלל "לדעת זה התינוק", היינו שכוונתו היא לעצמות ומהות.

וכידוע לשינו של אדמו"ר הזקן בדביקותו "איני רוצה את הגן עדן שלך, איני רוצה את העולם הבא שלך, איני רוצה כי אם אותך בלבד" ("איך וויל ניט דיין גן עדן, איך וויל ניט דיין עולם הבא, איך וויל מערניט אַז דיך אליין")⁵¹, היינו, שאחרי שלימות הידיעה וההשגה במעלת גן עדן ועולם הבא, הגיע לתכלית השלימות – ש"איני רוצה כי אם אותך בלבד", עצמות ומהות.

וזה שהצ"צ מביא את שני הענינים (תפילה לדעת התינוק ודביקותו של אדמו"ר הזקן) ב"שורש מצות התפילה", ששם מבאר פרטי עניני התפילה באופן של התבוננות ידיעת אלקות, הוא להדגיש ש"תכלית הידיעה" היא "שלא נדעך", לא הידיעה והשגה וכו' אלא הביטול והתאחדות של הנקודה העצמית דישראל (הן אצל בעלי השגה והן אצל תינוקות) עם מהותו ועצמותו ית', "אותך בלבד".

[ולהעיר ממנהג החסידים, ש"שורש מצות התפילה" הוא מהענינים בחסידות שמתחילים ללמוד אחרי בר מצוה, או אפילו קודם לכן. כי כאשר מתחילים ללמוד חסידות, ידיעה והשגה באלקות, צריכים להדגיש מיד ש"תכלית הידיעה שלא נדעך"].

וזה קשור גם לתפילה "שיר המעלות ממעמקים"⁵² שאומרים בעשרת ימי תשובה, החל מראש השנה⁵³: "מעמקים"⁵⁴, עומק לפנים מעומק, קאי על בחי' העומק שלמעלה מגדר של התחלקות כו', וביחד עם זה, זה נמשך ופועל בכל הפרטים ופרטי פרטים,

51) שורש מצות התפלה פ"מ (סהמ"צ להצ"צ קלח, א). "היום יום" יח כסלו.

52) תהלים מזמור קל.

53) שער הכוונות דרושי ר"ה (לפני דרוש א') קרוב לתחלתו. ובכ"מ – נסמנו בד"ה שיר המעלות שנאמר בהתוועדות (לעיל ע' 50) הערה 2.

54) בהבא לקמן – ראה ד"ה שיר המעלות הנ"ל. וש"נ.

48) ראה בחינות עולם ח"ח פ"ב. ספר העיקרים פ"ד מ"ב ספ"ל. של"ה קצא, ב.

49) תשובות הריב"ש סקני"ז בשם הר"ש דקינון. הובא ונת' בשורש מצות התפלה רפ"ח (סהמ"צ להצ"צ קיח, א).

50) ספרי – הובא בפרדס שער (לב) הכוונה רפ"ב. וראה סידור (עם דא"ח) שער הק"ש פה, ב ואילך. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' קמדה. "היום יום" יא תשרי. ובכ"מ.

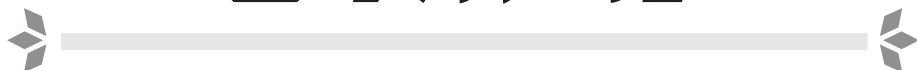
שער שיחות - הקהל

ועד שכל הפרטים מתאחדים ונעשים מציאות אחת עם נקודת העומק שלמעלה מגדר התחלקות.

שער ז'

מילואים

לקו"ש ח"ב, נצבים

מות גלייך, פון ראשיכם שבטיכם ביז חטב עציך ושאב מימיך. אויף חטב עציך זאגט רש"י אז דאס זיינען גע- ווען כנענים וואס זיינען געקומען מגייר זיין זיך על דרך ווי די גבעונים בימי יהושע, וואס מען האט זיי צו- גענומען מער ניט ווי צוליב דער שבועה⁽²⁾ — אויך זיי זיינען עולה לפני הוי' צוזאמען מיט די איבע- ריקע אידן, און אין אן אופן פון כולכם, אלע צוזאמען זאלן זיין „לא- חדים כאחד“.

דער ענין פון כולכם כאחד הייסט אז ניט נאָר וואָס זיי זיינען טובל איינער דעם אַנדערן, אַז ניט קוקנ- דיק אַז ער איז אַ ראש און דער צווייטער איז אַ איש פשוט, פונ- דעסטוועגן פאַרטראַגט ער אים, נאָר נאָך מערער אַז זיי זיינען מקבלים זה מזה, ומשלימים זה את זה. אַזוי ווי ראש ורגל אין מענטשלעכן קער-

א. עס שטייט אין לקוטי תורה⁽¹⁾ און עס ווערט געבראַכט אין דער רשימה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר פון פ' נצבים תש"ו, אַז פ' נצבים ליי- ענט מען אַלעמאַל אין דעם שבת וואָס פאַר ראש השנה. אַמאַל ליי- ענט מען עס צוזאַמען מיט פ' וילך און אַמאַל לייענט מען נצבים באַ- זונדער, אָבער על כל פנים — פ' נצבים לייענט מען אַלעמאַל דעם שבת וואָס פאַר ראש השנה.

דער טעם אויף דעם איז:

יעדער שבת האָט אַ שייכות און ער איז כולל די טעג פון דער קו- מענדיקער וואָך. דערפאַר לייענט מען דעם שבת וואָס פאַר ראש השנה, אתם נצבים היום, וואָס היום גייט אויף ראש השנה, יומא דדינא רבא. בשעת עס קומט דער „היום“, דער טאָג פון ראש השנה, דעמאַלט דאַרף זיין אתם נצבים כולכם, אלע נשמות דאַרפן זיך צושטעלן, לפני הוי' אלקיכם, און דאָס איז אין אַלע נש-

(32) זע אגרת התשובה פרק יא.

(33) ירושלמי ראש השנה פרק א, הלכה ג.

(2) יהושע ט, טו.

(1) דברים מד, א.

ער זעט אין זיך עפעס אַ חסרון און האָט מורא אַז דער צווייטער וועט עס מרגיש זיין ובמילא וועט ווערן אַן אָפּשוואַכונג אין דער אהבה, — ווער רעדט אויב דער חסרון איז אין ענינים עיקריים וואָס דאָס קען ברענגען אַז די אהבה זאָל אויפהערן אינגאַנצן, אָדער נאָך גורם זיין היפּך האהבה, — איז בשעת אַז זייער אהבה איז נאָך שטאַרק, מאַכן זיי צווישן זיך אַ כריתת ברית, אַז זייער אהבה זאָל זיין אויף שטענדיק.

וואָרום דער ענין פון כריתות ברית איז למעלה מטעם ודעת, מען לייגט אַוועק דעם שכל אַן אַ זייט און מען איז כורת ברית אויף פאַר-בינדן זיך מיט אַ התקשרות עצמית, אַז קיין ענין בעולם זאָל ניט אָפּ-שוואַכן די אהבה, און זי זאָל זיין לעד ולעולמי עולמים.

אַזוי איז אויך אין דער אהבה וואָס צווישן דעם אויבערשטן מיט אידן, בשעת עס קומט ראש השנה, וואָס דעמאָלט איז זייער אהבה שטאַרק, וואָרום עס איז דאָך נאָך דער עבודה פון חודש אלול וועלכע נעמט אַראָפּ אַלע חטאים המעלימים על האהבה, איז דעמאָלט מאַכט מען צווישן זיך אַ כריתת ברית, אידן פאַרבינדן זיך מיטן אויבערשטן מיט אַ התקשרות עצמית שלמעלה מטעם ודעת, וואָס במילא וועט קיין ענין בעולם ניט קענען דאָס אָפּשוואַכן.

בכדי אַרויסצורופן ביי דעם אוי-בערשטן כביכול ער זאָל זיך פאַר-בינדן מיט נשמות ישראל למעלה מטעם ודעת, איז דאָס דורך דער עבודה פון כולכם כאחד, וואָס דאָס איז אַן „אָוועקגעב“ שלמעלה מטעם ודעת (וואָרום על פי שכל איז ער

פער וועלכע זיינען משלים — דער-גענצן איינער דעם אַנדערן. יעדע-רער פון זיי — סיי דער ראש, סיי דער רגל — האָט ניט קיין שלימות אַז דעם צווייטן.

דאָס איז די עבודה וואָס עס פאַ-דערט זיך ראש השנה — „היום“, און בכדי צו קענען דאָס דורכפירן, לייענט מען דעם שבת וואָס פאַר ראש השנה אין תורה, אתם נצבים היום כולכם גו' ראשיכם שבטיכם גו' חטב עציך ושאב מימך, וואָס די קריאה בתורה גיט אַ כוח אַז עס זאָל זיין טאַקע אַזוי בפועל.

און לויט ווי עס ווערט דערקלערט אין חסידות דער טעם וואָס מען זאָגט ראש השנה פסוקי מלכיות זכ-רונות ושופרות, אַז דורך דעם וואָס מען ברענגט אַ ראי' פון תורה אַז דער אויבערשטער דאַרף זיין אַ מלך און דאַרף געדענקען, און במה בשו-פר, דורך דעם טוט מען אויף אַז עס ווערט אַזוי בפועל.

ב. נאָך דעם וואָס ער זאָגט אתם נצבים גו' מחטב עציך עד שאב מימך, זאָגט ער ווייטער, לעברך בברית הוי' אלקיך, דאָס הייסט אַז די עבודה פון אתם נצבים גו' כול-כם, איז אַ הכנה צום לעברך בברית, צום כריתות ברית פון אויבערשטן מיט אידן אין דעם טאָג פון ראש השנה.

אין גשמיות זעען מיר, אַז צוויי אוהבים נאמנים וואָס זייער אהבה איז מצד אַ טעם, צי ווייל איינער דער-קענט דעם צווייטנס מעלה, צי ער האָט אים ליב בכדי אַז יענער זאָל אים ליב האָבן וואָס פון דעם וועט אים אַרויסקומען אַ טובה, איז בשעת

די גבעונים. שבועה איז למעלה מטעם ודעת, דאס רירט אן אין עצם הנ' פש''), און דער עצם הנפש זאגט זיך אויס אין רגל דוקא.

ד. אַז אַ איד איז זיך מתבונן, אַז ראש השנה פאַר תקיעות וועט ער בעטן''), יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה, וואָס יבחר לנו מינט: אַזוי און ניט אַנ' דערש, און באַטראַכטנדיק זיך אַז דער ענין הבחירה קומט פון עצמות דוקא, וואָרום נאָר ער — עצמותו יתברך — איז העכער פון אַלע מדי' דות, העכער פון אַלע הגבלות, חפשי, און אויך וועט ער זיך באַטראַכטן אין דעם אין ערוך שלגבי עצמות''), דיותר משאין ערוך עשי' לגבי אצילות — אין ערוך אצילות לגבי אין סוף ב"ה, אַלע אין ערוך'ס וואָס מען זאָל נאָר ניט אויסמאַלן זיינען ניט קיין משל כלל אויפן אין ערוך פון בורא מיט נבראים, היינט ווי קומט ער צו בעטן ביי עצמות יבחר לנו?

אַז ער וועט זיך מתבונן זיין אין דעם און מעריך זיין זיך, וועט אים שוין במילא ניט בלייבן קיין צייט צו מעריך זיין דעם צווייטן.

ר' הלל פאַריטשער'') האָט גע' וואָלט זען דעם אַלטן רבי'ן''), אַבער יעדער מאָל ווען ער פלעגט קומען

דאָך אַ ראש און יענער אַ שואב מיס, איז וואָס פאַר אַ שייכות האָט ער מיט יענעם). אַזוי ווי עס ווערט דערקלערט אין דעם ענין בכל מאדך, אַז דורך זיין מאד''), כאָטש אַז דאָס איז נאָר מאד שלך, איז ער ממשיך דעם מאד העצמי.

ג. דער כולכם כאחד אַבער דאַרף זיין מיט אַן אמת. ער דאַרף וויסן אַז די מעשה איז טאַקע אַזוי. הגם ער מיינט דאָך אַז ער איז פון די ראשיכם און יענער איז אַן איש פשוט, איז אויסער דעם וואָס מען קען ניט וויסן ווער איז דער ראש און ווער איז דער רגל, וואָרום על פי רוב איז מען יענעם מעריך נידע' ריקער ווי יענער איז באמת און זיך — העכער ווי מען איז באמת, אויסער דעם, אַפילו ווען עס זאָל טאַקע אַזוי זיין, אַז ער איז דער ראש, איז דאָך פאַראַן אַ מעלה אין רגל אויפן ראש, וואָס די שלימות הראש קומט דורך דעם רגל דוקא כנ"ל.

דערמיט וועט מען אויך פאַרשטיין וואָס מען האָט געמאַכט די גבעונים פאַר חוטבי עצים למשכן ולמקדש דוקא. ניט אַלע אידן זיינען געווען אין מקדש. ניט אַלע האָבן געלעבט אין ירושלים. עס זיינען געווען דאָרט נאָר אנשי מעמד וואָס זיי זיינען גע' ווען שלוחים פאַר אַלע אידן. אַבער די עבודה פון די גבעונים איז גע' ווען אין מקדש. דער טעם אויף דעם איז ווייל די אמיתית שלימות המע' לה איז אין רגל דוקא.

און דאָס איז אויך די שייכות פון שבועה דערביי, — די שבועה וואָס עס איז געווען ביים צונעמען

4) זע ספר קיצורים והערות לתניא עמוד מח און ווייטער.
5) תהלים מז, ה.
6) רמ"ק בספר אלימה הובא בפלה הר' מון על הפרדס ש"ג פ"א.
7) הרב ר' הלל בר' מאיר הלוי מאלוי סאו אבי"ד באברויסק (תקני'ה — יא מניא תרכ"ד). ראה אוודותו בספר פלח הרמון בראשית עמוד IV.
8) זע אויך ליקוטי דיבורים תקנה, א.

3) זע תורה אור לט, ג.

אין שטאָט וואו דער אַלטער רבי איז אָנגעקומען, האָט ער אים שוין ניט געטראָפֿן, ווייל דער אַלטער רבי איז שוין געווען אַוועקגעפֿאַרן פֿון דאָרטן. האָט ער זיך מיישב געווען און ער האָט פֿאַרכאַפט פֿריער, און אַז ער האָט דערהערט אַז דער אַל-טער רבי דאָרף פֿאַרן למקום פֿלוני, איז ער געקומען אַהין איידער דער אַלטער רבי איז אָנגעקומען. דערמיט האָט ער זיך נאָך ניט באַנוגנט, וואָ-רום זעענדיק אַז יעדער מאַל מאַכן זיך אים פֿאַרשידענע מניעות צו זען דעם אַלטן רבי'ן, האָט ער מורא געהאַט אַז אויך דעם מאַל וועט מען אים ניט אַריינלאָזן, האָט ער זיך מתחכם געווען, און איז אַוועק אין דער דירה וואו דער אַלטער רבי האָט געדאַרפט איינשטיין, און זיך באַהאַלטן אונטערן בעט.

ר' הלל האָט צוגעגרייט אַ קשיא אין מסכת ערכין אויף צו פרעגן דעם אַלטן רבי'ן אין לערנען, ווי נאָר דער אַלטער רבי איז אַריין אין צי-מער, נאָך איידער ר' הלל האָט באַ-וויון צו אַרויס פֿון באַהעלטעניש, האָט ער דערהערט ווי דער אַלטער רבי זאָגט בניגון הידוע: „אַז אַ יונגער מאַן האָט אַ קשיא אין ערכין דאָרף ער פֿריער זיך מעריך זיין“. האָט ער, ר' הלל, גע'חלש'ט. ביז מען האָט אים געפֿונען און אָפֿגעמינטערט איז דער אַלטער רבי שוין אַוועק פֿון דאָרטן.

— מערער איז שוין ר' הלל'ן ניט אויסגעקומען צו זיין ביי דעם אַלטן רבי'ן. ער איז געפֿאַרן צום מיטעלן רבי'ן און צום צמח צדק, אָבער ביי דעם אַלטן רבי'ן איז דאָס געווען דער איינציקער מאַל וואָס ער

איז געווען, און אויך דעמאָלט האָט ער אים ניט געזען — דער ביאור פֿון דעם סיפור אין עבודה — בהנוגע אלינו וואָס האָבן געהערט דעם סיפור:

ערכין איז אַן ענין וואָס ניט על פי שכל, דער דין אין ערכין איז דאָך אַז מען רעכנט לויט די יאָרן אָבער ניט לויט די מעלות בני אדם.⁸ אַלע מענטשן וואָס זיינען אין די זעלבע יאָרן האָבן דעם זעלבן ערך. אין פֿלוג קאָז ער דאָך פרעגן אַ קשיא, איך האָב מיינע יאָרן זיך עוסק געווען אין תורה ועבודה, אַן ענין וואָס דער אויבערשטער איז צופֿרידן פֿון דעם, די פֿמליא של מעלה זיי-נען צופֿרידן פֿון דעם און אויך על פי שכל אנושי איז דאָס אַן ענין וואָס עס איז ראוי צו אָפֿשאַצן, האָבן מיינע יאָרן אַ גרויסן ערך; יע-נעמס יאָרן זיינען אַוועק אויף גאָר-נישט, וטוב לו שלא נברא,⁹ איז ווי קען זיין אַז ביידינס יאָרן זאָלן האָבן דעם זעלבן ערך? — זאָגט מען אויף דעם, אַז בשעת מען האָט אַ קשיא אין ערכין, דאָרף מען פֿריער זיך מעריך זיין (כדבעי) ובמילא וועט שוין אַראָפֿגיין די קשיא.

* * *

ה. חודש אלול — איז אויסער די כללות'דיקע ראשי תיבות¹⁰ אני לדודי ודודי לי, זיינען אויך פֿאַראַן כמה פרטיות'דיקע ראשי תיבות'ן (באיזה אופן איז אני לדודי), בכללות זיינען זיי דריי מובנים, אַנטקעגן די דריי קוין פֿון תורה, עבודה וגמילות

⁸ זע ווייטער עמוד 698.

⁹ זע לקוטי תורה דברים כט, א.

¹⁰ זע אויבן עמוד 396 הערה 23.

חסדים: א) אנה לידו ושמתי לך²¹ — כנגד קו התורה, כי דברי תורה קולטין הן²², ב) איש לרעהו ומת-נות לאביונים²³ — כנגד קו הגמי-לות חסדים (צדקה), ג) ומל הוי' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך²⁴ — כנגד קו העבודה (תפלה ותשובה בכללה), ווי ער איז מסיים לאהבה גו' ומבואר בקונטרס העבודה אז דער עיקר עבודת התפלה איז (ניט יראה נא) אהבה²⁵.

דער ענין פון תורה ועבודה איז ארומגערעדט געווארן אין אן אנדער ארט.

אין דעם ענין פון צדקה איז ניט פארשטאנדיק, פארוואס די ראשי תיבות איז פון איש לרעהו גו' וואס דאס איז דאך גאר אן ענין פון משלוח מנות און ניט צדקה? אויך איז ניט פארשטאנדיק, פארוואס איז די ראשי תיבות נאר פון די לעצטע ווערטער, איש לרעהו גו' און ניט פון די ווערטער משלוח מנות?

דער לשון איז ומתנות לאביונים. דער חילוק צווישן עניים מיט אב-יונים איז, אן עני היסט דער וואס איז ניט קיין עשיר און אפילו ניט

- 11) דארט הערה 21.
- 12) דארט הערה 22.
- 13) דארט הערה 25.
- 14) דארט הערה 26.

- 15) בפרטיות — מובן שתשובה למעלה מג' קוויץ הנ"ל, אבל בכללות — תשובה ענינה תשוב אל האלקים, בקשת צרכיו של האדם (שמהעקרים בזה שיהי מכופר ומרוצה לפני ה' כו') רוחניות הענין דקרבן עולה אשמ חסאת וכו' — שכל זה הוא מתוכן ענין התפלה, שעל פי זה מובן שכשמדברים הענינים בפרטיות יש לחלק בין תפלה (אני לדודי ודודי לי) ותשובה (את לבבך ואת לבב) — וכדלעיל ע' 396 — מה שאיז כן בהביאור בכללות.
- 16) דברים טו, ד.
- 17) ויקרא רבה פרשה לד, ו. מדרש משלי כב.
- 18) כתובות סז, ב. רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ז הלכה ג.
- 19) היום יום, טו אייר.
- 20) ויקרא רבה פרשה לד, ח.

עבודה פון פתיחת המוח והלב אויף קבלת הגילויים שלמעלה.

און דער רבי צמח צדק דערציילט²¹ זיין זון — אדמו"ר מהר"ש — אז בדידי' הוה עובדא:

אז איך בין געפאָרן פון דאָבראָ-מיסליא אין ליובאוויטש בין איך גע-ווען שטאַרק אויפגעלייגט פון דעם זיידנס — געמיינט דעם אַלטן רבי'ן — קירוב פנימי, און געהאַפּט אַז קומענדיק אין ליובאוויטש וועל איך האָבן די זכ"י זען דעם זיידן מיט אַ פנים מאירות (במחזה) — עס איז געווען פילע יאָרן נאָך דער הסתל-קות פון דעם אַלטן רבי'ן. בתוך כך זיינען ביי מיר נתעורר געוואָרן אייניקע שאלות אין עניני נגלה און עניני חסידות און איך האָב מסדר געווען די ענינים במחשבה.

קומענדיק אין ליובאוויטש בין איך גלייך געגאַנגען צו דעם אָרט, וועגן וועלכן דער זיידע האָט אונז דער-ציילט פאָרנדיק אין ליאָדי, אַז אין בית הכנסת וואָס איז דאָרטן גע-שטאַנען האָט ער געלערנט. ווי איך האָב דערציילט איז דאָן דער פלאַץ געווען ליידיק נאָך אַ שריפה וואָס איז דאָרט געווען.

כ"ק חותני אדמו"ר האמצעי האָט אויף דעם אָרט דערציילט, אַז מיט זיבן און פופציק יאָר פריער האָט כ"ק רבינו הגדול געמאַכט ליובאָ-וויטש פאָר אַ מקום מוכשר פאָר הנהלת חסידי חב"ד באריכות ימים ושנים און אַ קיום נצחי עד ביאת משיח צדקו.

פון דעם מאורע, וואָס קומענדיק

עושה עם בעל הבית, ואמרו רז"ל²², נפשו של עני החיית למחר בנך או בתך כו' ומציל אני אותם.

ו. אַזוי ווי אַ מענטש איז צונויפ-געשטעלט פון אַ גוף מיט אַ נשמה, איז במילא דער ענין הצדקה פאָראַן אויך אין רוחניות.

אַזוי ווי אין צדקה בגשמיות איז דער דין אַז יעדער איינער, אַפילו אַן עני שבישראל, איז מחוייב אין צדקה²³, אַזוי אויך אין צדקה ברוח-ניות, איז יעדער איד, אַפילו אַן עני ברוחניות, מחוייב אין צדקה. ווייל יעדער איד האָט וואָס צו געבן, און דאָס גופא וואָס ער האָט זיך געטראַפן מיט יענעם, איז אַ הוראה אַז ער דאַרף יענעם העלפן, געבן, וואָרום וויבאַלד אַז יעדער ענין איז בהשגחה פרטית און לאַ בראַ הקב"ה דבר לבטלה²⁴, איז דאָך דאָס געוויס צוליב אַ כוונה אַז ער זאָל יענעם עפעס געבן.

און אַזוי ווי אין גשמיות גיט ער ניט יענעם נאָר ער טוט אַ טובה זיך, כנ"ל, אַזוי אויך אין רוחניות איז דורך דעם וואָס ער איז משפיע יע-נעם, איז ער גאָר מקבל פון יענעם, ווייל די אמיתית השלימות איז דוקא פון דער התכללות ראש ורגל כנ"ל.

ז. אַמאָל האָט דער רבי צמח צדק גערעדט וועגן מעלת הצדקה, ווי גרויס עס איז דער ענין פון העלפן אַ אידן אין פרנסה און ווי דאָס העלפט אין

21) נתחומא משפטים טו. ילקוט משלי רמז תתקנט.

22) גיטין ז, רע"ב. רמב"ם הלכות מת-נות עניים פרק ז הלכה ה' שולחן ערוך יורה דעה סימן רמח סעיף א.

23) במדבר רבה יח, כב.

24) זע ספר השיחות קיץ ה'ת"ש עמוד

אז דער רבי צמח צדק איז צו ריקגעקומען אין מנין און געוואָסן די הענט ביים האַנטפאַס צו שטעלן זיך דאַוונען, האָט זיך צו אים באַוויון דער אַלטער רבי און האָט אים פּוּתֵר געווען אַלע ספיקות און פּני קדשו האָט געלויכטן.

ח. זעט מען דאָך פּוּתֵר דער מעשה אַז צדקה פּוּעל'ט אויך אין רוחניות. דער צמח צדק מיט אַלע זיינע ענינים ובפרט די קירובים וואָס ער האָט געהאַט אין דער צייט פּוּתֵר דעם אַלטן רבי'נס הסתלקות, וואָס דעמאָלט איז ער דאָך געווען אַליין מיטן אַלטן רבי'ן.

— דער מיטעלער רבי איז געווען אין קרעמענטשוו, ר' חיים אַב־רהם²⁵ איז געווען ניט געוונט און ר' משה²⁶ איז געבליבן אויפן צווייטן זייט פּוּתֵר פּראַנט און האָט ניט געקענט קומען צוליב דער מלחמה — און האָט געהאַט אַ סך קירובים פּוּתֵר אַלטן רבי'ן, דערצו האָט ער געטאַן פּאַרשידענע ענינים אויף זען דעם אַלטן רבי'ן, און דאָס אַלץ האָט ניט געהאַלפּן.

נאָר בשעת ער האָט געטראָפּן אַ אידן אין גאַס, און געטראָפּן אים ניט אין צמח צדק'ס ד' אמות (ד. ה. ניט אַז דער איד איז געקומען צום צמח צדק) נאָר אין זיינע — ר' פּנחס'עס — ד' אמות, און געטראָפּן אים ניט ביי זאָגן תהלים והדומה נאָר טראַכטנדיק וועגן אַ גמילת חסד

אין ליובאַוויטש איז דער רבי זיך פּוּתֵר מתעלם — זאָגט דער רבי צמח צדק — בין איך געווען שטאַרק צעבראַכן און אַראָפּגעפאַלן ביי זיך. איך האָב געפּילט אַז איך בין חס ושלום אַראָפּגעפאַלן מאַיגראַ רמה לבירא עמיקתא. איך האָב זיך מכין געווען אויף אַ קירוב פּנימי און איך האָב געהאַט אַזאַ ריחוק, האָב איך זיך זייער מצטער געווען, און מפשׁ פּש געווען במעשי וואָס פּאַר אַ זאָך האָט געקאַנט גורם זיין דעם ריחוק, בכדי תשובה טאַן אויף זוכה זיין זען פּני קדשו פּוּתֵר און הערן עניני תורה ועבודה.

מיטוואַך כ' אלול איז דער רבי צמח צדק געגאַנגען אין בית הכנסת דאַוונען, גייענדיק האָט ער אַנגעטראָפּן דעם ליובאַוויטשער בעל הבית פּנחס, וועלכער האָט ביי אים געבעטן אַ גמילת חסד דריי רוי"כ, בכדי ער זאָל קענען עפעס קויפּן אין מאַרק און פּאַרקויפּן, וועט ער האָבן אויף הוצאות שבת. האָט אים דער רבי צמח צדק געזאָגט אַז ער זאָל אַרייַן קומען צו אים אין הויז נאָכן דאַוונען וועט ער אים געבן.

אַז דער רבי צמח צדק האָט זיך מכין געווען צום דאַוונען און האָט אַוועקגעלייגט דעם טלית אויפן אַקסל, האָט זיך דער צמח צדק דערמאַנט וואָס ר' פּנחס האָט אים געזאָגט, אַז היינט איז אַ יום השוק, דער מאַרק שטעלט זיך פּרי און געוויס דאַרף פּנחס די געלט תיכף, האָט דער צמח צדק אַראָפּגענומען דעם טלית, געגאַנגען אַ היים און גענוג מען פּינף זילבערנע רובל און עס געגעבן פּנחס'ן ער זאָל קענען עפעס האַנדלען און פּאַרדינען.

25) נולד אלול תקל"ז או תקל"ח, נפטר בשנת תר"ח ומ"כ בליובאוויטש. ראה אודותו התמים חלק ח עמוד ח.

26) ראה אודותיו ברשימות אדמו"ר - מהרי"צ - נ"ע ע"ד רבנו הזקן.

איז דינא קשיא און דעם צווייטן טאָג — דינא רפּיא. דער ערשטער טאָג איז מדאורייתא און דער צווייטער טער טאָג מדרבנן. און וויבאלד אַז חמורים דברי סופרים האָט דאָך יע־ דער טאָג אַ מעלה אויפן צווייטן, ומשלימים זה את זה, ביז זיי ווערן יומא אריכתא^ט, במילא זאָל מען גיין ביידע טעג.

קען מען דאָך טענה'ן, אַז איך האָב אַזאַ פאַרפלאַנטערטן חשבון פון אַ גאַנצן יאָר, איך ווייס ניט וואָס איז פון יצר טוב און וואָס איז פון יצר הרע, און איצטער האָט מען מיר געגעבן פּערציק טעג ימי רצון איך זאָל זיך קענען עפעס פאַנגאנדער־ רעכענען, איז ווי זאָל איך אָפּגעבן אַזאַ צייט אַן אַנדערן — זאָגט מען אים אַז מתנות לאביונים איז איש לרעהו. דורך דעם וואָס ער וועט גיין מעורר זיין יענעם — וועט צו־ קומען אויך אים.

(משיחת ש"פ נצבים, תשי"י)

בכדי ער זאָל קענען פאַרדינען, און צוליב דעם האָט ער אָפּגעלאָזן דעם ענין פון תפלה, און דערצו נאָך — דעם צמח צדק'ס תפלה, וואָס תפלה איז שעת מוחין דגדלות למעלה און אויך למטה^ט, און עס ווערט דער־ קלערט אין אגרת הקדש^ט די מעלה פון תפלה אויף תורה; — אַז תפלה פּרעל'ט אַ שינוי אין גשמיות, רופא חולים ומברך השנים, איז דורך דעם וואָס ער האָט דאָס אָפּגעלאָזן צוליב טאָן אַ אידן אַ טובה אין גשמיות, האָט ער זוכה געווען צו זען דעם אַלטן רבי'ן.

ט. בנוגע לפועל:

אָזוי ווי עס זיינען דאָ אַזוינע וואָס זייער מעלה איז אין צוויי ענינים, א) זיי האָבן וואָס צו געבן, ב) מעלת המרץ. איז זאָלן זיי גיין ראש השנה אין די שולן צו מעורר זיין אידן, ראש השנה איז דאָך צוויי טעג, וואָס יעדער איינער פון זיי האָט אַ מעלה, דעם ערשטן טאָג ראש השנה

לקו"ש ח"ט, נצבים

שכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם, וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם.

דארף מען פארשטיין:

(א) אין פ' שמות' האט שוין רש"י מפרש געווען, אז דאס וואָס דער אויבערשטער האָט זיך באַוויזן צו משה רבינו "מתוך הסנה" איז עס "משום עמו אנכי בצרה". איז ווי זאָגט רש"י דאָ אז מען לערנט ערשט אַפּ "מכאן" אז די שכינה איז שורה עם ישראל בצרת גלותם — בעת מען ווייס עס שוין פון פ' שמות'?

(ב) "עמו אנכי בצרה" איז דאָך אַ בפירוש'ער פסוק, דארף מען דאָך דאָס גיט אַפּלערנען "מכאן" פון אַ דיוק אין אַן אַנדער פסוק**?

(ג) אין פסוק "ושב הוי' אלקיך" שטייט בלויז אַז דער אויבערשטער קערט זיך אום פון גלות. וואו גע" פינט רש"י אין דעם פסוק די הדגשה

הפסוק ד'ושב היא את שבותך" הוא — שייב את בני ישראל. אלא שבוה שאמר "ושב גו'" (ולא "והשיב") מלמד הכתוב (ענין נוסף) שהקב"ה ישוב עמהם.

ווי"ל, שזוהו גם הטעם מה שרש"י כותב "ה" לו לכתוב והשיב את שבותך" — ואינו כותב "ולא והשיב את שבותך" (ועי' שכר תב בפי תבא כו, ב: "ולא כל ראשית", ובפרט שגם בספרי ומגילה שם: "והשיב לא נאמר") — כי מרמז בזה, שגם לפי המסקנא הפי' ד'ושב" כולל גם "והשיב", ולכן "ה" לו לכתוב והשיב כו".

(7) ג, ב.
(8) תהלים צא, טו.

(8*) ואם אין הפסוק "עמו אנכי בצרה" מספיק — הו"ל לרש"י בשמות (שם) לומר "מכאן למדנו כו".

א. אויף "ושב הוי' אלקיך את שבותך", פרעגט רש"י "הי' לו לכתוב והשיב את שבותך". וואָס די כוונה אין דער שאלה איז (א) אז אַנשטאַט "ושב" האָט געזאָלט שטיין "והשיב", און (ב) צוליב וואָס שטייט "הוי' אלקיך": עס שטייט דאָך ערשט אַז די הקדמה וטיבה פון דעם "ושב" — מוז זיין "ושבת עד הוי' אלקיך", מדה כנגד מדה: דורך "ושבת (עד ה"א)" קומט "ושב גו'", איז דאָך מובן אַז דער "ושב" (אָדער "והשיב") גייט עס אויף דעם (עד) "הוי' אלקיך" — דעם אויבערשטן? און רש"י ענטפערט: "רבותינו ל' למדו מכאן כביכול שה"

(1) פרשנו ל, ג.

(2) ועפ"ז מובן (א) מה שרש"י מעתיק לא רק תיבת "ושב" אלא גם התיבות של אחרי (וראה שוה"ג להערה 30). (ב) מה שכותב בקושייתו "הי' לו לכתוב והשיב את שבותך" (ובפרט שגם בספרי (בהעלותך י, לה. מסעי לה, לד) וגמרא (מגילה כט, א) אמרו רק "והשיב לא נאמר"*) (ג) מה שמשמט בקושייתו התיבות "הוי' אלקיך" (ולא רמזם אפילו בתיבת "גו'") — אף שמעתיק התיבות "את שבותך" שלאחריהן.
(3) ל, ב.

(4) משא"כ במה שנאמר בהפרשה כו"כ פעמים לאחזי "הוי' אלקיך".

(5) ראה ספרי שם. מגילה שם. (אבל ראה לקמן הערה 11).

(6) מ"ש "רבותינו למדו כו" — כי פי'

(*) בספרי מסעי שם מטיים: "אלא ושב הוי' אלקיך" (ובבהעלותך: "ושב הוי'"). אבל תיבות אלו מעתיק ב"אלא כו" ולא ב"לא נאמר". משא"כ בפרש"י, שמעתיק זה ב"הי' לו לכתוב". ומה שמוטיף זה בספרי ב"אלא כו'", י"ל, שזוהו בכדי להדגיש יותר הענין ד'כשהם חוזרים שכינה עמהם".

להיות אוחו בידיו ממש איש איש ממקומו כענין שנאמר¹³ ואתם תלוטטו לאחד אחד בני ישראל. ואף בגליות שאר האומות מצינו כן שנאמר ושבתי את שבות בני עמון¹⁴.

דארף מען פארשטיין:

(א) צוליב וואס דארף רש"י אַנקומען צו צוויי פירושים¹⁵?

דאָס וואָס רש"י באַנגוגנט זיך ניט מיטן „ועוד י"ל", קען מען לכאורה מסביר זיין: פון דעם לשון „ושב הוי' אלקיך" (אז דער אייבערשטער וועט זיך אומקערן כביכול פון גלות) איז משמע, אַז ער געפינט זיך כביכול אין גלות אויך פאַר דעם זמן פון „ושב" — ניט בלויז וואָס ער וועט

„שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם"? פון דעם פסוק וישיב מען נאָר אַז שכינה עמהם, אָבער ניט אַז דאָס איז עמהם בצרה — וואָס דאָס ווערט געזאָגט אין פסוק „עמו אנכי בצרה" אָדער בפסוק „בכל צרתם לו צר"¹⁰?

(ד) לאַחרי ווי רש"י זאָגט „שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם", איז דאָך שוין במילא פאַרשטאַנדיק אַז בשעת די אידן גייען אַרויס פון גלות גייט אַרויס פון גלות אויך די שכינה. צוליב וואָס דארף רש"י מפרט זיין „וכשנגאלין כו' ישוב עמהם"?

(ה) ווען רש"י וויל עס שוין זאָגן בפירוש (הגם ס'איז לכאורה מובן מעצמו) בכדי צו פאַרטייטשן דעם לשון „ושב הוי' אלקיך"¹² — האָט ער געדאַרפט בלויז זאָגן „וכשנגאלין ישוב עמהם". וואָס מיינט ער מיטן לשון „הכתיב גאולה לעצמו"?

ב. דערנאָך איז רש"י ממשיך: „ועוד יש לומר שגדול יום קבוץ גליות ובקושי כאילו הוא עצמו צריך

(9) וכסתחית לשון הלימוד מכתוב זה במגלה שם.

(10) ישעי' סג ט. וכדחז"ל על ב' הכתובים (תענית טז, א).

(11) בספרי ומגילה שם, נלמדים ב' עניני יום אלו — גלו שכינה עמהם; כשהן עתידין להגאל שכינה עמהם — מפסוקים שונים. ומה שמע שיהם ב' ענינים שונים (ראה חז"ל מהרש"א למגילה שם), אבל בפרש"י עה"ת, מכיון שגם מה ששכינה שרוי עם ישראל בצרת גלותם נלמד מכאן — הרי זה לכאורה ענין אחד.

(12) אבל דוחק הוא, כי כיון ש„וכש" נגאלין כו' ישוב עמהם" מובן מעצמו (ממה שמפרש רש"י לפניו „שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם"), הרי מובן במציא גם התירוץ על קושייתו „הי' לו לכתוב והשיב את שבותך".

13) ישעי' כו, יב.

14) כן הוא בדפוס הראשון. בפי' גוי"א. ש"ח (השלם, אבל בהמקוצר הנודס בחומש נשמט כל הקטע) ועוד. וכבר העירו במפרשי רש"י, שבכתוב מצינו: ושבתי שבות מואב (ירמי' מה, מז) ושבתי את שבות מצרים (יחזקאל כט, יד) — וכ"ה בכמה דפוסים רש"י; ובנוגע לבני עמון: אשיב את שבות בני עמון (ירמי' מט, ו).

15) במשכיל לדוד כאן, שמה שזקוק רש"י לב' הפירושים הוא, לפי שבכתוב כאן נאמר „ושב" ב' פעמים — „ושב הוי' אלקיך גוי' ושב וקבצן גוי'" — ולכן מפרש „חד לעצמו יחד לישראל", עיי"ש.

אבל ממה שרש"י אינו מעתיק „ושב" השני, ואינו מרמזו אפילו ב„וגוי", מוכרח שב' הפירושים הם ב„ושב הראשון".

16) ובפרט, שמכיון שנאמר „ושב (ולא „והשיב") ה"א את שבותך" [צ"ל, שפירוש „את שבותך" (לפי הענין הגרמז ב„ושב") הוא כמו „עם שבותך", ואי"כ], מסתבר לומר ש„ושב ה"א" הוא דוגמת „שבותך", השבה מגלות. וראה לקמן בפנים. [ובפרט באם נאמר שרש"י ס"ל שפירוש „שבותך" הוא מלשון „שבתי" (כפי' המצודות — מפשטי גי'ך — ירמי' שם ובכ"מ): אבל דוחק גדול הוא, כי באם „ושב" ו„שבותך" הסמוכים אין פי' שווה — הי' רש"י מפרש זה].

ג) די קשיא איז נאך שטארקער: בכדי צו ברענגען אַ ראײ אַז דער אויבערשטער וועט אַרויסנעמען פון גלות יעדערן באַזונדער, איז גענוג ווען רשײ זאָל ברענגען די ווערטער „ואתם תלוקטו לאחד אחד“ — אַן דעם סיום פון די ווערטער „בני ישראל“. איז דאָך דערפון קענטיק, אַז ער וויל דערמיט מדגיש זײן אַז דאָס וואָס „אוחזו בידיו ממש איש איש ממקומו“ האָט אַ שייכות אויך צו „בני ישראל“

[וואָס אַזוי איז אויך משמע אין אונזער פסוק „ושב הוי אלקיך“ (לויטן צווייטן פירוש): דאָס וואָס „אוחזו בידיו ממש איש איש כו“ — „ושב“ — איז עס דערפאַר ווײל הוי איז אלקיך — דיין גיט²⁰].

היינט ווי זאָגט רשײ גלייך נאָך דעם „ואף בגליות שאר האומות מצינו כן כו“?

ד) וואָס איז דאָ נוגע די גאַנצע אריכות ובמילא דאָרף מען בריינגען ראיות פון נביאים וכו'?

ה) וואָס מיינט רשײ מוסיף זײן מיט זאָגן „מנחשׁ“²¹, ניט „בידיו“ סתם ווי ער זאָגט בפירושו בפ' ואתחנן²²?

ג. דעם ביאור בכל הנ"ל וועט מען פאַרשטיין בהקדם וואָס מען געפינט

לא שייך חלילה לומר שהשכינה עמהם. אבל לפי קשה: איך למדו רבותינו מכאן (גם באם הי' נאמר „ושב“ רק פ"א — ראה לעיל הערה 15) שהשכינה שרוי עם ישראל בצרת גלותם?

20) ומה שלמדו מכאן ששכינה שרוי עם ישראל בצרת גלותם (ראה לעיל הערה 17) — אף שגם לפי ה"ועוד י"ל" מובן הדיוק „הוי אלקיך“ — ראה לקמן הערה 40.

21) משא"כ בפרש"י ר"פ וישלח. 21* ד, לא.

קומען אַהין אין דעם „יום קיבוץ גליות“ בכדי אַרויסצונעמען פון דאָרט די אידן — און דעריבער דאָרף ער אַנקומען צום פירוש „שהשכינה שרוי עם ישראל בצרת גלותם כו“²¹;

ס'איז אָבער ניט מובן: וואָס דאָרף רשײ אַנקומען צו „ועוד י"ל כו“ און ס'איז אים ניט גענוג דער פירוש וואָס ער זאָגט פריער²²?

ב) אין פסוק דאָ רעדט זיך וועגן דער גאולה פון אידן. וואָס איז רשײ מסיים „ואף בגליות שאר האומות מצינו כן כו“²³?

17) אבל ממה שנאמר „ושבתי“ גם בגל- יות שאר האומות (שאין שייך חי לומר שהשכינה עמהם), מוכח שהלשון „ושב“ שייך גם כשאין הוא עצמו נמצא ב„גלות“ ורק שבא לשם להשיב את שבותך (ופי' „את שבותך“ לפי' הוא כפשוטו, ולא עם שבותך). ומה שזוקק רשײ לפי' הראשון [ועד — שפי' השני כותבו לאחרונה וגם בלי' „ועוד י"ל“ — ראה להלן הערה 38] הוא — כי ממ"ש ושב הוי' אלקיך משמע, שהטעם להענין הנרמז ב„ושב“ (ולא יהשיב) הוא — (לפי ש) „הוי' אלקיך“, והרי הענין ד„גדול יום קיבוץ גליות“ הוא גם „בגליות שאר האומות“. וראה לקמן הערה 20. ועפי"ז יומתק מה שרשײ כותב „עם ישראל“ ולא „עמהם“. 18) ואין לומר, שמה שרשײ אינו מס' תפק בפירושו הראשון הוא, כי לפי פי' זה הו"ל בכתוב „עם שבותך“: א) גם לפי פי' הא', הענין שהקב"ה ישוב עמהם הוא רק מה שהכתוב מלמדנו בלשון „ושב“, אבל עיקר פירושו הכתוב הוא — שהוי' אלקיך ישיב את שבותך (כנ"ל הערה 6). ב) נעיל (כט, יח) נאמר „למען ספות הרוה את הצמאה“, ופירושו הוא (רשײ שם) „עם המויד“, ובפרט שרשײ שם כותב „עם המויד“ וזך אגב ולא בסגנון של חידוש. 19) במשכיל לדוד כאן, שכונת רשײ בזה היא להוכיח, שמכיון שגדול יום קי' בוץ גליות כו, שייך לומר „ושב“ (ולא „והשיב“) גם באם לא היתה השכינה עם ישראל בצרת גלותם. ועל זה באה הראי' מ„ושבתי את שבות בני עמון“, אף ש„וואי

לערנט פריער ביי גלות מצרים — דער ערשטער (און שרש²⁸) פון אלע גליות — „והי' אלקים עמכם“²⁹, ובדוגמא צו דעם איז אויך דאָס וואָס כשנגאלין — „שכינה עמהם“.

אַבער עס איז פאַרשטאַנדיק, אַז דער ענין קען ניט האָבן אַ שייכות צום תוכן הפסוק „ושב הוי' אלקיך את שבותך“ (און ניט „עמך“ וכיו"ב): דער לשון (אַז דעם אויבערשטנס „ושב“ איז את שבותכם) מיט דיין שבות — אומקע- רונג פון גלות)) ווייזט, אַז פאַר דער גאולה איז ער [באַגרענעצט כביכול אין די ארצות הגוים, און במילא] פאַר- וואַגלט און פאַרטריבן כביכול פון זיין „היים“³⁰; דער ענין אָבער וואָס ער געפינט זיך מיט אידן אין גלות צו אויסהיטן זיי פון די „שבעים זאבים“ מיינט גאַר פאַרקערט! ער געפינט זיך דאָרט אויף זיי אַרויסצוהעלפן, און ער אַליין איז אַוואַדי ניט אין „גלות“.

ביי יעדערן פון די אבות³², אַז דער אויבערשטער איז מיט אים געווען. וואָס דער ביאור פון דעם בפשטות איז: היות ווי די הנהגה שלמעלה מיט די אבות איז געווען אין אַן אופן פון למעלה מהטבע, ביז — אַז אַלע האָבן געזעען אַז זייער הצלחה קומט פון אויבערשטן³³, דעריבער³⁴ איז דער פסוק מדגיש, אַז דער אויבערשטער איז געווען מיט זיי (הגם ער איז דאָ אומע- טום — בשמים ממעל ועל הארץ מת- חת³⁵ — כמ"ש³⁶ „את השמים ואת הארץ אני מלא“), וואָס מיינט, אַז מיט זיי איז ער געווען בגילוי, און ער באַשיצט זיי, איז זיי מצליח א.נ.וו.

דאָס זעלבע איז בנוגע צו אידן, אויך³⁷ בזמן הגלות: מצד דעם וואָס אַלע זעען ווי דער אויבערשטער גיט אויף זיי אַכטונג — כבשה אחת בין שבעים זאבים והיא משתמרת³⁸, באַ- ווייזט עס אַז דער אויבערשטער איז מיט די אידן (ווי מ'האָט שוין גע-

28) שלכן בירידה למצרים הייתה צ"ל ההבטחה „גם עלה“ — מן ד' גליות (רש"י שבת פט, ב — ד"ה ארד), וראה ר"ה קול דודי תש"ט ובהנסמן שם.

29) ויחי מח, כא. הגם בנוגע לשאר הגליות כתיב (ואתחנן שם) „לא ירפך מלהחזיק בך בידי“ (שזהו בדוגמת „אוחז בידי“ שבפרש"י דידן).

30) שלכן מעתיק רש"י גם „את שבותך“* — כי מלשון זה מוכח (ראה לעיל הערה 16) „שהשכינה שרוי' עם יש- ראל בצרת גלותם“, ולא רק דוגמת „והי' אלקים עמכם“ שנאמר גבי גלות מצרים. וראה לקמן הערה 37.

* אבל אין לומר, שמכיון שבקושייתו כותב „הי' לו לכתוב והשיב את שבותך“, ע"כ מעתיק תיבות אלו (את שבותך) לפני פירושו (ראה לעיל הערה 2) — כי מצד הקושיא מספיק שיכתוב „והשיב את“, או בהוספת „גו“.

22) וירא כא, כב. תולדות כו, ג. שם, כח. ויצא כח, טו.

23) וירא שם. תולדות שם, כח.

24) ראה רש"י וירא שם.

24*) ראה דברים ד, לט. פרש"י שם ה, לה. והוא פשוט כ"כ — עד שאין רש"י צריך לפרש הפי' ד'ומפניך אסתר" (בראשית ה, יד), ולכן מוציא רש"י „על פני“ (יתרו כ, ג) מפשוטו „כל מקום“ — ומפרשו „כל זמן“.

25) ירמ' סג, כד.

26) אף שבכללות, בזה"ג, אי"ו ניכר כ"כ כבזמן הבינה. שלכן הוצרך הכתוב לחוש, שגם אז „לא ירפך“ — מלהחזיק בך בידי“ (ואתחנן ה, לא ופרש"י שם, וראה גם בחוקותי כו, מד, ואפילו בזה"ב — מה ששכינה עמהם בזמן שהם טמאים, נאמר בסגנון של חידוש (רש"י אחרי טו, טז, מסעי לה, לד)).

27) ראה אסתר פ"י, יא. תנחומא תולדות ה.

די אידישע צער און צרות פארשאפן אים צער.³⁴

אָבער מכאן פון דעם פסוק (בפרשת-נו) „ושב הוי' אלקיד“ לערנען אַרויס רבותינו „שהשכינה שרוי“ עם ישראל בצרת גלותם, אַז די שכינה אַליין איז כביכול צוזאַמען מיט די אידן אין גלות.³⁵

ה. עפ"ז ווערט אָבער די שאלה: וויבאַלד אַז אױך דער אויבערשטער איז „בצרת גלותם“, אױך ער איז כביכול, בגלות האומות, היינט ווי אַזוי וועט ער אויסלייזן זיך צוזאַמען מיט די אידן פון גלות — ס'איז דאָך אַ סברא פשוטה און מען זעט עס במוחש, אפילו אַ בן חמש זעט עס, אַז „אין חבוש מתיר עצמו“?³⁶

אויף דעם זאָגט רש"י „וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו“: איידער דער אויבערשטער האָט זיך אַריינגעשטעלט אין גלות, האָט ער אַריינגעשריבן (וואָס דאָס איז דאָך געווען איינמאַל — במדבר), אַז ווען עס וועט קומען דער זמן פון „נגאלין“, ווען אידן וועלן דאַרפן אויסגעלייזט ווערן פון גלות, זאָלן די שרים (וועלכע הערשן אויף אידן מיטן אויבערשטן כביכול) ניט האָבן קיין דיעה:³⁷ אין דעם „ושב ה"א“, און דאָס

דעריבער זאָגט רש"י אַז דאָ מיינט מען אַן אַנדער ענין „שהשכינה שרוי“ עם ישראל בצרת גלותם, אַז ער איז טאַקע כביכול אין דער ענגשאַפט פון גלות — און דעריבער דאַרף זיין דער „ושב ה"א את שבותך“.

ד. עפ"ז איז אױך פאַרשטאַנדיק וואָס רש"י זאָגט „רבתינו למדו מכאן כו" — הגם עס איז אַ בפירוש'ער פסוק (לכאורה) — „עמו אנכי בצרה“: פון דעם פסוק „עמו אנכי בצרה“ ווייס מען³⁸ בלויז³⁹, אַז מצד דער גודל החיבה פון אויבערשטן צו אידן, איז ווען אידן געפינען זיך אין אַ צרה ר"ל, ווערט אױך דעם אויבערשטן דערפון ענג כביכול

[וואָס דעריבער האָט ער זיך באַוויזן צו משה'ן „מתוך הסנה“ (א דאַרן וואָס שטעכט) צו ווייזן, אַז ער איז זיך משתתף בצערם של ישראל⁴⁰ — אים מאַכן ענג און „שטעכן“ כביכול די צרות פון אידן ר"ל];

אָבער דאָס וואָס אים מאַכן ענג די צרות פון אידן, מיינט נאָך ניט אַז ער איז אין גלות.⁴¹ עס איז בלויז וואָס

(31) ולכן א"א לרש"י (שמות ג, ב) לומר מכאן למדנו דעמו אנכי בצרה — כי מפורש הוא בקרא — וכנ"ל ס"א.
(32) ובפרט ש"ל שם כפירוש המצודות „אהי' עמו להצילו“.

(32*) בדוגמת מה שאמר משה „ישראל שרויין בצרה, אף אני אהי' עמהם בצער“ (רש"י בשלח יז, יב), ועד"ז, האיסור לשמש בשני רעבון (רש"י מקץ מא, ג, וראה תענית יא, א, ושי"ג), ולהעיר מסנה' (מו, א) בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי.

(33) ומה שבגלות מצרים רמו הקב"ה למשה רק הענין ד„עמו אנכי בצרה“ — י"ל כי התקשרות הקב"ה בישראל באופן כזה ששרוי עמהם בצרת גלותם, נתחדש רק לאחר מ"ת.

(34) ועפ"ז מובן גם מה שדוקא כאן (משא"כ בפ' שמות שם) כותב רש"י „כביכול“.

(35) ובדוגמת המלך בהיכלו ומצטער מצרת בנו הנמצא בגלות, או יורד עם בנו לגלות, או שגם טוחן עמו בבית האסורים.
(36) ברכות ה, ב, ושי"ג.

(36*) ועפ"ז יומתק משי"ג „אריבע מאות שנה . . . ואחרי כן יצאו גו'“ (לך טו, יג"ד) אף שבכ"מ נאמר „הוצאתיך“ וכיו"ב. ולכן גם בפ' בא (יב, מא) כשמתחיל „ויהי מקץ גו'“ מסיים „יצאו כל צבאות“ (ולא כפסוק שלאחריו „להוציאם“).

„ושב הוי' אלקיך“, וייל ביי אַז אַ גרויסע און שווערע זאַך איז קענטיק אַז דאָס טוט דער אויבערשטער אַליין.

ז. אָבער דאָ שטעלט זיך אַ שאלה ביים בן חמש למקרא: אויב קיבוץ גליות איז אַ שווערע זאַך, איז דאָך דאָס ניט פאַרבונדן מיט קיבוץ גליות פון אידן דוקא [ואדרבא: וויבאַלד אַז אַלע אידן זיינען כאיש אחד יי, איז דער קיבוץ פון אידן גרינגער ווי דער קיבוץ פון גוים, להבדיל, וואָס זיי האָבן ניט קיין שייכות צווישן זיך³⁹].

היינט פאַרוואָס איז דער פסוק מד- גיש אַז דער „ושב“ איז וייל „הוי' (איז) אלקיך“?

דערפאַר איז רש"י מאריך ומפרט און בריינגט דעם באַטרעפענדעם פסוק: „גדול יום קיבוץ גליות וכו' קושי כאילו הוא עצמו צריך להיות אוחו בידיו ממש איש איש ממקומו כענין שנאמר ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל (בא בני ישראל איז דאָ אויך דער ענין פון איש איש ממקומו⁴⁰) ואף בגליות שאר האומות

מיינט רש"י מיטן לשון „הכתיב גאולה לעצמו“, אַז ער האָט „אַריינגעשריבן“ פאַר זיך אַ גאולה.

קען מען דאָך מיינען, וויבאַלד אַז „הכתיב גאולה לעצמו“ — איז בעת עס וועט קומען דער זמן הגאולה וועט פריער דער אויבערשטער אַליין אַרויס- גיין פון גלות, און ערשט דערנאָך וועט ער אויסלייזן די אידן — איז רש"י מוסיף „שהוא ישוב עמחם“: אַז דער „ושב הוי' אלקיך“ וועט זיין — „את שבותך“, צוזאַמען מיטן אומקער פון אידן³⁷. און כל זמן עס וועט ניט נשלם ווערן דער קיבוץ גליות פון אַלע אידן (אפילו ווען בלויז איין איד וועט נאָך זיין אין גלות) — איז „שכינה שרוי“ עם ישראל בצרת גלותם.

ו. לאחרי כל הנ"ל, איז נאָך ניט מובן: הן אמת אַז מצד דעם וואָס „שכינה שרוי“ עם ישראל בצרת גלותם קומט אַרויס אַ חילוק אויך אין דער גאולה [אַז דער אויבערשטער וועט זיך צוריקקערן פון צרת גלות] — דער חידוש-ענין איז דאָך אָבער בעיקר שייך צום גלות. היינט פאַר- וואָס זאָגט עס דער פסוק ביי דער גאולה — „ושב גו' שבותך“?

דערפאַר איז רש"י ממשך „ועוד יש לומר“ — אַז מיט דער אויסשפראַך „ושב הוי' אלקיך“ מיינט דער פסוק צו זאָגן נאָך אַן ענין³⁸ — וואָס איז נוגע (בענין הגאולה) צו קיבוץ גליות: וויבאַלד אַז דער קיבוץ פון אַלע אידן פון אַלע ערטער פון גלות איז אַ שווערע זאַך, דעריבער שטייט דאָ

37) וי"ל, שגם מטעם זה מעתיק רש"י החיבות „את שבותך“.

38) אבל אינו שולל את פירוש הראשון, שלכן כותב „ועוד י"ל“ (ולא „דבר אחר“ או כיו"ב — כרגיל בפרש"י בכ"מ).

39) ראה רש"י ויגש מו, כו.

40) כי רק בבניי — „הוי' אלקיך“. אלא שמי"מ איין מספיק, כי עיקר הענין מה שנרמז ב„ושב“ (ולא „והשיב“) — שהקב"ה עצמו ישיב את שבותך, הוא בנוגע לכללות ישראל [ומה שנאמר „הוי' אלקיך את שבותך“ בלשון יחיד, הוא בנוגע לי- כללות עם ישראל, וכמו „הפיצך“ שלאח"ז — שהרי באיש אחד אין שייך הפצה — אלא שכולל גם היחיד „נדחך בקצה הי- שמים“], וממה שנאמר „ושב הוי' אלקיך“ (שמה שהגאולה תהי' באופן „ושב“ (ולא „והשיב“) הוא לפי ש„הוי' (הוא) אלקיך“), מוכרח לומר (גם) עיקר הענין שהכתוב מרמז ב„ושב“ הוא רק לגבי ישראל, ולכן מפרש רש"י שעיקר הענין הנרמז ב„ושב“ הוא ש„שכינה שרוי“ עם ישראל בצרת גלותם

הטבע וכיו"ב. און דאָס וואָס דער רמב"ם זאָגט אָן אויף דצ"ח איז קיין השגחה פרטית ניטאָ, מיינט ער עס בנוגע צו די השגחה העליונה שבבחי' גילוי.

ועפ"ו איז פאַרשטאַנדיק וואָס דוקא ביי אידן איז "אוחו בידיו ממש איש איש" — אע"פ אָן אויך "בגליות שאר האומות" איז זיכער דאָ השגחה ווער פון זיי עס זאָל נגאל ווערן ובאיזה אופן, ווייל די השגחה וואָס איז פאַראַן אויף די אישים פרטים פון די אומות — איז בהעלם בלבושי הטבע בדוגמת ווי די השגחה אויף דצ"ח, וואָרום עס איז דאָך "אתם קרויין אדם ואין אה"ע קרויין אדם".

ובמילא, בשעת מען רעדט וועגן "ושב" אָדער "ושבתי" וואָס ווייזט אויף אַ פעולה אין וועלכער עס איז ניכר בגלוי אָן דער אויבערשטער טוט איר (כנ"ל סו"ס ו') איז פאַראַן אַ חילוק: דער "ושבתי" ביי "בני עמון", איז בלויז בנוגע די כללות האומה. משא"כ ביי אידן, איז דער "ושב" אויך בנוגע צו יעדער אידן באַזונדער (ווייל ביי יעדער אידן בפרט, איז "הוי' אלקיך" לשון יחיד) — "אוחו בידיו ממש איש איש . . . תלוקטו לאחד אחד בני ישראל".

בא אידן איז דאָ השגחה פרטית אַלעמאַל, אויך בזמן הגלות — אָבער דאָמאַלט דאָרף מען אַנקומען צו התבוננות בשכלו אָף דערקענען עס אין דעם חשך הגלות, משא"כ בזמן הבית ובענין הגאולה,

וואָס דערפאַר איז בענין הגאולה

44 ראה מו"נ שם פ"ח.
45 יבמות סא, רע"א.
46 ראה פסיקתא דר"כ פסקא בחדש השלישי (קרוב לסופו): עמי הדבור מדבר.

מצינו כן שנאמר ושבתי את שבות בני עמון" (וואָרום ס'איז גדול כו' (דאָרף זיין) הוא עצמו) — ותו לא (ניט תלוקטו לאחד אחד).

ה. מען דאָרף נאָך אָבער פאַר-שטיין: אַלע ענינים זיינען דאָך ב' השגחה פרטית. קומט דאָך אויס, אָן אויך "בגליות שאר האומות" (לדוגמא ביי גלות בני עמון הנ"ל) איז פאַראַן אַ השגחה פרטית (ד.ה., ניט נאָר אָן דער פאָלק (עמון) בכלל זאָל זיך אומקערן פון גלות, נאָר אויך), וועלכע מענטשן פון פאָלק (עמון) זאָלן נגאל ווערן ובאיזה אופן, און וויבאַלד אַזוי, קומט דאָך לכאורה אויס, אָן דער "אוחו בידיו ממש איש איש" דאָרף זיין אויך "בגליות שאר האומות"?

וועט מען עס פאַרשטיין ע"פ הידוע וואָס עס שטייט אין חסידות, אָן דאָס וואָס דער רמב"ם זאָגט "אָן השגחה פרטית איז נאָר אויפן מין האדם — איז עס קיין סתירה ניט צו שיטת הבעש"ט" אין השגחה פרטית אָן עס איז אויך אויף דומם, צומח און חי

— ווייל אין דער השגחה העליונה, זיינען פאַראַן בכללות צוויי אופנים: (א) ווי זי איז בגילוי, און (ב) ווי זי איז מלוכש בהעלם אין לבושי

כו', אלא שיש גם רמז נוסף בהכתוב (ראה לעיל הערה 38), בנוגע להגאולה — "ושב גוי" (ראה לעיל סעיף ו').

41 ד"ח יג א.
42 מו"נ ח"ג פ"ז.
43 ראה לקו"ד ח"א ע' 166 ואילך, היום יום ע' קח, ובכ"מ.

וידועה הראי' מוכחת ע"ז שאמר אדה"ז ממחז"ל כי הוי חזי שלך אמר משפטיך גוי' (חולין סג, א ובפרש"י שם) — הובאה ברשימות הצ"צ על התהלים (לו, ז), וראה לקו"ש ח"ו ע' 63 ואילך.

די גאולה פון בחי' עיקר שכינה⁴⁶, וואָס איז העכער פון התחלקות — וועט זיין ערשט דאָן ווען אַלע אידן וועלן נגאל ווערן.

און ווי רש"י איז מרמוז „וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו“, אָז די גאולה „לעצמו“ (עצמות), וועט זיין „כשנג" אליין“ (לשון רבים) — ווען אַלע אידן וועלן אויסגעלייזט ווערן. און ווי ער איז מדגיש אויך מיטן לשון „שהוא ישוב עמהם“, כנ"ל סו"ס ה'.

י. און דעם ענין איז רש"י מרמוז מיט זיין לשון „וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו“. דלכאורה: די גאולה פון אידן וועט מען דאָך זעען אָז עס איז דורך ה' בגלוי — כמפורש בכ"מ און ווי רש"י זאָגט (אין דעם „ועוד י"ל“) „אוחו בידיו ממש איש איש“ — איז פאַרוואָס זאָגט ער דעם לשון „וכשנגאלין“ (ניט „וכשגואלן“) וואָס ווייזט אָז זיי וועלן נגאל ווערן כאילו בדרך ממילא?

איז דער ביאור אין דעם

— ע"ד המבואר⁴⁷ אָז די בריאה ווי זי גייט דורך שם אלקים איז „ברא אלקים“, אָבער פון „הוא“ ה' נעלם ונסתר — איז „ציווה ונבראו“:

אין דער מדריגה וועלכע איז פאַר-בונדן מיט יעדער אידן באַזונדער איש איש ממקומו, קומט עס דורך „בידיו כו“, ובמילא זעט זיך דער „אוחו“. משא"כ אין „(הכתיב גאולה לעצמו“, וואָס ווייזט אויף עצמות, וואָס דאָס וועט זיין כשנגאלין — בשלימות

„בידיו ממש“ (אַן קיין העלם), אָבער דאָס וואָס בזמן הגלות „לא ירפך“ — איז דאָס „בידיו“ סתם.

און דאָס איז אויך דער דיוק „ממש“ — ווייל „אוחו בידיו“, מלובש אין לבושי הטבע איז דאָ אויך ביי בני עמון, אָבער ניט „ממש“.

ט. ובדרך „יינה של תורה“:

ע"פ הנ"ל איז נאָך אַלץ שווער: וויבאלד אָז ביים קיבוץ גליות פון אידן, איז למעלה נוגע יעדער איד באַזונדער, איז דאָך פאַרשטאַנדיק, אָז ביז דער לעצטער איד וועט נגאל ווערן — געפינט זיך די שכינה כבי' „בצרת גלותם“. ובמילא, ווערט דאָך ווייטער די שאלה: ווי אזוי וועט דער אויבערשטער גואל זיין אידן באופן פון „אוחו . . איש איש“: בעת ער איז „אוחו בידיו ממש“ דעם ערשטן אידן אויף אַרױסנעמען אים פון גלות באופן פון „ושב את שבותך“ — גייט ער דאָך אַרױס צוואַמען מיט אים פון גלות?!

מזו מען זאָגן, אָז די מדריגה אויף וועלכע עס שטייט „אוחו בידיו ממש איש איש“, איז אַ הארה מצומצמת ופרטית, וואָס איז פאַרבונדן און ווערט נתחלק⁴⁸, כביכול צו יעדער אידן באַ-זונדער. און דעריבער איז שייך אָז די הארה פרטית וואָס איז פאַרבונדן מיט דעם פרטיות'דיקן אידן (וועלכן ער איז אוחו בידיו ממש) זאָל אַרױס-גיין פון גלות — אע"פ אָז אַנדערע אידן זיינען נאָך אין גלות⁴⁹. משא"כ

⁴⁶ (46*) וע"ד הנפש השנית שבכא"א „חלק אלקה ממעל ממש“ (תניא רפ"ב. וראה הגהות הצ"צ שם. אגה"ק ס"ז. ובכ"מ).
⁴⁷ (47) ויתירה מזה, וע"ד באגה"ק ס"ד (קה, סע"ב): לכללות ישראל כיו זכנ כל ניצוץ פרטי כו.
⁴⁸ (48) ראה ד"ה באתי לגני תשי"א פ"א ובהגסמן שם.
⁴⁹ (49) לקו"ת שה"ש יד, ג. ד"ה ע"כ יאמרו המושלים תרצ"א רפ"ה. ובכ"מ.

קען ער דאך טראַכטן ביי זיך: „יענער“ איז דאך בתכלית השפלות, ביז אָן ער שטייט נאָך אין גלות. און „ער“ איז בתכלית המעלה — ער איז שוין „גרייט“ צו דער גאולה — היינט פאַרוואָס זאָל זיין גאולה זיין פאַרבונדן און תלוי אין יענעס? — זאָגט אָבער דער פסוק גלייך בתחילת הסדרה, אָן אפילו דער „נצבים“ פון „ראשיכם“, קען קומען דוקא לאַחרי דעם וואָס „אתם נצבים היום כלכם“, וואָס אין „כלכם“ ווערט דאָך נכלל אפילו דער „חוטב עצים“ ושואב מימך“.

און בשעת מען גייט מיט דעם סדר, האָט מען די הבטחה אָן „אתם נצבים היום — זה יומא דינא רבא (ראש השנה)“, אָן מען איז נצבים⁵³ וזוכים בדין⁵⁴, און מען באַקומט אַ כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה — כולל, שנת גאולה⁵⁵, אָן עס וועט זיין „ושב הוי' אלקיך את שבותך“, אָן דער אויבערשטער אַליין וועט אַרויסנעמען פון גלות יעדער אידן — ואתם תלוטטו לאחד לאחד בני ישראל — בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ נצו"י תשכ"ז)

53) וע"ד פרש"י (וישב לו, ז) „נצבה. לעמוד על עמדה“.

54) ראה תורת הבעש"ט בהיום יום ע' צ'.

55) שגם זה נכלל בפירוש נצבים — מלשון „ומלך אין באדום נצב מלך“ (מ"א כב, מח) — שר ומושל (בארוכה אוה"ת עה"פ ע' ארא ואילך).

הגאולה דכלל ישראל⁵⁶ — מצד דער מדריגה, וועט זיין „נגאלין“ אין אָן אופן פון כאילו בדרך ממילא.

יא. נאָך אָן ענין איז מרמוז אין פרש"י דידן:

אע"פ אָן דער „וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו“ וועט זיין לאַחרי ווי עס וועט נשלם ווערן דער „אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו“ — פונדעסטוועגן זאָגט רש"י פריער דעם ענין „וכשנגאלין כו'“ און ערשט דערנאָך ברענגט ער דעם „אוחז בידיו כו'“, ווייל די גאולה פון כלל ישראל, זי איז די סיבה⁵⁷ וואָס וועט ברענגען דעם „אוחז בידיו ממש איש איש“⁵⁸.

און דערמיט גיט רש"י אַרויס אַ הוראה אין עבודת ה': בשעת אַ איד וויל אַרויסגיין פון זיין אייגענעם „גלות“, דאַרף ער זעען און טאָן כל התלוי בו אָן אַלע אידן זאָלן אויך אַרויסגיין פון „גלות“.

50) וע"ד „העולה על כולגה“ דשער היחודה"א רפ"ב.

51) ועפ"י יומתק מה שגם גבי „איש איש“ כותב רש"י „כאילו הוא עצמו אוחז כו'“ — כי [נוסף למאמר הבעש"ט שאהבת הקב"ה לכל אחד ואחד מישראל היא יתירה מאהבת הורים וקנים לבן יחיד] הגאולה ד„איש איש“ היא ההתחלה והאופן דגאולת כלל ישראל.

52) ועד"ז הוא גם בכאו"א גופא, שב"תחלה היא פדיית עצם הנשמה (בחי ציון) שלמעלה מהתחלקות; אח"כ — של כחות הגלויים („איש איש“); ואח"כ — גם של הנה"ב והגוף המשתחים בחיצוניות לאוה"ע (שבות בני עמו).

לקוי"ש חיי"ט, ראש השנה

א. איז די נקודה עיקרית פון דער הפטורה (בשייכותה לר"ה) כניל — איז געווען איר תפלה (בשילה), איז מסתבר לומר, אז דער לימוד עיקרי פון דער הפטורה בנוגע דער עבודה פון א אידן ברי"ה איז אין תפלת חנה [ובפרט לויט דער דיעה וואס ברענגט זיך אין שלי"ה? אז (אויך) תפלת חנה איז געווען ברי"ה].

ב. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם הביאור אין דעם סיפור וועגן תפלת חנה, אז פריער האט עלי הכהן איר אנגענומען אלס א „שכורה“ (ווייל איר תפלה איז געווען אין אן אופן פון „מדברת על לבה גוי“) און האט איר דערפאר אויסגעזעצט „עד מתי תשתי כרין גוי“; און חנה האט אים אויף דעם געענטפערט „לא אדוני גוי ואשפוך את נפשי לפני ה'“ א.ז.וו.

דלכאורה איז ניט פארשטאנדיק:

(א) ווי קומט עס, אז עלי הכהן זאל האבן אזא טעות — מן הקצה אל הקצה! — אַנשטאַט צו דערקענען⁶ אז זי איז

א. איז דער הפטורה פון ערשטן טאג ראש השנה (תחילת ספר שמואל)¹ ווערט דערציילט וועגן חנה, אשת אלק'נה, וואס דער תוכן איז, אז פריער איז „ולחנה אין ילדים“², און דערנאך, דורך איר תפלה (זייענדיק אין שילה במשכן), איז זי נפקד געווארן מיט א זון — שמואל הנביא.

דער מכוון פון קריאת ההפטורה בחגים, ווי ביי אלע הפטורות, איז — ע"ד ווי קריאת התורה³, מלשון הוראה⁴ — אז א איד זאל דערפון אפ לערנען א הוראה אין דער עבודה פון א אידן אין דעם שבת און אין דעם חג.

און אזוי אויך בעניננו: אע"פ אז דער טעם פארוואס מען זאגט די הפטורה ברי"ה איז ווייל חנה איז נפקד געווארן ברי"ה⁵ — אנטהאלט אבער די הפטורה כויכ הוראות אין דער עבודה פון א אידן בראש השנה (און אויך כויכ הוראות בכלל)⁶;

און וויבאלד אז די „עבודה“ וואס האט געבראכט צו פקידת חנה — וואס דאס

(7) מס' ראש השנה שלו (ריד, א בהגה"ה). — והוא דלא כדרשת חז"ל (יליש עה"פ (שם, ג) ועלה האיש ההוא. וראה שם עה"פ (שם, ד) ויהי היום שהי בעת עלי לרגל.

(8) שי"א שם, יג-טו.
(9) להעיר דעלי תמננה אותו היום שופט על ישראל (רשי"י שם, ט) שבאותו הזמן היו הם מנהיגי העם. וגם שופט סתם — הרי דיין ציל .דן דין אמת לאמיתו (שבת י, א. וש"ג), שקשור עם עיון במחשבת הגדול (עיון בתוס' שם ובכ"כ ת, ב).

ולהעיר, דכהנים בכלל שייכים לענין המחשבה, דעבודתם היא בחשאי וברעותא דלבא (זח"ג לט, א), וגם ע"פ נגלה הרי ענינם מה ש.הובדלו .. לעבודת הקרבנות (רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ד) שמחשבה עיקר בזה ולשם ששה דברים הונח נובח (ובחיים מו, ב במשנה) ועד"ו בשאר העבודות.

(*) הוא יום האירצייט של הרבנית הצדקנית מרת חנה תנצביה (אמו של — יבלח"ט — כי"ק אדמיר שליט"א). נסתלקה שבת תשובה בעת עלות המנחה שנת תשכ"ה. הנו"ל.

(1) מגילה לא, א (ומפסירין בחנה). טושי"ע (ואדה"ז) או"ח סתקפ"ד סי"ב (ס"ז).
(2) שי"א א, ב.
(3) שהרי לכתחילה במקומה באה (אבודרהם סדר שחרית של שבת ופירושה. ועוד).
(3) זח"ג נג, ב. ועוד.
(4) רשי"י ור"ן מגילה שם. שו"ע אדה"ז שם.
(5) ר"ה יא, א. וש"ג.
(6) כמחיל (ברכות לא, סע"א), כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה".

און חנה'ס ענטפער אויף דעם איז — „ואשפוך את נפשי לפני ה'“, אז ווען דער „הרבתי להתפלל“ איז פארבונדן מיט שפיכת הנפש, איז עס (ניט אן ענין פון „שכרות“ אין תפלה, נאר, אדרבה) א דרגא נעלית¹⁵ אין תפלה.

און דאס איז אויך די שייכות פון תפלת חנה צו ר"ה — ווייל די טענה ומענה צווישן עלי הכהן און חנה וועגן דעם אופן התפלה בבית ה', גיט אויך א פארשטאנד אין דעם תוכן כללי פון תפלת חנה און פון כמה תפלות בריה, כדלקמן.

ד. בנוגע די תפלות פון ראש השנה געפינט מען צוויי ענינים הפכיים:

ר"ה איז דער יום הדין אויף אלע צרכי האדם, הן ברוחניות והן בגשמיות [ווי עס שטייט¹⁶ „כי חק לישראל הוא משפטי לאלקי יעקב“: חק לישראל — פון לשון¹⁷ „הטריפני לחם חוקי“ — מיינט דער דין ומשפט אויף מזונות (כולל אלע צרכים) גשמיים¹⁸; און „משפט לאלקי יעקב“ איז דער דין ומשפט אויף ענינים רוחניים¹⁹ (וויפל ס'זאל נמשך ווערן „גילוי אלקות בנפשו“¹⁹); און דערפאר בעט מען אין די תפלות פון ר"ה אויף בני חיי ומזוני, און אויך אויף הצלחה אין ענינים רוחניים.

לאידך גיסא איז אבער ידוע, אז די נקודת העבודה (וואס עיקרה איז בתפלה) פון ר"ה באשטייט אין מכתיר

מתפלל מיט א שפיכת הנפש, האט ער גאר געמיינט אז זי איז א „שכורה“?

ב) אפילו מ'זאל געפינען א הסברה ווי אזוי עלי האט געמאכט דעם טעות¹⁰ — איז נאך אלץ ניט מובן, פארוואס דער-ציילט מען וועגן דעם אין חזרה? ס'איז דאך אפילו „בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב“¹¹, עאכויכ, להבדיל, בנוגע עלי הכהן!

ג) וויבאלד אז „ויחשבה .. לש-כורה“¹² — פארוואס האט עלי אפגע-ווארט מיט זיין אויסריידן איר ביו זי האט געענדיקט איר תפלה (ווי רש"י טייטשט אפ „ועלי שומר את פי“¹³ — לשון המתנה) — ער האט דאך גלייך געדארפט איר מפסיק זיין און זען מ'זאל זי ארויספירן פון בית הוי'?

ג. פון דעם אלעם איז מוכח, אז עלי האט איר באטראכט ניט אלס שכורה אין פשוט'ן זין¹⁴, נאר א „שכורה“ אין דעם ענין התפלה. דאס מיינט: וויבאלד אז די תפלה פון חנה איז געווען אין אן אופן פון „הרבתי להתפלל“¹⁵ — איז עס א תפלה יתרה מן המדה, וואס איז ניט קיין דבר הרצוי¹⁶ ווען מ'איז עומד לפני ה' בבית ה' (כדלקמן ס"ט):

10) ראה רש"י (ועוד) ש"א שם, יג (יב). מפרשי העי ברכות שם. יד אפרים וחכמת שלמה לשו"ע או"ח סי קא. ועוד.
11) ב"ב קכג, א.
12) ש"א שם, יג.
13) שם, יב.
14) להעיר מסידור (קטו, א), דמ"ש עלי עד מתי תשתכרין הו"ע „שכורת ולא מירך.“
15) ראה ברכות לב, ב וברש"י ובתוד"ה כל המאריך שם. וי"ל שקס"ד דעלי ה' דחנה היתה מצפה שתעשה בקשתה (וצעיק שם לא, ב: א"ל רבשיע כ"י דמשמע שכן הוא באמת). וצעיק שלא הונאה מעלת המאריך בתפלתו בפוסקים שם. ואולי נכלל במשיכ בטושו"ע שם ר"ס קו.

16) תהלים פא, ה.
17) משלי ל, ח. לקו"ת ר"ה נד, ד. נה, סע"ד.
ד"ה כי חק תשי ספ"ו.
18) ד"ה כי חק שם. ועוד.
19) לשון הלוק"ת שם נו, א.

אָבער לאידך גיסא זיינען די בקשות (אויף צרכי האדם) אריינגעשטעלט גע- וואָרן אין נוסח התפלה דורך חז"ל און זיי זיינען מבאר אַז דאָמאַלס איז דער זמן רצון אויף מילוי הבקשות וכו', וואָס פון דעם איז פאַרשטאַנדיק, אַז די בקשות דאַרפן זיין ניט (נאָר) מצד קבלת עול — וויבאַלד דער אויבערשטער האָט געהייסן אַ אידן בעטן זיינע צרכים ברה"ה, טוט ער אַזוי (בלויז) בכדי צו מקיים זיין דעם רצון העליון — נאָר אין אַן אופן אַז ער האָט אַ רצון והרגש אין די צרכים המבוקשים].

ד.ה. פון איין זייט דאַרף מען וועלן און מכוון זיין (אין דעם טייל פון דאָוונען), אַז דער אויבערשטער זאַל אים געבן זיינע צרכים²⁵, וואָס דערביי פאַ- דערט זיך, מ'זאַל פילן די אייגענע מצי- אות (מרגיש זיין וואָס עס פעלט אים); און צוזאַמען דערמיט דאַרף ער זיין דורכגענומען מיט דעם דורכפירן דעם „תמליכוני עליכם“, וואָס פאַדערט אַ פולשטענדיקן ביטול, וואָס איז שולל די אייגענע מציאות.

ה. לכאורה קען מען פרעגן די זעלבע שאלה אויך בנוגע די תפלות פון כל השנה כולה²⁵:

ביי דער תפלה פון שמו"ע איז דער מתפלל כעומד לפני המלך²⁶, וואָס שטייענדיק פאַר אַ מלך טאַר מען ניט אַרויסווייזן קיין תנועה²⁷ פון אייגענער מציאות [בין, ווי מיר געפינען אין

זיין דעם אויבערשטן אַלס מלך²⁰, ובלשון חז"ל²¹ „שתמליכוני עליכם“] און ווי מען זאָגט בתפלת ר"ה „מלוך על העולם כולו בכבודך“, „מלך על כל הארץ“, [ועוד] — וואָס הכתרת המלך וקבלת מלכותו איז דוקא דורך דער תנועה פון ביטול בתכלית, דורך דעם וואָס מען וואָרפט זיך אינגאַנצן אונטער צום מלך, ביז מען פילט גאַרניט די „אייגענע“ רצונות²² (און דער ביטול רופט אַרויס ביים מלך ער זאַל „אַנ- געמען“ די הכתרה) —

וואָס די ענינים זיינען דאָך תרתי דסתרי: בעת מען שטייט אין אַ ביטול בתכלית (צום מלך) איז מען ניט בגדר צו טראַכטן (און בעטן) וועגן אייגענע צרכים (וואָס איז שייך נאָר דאָן ווען מען האָט אייגענע רצונות) — און דאָס איז אַזוי אפילו בשייכות צו רוחניות'דיקע צרכים, ועאכו"כ בנוגע גשמיות'דיקע בקשות (וואָס אויף זיי איז דער עיקר הדין פון ר"ה, כמבואר בהגות מיימו- ניות²³).

[וכידוע וואָס עס שטייט אין תיקוני זהר²⁴, אַז די וואָס בעטן „ביומי דכפורי“ אויף „מזונא סליחה וכפרה וחי, כתבנו לחיים“, זיינען ווי כלבים וואָס שרייען „הב הב“, ווייל זיי טראַכטן וועגן זיך, און ניט וועגן דער שכינה.

(20) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1145 ואילך. 1354 ואילך. ח"ט ע' 434 ואילך. 450 ואילך. 489 ואילך. ושי"ג.

(21) ר"ה טז, א. לר, ב.

(22) ראה ד"ה תקעו תשא פ"ב. ד"ה יויט של ר"ה תשא פ"ב.

(23) ה"ל תשובה רפ"ג בשם הרמב"ן. הובא בלקו"ת ר"ה נט, ב.

(24) ת"ז (כב, א). וראה אר"ה לה"מ ר"פ ויגש. אנדות חז"ל ד"ה אין עומדין (קה, סע"ג). שם בסופו (ד"ה אל תעש). ולהעיר מכתר שם טוב סי' של בסופו.

(25) ואדרבה, זהו עיקר מ"ע התפלה להתפלל לה כאשר חסר לו איזה דבר וכיו"ב (ראה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה בתחלתו, ושי"ג).

(25*) וראה לקו"ש חכ"ג ע' 217 ואילך.

(26) ראה שבת י, א. שו"ע אדה"ז אר"ח סריס צה. ועיי' ברכות לג, רע"א: עומד לפני ממה"מ כו'.

(27) ראה שו"ע אדה"ז סי' קד ס"ב: עומד לפני המלך — אין לזון ממקומו.

צוליב זיין תועלת, בכדי אז ער זאל האבן א ריבוי אין עניני עוה"ז (אדער, אפילו, א ריבוי אין ענינים רוחניים), נאר אלס המשך צו דער עבודה פון „תמלי-כוני עליכם“:

כדי עס זאל זיך אויספירן דער „מלוך על העולם כולו בכבודך“, אז אין דער גאנצער וועלט זאל זיך אָנזען מלכותו של הקב"ה, איז דאָס דורך דעם וואָס אַ איד פאַרנעמט זיך מיט עניני עוה"ז און מאַכט פון זיי אַ „מכון לשבתו ית“²⁹;

און וויבאַלד אַז יעדער איד האָט ניצוצי קדושה וואָס זיינען שייך צו זיין נשמה און וועלכע ער (דוקא) דאַרף מברר זיין³⁰ — וואָס זיי זיינען מלוּבש אין די דברים גשמיים וואָס דער אויבערשטער באַשטימט לחלקו ולעבודתו — דעריי-בער בעט דער איד ביים אויבערשטן אַז ער זאל אים משפיע זיין די זאַכן (צרכים), כדי ער זאל דורך זיי אויס-פירן דעם (טייל פון) „מלוך על העולם כולו“ וואָס איז שייך צו אים.

קומט אויס, אַז אויך אין בקשת צרכי פון ר"ה איז ניט אַריינגעמישט אַ הרגש פון מציאות האדם, ווייל ער בעט זיי נאַר פאַר דעם אויבערשטנס וועגן³¹. ואדרבה — דאָס קומט דוקא מצד דעם תכלית הביטול אין וועלכן מ'שנייט ביי דער עבודה פון הכרתת המלך; וואָרום וויבאַלד אַז ברירר הניצוצות האָט צו טאָן און איז פאַרבונדן מיט עצם הנשמה³² —

גמרא²⁸, אַז אפילו „מחיה במחוג קדמי מלכא“ איז אַ זאַך פאַר וועלכע עס קומט דער עונש פון היפך החיים; און צו-זאַמען דערמיט האָט מען קובע געווען (פאַר יעדן איד) אין נוסח התפלה די י"ב ברכות אמצעיות, וואָס תוכנן איז — שאילת צרכי.

אַבער עס איז פאַראַן אַ גרויסער חילוק צווישן תפלת ר"ה און תפלות כל השנה:

בכל השנה, נאָך דער הכתרה פון ראש השנה, איז דער אויבערשטער כביכול ווי אַ „מלך“ וואָס פירט אָן מיט אַ מדינה — דערפאַר איז דאָן דער ביטול פון די בני המדינה צום מלך אין אַן אופן, אַז עס הערט זיך אָן אַז ס'איז דאָ די מציאות און די צרכים כ"ו פון די אנשי המדינה, וואָס מיט זיי פירט אָן דער מלך; עס איז נאַר וואָס בשעת מען שטייט ממש לפני המלך, דאַרף זיין ניכר אַז די גאַנצע מציאות פון דער מדינה איז ניט קיין זעלבסטשטענדיקע, נאַר זי איז אונטערוואָרפן דעם מלך.

בשעת אַבער מען דאַרף ערשט מכתיר זיין דעם (אויבערשטן אלס) מלך, ווען ער איז נאָך מרומם און אַפגעטראָגן פון הנהגת המלוכה, פאָדערט זיך אַ גרעסערער, טיפערער ביטול, אַ ביטול בתכלית אין וועלכן עס הערט זיך ניט אָן קיין זאַך אויסער דעם מלך אליין — שטעלט זיך די שאלה: ווי קען מען אין אַזאַ מצב בעטן דעם מלך וועגן אייגענע צרכים?

ו. דער ביאור בזה:

דאָס וואָס אַ איד בעט אויף זיינע ענינים בר"ה, דאַרף זיין דער מבוקש ניט

²⁸ תגיגה ה, ב. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1050 הערה 13.

²⁹ לשון התניא פליד.

³⁰ ראה כתר שם טוב סי' ריח. תורת הבעש"ט שהובאה לקמן בפנים סיפ"ח.

³¹ בלשון ההי"מ (ארי"ת שם). להשפיע בשכינת עוזו, „בשביל השכינה“.

³² ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 825. קונטרס ענינה של תורת החסידות טוסי"כ.

איז בשלמא ווען מ'וואלט פון אים גע- מאַנט אָז ער זאל אין תפלת ר"ה כלל ניט טראַכטן וועגן זיינע גשמיות'דיקע צרכים, נאָר זיין גאַנצע עבודה זאל זיין בלויז אין דעם ענין פון „תמליכוני עליכם“ — פועל זיין ביי זיך קבלת עול מלכותו ית' — וואַלט דאָס קיין קשיא ניט געווען:

וואַרום היות ס'איז דאָן דער זמן פון „קירוב המאור אל הניצוץ“³⁷, איז יעדער איד מסוגל צו נתערור ווערן מיט אַ הוזה עצמית צו נעענטער ווערן צום אויבערשטן, ובמילא צו פאַרגעסן אויף זיינע אייגענע צרכים, און האָבן נאָר דעם רצון צו זיין צוזאַמען מיטן „מלך“.

ווי מאַנט מען אָבער ביי יעדער אידן, אָז ביי אים זאָלן זיין ביידע קצוות צו- זאַמען: ער זאל טראַכטן וועגן זיינע אייגענע צרכים און וועלן אָז דער אויבערשטער זאל זיי ממלא זיין, און אין דעם גופא זאל זיך ניט אַריינמישן קיין אייגענע געפילן ופניות, נאָר אינגאַנצן זיין אויסן פאַרן אויבערשטן'ס וועגן?

ח. וועט מען דאָס פאַרשטיין לויטן פירוש הבעש"ט³⁸ אויפן פסוק³⁹ „רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף“ — אָז דער הונגער און דורשט פון גוף צו אַ דבר מאכל אָדער משקה, נעמט זיך פון דעם וואָס „נפשם בהם תתעטף“ — דער נפש וויל מברר זיין די ניצוצי קדושה פון דעם מאכל ומשקה (וואַרום די ניצוצות זיינען שייך צו אים, „שהוא דוקא) צריך לתקו“).

[דכשם ווי די כוונה פון „נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים“³³ (וואָס ווערט דורכגעפירט דורך עבודת הבורים) איז מושרשת בעצמותו ית'³⁴, עד"ז איז ביי אידן (וואָס זיי פירן דורך די כוונה בפועל), אָז די עבודה איז פאַר- בונדן מיט עצם נשמתם]

וואָס אין עצם הנשמה איז דאָך ניט שייך דער גאַנצער ענין פון אייגענע רצונות, זי איז „חבוקה ודבוקה בך .. יחידה לייחדך“³⁵ — איז פאַרשטאַנדיק, אָז די בקשת צרכיו (כדי צו אויספירן די כוונה עליונה) איז פאַרבונדן מיטן ביטול פון עצם הנשמה (וואָס ווערט נתגלה אין דער עבודה פון „תמליכוני עליכם“).

ז. לכאורה קען מען פרעגן: די בקשת צרכיו פון ר"ה האָבן חז"ל קובע געווען אין נוסח התפלה פאַר יעדער אידן אין יעדן מעמד ומצב וואָס ער גע- פינט זיך — און ס'איז דאָך ידע אינש בנפשי, אָז דאָס וואָס ער בעט אויף צרכיו הגשמיים (והרוחניים), איז (ניט בלויז כדי עס זאל זיך אויספירן דעם אויבערשטן'ס כוונה, נאָר (עכ"פּ — אויך)) דערפאַר וואָס ער געפינט זיך ב„מיצר“ כפשוטו, ער וויל אָז דער אויבערשטער זאל ממלא זיין זיינע (דעם מענטשנ'ס) צרכים „מידו המלאה כו' והרחבה“ ואדרבא אין דערוף באַשטייט די מצוה, וכמפורש בברכות התפלה און אין דערוף באַשטייט די מעלה³⁶ און אויפטו פון תפלה — שיתרפא החולה וירד הגשם כו'.

37 דרך חיים יג, ריש ע"ד. כא, סעיב. צא, א.
קונטרס העבודה ספיה.
38 כתר שם טוב סי' קצד (כה, ג). וראה מכתב
כ"ק מ"ח אדמו"ר (נעתק תוכנו בלקריש ח"א ע'
177).
39 תהלים קו, ה.

33 תניא רפ"ו.
34 ראה סד"ה אם בחוקתי תרס"ז (בהמשך
תרס"ו).
35 הושענות דיום ג'.
36 ראה תניא קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח.
וראה רמב"ם ה"ל תפלה פ"א ה"ב.

ט. וי"ל אז דאס איז אויך דער טעם בעבודה וואס מען האט קובע געווען צו זאגן די הפטורה פון תפלת חנה ב"ה, צוזאמען מיט די רייד פון עלי הכהן, עד מתי תשתכרין גו':

די טענה פון עלי איז געווען, אז בשעת מען שטייט „לפני ה' — לפני קדשי הקדשים“⁴⁰ — דארף ניט זיין נוגע קיין זאך אויסער דעם אז מען איז „לפני ה'“⁴¹; ניטא קיין ארט דאן צו ליגן אין בקשות פאר ענינים גשמיים און אפילו ניט פאר אזא בקשה ווי „ונתתה לאמתך זרע אנשים“⁴², און בפרט נאך אין אן אופן פון „הרבתה להתפלל“⁴³ — דאס איז דאך א מצב פון „שכרות“ פון אירע גוטע אבער דאך אייגענע (ונתתה לאמתך) רצונות⁴⁴; איר רצון איז אזוי שטארק אז זי כאפט זיך ניט וואו זי גע- פינט זיך, אז זי שטייט „לפני ה'“.

אויף דעם האט חנה געענטפערט „ואשפוך את נפשי לפני ה'“: ניט נאר איז איר תפלה פאר זרע אנשים ניט קיין ענין פון „שכרות“ ח"ו אין אייגענע רצונות, נאר פארקערט — דאס איז אן אויסגוס פון פנימיות הנפש, וואס דאס דוקא האט א שייכות צום מצב פון שטייען „לפני ה'“, וכמש"נ⁴⁵ „בקשו פני (וואָרום) את

דאס הייסט, אז כאַטש דער מענטש פילט בלויז זיין טבעית'דיקן הונגער צו עסן מצד הגוף, איז עס אָבער באמת דער „הונגער“ פון זיין נשמה צו די ניצוצי קדושה שבמאכל וואָס געהערן צו אים.

ועד"ז איז עס בעניננו: דאָס וואָס אַ איד בעט ר"ה מיט תחנונים כו' אז דער אויבערשטער זאל אים געבן צרכיו הגשמיים והרוחניים, איז [אע"פּ אז בחי' צוניות איז עס מצד דערויף וואָס אים זיינען נוגע ענינים פון בני חיי ומזוני, און זיין מציאות, איז אָבער] דער אמת און פנימיות פון דער שפיכת הנפש — דער „הונגער“ פון נשמה צו אויספירן די כוונה העליונה צו מאַכן פון די דברים גשמיים אַ דירה לו ית'.

ואדרבה: דאָס גופא וואָס מ'זעט, אַז אידן ווערן נתעורר ביים זאָגן „ונתנה תוקף כו' מי ינוח כו'“ פון טיפעניש פון האַרצן נאָך מערער ווי די התעוררות ביים זאָגן „מלוך על העולם כולו בכבודך“ כו' — איז אַ הוכחה, אַז אזוי איז עס אויך באמיתת הענין.

וואָרום אע"פּ אַז דער טעם גלוי אויף דעם איז, ווייל זייענדיק אַ נשמה בגוף, זיינען עניני עוה"ז נעענטער צו אים און דערנעמען אים מער ווי ענינים רוחניים — איז אָבער דער טעם פנימי אין דעם, ווייל די כוונה פון עצמותו ית' איז (דוקא) אין דירה בתחתונים (כנ"ל ס"ו), ובמילא דערנעמט עס אויך אַ אידן אין עצמות הנפש שלו;

און דערפאַר ווערט ער נתעורר וכו' אין די בקשות דוקא, וואָס בפנימיות איז דאָס די הוזה עצמית פון עצם הנשמה צו אויספירן די כוונה העליונה צו מאַכן די וועלט אַ דירה לו ית'.

40 רלב"ג שי"א שם, יב.
41 להעיר מתורת הבעש"ט (כש"ט סצ"ז) עה"פ (תהלים קב, א) „תפלה לפני גו' ולפני ה' ישפוך שיחור“.
42 שי"א שם, יא.
43 להעיר מתפלת כה"ג בהיכל ביהמ"כ (יומא נב, ב) — שהיתה „תפלה קצרה“ (שם נב, ב במשנה).
44 ומ"ש (שם, יג) „רק שפתי נעות וקולה לא ישמע“ — י"ל שאין זה ההוכחה שהיא שכורה כ"א: א) זה מורה על גודל השכרות שלה (בהתפלה על עניני עוה"ז), עד שרק שפתי נעות גו'. ב) כו צ"ל — כדאיחא בברכות (לא, סע"א).
45 תהלים כו, ח. לקרית נצבים מד, ב"ג. ש"ש סו, ג ואילך.

אָדער אפילו הרוחניים — איז דאָ די בחי' „עלי הכהן“ שבנפשו, וואָס טענה'ט צו אים: „עד מתי תשתכרין!“ וואָס פאַר אַ טראַכטן איצט וועגן עניני עוה"ז און אייגענע צרכים אין אַזאַ זמן פון הכרת המלך!

אעפ"כ, דאַרף ער בעטן פאַר די ענינים, דאדרבה — דאָס גופא רופט אַרויס דעם ענטפער פון חנה, אַז ביי יעדער איד, אפילו דער וואָס דער-וויילע טראַכט ער וועגן זיינע הצטר-כות'ן צוליב זיך, איז (די פנימיות פון) די בקשה — אַן ענין פון „ואשפוך את נפשי לפני ה'“, אַן אויסגוס פון פנימיות הנפש, וואָס איז „חבוקה ודבוקה בך“, איין זאך מיט עצמותו ית'.

און כשם ווי דער ענטפער פון חנה האָט אינגאַנצן פאַרענטפערט טענת עלי, ביז אַז, אדרבא, עלי האָט מסכים געווען מיט איר — ביז צו געבן איר זיין ברכה (און הבטחה) אין דעם „ואלקי ישראל יתן את שלתך אשר שאלת מעמו“⁴⁶ — אַזוי אויך איז דער אויבערשטער ממלא די בקשה פון יעדער אידן, פאַר אַ שנה טובה ומתוקה, כפשוטה — בטוב הנראה והנגלה, בבני חיי ומזוני (ובכולם) רוייחי.

(משיחת יום ב' דר"ה תשל"ו)

פּוּנֵךְ ה' אַבְקֶשׁ⁴⁶, וואָס האָט ניט קיין אייגענעם רצון, כל מצאותה איז וואָס „חבוקה ודבוקה בך“;

דערמיט איז אויך מובן וואָס זי האָט אין איר בקשה גלייך מנדד געווען, אַז אויב „ונתת לאמתך זרע אנשים“, איז — „ונתתיו לה' כל ימי חייו“⁴⁷: זיין גאַנצער לעבן וועט זיין (ניט קיין אייגענער, נאר) אַוועקגעגעבן צום אויב-ערשטן; ווייל איר בקשה אויף זרע צוליב דעם אויבערשט'נס וועגן⁴⁷, וואָס ווערט דערהערט בנפשה פנימה.

יוד. און דערפון האָט יעדער איד אַ הוראה בעבודתו ית' אין זיין תפלה בראש השנה:

עס איז ניט גענוג וואָס די פנימיות פון אַ אידן איז כדבעי, נאר די פנימיות דאַרף אַרויסקומען בגלוי. און דערפאַר, בשעת אַ איד שטעלט זיך בר"ה בעטן ביים אויבערשטן אויף צרכיו הגשמיים,

46 ויש לומר, דזה שעלי לא הרגיש בזה, הוא מפני שענינו של כהן (ולוי) הוא להבדל מדרכי העולם ולעמוד לשרת לפני ה' (רמב"ם הל' שמיטה ויובל בסופו) [ובפרט להדיעה שעלי הי כה"ג (מדרש שמואל (שוח"ט) ספ"א. רד"ק ורלב"ג שי"א שם, ט) — שיושב במקדש כל היום (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ז)] — ולכן מצד בחי' זו, שאילת צרכיו ולעמוד לפני ה' הם מצבים הפכים.

47 כמודגש גם בבקשתה גופא — „זרע אנשים“, ופי' חז"ל (יל"ש עה"ט), אנשים חכמים ונבונים וגדולים וצדיקים אמרה (חנה) .. שהם לשמו של הקב"ה.

48 שם, יז.

לקו"ש חכ"ד, ראש השנה

די מנהגים) אַז ס'איז ר"ה — דבר הכי מפורסם, נדפס בלוחות וכו' וכו'.

ב. אין לבושי ברענגט זיך אויך דער טעם — „כדי לערבב את השטן שלא ידע יום שהוא ר"ה", נאָר ער איז מוסיף: „כיון שלא קדשוהו“.

ועפ"ז וואָלט מען דאָס געקענט מבאר זיין, ע"פ הידוע⁶, אַז די קביעות החדשים וכו' איז תלוי אין דעת ב"ד: ר"ח האָט זיין קביעות נאָר דורכן קידוש פון אידן; דורך דעם וואָס ב"ד (אידן) זיינען קובע דעם טאָג אַלס ר"ח, ווערט דער טאָג ר"ח.

ביז אַז „כשמתכנסין מלאכי השרת לפני הקב"ה לומר אימתי ר"ה ואימתי יום הכיפורים, הקב"ה אומר להם לי אתם שואלים, אני ואתם נלך אצל ב"ד של מטה“⁷.

במילא איז דורך ניט דערמאָנען ר"ח בתפלות ר"ה און דורך העדר ההזכרה בשבת שלפניו⁸ — איז דער טאָג טאָקע כאילו⁹ ניט נקבע געוואָרן אַלס ר"ח תשרי, במילא ווייס ניט דער שטן (מיט זיכערקייט?) „יום שהוא ר"ה“.

אַבער דער תירוץ איז ניט מספיק, ווייל:

(7) רסתקפ"א שם.
 (8) ראה לקריש חט"ז ע' 98 ואילך. ושי"נ.
 (9) דב"ר פ"ב, יד (ובהנמטן ברדיל שם). וראה (בענינו) פירוש אחר בחכמת שלמה (למהרש"ק) לשו"ע או"ח סתקפ"א ס"ג.
 (10) וראה לקריש חט"ז ע' 187 ואילך.
 (11) אבל לא ממש, שהרי כל החדשים וכו' כבר נקבעו ע"י הלל הנשיא (נסמן בלקריש חט"ז ע' 94 הערה 10).

א. איינער פון די טעמים פאָרוואָס מ'איז ניט מזכיר ראש חודש בתפלות ר"ה איז: „לערבב השטן, שלא ידע שהיום הוא ר"ח תשרי (ולא יבא לקטרג“²).

דער זעלבער ענין (לערבב כו') ווערט געבראַכט אויך אַלס טעם אויפן מנהג וואָס מ'איז ניט מזכיר (מברך) חודש תשרי בשבת שלפניו (ווי מ'טוט עס בכל שבת שלפני ר"ח — שבת מברכים).

איז לכאורה ניט מובן³:

דער „שטן“ איז דאָך אַ מלאך און קומט בב"ד של מעלה וכו', וכמפורש בספר איוב (בתחלתו), אַז דער שטן איז געקומען ביום הדין (בראש השנה⁴) בתוך בני האלקים „להתייצב על ה'“ — איז ווי קען מען זאָגן אַז מ'קען אים „מערבב זיין“, און „מטעה זיין“ אין אַזא דבר הפשוט, ער זאָל ניט וויסן (צוליב

(1) שו"ע אדמור"ר הזקן או"ח סתקפ"א ס"ו. והוא מלבוש (סתקפ"א ס"א. וראה גם סתקפ"ב ס"ו). מנהגים למהר"א טירנא חודש אלול. מנהגים להר"א קלוזנר (רבו של מהר"ל) מנהגי ראש השנה אות א הגהה א.

(2) כ"ה (בחצ"ג) בשו"ע אדה"ז שם. וראה מבוא לקונטרס השלחן (להרא"ח נאה) ס"ח.

(3) מנהגי מהר"א, הר"א טירנא ולבוש (סתקפ"א) שם.

(3*) ראה גם אמת ליעקב מערכת ד' אות צה.

(4) א, ו ואילך. ולהעיר ממו"נ ח"ג פכ"ב. רמב"ן לאיוב ב, א. וראה צפ"ע למו"נ שם (צפ"ע עה"ת דברים ע' תטז). שו"ת צפ"ע דיונסק ח"א סק"א ואכ"מ.

(5) ראה מפרשים לאיוב שם.
 (6) להעיר מחגיגה (ד, סע"ב) וכתובות (עז, ב) בענין הטעיות (שלחן של) מלאך המות. וראה גם תודיה תורה — שבת פט, א. אבל שם הכוונה לא להטעות אלא לטירדה.

יבין מתי יהי ר"ה¹⁶.

וואס אויך אין דעם איז ניט מובן, כנ"ל: ווי קען מען „אָפּנאַרן“ דעם שטן, אָז ער זאל ניט וויסן „מתי יהי ר"ה“?

וי"ל הביאור בזה:

דעם ענין פון ערבוב השטן געפינט מען (בשייכות צו ר"ה) אין גמרא¹⁷, ביי דער מצוה פון תקיעת שופר ברי"ה בכלל: א"ר יצחק . . . למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן. איז רש"י מפרש דערויף¹⁸: „שלא ישטין, כשישמע ישראל מחבבין את המצות מסתמין דבריו“. דאָס הייסט, וויבאלד די אידן באַנגענען זיך ניט מיט תקיעות ותרועות פעם אחת, נאָר זיי זיינען תוקעין ומריעין נאָך אַמאָל, באַווייזט עס אָז זיי זיינען מחבב את המצות — און דאָס איז סותם דברי השטן המקטרג.

על דרך זה קען מען אויך מפרש זיין דעם ענין פון ערבוב השטן בנוגע די תקיעות פון חודש אלול:

די תקיעות פון חודש אלול איז דאָך ענינן (כידוע¹⁹), „כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה שנאמר²⁰ אם יתקע שופר בעיר גו“; און דערפאַר, דורך דעם גופא וואָס אידן בלאָזן שופר און ווערן נתערר בתשובה, ווערט דער שטן מעורבב²¹, אַנגעמענדיק, אָז אידן האָבן

(א) בראש השנה טוט מען כו"כ ענינים אין וועלכע עס איז ניכר ובהדגשה אָז דאָס איז דער טאָג פון ר"ה (ר"ח תשרי) — איז ווי קען מען זאָגן, אָז צוליב דעם וואָס „לא קדשוהו“ (ר"ח) וועט דער שטן ניט וויסן אָז עס איז ראש השנה?

(ב) ועיקר: דער טעם פון „ערבוב השטן“ ווערט געבראַכט²² בנוגע נאָך צוויי מנהגים, וועלכע האָבן ניט קיין שייכות מיטן ענין פון ראש חודש:

(א) „ומטעם זה נמי אין תוקעין בערב ראש השנה²³, כי אז יהי סבור השטן שעבר יום הדין“²⁴, (ב) „וכן מכה זה מתחילין לקרות בראשית בשמחת תורה כדי שלא יבין את ראשית שנה או אחרית שנה“²⁵.

איז הדרא קושיא לדוכתא: ווי איז שייך צו זאָגן, אָז דורך ניט תוקע זיין בערב ראש השנה און דורך ניט אָנ-הויבן ליענען בראשית בראש השנה איז מען מערבב דעם שטן, אָז ער זאל מיינען אָז „עבר יום הדין וכו', ובפרט אָז פון כמה ענינים איז מוכח אָז ס'איז ראש השנה (והחודש)?

ג. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדים וואָס דער ענין פון ערבוב השטן ווערט געבראַכט²⁶ אויך אַלס טעם אויפן מנהג צו בלאָזן שופר במשך חודש אלול — מאיז דערמיט מערבב דעם שטן „שלא

16) לשון מהרא"ק שם. ועד"ז הוא במנהגים

סירגא, מטה משה, מהרי"ל ולבוש שם.

17) ר"ה טז, סע"א ואילך.

18) ועד"ז ברי"ח שם. מאירי שם. ערוך ערך ערב.

ולהעיר מתיב"ע פינחס כט, א. שו"ע אדה"ז סתקפ"א ס"ז.

19) ראה בהמסומן בהערה 15 בשם פרקי דר"א (פמ"י).

20) עמוט ג, ו.

21) ולפירוש הר"ן ר"ה שם ועוד, דערבוב השטן

פירושו הכנעת והיצר (כמאמר ר"ל (ב"ב ט, א) הוא

12) מנהגים שבהערה 3. מהרי"ל מנהגי ימים נוראים הגהה הב' (לו, א). מטה משה סתשע"ח. וראה

לבוש ואל"י רבה רסתקפ"א. לבוש רסתרטיט. ועוד.

13) וטעם זה הובא להלכה במג"א סתקפ"א סק"ד. הוספות לשו"ע אדה"ז ס"ט סתקפ"א.

14) לשון מהרא"ק שם.

15) רא"ש (ראש השנה בסופה) ראב"ה (שם

סתקמ"ב) וטור (רסתקפ"א) בשם פדרי"א (וראה

ביאור הרד"ל לפדרי"א פמ"ז אות כ) ועוד — אבל

בלי ההסברה, שערבוב השטן היינו, שלא יבין כו"י.

בשעת אַ איד טוט תשובה כדבעי איידער עס קומט ר"ה, איז ער שוין פאַרויכערט שיכתב ויחתם בספרן של צדיקים — זיין „דין“ איז שוין אָפּגע- פסקנט געוואָרן לטובה אין חודש אלול,

[ובפרט ווי מען געפינט בכמה מקומות, אַז אויך אין אַלע טעג פון יאָר (לאו דוקא בראש השנה) קען מען דורך תשובה ותפלה כדבעי זוכה זיין צו אַ פסק דין בהחלט לטוב; לדוגמא: חזקיהו המלך²⁵ וואָס האָט דורך תפלה ותשובה פועל געווען „והוספתי על ימך חמש עשרה שנה“²⁶, ומשמע פון דעם סיפור אַז עס איז געווען ניט אַ זמן מיוחד ווי ראש השנה וכיוצא²⁷].

און דערפאַר איז דער שטן מעורבב פון די תקיעות פון חודש אלול: ער טראַכט אַז אידן האָבן דורך דער התעוררות תשובה דחודש אלול שוין זוכה געווען בדין (און זיין קטרוג קען שוין גאַרניט אויפּטאָן).

אַזוי, אַז זיין קטרוג בראש השנה איז עכ"פּ נאָר על הספק, ובמילא ניט מיט אַ תוקף וכו'.

און לויט דער הסברה ווערט אויך מובן דאָס וואָס „אין תוקעין בערב ראש השנה, כי אז יהי סבור השטן שעבר יום הדין“:

כדי צו נאָך מער מערעבב זיין דעם שטן, אַז ער זאָל מיינען אַז אידן האָבן שוין זוכה געווען בדין בחודש אלול (דורך דער התעוררות התשובה פון די תקיעות דחודש אלול) איז מען מבטל (ער"ה) די תקיעות דחודש אלול: מען דאַרף שוין ניט אַנקומען צו דער התעוררות פון די תקיעות.

דורך זייער תשובה בחודש אלול שוין באלוג זוכה געווען בדין²², און דער- פאַר איז קיין תועלת ניט, ער האָט ניט וואָס צו מקטרג זין בראש השנה — „מסתמין דבריו“.

ד. עפ"ז וועט מען אויך פאַרשטיין וואָס מען זאָגט, אַז ערבוב השטן (דורך די תקיעות פון אלול) טוט אויף „שלא יבין מתי יהי ר"ה“:

דער פשט פון „לא יבין מתי יהי ר"ה“ איז²³ (ניט אַז ער ווייס ניט (וואָס עס שטייט אין לוח) ווען עס איז דער טאָג (זמן) פון ר"ה, נאָר) אַז ער ווייס ניט ווען עס איז די אויסגעטיילקייט, דער תוכן פון ר"ה, דער דין ומשפט פון ר"ה (וואָס דעמולט איז זמן לקטרג) (ווי עס שטייט בפירוש אין מהרי"ל²⁴): ואין יודע מתי הדין ויקטרג]:

שטן הוא יצהיר הוא מה"מ) — אי"כ הוא הוא ענין התשובה הבאה ע"י תק"ש.
 (22) ולהעיר, שהלשון (במקומות שבהערה 15) הוא „וכדי לערבב את השטן“ ולא „ויעוד כדי כו'“ (כבלבוס שם. וראה מט"מ שם). ומשמע קצת שאי"ז טעם שני כ"א המשך למ"ש לפניו. להזהיר ישראל שיעשו תשובה“.

(23) ועד"ז יש לפרש דברי הירושלמי (שהובא בערוך (שם), תוס' ור"ז ר"ה שם. טא"ח סתקפ"ה. ועוד) ש„ערבוב השטן“ ע"י תקיעות דר"ה הוא מחמת שחושב שתקיעה זו היא התקיעה בשופר גדול דלעיל כשיגיע זמנו להתבלע — דהיינו, לא שטועה שהוא הזמן דלעתיד, אלא שתוכן ופעולת תקיעה זו הוא אותו התוכן ופעולה שבתקיעה דלעתיד ולכן יתבלע תיכף. — ולהעיר מהמבואר בכ"מ בדא"ח (לקו"ת ר"ה נט, ג ואילך. עט"ר ש' ר"ה כב, א ואילך. ועוד) ההפך בין השופר דר"ה להשופר גדול דלעתיד. ושם (לקו"ת ס, רע"ג. עט"ר ש' יוהכ"פ בתלתן) שהתקיעה ביוהכ"פ אחר נעילה עתה — היא מבחי' שופר גדול.
 (24) שבהערה 12.

(25) מלכים ב כ, א ואילך. ישעי' לח, א ואילך.

(26) מלכים שם כ, ו. ועד"ז בישעי' שם, ה.

(27) ראה עטרת ראש ד, א. ולהעיר מטורי אבן

לר"ה (ז, ב).

(*) ובסמ"ג הלכות שופר (הובא בב"י לטור או"ח סתקפ"ה ד"ה ומ"ש כו' כדי שיתערבב) מפרש שהוא ע"ד „אדם שרואה מת שזוכר יום המיתה ומעורבב בזה ואינו יכול לקטרג“.

מוסיף אין די זכיות פון אידן —

וכמובן, אז סיי א גרעסערע הת-
עוררות און סיי א תוספת אין די זכיות
פון אידן זיינען א תועלת רבה אין דער
עבודה והשתדלות פון ר"ה, צו זוכה זיין
בדין,

און דאס איז דער מכוון פונעם טעם
וואס מאיני ניט מזכיר ר"ח בר"ה
„לערבב השטן שלא ידע שהיום הוא ר"ח
תשרי" (וואס דאס מיינט ניט העדר
הידיעה בנוגע דעם זמן פון ר"ח בר"ה,
נאר בנוגע — ענינו ועבודתו):

וויבאלד אידן דערמאנען ניט ר"ח
בר"ה, וועט דער שטן ניט מרגיש זיין
בר"ה די התעוררות און עבודה פון ר"ח
— „לא ידע שהיום הוא ר"ח"³³;

ועד"ז בנוגע דעם ענין פון „מתחילין
לקרות בראשית בשמחת כדי שלא יבין
את ראשית שנה וכו'" — היות אז אידן
הויבן ניט אז בפועל „לקרות בראשית"
בר"ה, וועט ער אָננעמען אז אין דער
עבודה פון ראשית השנה פעלט דער
ענין ופעולה וועלכע זיינען פאָרבונדן
מיט סיום והתחלת התורה — „לא יבין
את ראשית שנה כו" —

וועט דאס מערבב זיין דעם שטן. ולא
יבא לקטרג, ווייל אילו זכו, כניל —
איז זייער עיקר עבודה אזוי בשלימות
ובעילוי, אז זיי דארפן ניט אָנקומען צו
דער תוספת התעוררות פון ר"ח און
„גמרה של תורה" והתחלתה; זיי האָבן
שוין (בלאו הכי) זוכה געווען בדין.

ו. דער ביאור איז אַבער ניט
אינגאַנצן גלאַטיק:

מסימין אז את התורה, שהרי, מתכסין התחלה
להשלמה (ב.רשות) לחתן בראשית).

33 אבן להעיר של הלבוש שם הוא: שלא ידע
יום שהוא ר"ה.

[און אַע"פּ אז דער שטן ווייס, אז דאָס
וואָס מ'בלאָזט ניט בשופר בער"ה איז אַ
מנהג קבוע מאָז, און אז טעמו ונימוקו
איז טאַקע צוליב דעם גופא, כדי לערבב
את השטן — איז דאָך דאָס אַ מנהג וואָס
(מנהג ישראל) תורה הוא²⁸, תורת אמת
ובמילא אילו זכו — וועט דאָס (די זכי'
מוחלטת בדין) באמת זיין אזוי, מ'האָט
שוין אָפּגעטאָן די עבודה פון ר"ה וְעָבַר
יוֹם הַדִּין; און דערפֿאַר איז זיין קטרוג
על הספק, מיט אַ חלישות, כניל].

ה. עד"ז וואָלט מען לכאורה געקענט
פאַרענטפערן בנוגע צו די אַנדערע
אויבנגעבראַכטע ענינים וואָס מען האָלט
זיך אָפּ פון צו טאָן בר"ה, „לערבב השטן"
אז ער זאָל ניט וויסן אז ס'איז ראש
השנה:

דאָס וואָס ר"ה איז גלייכצייטיק דער
טאָג פון ר"ח תשרי איז ניט נאָר אַן ענין
איז סדר הזמן (אז התחלת השנה איז
במילא התחלת החודש), נאָר ס'איז אויך
נוגע (ובלשון הש"ס²⁹ — „אהנאי") צו
ענינו ותוכנו של ר"ה: די התעוררות
וואָס ווערט מצד דעם וואָס דאָס איז
ר"ח³⁰, איז מוסיף אין דער התעוררות
און עבודת היום פון ר"ה, ובמילא אויך
בתוצאתה — לזכות בדין.

ועד"ז אויך דאָס וואָס „הי ראוי
לקרות פ' בראשית בר"ה"³¹, וואָס י"ל
אז דאָס איז ניט נאָר דערפֿאַר וואָס ר"ה
איז התחלת השנה (אין זמן), נאָר אויך
צוליב דעם וואָס דער ענין פון „גמרה
של תורה"³² און „התחלת התורה" איז

28 תודיה נפסל — מנחות כ, ב. ובכ"מ.

29 זבחים צא, רע"א.

30 ולהעיר, דר"ח הוא יום כפרה (ראה פינחס
כה, טו ובפירש"י). וכנסת מוסף דר"ח: זמן כפרה
לכל תולדותם.

31 לי הלבוש ד"ס תקטא.

32 דאם היו מתחילין בראשית בר"ה היו גם

מאָנען ובמילא די התעוררות פון ר"ח און עד"ז — די מעלה פון גמרה של תורה והתחלתה, רופט עס אַרויס אַ חלישות בקטרוגו — מיינענדיק, אַז ס'פעלט בעבודה ביי אידן, ובמילא דאַרף ער ניט זיך מתאמץ זיין צו זוכן נאָך חסרונות ביי אידן.

און אַע"פּ אַז דער שטן ווייס דאָס גופא — מען טוט עס דערפאַר ווייל מ'איז אויסן אים צו מערבב זיין — איז דאָך אַבער — לפועל פעלט די התעוררות וזכות (מיט אַלע תוצאות וואָס דאָס ברענגט): מ'האַט ניט די התעוררות כו' של ר"ח און מ'האַט ניט גמרה של תורה והתחלת התורה!

ח. עפ"ז ווערט אַבער די שאלה לאידך גיסא:

ווי קומט עס אַז מ'זאָל טאַקע צו-נעמען דאָס אַלעס ביי אידן? אמת טאַקע ס'איז פאַראַן דערביי די כוונה, לערבב השטן — אַבער, כּנ"ל: סוף-סוף פעלן דאָך ביי אידן אין דעם טאַג די עבודות: די התעוררות פון תקיעת שופר בער"ה, די התעוררות פון ראש חודש און דער ענין פון גמרה של תורה והתחלת התורה?

איז דער ביאור בזה:

דאָס גופא, וואָס מען איז זיך מונע פון די זאַכן כדי, לערבב השטן, דאַרף און ברענגט צו נאָך אַ טיפּערער התעוררות תשובה, ווי די וואָס וואָלט אויפגעטאַן געוואָרן ע"י ענינים הנ"ל.

די התעוררות תשובה איז אַן אופן פון קול היוצא מפנימיות הלב ווערט אַרויסגערופן, ע"י המרירות שבנפשו על ריחוקו מה' אשר רחוק ממנו בתכלית³⁶:

36 ל' הלקחת נצבים (מד, ג, מה, א) — בביאור מעלת תקיעת שופר על העבודה בתומצ' בכלל.

לויט דעם ביאור קומט אויס, אַז דורך ניט דערמאָנען ר"ח (און דורך ניט מתחיל זיין לקרות בראשית) ווערט נאָר אויפגעטאַן ערבב השטן; אַבער די טיבה פון זיין העדר (אַדער חלישות) הקטרוג («ולא יבא לקטרג») באַשטייט בעיקר אין דעם וואָס ער מיינט אַז די עבודה פון ר"ח איז שוין בשלימות און מ'דאַרף כלל ניט אַנקומען להנ"ל —

האַט לפי זה געדאַרפט זיין מודגש (ניט בלויז דער צד השלילי, דער „לא ידע" פון ר"ח וכי', נאָר לכה"פּ אויך) דער פרט חיובי (די עבודה — בדוגמת עבודת ר"ה) אין דעם ענין.

פון סתימת הלשון³⁴, „אין נוהגין להזכיר ר"ח בפ"י בר"ה. לערבב השטן שלא ידע שהיום הוא ר"ח תשרי (ולא יבא לקטרג) איז משמע, אַז אויך די סיבה פון „לא יבא לקטרג" איז מצד דעם וואָס „לא ידע שהיום הוא ר"ח תשרי".

[און ס'איז ניט גלייך צום ענין פון „אין תוקעין בערב ר"ה כי אז יהי סבור השטן שעבר יום הדין" — ווייל דער לשון גופא („אין תוקעין בערב ר"ה") איז מדגיש אַז פריער איז מען יע תוקע³⁵, וואָס מצד דעם (די תקיעות פון חודש אלול) איז „עבר יום הדין"].

ז. ויש לומר, אַז ביי די צוויי ענינים (ניט דערמאָנען ר"ח בקשר מיט ר"ה און מתחילין לקרות בראשית בשמח"ת") איז דער תוכן פון „לערבב השטן":

ווען דער שטן זעט, אַז אין דעם טאַג פון ר"ה פעלט ביי אידן דער דער-

34 לשון אדה"ז בשרע שם.
35 ובפרט לפי ל' המהרא"ק שהזכא במהרי"ל (וכן הוא במטה משה שם) — ש"י המנהגים באים בהמשך זל"ז: מנהג כשר לתקוע מריח אלול. . לערבב השטן. . ויקטרוג לכן אין תוקעין (מפסיקין) בער"ה כי אז הי' סבור השטן שיום הדין עבר.

א איד איז אריין אויף יחידות צום רבי'ן נ"ע און האט געבעטן א ברכה אין אן ערנסטן ענין, ביי וועלכן ער האט זיך גענויטיקט אין גרויס התעוררות רחמים. אבער דער רבי נ"ע האט אים געענט-פערט, אז ער קען אים ניט העלפן אין דעם.

נאכן הערן אזא ענטפער, איז דער איד ארויס פון רבי'נס חדר און האט זיך פאנאנדערגעוויינט מיט ביטערע טרערן. גייענדיק א פארוויינטער האט ער באגעגענט דעם רז"א (דער ברודער פון רבי'ן נ"ע), און אויף זיין שאלה פאר-וואס ער וויינט אזוי שטארק, האט דער איד אים דערציילט וואס ס'איז געשעהן און וואס דער רבי האט אים גע-ענטפערט.

דער רז"א איז אריין צו זיין ברודער דעם רבי'ן (ווי דערמאנט, איז עס געווען בתחלת ימי נשיאותו) און האט אים גע-זאגט היתכן — אז ווען מ'קומט אריין בעטן דיין ברכה, זאגסטו אז דו קענסט אים ניט העלפן, ביז אז המבקש וויינט בדמעות שליש פון גרויס צער!

האט דער רבי נ"ע אנגעטאן דעם גארטל און איבערגעגעבן, אז דער איד זאל צו אים אריינקומען נאכאמאל — און ווען ער איז אריין האט דער רבי נ"ע אים געבענטשט און די ברכה איז מקויים געווארן בפועל.

לכאורה דארף מען פארשטיין: וויבאלד אז דער רבי נ"ע האט אים גע-קענט העלפן (כנראה פון דעם סיום המאורע), פארוואס האט ער לכתחלה דאס ניט געטאן און נאך אפגעזאגט אין אזא אופן אז עס האט אים געבראכט לדמעות כו'?

נאר די הסברה בזה (בדרך אפשר) איז ע"ד הנ"ל:

און אט די מרירות, „על ריחוקו מה“ דערהערט זיך ביי א אידן אין א גאר שטארקן אופן — דורך זיין התבוננות אין דעם וואס מען איז פון אים מונע די ענינים טובים הנ"ל כדי „לערבב השטן“. ער דערהערט זיין מצב, אז דער שטן האט כלפי אים אזא כח, ביז אז מען מוז צוליב דעם ביי אים צונעמען אן ענין פון תק"ש, הזכרת ר"ח וקריאת פ' בראשית (בראש השנה).

און נאך אין א פרט איז די התעוררות תשובה נאך א טיפערע ווי די וואס קומט דורך בלאזן שופר וכו': די התעוררות תשובה פון תקיעת שופר קומט פון א דבר שמחוץ הימנו (ועד"ז קריאת פ' בראשית און הזכרת ראש חודש):

משא"כ די התעוררות תשובה וואס קומט פון דעם „ניט“ — וואס מ'איז פון אים מונע אן ענין פון תק"ש כו' — נעמט זיך עס פון אים גופא, פון זיין מצב וכו'.³⁷

— וי"ל אז ס'איז ע"ד³⁸ הסיפור פון חסידים וועגן כ"ק אדמ"ר (מהורש"ב) נ"ע (אין דעם זמן פון תחלת נשיאותו):

37) ועפ"ז אולי יש לתווכ טעם זה דערבוב השטן ע"י העדר ברכת התודש בשבת שלפני ר"ה עם הטעם שהובא בשם הבעש"ט (היום יום כ"ה אלול. ועוד) שהקביה בעצמו מברך את החודש — כי התעוררות התשובה העמוקה הלזו היא, כלי" (בחי, אתר שלי"ם) לברכתו של הקביה (וראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 184 ואילך, דגם לביאור הבעש"ט הברכה היא ע"י עבודת האדם). ועד"ז י"ל להביאור דלקמן בפנים סעיף ט.

38) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 126. אלא ששם נתבאר שפעולת השבירה היא גם כמי שהוא בדרגה הכי נמוכה (וגם כגויים). וכאן הכוונה לאידך גיסא, שיש מעלה בענין זה על העבודה דוע"ט. ולהעיר מהמשך תעריב פרכיב (ירש ע' תג). דצער ומרירות הנפש מגיע למעלה מעונג הנפש.

•) ולהעיר מ"ש באל"י רבה (סתקפ"א טק"ה). כ"י הוא מבורך ועומד שבו אירע כמה דברים".

[און דאָס איז דער חשבון פון דעם שטן — אַז ס׳רײַס פעלט בעבודת בניי בפועל — ובפרט אַז י״ל אַז פון קלאַ פנימאה ווייס ער ניט, ואפילו בנוגע מחשבה — איז דאָך אויך דאָ דרגות במחשבה⁴⁰].

אַבער באמתית הענין, מצד רצון המלך, איז ניטאָ קיין חילוק צווישן איין עבודה מיט אַ צווייטער⁴¹,

ווען אַ איד איז מקיים מצוות דער-פאַר וואָס „קדשנו במצותיו וציונו“ — איז באַ אים קיין נפק׳מ ניט,

אפילו ווען עס קוקט אויס אַז ער פאַרלירט אָן ענין טוב, וויבאַלד אַבער אַז ער ווייס אַז דאָס גופא איז „תורה היא“, טוט ער דאָס מתוך שמחה רבה וטוב לבב⁴².

און דאָס גופא ברענגט די כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה למטה מעשרה טפחים, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

(משיחות יום שמח׳ת ומוצאי ש׳פּ בראשית, תשל״ט)

דער איד, וואָס האָט געבעטן דעם רבי׳נס ברכה, איז דעמולט, צוליב זיין מצב הרוחני, געווען ניט מוכשר, האָט ניט געקענט באַקומען אַזאַ גרויסע ברכה ווי דער מצב האָט געפאַדערט — ער איז ניט געווען אַ כלי דערצו. און דער-פאַר קען מען אים ניט העלפן.

אַבער דער ענטפער פון רבי׳ן, האָט ביים אידן געפועלט אַ צעבראַכנקייט און ער האָט אויסגעגאַסן זיין האַרץ פאַרן אויבערשטן — דאָס האָט אויפֿ-געטאַן אַז ער איז געוואָרן ווי אַ נייע מציאות, אַ כלי צו ברכתו של הקב״ה דורך דעם רבי׳ן נ״ע.

ט. אַ טיפערער ענין אין דעם:

ניט נאָר איז דאָס אַן ענין וואָס רופט אַרויס אַ טיפערע התעוררות תשובה, נאָר בעומק הענין פעלט אויך ניט דער-ביי דער עילוי פון דעם בפועל:

דאָס וואָס מ׳איז זיך מונע פון די ענינים, איז מנהג ישראל וואָס „תורה היא“⁴³ — עס ווערט אַן ענין של קיום (פועל) התורה⁴⁴, וואָס ער טוט מתוך שמחה רבה.

ווען קיום התומ׳צ איז נאָר מצד טעם ודעת, אַדער ווייל ער האָט אין דעם אַ געשמאַק — דאָן איז דאָ אַן אַרט צו דעם חילוק אַז מען קען ניט האָבן אַזאַ חיות אין (אַ מנהג וועלכער איז) „שלילה“ — ווי אין אַן ענין של פועל.

39) ע׳ד סברת המדיא שבעשה׳ד גם על „לאר׳ ענו. ה׳ן (מכילתא יתרו כ, א — נתבאר בלקו׳ש ח׳ ע׳ 119 ואילך. הדרן על מ׳ס פסחים — נדפס בהגש׳פּ (קה׳ת, ברוקלין) — בהוצאות תשמ׳ו ושלאח׳ו ע׳ תסה ואילך).

40) ראה תוד׳ה שאין (שבת יב, ב), ובהמצויין בהגהות רעקיא שם. ועוד. ואכ״מ.

41) ובלשון הידוע (צוואת הריב״ש אות ג. ושי׳נ): שהכל הוא צורך גבוה, מפני שהשי׳ת רוצה שיעבדו אותו בכל האופנים.

42) ובלשון הידוע (שם): כי לפעמים אדם הולך ומדבר עם בני אדם ואינו יכול ללמוד . . . ואל יצער את עצמו בזה, כי השי׳ת רוצה שיעבדוהו בכל האופנים.

לזכות

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
מהרה יגלה אכי"ר
-לרגל מאה ועשרים שנה להולדתו-

יה"ר שיראה הרבה נחת מבניו – התמימים בפרט,
משלוחיו, חסידיו וכלל ישראל – בכלל,
ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו
וישמיענו תורה חדשה מפיו
בגאולה האמיתית והשלימה
תיכף ומיד ממ"ש

•

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!